

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

DE VETERAAN,
OF DE
KRIJGSBEDRIJVEN DER HOLLANDERS
IN
Vebgie.

TOT ROEMRIJK VOORBEELD EN LEERZAAM
ONDERRIGT.

Nieuwe Uitgave.

DE VETERAAN.

DE VETERAAN,
OF DE
KRIIGSBEDRIJVEN
DER
HOLLANDERS
IN
BELGIE.

TOT ROEMRIJK VOORBEELD EN LEERZAAM
ONDERRIGT.

ALS LEESBOEK VOOR ONDEROFFICIEREN
EN MANSCHAPPEN
DOOR DEN
Kol^l. C. A. GEISWEIT VAN DER NETTEN.
Ridder der Orde van den Nederl. Leeuw.

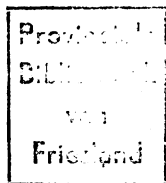
Nieuwe Uitgave.

AMSTERDAM,

J. C. VAN KESTEREN.

1839.

A2822

114199

PROV. BIBL. FRIESLAND

0258 7542

VOORREDE.

Niet zonder schroomvallig aarzelen wagen wij het verdere gedeelte van eenen weg te betreden, waarop bij iederen voetstap zoo vele hinderpalen en doolpaden de doelberetking ten uiterste moesten belemmeren. Slechts de drijfveren die ons tot deze onderneming bewogen, konden het vertrouwen opwekken, om, gesterkt door de Hoogere goedkeuring, welke het vorige gedeelte te beurt mogt vallen, behoedzaam met vasten tred de ingeslagene baan te durven vervolgen.

Hebben wij daar den sprekend ingevoerden ouden krijgsman, tot leering en aansporing zijner jongere wapenbroeders, de krijgsbedrijven der Russen in derzelver drie laatste oorlogen, hooren verhalen, thans vermeldt hij die der Hollanders, in den Belgischen omwentelingsstrijd, verrigt. Een geheel ander tooneel en andere personen, doch voorzeker niet

niet minder merkwaardige handelingen, boeljen hier, en in eenen nog hooger trap, de belangstelling, daar zij onder onze oogen gebeurd, elk onzer onmiddellijk betroffen, en in hunne gevolgen, voor allen een onberekenbaar gewigt bezitten.

Wie toch, die deze zorgvolle dagen beleefde en zich den loop der gebeurtenissen herinnert, zal niet met volle overtuiging toestemmen, dat wel nimmer het Vaderland in grooter gevaar heeft verkeerd, noch ooit den ondergang naderbij is geweest. Met duizelenden schrik wijkt men van den rand des afgronds terug, die in de toekomst aangapte; de tong verstijft bij het uitspreken der rampen, welke bij het nederzinken in de onpeilbare diepte ons beschoren zouden zijn geweest, en bij het gevoel van het onvermogen der middelen, om dit op de steile helling te kunnen verhoeden!

Dank zij HAM wiens magtige hand Nederland, gelijk vroeger meermalen, ook nu zop wonderdadig heeft gered! die het vaste vertrouwen op HAM, ook nu niet heeft beïnvloed door de noodstorm staande gehouden, onze bespingers terug doen deinzen! Hij was het die den Nederland-

lan-

lander, met moed en kracht omgordde, met wijsheid begaafde, en de arglistigheid in hare eigene strikken deed verwarren. In het binnē van den steeds hooger steigenden nood, was Hij het, die eendragt, vertrouwen en standvastigheid schonk, die de geestdrift ontvondte, om ter verdediging eener regtvaardige zaak, voor de dierbaarste belangen, voor zelfständigkeit, ware vrijheid en verlichting, met heldenmoed, tegen het booze beginsel en de vereenigde magten der duisternis, vothardend en gelukkig gelijk onze voorvaderen te kampen.

Woge al voor het oogenblik het gevaar min dreigende in het verschiert teruggeweken zijn, hoogsgevaarlijk ware het nogtans, het voort altijd afgewend te wanen en, door noodloosige gerustheid ingesluimerd, onder zorgeloos genot van het tegenwoordige, het voorledene te vergeten en de toekomst geheel uit het oog te verliezen! Moet niet daarom tegen de herinnering aan de te bowen geworstelde bagchelijkheden, ten sterkste aanmaning dienen, om die onschatbare middelen, die zedelijke krachten, welke zoo wonderdadig hebben gewerkt, op duren prijs te stellen? Om de geestdrift, het vaderlandsche gevoel en dien heldengeest onverdoofd levendig te houden, waaraan Nederland deszelfs

zelve redding dankt? ten einde wanneer onverhoopt het gevaar zich weder eenmaal mogt verheffen, dit met gelijke kracht en wakkerheid, op nieuw het hoofd te kunnen bieden.

En wat vermag zulks wel meer dan het voorstellen van edele en manhafte daden, dan het dankbaar der vergetelheid ontrukken van ware verdiensten? Wat kan daartoe geschiktter zijn, dan het treffend schouwspel eener natie, die in vreedzame rust door tof haren ondergang zamengezworene medegewesten en naburen, verraderlijk besprongen en reeds het verderf nabij gebragt, op den roepstem van Vorst en Vaderland ontwakende, gelijk één eenig man zich met reuzenkracht verheft, en met voorouderlijke deugd en kracht het óvermagtig geweld en slangenlist, onbezweken het hoofd blijft bieden, en zoo het schoonste bewijs levert, welk zeker plegtanker tot behoudenis van den Staat, door het vasthouden aan deze deugden wordt aangeboden!

Gelijk meermalen de boosheid door snoode, door deugd en eer gewraakte middelen, voor een' tijd mogt zegevieren, zeg, zag men ook hier de zaak van onregt en geweld met een aanvankelijk gevolg bekroonen; maar juist dit maakt te meer ten pligt, om haar het masker van misleiding af te ruk-

rukken, en ongeblanket in alle afzigtelijkheid ten toon te stellen, ten einde de daadwerkelijk door woest geweld, onregtvaardig verkregene uitkomsten, zulks niet ten uitlokkend voorbeeld verstrekken, of de braafheid in het handhaven van hetgene pligt en regt gebiedt, ontmoedigen mogen.

Maar niet minder dringend dan om tot verdediging van het regt van Oud-Nederland in de bres te treden, zijn de eischen der nationale eer, om den misleidenden nevel van leugen en laster te doen verdwijnen, waarmede de vijanden hunne snoode oogmerken en handelingen hebben gepoogt te bemanteren, het karakter en gedrag der natie te verduisteren; opdat het oordeel van tijdgenoot en nageslacht, het ware standpunt vinde, van waar het onverbijsterd de waarheid, in hare eigene gedaante, kan aanschouwen en de giftige lasterpijlen der tegenpartij, haar zelve mogen treffen. Zoo immer de diepste verontwaardiging gewettigd, eene warme verdediging van gekrenkt regt en beledigde volkseer, ten heilige pligt geworden is, zoo is het hier door de onbeschaamde grootspraak en verdichtingen waarmede de opstandspartij, alle daadzaken gepoogd heeft te verdraaijen, en het karakter der Hollanders te bezwaken. Wie toch vermag koel te blijven bij de alle maat te

bo-

boven gaande beledigingen die zij zich heeft veroorloofd, Zoo durfde zij, de sinds eeuwen door heldhaftigheid beroemde natie als het lafhartigste volk van den aardbol uitkrijten, het hen zoo weldadig bestuur, onderdrukking en kwade trouw aantijgen; terwijl zij, daarentegen, de Belgen als eene natie voorstelde, welke allen tot handhaving der heiligste regten, de wapens had aangegord, en door hare dapperheid een zelfstandig volksbestaan had herwonnen, welke waardiglijk, haar eene plaats onder de Europeesche staatsmagten deed innemen.

En te meer wordt deze verdediging aangedrongen, daar, hoe onbegrijpelijk ook, het nogtans maar al te waar is, dat dezen leugenschijn aanvankelijk eenen verblindenden invloed op menig beperkt of vooringenomene oordeel, vooral buiten 'slands uitgeoefend, de afgunst van geheime vijanden in de hand gewerkt heeft. Kortstondig echter, en slechts zoo lang kon deze verblijstering duren, tot het doorbrekend licht der waarheid, het leugensweefsel dadelijk doende onderscheiden, het wereldkundig maakte, hoe alleen list, verraad en stoffelijke overwigt, geschoord door vreemden bijstand, de opstandspogingen der Belgen een gevolg hebben kunnen doen verkrijgen, dat deze even wel-

nig

nig aan hunne heldhaftigheid mogen toeschrijven, als een bewijs van de regtvaardigheid hunner zaak doen gelden. Uit dit eenige ware gezigspunt, moet den oorsprong, loop en nitslag der omwenteling; het gedrag en de waarde der beide partijen zich geheel anders vertoonen, en daar bij het karakter der Hollanders even lofwaardig uitkomen, als dat der Belgen; en hunne zaak aan de veroordeeling van het algemeene gevoelens bloot stellen.

Zoodanige vaderlandsgezinde gevoelens zijn het welke ons hebben aangespoord tot het opvatten van den moeilijken en doornachtigen taak, waarvan de aanleiding en strekking, in de voorrede van het eerste gedeelte, aangeduid is geworden. Met deszelfs voortzetting zagen wij den zwaarigheden onbeïndig vermeederen, dan, zoo vroeg het oorspronkelijke werk eenen grondslag had opgeleverd, thans bij het ontwerpen van het tafereel van den Belgischen opstand, deze hulp ons niet meer ten stade kon komen; wij hebben hetzelve tot de bereiking eene geheel nieuwe en volledige bewerking vereischt, om in den geest en volgens het oogmerk van het vorige, eene juiste achters der gebeurtenissen, in dit zoo gedenkwaardig tijdsgewricht, tot toenlijik voorbeeld en leerzaam onderrigt, voor oogen te stellen.

Het

VIII

Het moge daarbij wel niet overbodig zijn, tot opheldering der wijs van behandeling des onderwerps, deswegens eenig verslag te doen, ten einde het oogpunt ter juiste beoordeeling aanwijzende, die aanmerkingen voor te komen, waartoe wellicht de onbekendheid met hetzelfde, aanleiding zoude kunnen geven.

De aanwijzing van den engeren kring en den aard van dit werk door het opschrift *krijgsbedrijven*, kan die omvattende staats- en krijgskundige ontwikkeling hier niet doen verwachten, waartoe dat van *geschiedenis*, de verplichting zou op leggen. Te meer vonden wij ons hiervan weerhouden, daar zulks de afgebakende grenzen verre zou hebben doen overschrijden, zelfs al ware het niet dat de omstandigheden en betrekking als tijdgenoot, de uitvoering op eene onze krachten te boven gaande wijs hadden verzwaaard. Daarentegen zal het nationale belang van het onderwerp voor onze landgenooten, de meerdere uitgebreidheid wel niet doen wraken, welke aan de krijgsgadaden der Hollanders hier in vergelijking met het vroeger gedeelte, tot vereischte volledigheid is dsadvermelding en tijdruimte, heeft moeten verleend worden. Terwijl voorts het gepaste eindperk van dit verhaal, het tijdstip schoon te zijn, van den

op

op de schorsing der krijgshandelingen gevolgd terugkeer in hunne haardsteden, der met zoo veel geestdrift ten strijde getogene schutterijen.

Nog gewigtiger redenen dan die tot vermijden van ondoelmatige wijdloopigheid, hebben ons weerhouden om door beoordeelingen, ons in het gebied van onzekere gissingen wegens verborgen oorzaken en raadselachtige gevolgen, te wagen, waar veelal hartstogten en vooroordeelen, de door onbekendheid benevelde voorwerpen, als door een gekleurd glas, met een misleidend schijnsel bekleeden. Dus hebben wij ons alleen bepaald tot de bloote geschiedkundige voorstelling, van het wat, hoe en waar van het gebeurde, met opregte waarheidszucht uit onbetwiste bronnen geput en veelal door ooggetuigen bevestigd; aan den alles ophelderenden tijd en dieper inzienden overlatende, het vooronderstelde waarom en waardoor, ten grondslag van gevolgtrekkingen te doen verspreken: in hoe verre andere en betere uitkomsten mogelijk waren geweest.

In het doel van het werk vonden wij evenwel aanleiding om op gelijke wijs als in het vorige gedeelte, die nuttige lessen uit het gebeurde te ontleenen, welke tot onder-

derrigt van den krijgsman, ten voorbeeld en prikkel van navolging verstrekken konden.

Mogt ondanks het ijverig trachten om alle lofwaardige daden eene welverdiende hulde toe te brengen, sommige onvermeld gebleven, eenige verdienstelijke namen voorbijgegaan zijn, zoo moge onbekendheid, als eenige oorzaak, zulks tot versooning dienen, terwijl wij in de geleerdheid wenschen gesteld te worden, om zoodanig omwillekeurig verzuim te kunnen herstellen. Zoo ook moge aan de andere zijde, het hoofddoel om Nederlands moed en trouw te doen gedenken, het regtvaardigen, waarom hier evenmin eene ruime plaats is verleend, aan het omstandig verhaal van de schanddaden der opstandspartij, als aan de breede naamlijst van alle, wier slechtheid hen ten algemeenen afschuw gemaakt, wien het openlijk gevoelen met het schandmerk der verachting geteekend heeft. Terwijl de geschiedenis, den naam der braven vermeldende, hen ten zegenrijke herinnering een duurzaam gedenkteeken sticht, zoo ruste op genen den vloek der vergetelheid, die hunne nagedachtenis doe verrotten, en spoorloos met hunne asche in den loop der eeuwen verdwijnen. Ver zij den naam van snoode verraders en eerlooze lafhartigen van die der

ede-

edelen, wier aandenken het Vaderland dankbaar vereerd, welker vermelding het hart hunner naneven hoogten in den boezem doet kloppen.

Indien wij, in dit gedeelte, eene van het vorige verschillende voordragt gemeend hebben te moeten aannemen, zoo vertrouwen wij, dat in den aard van het onderwerp gelagene redenen, de voorkeur zullen doen westigen, welke aan eene saferceelswijze voorstelling boven den gemeenzamen verhaaltant gegeven is, daar zulke voor de juistheid van het onderwerp gepaster en overeenkomstiger moeten trap van geestbeschaving der natie en thans met alle klassen zamengestelde krijgsmagt toescheen; te meer waar de Nederduitsche taal, hoe ook geschikt tot eenen dergelijken voordragt, zulke welligt minder dan andere is, tot dat van ernstige onderwerpen in den populairren stijl van het dagelijksche leven, om den smaak van meer beschaafden te kunnen voldoen. Het is ons dus voorgekomen die der groote meerderheid in het oog te moeten houden, en tevens te trachten, door eene geleidelijke verhaaltwijze, voor den minder geletterden lezer niet geheel onbevattelijk te blijven.

Benevens de algemeene strekking van dit werk, om door het

het verhaal van uitstekende wapenfeiten en daaruit ontleende lessen, den krijgsman een onderhoudend en nuttig leesboek aan te bieden, moest dit gedeelte nog eene bijzondere aannemen, om aan de belangstelling in het onderwerp te beantwoorden, die wel nimmer door eenig ander, algemeen in die mate en met meer rede opgewekt is geworden, daar bezwaarlijk iemand in Noord-Nederland bestaat, die niet, het zij middellijk of onmiddellijk in de laatste gebeurtenissen heeft deel genomen: die niet het hem dierbaarste in gevaaren gewikkeld heeft gezien, of zijn aandeel in de opofferingen en inspanningen der natie gedragen heeft. Wat kan voor dezen belangrijker zijn, dan de vermelding van hetgene door hem, door allen, in deze benarde tijden tot redding van den Staat is geschied? Wie het waren die hiertoe, vaak met opoffering van alles, ja van hun leven, hebben bijgedragen! Opdat nit het steeds in gedachten houden van het schoone voorbeeld, de heerlijkste vruchten voor de toekomst mogen ontkiemen.

Het scheen ons daarbij gepast door eene korte herinnering aan vroeger heldenbedrijf, de grondtrekken van dat Hollandsch karakter te doen kennen, dat onverbasterd in de laatste jaren zich door zoo veel grootheid heeft gekenmerkt,

merkt, en dit, gepaard met de beschouwing van België vóór en tijdens de vereeniging der gezamenlijke Nederlandsche gewesten tot één Koninkrijk, als inleiding het verhaal van den opstand te doen voorafgaan, van welken alleen de ontwikkeling der waarschijnlijke oorzaken, middelen en omstandigheden, het anders zoo onbegrijpelijke kan ophelderen.

Bovenal treffend zijn bij de beschouwing der gebeurtenissen, de lotwentelingen in een zoo kort tijdsbestek. Door woest geweld en snoode list zag men Noord-Nederland plotseling in den draaikolk des verderfs weggesleept, nergens hulp, en alleen een wonder in staat het te redden; en met verbazing heeft men zulks nogtans mogen aanschouwen! In dit hagchelijk oogenblik, was het dat, gelijk door een lichtstraal van boven, een heilig vuur in iederen boezem ontvlamde, en met het ontwaren van de diepte des afgronds, tevens het bewustzijn der aanwezige krachten ontwaakte, gepaard met den onverzettelijken wil, om, getrouw aan dat nationaal karakter, dat nimmer in gevaar versagende, uit deszelfs grootheid nieuwe sterkte ontleent, den aanrollenden storm met mannenkracht het hoofd te bieden, het Vaderland te redden of er mede onder te gaan! Dit door den nood gekweekt gevoel, strengelde den schoonen eendragtsband om den pijn-

bun-

bündel der vereenigde Gewesten, om alle standen, tot krachtvol zamenwerken; en ontgloelde alle harten van edele drift voor het Vaderland, waarvoor thans, gelijk in den voorvaderlijken tijd, alles veil, niets te dierbaar was! Orde en rust, verleenden de pogingen eene verdubbelde sterkte, en met klimmende bewondering staarde Europa op het belangwekkend schouwspel: dat terwijl elders opstanden en omwentelingen, met eenen enkelen schok de magtigste rijken ten onderste boven keerden, het zoo geweldig bespongen Oud-Nederland, na den eersten bedwelgenden slag tot bezinning gekomen, onbezweken in de woedende staats-orkanen palm bleef staan, en het aandruischend geweld een dam tegenstelde, die het deszelfs grenzen tot hiertoe, en niet verder! voorschreef.

Maar hooger nog stijgt de verwondering over de grootheid der gevolgen door geringschijnende middelen als door eene verborgene hand en hoogere magt, voortgebracht, en hoe door deze den opstand gestuit, het den kleinen Staat mogelijk geworden is, om tegen het overmagtig geweld staande te blijven. Geene groote veldslagen, die vaak met stroomen bleeds, slechts twijfelachtige uitkomsten doen verwerven, waren noodig om dezelve voldingende

hier

hier te verkrijgen, maar slechts enkele wapendaden, doorgaans met geringe en weinig bloedige opofferingen volbragt! als ware het om te bewijzen, hoe veel deze en elk, zelfs in beperkten kring, tot algemeen heil, kunnen bijdragen. Getuige het bombardement van *Antwerpen*; den togt van den Hertog van Saksen Weimar, van Speyhs heldendood, en zoo vele andere merkwaardige handelingen in den tiendaagschen veldtogt, en sedert bedreven. . . .

En niet bloot, tot de beperkte grenzen van het eigene land en het tegenwoordige, bepaalt zich de belangrijkheid van het gebeurde, daar Oud-Nederland voor geheel Europa en de toekomst, een voorbeeld van volhardende moed en opofferende vaderlandsliefde ten toon spreidende, waarvan de geschiedenis, schaars de wedergade weet aan te wijzen; Holland op een trap van zedelijke grootheid heeft verheven, die het te glanrijker omstrahlt naarmate het uit den verduisterenden nevel van miskennis te voorschijn treedt. Nimmer bestond er wel enig onderwerp, waardiger eene volledige daarstelling dan onze zwakke pogingen vermogten; maar nog omzwachtelen te veel duisterheden, benevelen hartstogt, en partijdigheid te zeer het oog van den tijdgenoot, dan dat hij met volle duidelijkheid alle geheime drijf-

drijfveren en verborgene raderen der handelingen zou kunnen ontwaren en den waren toedragt van al het gebeurde met volkomen kennis beoordeelen. Nog is het drama niet, afgeloopen, en welligt zijn wij nog ver van de eindelijke ontknooping welke het tot een geheel gevormd, als een voltooid tafereel kan daarstellen. Hetgene wij daarvan schetswijze getracht hebben te leveren, zijn dus slechts de enkele tooneelen der eerste bedrijven, tot daar waar wij een voegzaam rustpunt meenden te ontwaren. Wij oordeelden voorts ons onderwerp in twee afdeelingen te moeten behandelen, waarvan de eerste, het tijdvak omvat, van den Belgischen opstand, tot het eerste staken der vijandelijkheden en het huldigen van eenen vreemden Vorst, door de afvallige gewesten; terwijl de andere, de latere gebeurtenissen tot 1834, en dus den tiendaagschen veldtocht en de belegering der Citadel als laatste krijgshandelingen, zal voorstellen.

De beschouwing van dat inwendig geluk, van die rust en voorspoed, de schoone vruchten van de hooggestemde Nederlandsche burgerdeugd, zoo treffend door tegenstelling aan den bedreigden rampstaat, scheen ons een waardig onderwerp tot het besluit van ons geschiedverhaal aan te bieden. Terwijl wij daarbij een laatste oogblik op den

toe-

roestand van Oud-Nederland, en de stoffelijke, verstandelijke en zedelijke gevolgen zullen werpen, welke uit de zoo onvoorziene als geweldige daadwerkelijke scheiding zijn ontsproten, om met warm dankgevoel het geluk te erkennen, dat uit den donkeren onheilsnacht zoo wonderdadig voor ons is voortgekomen.

Hiermede het eerste gedeelte van onzen dus ver volbrachten taak, aan de openlijke beoordeeling overgevend, wagen wij te hopen, dat dit werk door stof en vorm nevens de onderscheidene reeds verschenen schriften over den Belgische opstand niet ten eenemale overbodig geacht of als geheel het doel gemist beschouwd zal worden, en dat het welmeenend oogmerk, het aanspraak op eenige toegevendheid wegens de leemten moge doen verwerven, waarvan dit werk, bij de zwakheid onzer krachten en de moeilijke tijdsbetrekkingen wel niet vrij heeft kunnen blijven; zoo ook mogen de omstandigheden, welke ons in het toezigt over de correctie verhinderd hebben, ter verschoning wegens misstellingen en drukfeilen dienen, welke in de uitgave mogten zijn ingeslopen, en wier verbetering aan het reeds ter perse zijnde laatste stuk zal worden toegevoegd.

Wij mogen niet nalaten, de plicht van erkentelijkheid vol-

doen-

doende, hen onzen opregten dank te betuigen, wier verplichtende ondersteuning, door schriftelijke en mondelinge mededeelingen, ons tot de vermelding van een aantal belangrijke bijzonderheden en verdienstelijke namen in staat heeft gesteld; terwijl wij ons in het belang der zaak wien hunne verdere welwillendheid te mogen ondervinden; zoo ook zal onze waarheidszucht met welgevallen iedere opheldering en te regtwijzing ontvangen, welke gelegendheid kan geven om in het vervolg, eenige onwillekeurig begane onnauwkeurigheden in het verhaal, te mogen verbeteren.

INHOUD.

INLEIDING.

Onderwerp van het verhaal. (1—3)

EERSTE AFDEELING.

Krijgsdaden der Hollanders in
den Belgischen opstand tot
den tiendaagschen veldtocht.

EERSTE AVOND. Karakterschets en hel-
denbedrijven der Nederlanders.

Karakter; groote daden en verdiensten jegens Euro-
pa. — Terugblik op vroegere tijden en personen.
De Batavieren. Claudius Civilis. — Grond-
trek der Hollanders. Vaderlands- en vrijheidsliefde.
Moed en standvastigheid. — *Damiata's* verovering.
Oorlog met *Vlaanderen*. — Tachtigjarigen krijg

Oor-

met *Spanje*. Willem I, Maurits, Frederik Hendrik. — Reeks van dappere veldheeren en zeehelden: Heemskerk, Tromp, de Ruit-
ter. — Veertigjarigen oorlog tegen de
heerschzucht van Lodewijk XIV, manhaftig volge-
houden en roemvol geëindigd. — Zeeoorlogen met
Engeland en bevochten overwinningen. — Den
ouden roem in latere tijden waardig gehandhaafd:
Doggersbank, Waterloo, Algiers, Palembang. . . (5-16)

TWEDE AVOND. Belgie vóór de vereeni- ging.

Geluk en bloei van Belgie onder Koning Willem. —
Ongerijmde voorwendsels tot opstand. Eigentlijke
oorzaken: brooddronkne ontevredenheid door
Fransche veroveringszucht en Engelsche wangunst
aangeblazen. — Staatkundige bedoelingen bij het
daarstellen van het Koninkrijk der Nederlanden. —
Boising door strijdige karakters en belangen der
beide rijksgedeelten. De Belgen wuft en on-
rustig. — Menigvuldige vroegere opstanden; die
tegen Keizer Jozeph II beklagelijk geëindigd. —
Tweevoudige Fransche vermeerstering en onderwer-
ping. — Knellenden druk van Napoleons be-
wind; magtelooze en strenggefnukte tegenkan-
ting. (17-34)

EEER-

DERDE AVOND. België onder het Koninkrijk der Nederlanden.

Blijde toekomst. Magt, voorbeeldelooze bloei en welvaart. — Overmoed uit voorspoed baart onrust. — Karakterverschil en uiteen loopende belangen der Zuid- en Noord-Nederlanders. — Duisteren monniksgeest en demagogie stoken de verdeeldheden aan. — Volksberoerders maken zich de kwade stemming te nut, door religiehaat en eerzucht ondersteund. De geestelijkheid beducht voor het verlies van haar gezag door toenemende verlichting: de adel voor dat van hunnen invloed, door de uitbreiding van handel en nijverheid, haken naar eene omwenteling; hunne overeenstemming hierin met de demagogische en Franschgezinde partij, en daaruit gevolgte zamenspanning. — Zwarigheden, om bij het weldadig bestuur en de liefde voor het stambuis, het volk te misleiden en op te ruijen. — Eigentlijke raddraaijers. — Derzelver werktuigen en middelen: De dagbladen. Petitiën over voorgewende grieven. Derzelver ongegrondheid aangewezen. — Schandelijke kunstenaarijen en verraderlijke medewerking van Belgische staatspersonen, tot bevordering der zamenspanning. — Driemanschap van de Potter enz. — Voorbereiding tot het uit-

bars-

barsten van den opstand. — Tentoonstelling te *Brussel*, getuigend tafereel van Nederlands bloeiende nijverheid. — Staatsomwenteling in Frankrijk. — Geruststellende redenen weerhouden van voorzorgmiddelen. — Omstandigheden, en de wellwillendheid van het bestuur, begunstigen de booze oogmerken, en doen zelfs de middelen die deze hadden kunnen verijdelen, hen ten voordeel verstrekken. — Indruk dezer omwenteling op de gemoederen; invloed — en hulp voor de zamenzweerders in België. — De Fransche omwentelingsgeest blaast alom in Europa het vuur tot opstand aan. — Toenemende woelingen der Belgische opstandshoofden. — Hunne ontwerpen rijpen tot uitvoering. — Dag en plaats daartoe vastgesteld. (85—57)

VIERDE AVOND. Uitbarsting van den opstand,

Grooten invloed van het voorbeeld der hoofdsteden op staatsomwentelingen. — Middelen om deze bij gelegenheid van 's Konings verjaardag te *Brussel* te doen beginnen. — Gruweldaden daarbij bedreven: moord, plundering, brandstichting en hooggezagschennis. — Voortgangen van den opstand in andere groote steden. — Ondersteuning van dezen

uit

uit Frankrijk. — Kunstgrepen tot doorzetten der omwenteling. — Beschouwing der gesteldheid van het rijk. — Nüetelligen toestand van het bewind, moeilijke keus der middelen tot rustherstelling. — Zamentrekking der krijgsmagt bij *Vilvoorden* en in het *Limburgsche*. — De neiging van den Prins van Oranje tot bevredigende maatregelen, beweegt hem om dezelve in persoon te beproeven; stóut waagstuk en groot levensgevaar van den Vorst te *Brüssel*. Snood gedrag der opstandelingen. — De kunstnarigen der zamenzweerders verijdelén het weldadig oogmerk van den Vorst, die na den veiligen uittocht der bezetting de stad verlaat. — Tegenover gesteld bezadigd gedrag der Noordelijke gewesten. — Kalme vastberadenheid des Konings. — Opstanden in *Luik* en *Leuven*. — Hoog gewigt dezer plaatsen. — Gematigdheid van het bewind. — Razend voortrollen der opstandelingen. — *Brussel* door hunne benden overstroómd. — Besluit van het bestuur om door éene krachtvertooníng het oproer te beteugelen, den welgezinden hulp te bieden, en dus de rust te herstellen. — Magt en weerstandstoebereidsels der opstandelingen. — Hunne aanvoerders: Don Juan van Hapen. Bijzonderheden wegens dezen. — Vredeademende afkóm-

di-

diging van Prins Frederik en daarmede overeenstemmenden optogt der krijgsmagt tegen *Brussel*. — De bedoeling van vreedzamen intogt verijdeld, door den weerstand en de verraderlijke gedragingen der opstandelingen. — Na het vermeesteren der ingangen dringen de troepen tot in het midden der stad. — Hardnekkigen vierdaagschen kamp. — Heldhaftig gedrag van den majoor Krahmer, van twee Officieren der rijdende artillerie, enz. — Wanhoopigen tegenstand der door aanhoudende hulp gestijfde opstandelingen; hunne trouweloosheid. Afgrijsselijk tafereel van verwoesting dat de stad aanbiedt. — De onmogelijkheid om zonder hare vernieling, bij de slaauwmoedige werkeloosheid der welgezinden, het oproer te kunnen dempen, doet tot hare ontruiming besluiten, en de stelling voor *Milvoorden*, later voor *Mechelen* innemen. Vermelding van uitstekende gedragingen, en bevelhebbers die zich onderscheidden. — Gepastheid van deze ontruiming. — Voorbeelden van soortgelijke mislukte ondernemingen en straatgevechten in reeds veroverde plaatsen: van *Antwerpen* door den Hertog van Anjou. — van *Cremona*. — *Bergen-op-zeem*. — *Buenos-Airos*. — *Parijs* in de Jullijdagen. — Redenen tot het niet aanwenden der mid-

de-

delen die *Madrid*, *Weenen* en *Warschau* deden
bukken. — Gestaakte togt en terugkeer naar het
Limburgsche van het legerkorps van den Luit.
Gen. Cort Heijligers. (58—109)

VIJFDE AVOND. Uitbreiding van den op- stand.

Invloed en gevolgen van het gebeurde te *Brus-
sel*. — De opstand breidt zich door geheel Belgie
uit; behalve *Antwerpen* en *Gend* vallen alle steden
dezen toe. — De bezettingen wijken op de on-
voorziene Citadellen. — Trouwloozen overgang
der Belgische krijgslieden, die verraderlijk de wa-
pens tegen hunne strijdmakkers keeren. — Gruw-
zame bedreigingen van van Halen. — Gewel-
digen opstand te *Bergen in Henegouwen*. Trouw
van den Luit. d'Alcantara. — Soldaten opstand
en geweld tegen hunne officieren te *Philippeville*.
Uitstekend voorbeeld van vrouwelijke moed en
trouw. — Trouwloosheid en verraad leveren al
de grensvestingen in handen der opstandelingen. —
De sterke Citadel van *Doornik* zwigt hierdoor,
zoo als die van *Namen* door mangel aan verdedi-
gers. — Trouwhartigheid van den R. C. Pastoor
van Haren, door het redden van een vaandel,
te *Bergen* bewezen. — De Citadel van *Luik* door

hon-

hongersnood gekneld. Poging uit *Maasricht* tot
 hare verzorging. — Trouwloozen aanval der Belgen
 op den toevoer. — Moedigen aanval en roemrijke
 overwinning op de Luiksche multelingen behaald door
 de Hollandsche kurassiers; uitstekende daad van een
 officier derzelve. — Generaal Daine gaat over
 bij de Belgen. — De Citadel tegen vrijen aftogt
 ontruimd. — Schadelijken invloed van het overloo-
 pen der Belgen op het wederkeerig vertrouwen bij
 het leger. — Deszelfs stelling achter de *Nethe*. —
 Gevecht aan de brug van *Waelhem*. Bayinks
 stoute daad. — Gevecht bij *Lier*. Stelling voor *Ant-
 werpen*. — Scheiding der Belgen en Hollanders. —
 Gen. van Geën, Opperbevelhebber der krijgs-
 magt te velde. — Laatste poging tot vreedzame
 schikking. De Prins van Oranje, bekleed
 met het Hooggezag in de Zuidelijke gewesten,
 komt te *Antwerpen*; verijdeling zijner pogingen
 door de kunstenaarijen en onbeschaamde eischen der
 opstandelingen; hij verlaat deze stad. — Zij wor-
 den gestijfd door het Fransche korps van Ponté-
 coulant dat in Vlaanderen rukte. — Overgaan van
Dendermonde en der Citadel van *Gend*. — Haghe-
 lijken toestand van Noord-Nederland. — Gruwelijke
 bedoelingen der Belgische volksmenners. . . (110—137)

ZESDE AVOND. Hollandsche krachton- wikkeling en Vaderlandsliefde.

Te wapenroep des Konings. Voorbeeldelooze be-
antwoording en vaderlandsliefde. — Alles grijpt
de wapenen. — Schutterlijen. Vrijwilligers. Jager-
korpsen van van Dam van IJsselt, Rook-
makers, Koninklijke Jagers. — Heer-
lijk voorbeeld der Studenten, die zich in korps-
sen vormen om ten strijd te trekken. — Gadelooze
geestdrift. Vrijwilligers ter zee en te land.
Opgerigte Kavallerie korpsen. — Geschonkene nood-
wendigheden; Ruime giften van allerlei aard,
op zinrijke wijzen toegebracht. — Heerlijk schouw-
spel van Hollandsche krijgshaftigheid en vaderlands-
min. — Zeldzame vereeniging van geestdrift,
kalmte en orde: van eendragt, verknochtheid en
verband tusschen Volk en Vorst. — Koningen
Vaderland! het woord. — Volksliederen ont-
vlammen, godadienstig vertrouwen ondersteunt
de geestdrift. — Verbazing hierover bij de opstands-
hoofden. — Staatshandelingen van deze. Zamen-
roeping van een Congres. — De priesterpartij
overweegt en verdringt de demagogische. — De
omwentelingspartij bekroont hare vorige schand-
daden door de uitsluiting van het Huis van
Nassau van het bewind; haar onvermogen om

door

door een manifest de begane handelingen te verdedigen. — Kandidaten tot het nieuwe Koningschap; dit door den Hertog van Nemours geweigerd. Surllet de Chokier intusschen tot regent benoemd. — De Koning roept de Mogendheden, waarborgen van het rijk der Nederlanden op, ter voldoening aan hunne verplichting. — Conferentie te *Londen* gevestigd. — Wapenschorsing door deze bepaald. — Wrevelige weerbarstigheid der Belgen. — Afwijkende en voor Holland nadelige gezinningen der Conferentie; vijandelijke van Frankrijk en Engeland. — De welwillendheid der andere Mogendheden door de tijdsgebeurtenissen aan banden gelegd. — Engelsche naijver en staatkunde. (138—165)

ZEVENDE AVOND. Krachtadig weerstand aan het oproer.

Antwerpen, aldadelijk betoonde kwalijkgezindheid beteugeld. — **Willemsen**; de Generaal **Chassé**. — Maatregelen tot rustbehoud. — Nadering der opstandsbenden. — Uitbarsting van het oproer in de stad. — Den aanval van buiten door dit ondersteund en de poorten geopend. Bloedige strijd in de stad. — Tot sparing van deze door den Generaal **Chassé** getroffenene overeenkomst en wapenschorsing. Geweldadig door de

op-

opstandelingen geschonden. Hunnen aanval op de troepen en flotille. — Nadrukkelijke beantwoording. — Bombardement. — Ontzettende uitwerking. — Indruk en verslagenheid der opstandelingen door deze gebeurtenis voortgebracht. — Terugtocht der krijgsmagt en bezetting der grenzen. — Gebeurtenissen in *Staats-Vlaanderen*, waarop de opstandelingen hunnen aandacht vestigen; ongunstigen en verdedingloozen toestand van dit gewest. — Welgezindheid der inwoners en manhaft besluit tot tegenweer. — De Belgen onder *Gregoire* dringen *Oostburg* binnen; worden door de dapperheid der inwoners terug geslagen. — Zij hervatten den aanval met grootere magt onder *Pontécoulant*. — Na scherpe gevechten worden zij met verlies tot wijken gedrongen. — Dapperen die zich onderscheidden; *Ledel*, *Risseeuw*, *Groeneveld*, de *Raad*, enz. De afgeschrikte vijanden verlaten deze streken. — Beschouwing van de strijdmagt der opstandelingen; hunne sterkte, krijgswijze en hulpbronnen. — Oogmerken en pogingen der Belgen tegen *Limburg*, aan de *Maas*, en *Maastricht's* belangrijkheid. — Deszelfs hagcheliijken toestand door de kwalijkgezindheid der bevolking, zwakte der bezetting en overloopen van de Belgische soldaten. — Voorbeeldige maatregelen van den Opperbevel-

velhebber Gen. Dibbetz, krachtvol ondersteund
 door den Plaatskommandant Brade, en die der
 Genie Nigaber, enz. — Verlijden alle pogin-
 gen van uitwendig geweld en inwendige zamenspan-
 ning. — Hier afgeschrikt wonden de Belgen zich
 tegen *Venlo*, dat Daine door verraad in handen
 valt. — Dringende hulpbehoefte van *Maastricht*;
 zwarigheden om deze te vervullen. — Den Hertog
 van Saxon Weimar met deze taak belast. —
 Zijne karakterschets en vroegere diensten. — Merk-
 waardige en gelukkig volbragte togt naar *Maas-
 tricht*. — De herneming van *Venlo* op den terug-
 keer door den wapenstilstand verhinderd. — Stroo-
 perijen der Belgische benden ingetroemd. Wel-
 geslaagde onderneming van den Gen. van Geen
 tegen *Essen*. Proefstuk der Vrijwilligers. —
 Nadeelen van den wapenstilstand in het aanwen-
 den der Hollandsche strijdkrachten. — Uittogt der
 Schutterijen en Vrijwillige korpsen naar de be-
 dreigde grenzen. — Geruststellenden toestand van
 Oud-Nederland bij het einde van het jaar. . . (166—217)

ACHTSTE AVOND. Heldhaftige bedrijven der Hollanders.

Voortdurende vijandelikheden ondanks den wapen-
 stilstand tegen *Maastricht*, nadrukkelijk beantwoord

door

door herhaalde uitroegten. — De Belgen op het
 kasteel van *Castert* overvallen. — Krijgsmakkers-
 trouw van *Clausse*. — Voortdurend krachtvol
 gedrag van den Gen. *Dibbetz*; eindelijke verwij-
 dering der vijanden. — Gebeurtenissen voor *Ant-
 werpen*. — Vijandig gedrag der Belgen tegen de
 Citadel en Vloot-afdeeling. — De *Komeet*. — De
 Kanonneerboot, n°. 2, door den storm aan den
 wal gedreven, verraderlijk aangevallen en over-
 mand. — De Luit. van *Speyk* doet zich met
 vriend en vijand in de lucht springen. — Zijne le-
 vens- en karakterschets. — Beschouwing zijner
 daad; invloed derzelve op de natie en buitens-
 lands. — Zijne hooge vereering. — Eer- en ge-
 denkteekens, begravenis; erkenenis jegens zijne
 lotgenoten. — Soortgelijke vroegere heldendaden. —
 Min bekende vermeld: *Cornells Schrijver*,
Louis Philippi, *Muller* en *Osman*. —
 Onverschrokkene daad van *Hobeln*, bij *Philip-
 pine*. — De Belgen te *Eeden* door Kap. van *Lang-
 en* aangetast en verjaagd. Heldhaftigheid van
 den gekwetsten hoornblazer *Potter*. — Kapitein
 van *Hopbergen* ontveldigd een schip aan Bel-
 gische plunderaars. — Het planten van oproerboo-
 men op Hollandschen grond, hen bij *Hulst* gevoe-
 lig verleerd. — Dapperheid van *Peereboom* te

Res-

Eesbeck. — Voortdurende verdragschennis en feitelijkheden te *Antwerpen*, met nadruk beantwoord. — van Leuven. — Ernstige maatregelen van den Gen. Chassé beteugelen de Belgische verwachtingen. — Lessen en gevolgtrekkingen ontleend uit de manhafte daden van van Speyk, Clausse, Potter, Peereboom enz. invloed van deze en van den uitslag der ontmoetingen op den geest der wederzijdsche legerbenden. — Ramp van *Bergen-op-Zoom* door het springen van het laboratorium; loffelijke gedragingen. — Onkreukbare trouw en standvastigheid der verraderlijk gevangene Hollanders. Snoode behandeling door de Belgen. Gelukkig ontkomen van eenige uit hunne kerkers. — Veranderd strijdperk der partijen, dat der diplomatie, waar de Hollandsche staatslieden zich hunne groote voorgangers waardig betoonen, in de verdediging der belangen, van het regt en de eer van Oud-Nederland. — Besluit van dit tijdperk. (218—279)

DE KRIJGSDADEN DER HOLLANDERS

IN

BELGIE.

INLEIDING.

In het Pruissische grensstadje, de verblijfplaats van den grijzen krijgsman, dien wij zijne jongere strijdgenooten, zoo nuttig als aangenaam zagen onderhouden door de mededeeling der bij hem aangeteekende bijzonderheden uit de laatste veldtogten der Russen, was deze welmeenende poging met een' toenemenden bijval beantwoord, daar hij elken avond het getal zijner weetgierige toehoorders zag toenemen, wijl zoo wel de jonge lieden, waarvoor de nog te vervullene dienstverplichting eene nieuwe baan opende, als zij, die na volbrenging van dezelve, in hunne haardsteden terug gekeerd, hierdoor met welgevallen aan het bedrijvig krijgsmans leven herinnerd werden, zich bij de werkelijk dienende kwamen voegen, wier korpsen ten gevolge der staatkundige gebeurtenissen alhier eene tijdelijke standplaats was aangewezen.

Met groote belangstelling hadden zij van krijgsgedaden op een tooneel en tegen volkeren hooren verhalen, waaraan afstand en vreemdheid een' schijn van het wonderbare bijzetten, en deze deelneming was nog toegenomen, bij de mededeelingen uit den Poolschen worstelstrijd, die minder verwijderd, zoo moorddadig begonnen en bloedig voortgezet, als noodlottig voor dat land geëindigd was.

Diep waren de lessen, die hij tot onderrigt zijner jeugdige toehoorders uit het gebeurde ontleend had, bij hen ingeprent, en allen zagen met verlangen het oogenblik te gemoet, dat hij zijne gedane belofte zou vervullen, om hen nader bekend te maken met gebeurtenissen, die bijna gelijktijdig en onlangs, schoon op eene geheel andere schouwplaats voorgevallen, allen een nog veel levendiger belang inboezemden, namelijk, den strijd tusschen Oud Nederland en de Belgische gewesten, die thans de aandacht van geheel Europa op een tooneel bepaalde, waar men den kamp tusschen het goede en kwade beginsel, tusschen recht en boosheid, reeds zoo lang voortduren, doch het eerste met welgevallen, luisterrijk schitteren en met onbezweken kracht volharden zag.

Eene ongesteldheid, gevolg zijner eervolle wonden en doorgestane oorlogs-vermoelijingen had den eerwaardigen Veteran een' gernimen tijd het huisarrest opgelegd, dat hij echter niet onbesteed liet, maar ten nutte maakte, om de bouwstoffen tot zijn ongekunsteld werk bijeen te zamelen en in orde te brengen; want, toen de verkwikkende lentewarmte hem uit de winterkwartieren verlost en, gelijk hij zich uitdrukte, weder mobiel gemaakt had, noodigde hij zijne oplettende hoorders uit, om zich den eersten

aan

aangenamen zomer-avond op eene lommerrijke plaats te vereenigen, en met hem den veldtocht bij te wonen, waarop hij voornemens was de Hollanders tegen de Belgen te vergezellen.

Een verre bloedverwant, die aanvankelijk tot de studien bestemd, onder het korps van L u t z o w den bevrijdings oorlog had bijgewoond, doch wegens ontvangene wonden den krijgsdienst voor eene burgerlijke betrekking verwisseld had, deed, zijnen waardigen oom bezoekende, de aanbieding om dezen in zijne welmeenende bedoeling behulpzaam te zijn, door zijne tot voorlezing bestemde aantekeningen een' regelmatig en geëldelijker vorm te geven, hetwelk deze met te meer genoegen aannam, daar verscheidene, zelfs aanzienlijke inwoners der stad en aanwezige officieren, hun voornemen hadden geuit, om deze bijeenkomsten te komen bijwonen; zoodat eene eenigzins meer beschaafde en ontwikkelde voordragt, voor deze noodzakelijk scheen geacht te moeten worden, om zoo wel voor allen geschikt als aangenaam en nuttig te zijn.

EERSTE AFDEELING.

EERSTE AVOND.

„Luister kameraden” sprak de oude krijgsheld, nadat hij zich nedergezet en den adjudant zijns geheugens, gelijk hij zijn aantekeningenboekje noemde, te voorschijn had gehaald. „Heden willen wij ons met de naast vermaagschapte broeders der Duitschers, met de brave Hollanders bezig houden; ik zal u van den laatsten oorlog van het eens zoo beroemde Oud-Nederland en van de wapensfeiten der nakomelingschap van hoogstwaardige voorouders verhalen.

Dat zij ons als bloedverwanten, als stamgenooten beschouwden, hebben zij in de jaren 1813 en 1814 bewezen, door de gastvrijheid en plegtigheid waarmede zij ons ontvingen, als hulpbiedende verlossers van het Fransche dwangjuk, en ons de ontketende hand tot trouwe verbindtenis toereikten. Duitzende onzer kunnen nog van dien tijd vertellen, waarin wij na de vermoeljenissen en ongemakken van eenen stren-

strengen winterveldtocht, door deze brave natie op het hartelijkst werden onthaald. Nimmer zal het uit de gedachten verdwijnen van die duizende gekwetsten uit den bloedigen slag van *Waterloo*, welke hun herstel aan de teedere bezorgheid en oppassing danken, die zij van de menschlievende Hollanders ontvingen; en hoe gaarne zouden wij allen hun onze gevoelens daadwerkelijk hebben betoond, zoo niet zwaarwegende staatkundige redenen onoverkomelijke beletsels hadden opgeleverd, die het hooge bestuur verbinderden, de gevoelens van verknochtheid aan een drievoudig vermaagschapt Stadhuis en den algemeenen wensch der natie gehoor te geven, om onze Hollandsche broeders tegen de snoodste aanranding bijstand te bieden.

Vooral reikhaldden onze dappere legerbenden om de krijsteekenen van den Pruisischen adelaar nevens die van den Hollandschen leeuw te zien schitteren, en gelijk vroeger in de eerste veldtogten tegen de Fransche omwentelings-legers, zoo als later tegen die van een' heerschnuchtigen overweldiger, hen met gemeenschappelijke lauwerkransen te versieren. In te menigvuldige gelegenheden hadden wij den moed en de trouw dier edele natie van te nabij leeren vereeren, dan dat wij zonder smartelijk gevoel, haar ten prool van het schandelijkst verraad, ten doel der snoodste vergulzing konden zien; om niet met zorg de gevolgen van het gelukslagen der boosheid te beschouwen, welke met den ondergang van Holland, de orde en wet in geheel Europa dreigde te vernietigen.

Met huivering denken wij aan hetgene wel gebeurd zou zijn, ware Holland voor den storm der omwenteling bezweken, die zoo plotseling in Frankrijk uitgebarsten, aldaar

daar in drie dagen, den troon en de bestaande orde van zaken omverwierp; na weinig weken geheel België be-roerde; door gansch Europa gierde, overal alles in onrust bragt; in Polen eene volslagene omkeering bewerkte; en alle besturen schokte. Ja, waarlijk, het mag niet ontkend worden: de bovennatuurlijke kraacht waarmede Holland, als door een wonder, den vernielenden stroom het hoofd bood, de volharding waarmede het onder de dreigendste omstandigheden, het geweld tarte, heeft Europa van eene maatschappelijke ontbinding gered!

Een heerlijker schouwspel van vaderlandsliefde en heldenmoed, van zelfsverloochening en eendracht, is nimmer door de zon beschenen, dan dit kleine land heeft aangeboden; dat in dezen hagchellijken toestand getoond heeft, wat wonderen het vaste vertrouwen op God en eene regtvaardige zaak kan bewerken; en, hoe het doordrongen zijn van de zinspreuk, die het bij de grondlegging van deszelfs zelfstandigheid had gekozen: Eendragt maakt magt, alleen in staat stelde, om bij het loeijen der staats- en oorlogsstormen, tegen de woedende baren te kunnen worstelen en boven blijven.

Voorwaar ik moet bekennen dat behalve het land van mijne geboorte, dat elk regtschapenen boven alles dierbaar wezen moet, ik mij op geen ander meer zou verhoovaardigen, dan Holland mijn vaderland te mogen noemen. In aloutheid van adel uitstekende onder de Duitsche volkstammen was die, van welke zij hunnen oorsprong afleiden, zulks vooral door heldhaftigheid, daar de trotsche Romeinen de Batavieren als de dapperste derzelve erkenden, welke even moedig hunne overheersching het hoofd boden,

als

als dat zij hen als bondgenooten ook de grootste diensten bewezen; terwijl zij tevens hunne trouw zoo hoog schatten, dat de Keizers uit hen hunne lijfwacht vormden; en hen als weergalooze ruiters en uitstekende boogschutters roemden. Door onderdrukking en onregtvaardigheden getergd, waren het de Bataviërs, die het wereldbeheerschend Rome, tijdens den val van Nero, onder den even schranderem als dapperen Claudius Civilis, in een langdurigen en hagchelijken krijg, door nederlaag op nederlaag, tot herstel der bezwaren dwongen en door hun voorbeeld, de Germaansche volkstammen dat zelfvertrouwen inboezemden, waardoor later onze held Arminius en zijne Cherusken, de keurbenden van Augustus verdelgde. Ten allen tijde handhaafden hunne afstammelingen den roem der voorouderlijke krijgshaftigheid, terwijl de grondtrek van hun karakter eene alles overtreffende Vaderlandsliefde vertoonde; en geen wonder! niet door onregt en geweld, gelijk andere volkeren, maar door nijverheid en volharding hadden zij zich een eigen Vaderland geschapen, dit aan de golven van den Oceaan ontwoekerd, moerassen in rijke landouwen hervormd. Hierdoor in eene tweevoudige betrekking van land- en zeebewoners geplaatst; gewoon en verplicht steeds met den oceaan te kampen, lokte hen dit tot beoefening van de scheepvaart uit, en vormde hen tot de stoutste en bekwaamste zeelieden, even geschikt om door koopvaart en vischerij rijkdom en welvaart te verwerven, als deze heldhaftig tegen alle aanrandingen te verdedigen; en weldra verkregen zij den roem, dien zij ook steeds hebben gehandhaafd, van de beste zeelieden der wereld te zijn. Beroemd maakten zich reeds tijdens de Kruistogten Haarlems zeehelden, die

die (1278) door hunne met zagen gewapende stevens, de keten deden springen, die den doortogt der kasteelen van *Damiate* afsloot en dus de krijgsmagt der Christenen, de baan tot roemrijke overwinningen in het oosten openen.

Heerlijk was de Hollandsche zege op de *Vlaamingers* (1304) in den zeeslag op de *Gouwe*, bij het door deze belegerde *Zierikzee*, bevochten, zoodat van eene 80,000 man sterke heirmagt, slechts geringe overblijfsels vluggende den *Vlaamschen* bodem weder mogten betreden.

Maar welke daden zij ook vroeger onder verschillende heerschers verrigten; de luister die den jeugdigen staat omstraalde, overschijnt alles, toen hij, na eenen voorbeeldoozen worstelsrijd van tachtig jaren, tegen het ontzaglijkste rijk, dat over de krachten en schatten van twee werelddeelen beschikte, en hoezeer trouweloos door het grootste gedeelte der belgische gewesten verlaten en aangevallen, vrij en onafhankelijk in de rij der Europeesche staten, zijne plaats innam. Thans was het dat Holland magtige rijken om deszelfs vriendschap zag mededingen en niet zelden oefende het op derzelver lot eenen beslissenden invloed uit, droeg bij tot hunne verheffing of vernedering en redde zwakke en onderdrukte van hunnen ondergang; daar het de heerschzuchtige bedoelingen der magtigste stoutmoedig tegenging, hun openlijk geweld zegevlerend bekampte, en aldus het zoo gewenschte evenwigt tusschen de staatsmagten handhaafde.

Maar ook welke mannen, welke daden vinden wij niet in dit tijdsbestek en op dit kleine hoekje gronds, als het ware te zamengedrongen, hoedanig eene lange reeks van eeuwen en de uitgestrekte rijken, niet kunnen aanwijzen!

Het

Het is als of eene tooverkracht aan dezen grond gehecht, deszelfs bewoners bezielde, hem zoo vruchtbaar maakte, om het edele, schoone, in groote mate voort te brengen; en dit die duurzame wortelen, tot dargene te doen schieten, wat wij nog in de laatste tijden met verbazing bewonderden. Mogt het voor den krijgsman al minder van belang schijnen: dat geen land van gelijken, weinige van veel grooteren omvang, met Holland zou kunnen wedijveren in menigvuldige, in de gewigtigste uitvindingen van allerlei aard; dat hetzelfde evennaart in de uitoefenende en beeldende kunsten, in schilder en teekenkunst; dat meer of grootere mannen in alle vakken van geleerdheid en wetenschappen heeft voortgebragt; zoo dat zelfs een Peter de Grootte het ten leerschool koos! voorzeker moethij die het beroep des oorlogs volgt, getroffen worden, door den aanblik van krijgs- en staatkundige grootheid der daden en personen, welke Holland op het wereldtooneel aanvoert.

De duldlooze druk der Spaansche dwinglandij, perste deze natie, om de bloedige kluisters te verbreken, en wrong haar het staal in de handen, vastbesloten het wettig erfdeel harer vaderen, hare duurgekochte voorregten, de dierbare burgerlijke en godsdienstige vrijheid, te handhaven, of met haar onder te gaan. Klein was het begin, zwak de stoffelijke magt, waarmede zij den aanvang harer latere grootheid aanduidde, maar doorslaande wat het in de schaal gelegde gewigt der zedelijke kracht die zij toenemend ontwikkelde en vooral de wijze leiding van den onvolprezenen grondlegger van het Nederlandsche Gemeenebest, Willem van Oranje, die voor de edele zaak, gelijk zijne heldenbroeders zijn bloed stortte, en als Vader des Vaderlands in aller harten onsterfelijk blijft leven.

Nimmer vertoonde de spiegel der geschiedenis zoo vele proefdaden van ware grootheid, dan die, waarop Oud-Nederland zich mag verheffen; hier zien wij in eene beperkte plaats en tijdruimte meervoudig herhalen, wat de oudheid spaarzaam over eene lange reeks van eeuwen verstrooid, der herinnering waardig, heeft overgeleverd. Wij staan verlegen, om bij eene toegemetene ruimte, uit zoo veel voortreffelijks eene gepaste keus te moeten doen, en slechts enkele namen en gebeurtenissen te kunnen aanstippen, die eene breedere vermelding zoo overwaardig zijn, — als: de zelfopoffering van Herman de Ruiter, van Reinier Claessensen de Lange; — de heilige woordvervulling van een' Jacob Simonszoon de Rijk en van Antonius Hambroek; de heldendaad van Jan Haring van Hoorn, het waardig tegenbeeld van den Romeinschen Horatius Cocles, in het alleen verdedigen van den veiligen aftogt zijner strijdgenooten; en hoe vele andere zonden wij nog hierbij kunnen voegen!

Welk eene heldengrootheid ontmoeten wij niet in *Haarlems* langdurige verdediging (1572) door den stadsvoogd Ripperda, zoo roemrijk bijgestaan door de heldhaftige Kennu Hasselaar met hare moedige vrouwenschaar; in *Alkmaars* (1573) door burgermoed onwinbare vesten; in *Leidens* herhaalde belegering (1574) en harden strijd, met onkrenkbare volharding tegen den drievoudigen oorlogsgeselschap van staal, honger en pest doorgekampt; waar wij een' van der Werf, de, door het nijpend gebrek tot wanhoop gebragte verdedigers, zijn ligchaam ter voeding, en voorwaarde van plichtvervulling, zien aanbieden; en zoo veel deugd door het ontzet der veege stad, belooning erlangen.

gen. Met bewondering vestigen wij het oog op *Antwerpens* langen weerstand, (1584—5); door *Gianibellis* brandschepen en *Parma's* Scheldebrug veeftewwigd; terwijl hier, voor *Oostende's* driejarige verdediging (1601—4) tegen grooter geweld en kunstiger bestuur, de glorie van het beroemde beleg van *Troje* geheel verbleekt! Aanschouwen wij hoe *Willems* heldenzonen, *Maurits* en *Frederik Hendrik* met 's vaders geest bezielde, zijn gegroundvest gebouw door roemrijke overwinningen en schatbare veroveringen steeds hechter optrekken en heerlijk voltooljen. *Maurits* zegepralen bij *Turnhout* (1597) en *Nieuwpoort* (1600) met *Hollanders* bevöchten; zijne overwinningen en die zijns broeders van de sterkste vestingen, rangschikten hen niet alleen onder de beroemdste veldheeren, maar deden hun tijdperk dat eener nieuwe, verbeterde krijgswijze, hun leger tot de uitmuntendste krijgsschool voor geheel Europa worden.

Maar hoe heerlijk schitteren niet bovenal bij hunne zeetriomfen de onverschrokkenen alles wagende *Watergeuzen*; de stouten *Zeeuwen*, de vrijzinnige *Friezen*, de dappere *Noord-Hollanders*! Overal zegevierden zij met hunne kleine vjltbooten en ligte bodems over de *Kastiliaansche* zeekesteelen. *Spanjes* onverwinnelijke vloot bezweek (1588) evenzeer voor hen in het kanaal, als later hare ontzaggelijke scheepsmagt voor *Heemskeerk* bij *Gibraltar*. Het was een *Tromp* die haar voor *Duins* (1639) verdelgde, terwijl *Piet Hein* (1628) de onschatbare zilvervloot binnensleepte. Hunne vloten overdekten alle zeeën; van pool tot pool galmden de donder hunner kartouwen en hunne helden veroverden uitgestrekte landen in alle werelddeelen, maakten vorsten clynsbaar en sticht-

stichtten volkplantingen en handelskantoren op de verst afgelegene kusten des aardbols; terwijl eerlijkheid, goede trouw en nijverheid, den Hollander eenen zedelijken voorrang deden verwerven, die meer dan magt en schatten vermogt.

Holland, gerugsteund door deszelfs wakkere helden en schrandere staatsmannen, nog meer door volksdeugd en regtvaardigheid, aarzelde nimmer, om wanneer het deszelfs regt en nationale eer gold, de magtigste naburen de spits te bieden. Het draalde niet, om het door *Zweden* benarde *Denemarken* (1657) ter redding te snellen; ja zelfs het hen weleer onderdrukkend *Spanje*, tegen *Lodewijk XIV* overheerschings-plannen, bij te staan. Zoo ondersteunde het reeds in den aanvang van deszelfs staatsontwikkeling *Elisabeth* en *Hendrik IV* met aanzienlijke hulp, tegen den gemeenschappelijken vijand: erkentelijk voor den karigen bijstand, die het aanvankelijk van deze had ontvangen. Zoo kampten jaren lang de Nederlandsche legers aan *Rijnen Donau*, in *Vlaanderen* en op het *Pyrenesche Schier-eiland* (1701—12), om Oostenrijks aanspraak op den Spaanschen troon, tegen de heerschzucht van *Lodewijk XIV* te doen gelden; en evenmin schroomde het Gemeenebest om tegen die van *Lodewijk XV*, eenen langen en bloedigen krijg (1744—48) voor de regten van *Maria Theresia* vol te houden, die haar het bezit harer erfstaten en van den Keizerskroon verzekerde.—Bovenal blinkt als de schitterendste harer handelingen uit, die, welke het zoo magtige *Engeland*, deszelfs staat- en godsdienstige vrijheid aan

ec.

eenen kleinen staat verschuldigd deed worden, die alle vroegere beleedigingen edelmoedig ter zijde stelde, en Willem III zoo grootmoedig[bij] zijnen togt ondersteunde, om het dwangjuk der Stuarts te verbreken en hem de kroon van *Engeland* te doen verwerven, dat hem hare grootheid dankt, doch dit sedert met zoo zwarten ondank aan Nederland vergolden heeft.

Hoe eerbiedwaardig moet ons niet dat kleine plekje gronds verschijnen, dat naauwelijks in de rij der staten getreden, de aanmatiging van het zeegebied, aan het trotsche Brittanje, en deszelfs stouten overweldiger Cromwel, voor wien de grootste mogendheden zich nederig bowen, moedig durfde betwisten, en in een' fellen zeekrijg (1651—4), deszelfs regt handhaafde; en even krachtvol, zag men het den ondankbaren Karel II over zijnen trouweloozen aanval, met nederlaag op nederlaag tuchtigen, en zelfs onder zijn oog te *Chatham* (1667), zijne oorlogsvloten verdelgen of wegvoeren. En de verwondering stijgt nog hooger, wanneer wij hem (1672) in verbond met den heerschzuchtigen Lodewijk XIV, en de roofgierige bisschoppen van *Munster* en *Keulen*, met onmeetbare strijdkrachten den Hollandschen tuín zien bestoken, maar deze door vaderlandsliefde en dapperheid ten stalen muur worden, die alle vijandelijke pogingen, tot hunne schand' deden te niet loopen; terwijl de onsterfelijke namen der Trompen, der Evertsen, der de Witten, van Galen, van de Ruiters en zoo vele andere zeehelden, Néerlands zeeroem voor altijd vestigden, en in drie-en vierdaagsche zeeslagen de Engelschen, zoo als later de Franschen bij de overwinningen van *la Hogue* (1692) en van *Vigos* (1702), de kracht van den nederlandschen zeeleeuw deden kennen. Dus ook bewezen zij zich te land in den veertigjarigen

krijg

krijg (1672—1712) de waardige afstammelingen der helden van den tachtig-jarigen vrijheids-kamp te zijn. Deelgenooten der glorie, die *Eugenius* en *Mariborough*, te *Hochstett* (1704), *Ramillies*, (1706), *Oudenaarde* (1708), en *Malplaquet* (1709) omscheen, en van de laurieren die de verbondenen, zoo aan den *Donau* en den *Rijn*, als aangene zijde der *Pijreneën* door de verovering van *Gibraltar* en *Barcelona* mogten verwerven, deden zij de gloriezon van den trotschen *Lodewijk* op den avond van zijn leven tanen, en zonder de Engelsche trouweloosheid, zou dat zelfde kleine verachte landje, dat hij in overmoed ten verderf had gewijd, hem tot den diepsten trap van vernedering hebben doen neerzinken. Thans nog bewondert Europa de dapperheid der toenmalige *Hollandsche* benden, het beleid der veldheeren, strijdgenooten en kweekelingen van *Willelm III*; zoo ook het schrandere vernuft harer krijgswaarnemers, gevormd door den grooten *Coehorn*, en den wedsrijd van dezen in *Namen's* belegeringen (1691 en 1694) met *Frankrijks* eernen vestingbouwer *Vauban*, beiden in hun vak door weinigen geevenaard, door geenen overtroffen.

Had eene, in zeventig jaren tijds slechts eenmaal gestoorde vrede, in de achttiende eeuw, de krijgshaftige stemming al eenigermate vreemd doen worden, verre was het echter dat deze krijgsmoed uitgedoofd, de naneef der voorvaderen onwaardig geworden zou zijn. Englands verraderlijke aanval (1780) deed elken boezem van het heilige vuur ontgloeijen, dat deze had bezield. De talloze handelschepen, gerust de zee doorklievende, de rijke volkplantingen, weer-

weerloos in diepen vrede met eene barbaarsche roofzucht weggeleept of overweldigd; delafhartig met overmagt besprongene, geen krijg vermoedende oorlogschepen; het bloed der vermoorde, de ellende der in Engelsche kerkers zuchtende landgenooten, deden eenen kreet van verontwaardiging in Holland opgaan, wekten met den moed den wensch om hem den onverlaten vijand te doen ondervinden; en deze bleef ook niet on vervuld, daar zelfs, waar de krachten te kort schoten, Hollands zeehelden hem de bewondering der dapperheid aspersten en den naam van Krul, Oorthuis en Volbergen en vooral die van Zoutman en Kinsbergen dwongen te vereeren, die in den fellen zeesrijd op *Doggersbank*, (1781) Parkera overmagtige vloot de zee deden ruimen en hem tot de bekenenis noopten: dat hij nimmer dapperder dan door de Hollanders had zien strijden! — Een geminigenis, dat zij onder de Winter en Verheul, v. d. Capellen, Lewe en Koopmans in den bloedigen slag van *Camperduin* (1807); op de Vlaamsche kusten; voor *Algiers* (1816) en *Palembang* (1821); in de drie werelddeelen zich steeds waardig bleven betoonen.

En hoeveel herinneringen aan heldenbedrijven zijn niet van hen in de laatste veertig jaren overgebleven! De dappere verdediging van de *Willemstad* door v. Boetselaar; van *Grave* door de Bons; de verovering van het sterke *Landrecy*, onder de aanvoering van den Vorst die thans den Nederlandsche troon bekleedt, en het manmoedig gedrag in zoo vele veldslagen in de vlakten van Belgie, verhieven even zeer den Hollandschen krijgsroem als de latere wapenfeiten die zij met of onder de vanen van het overheerschende Frankrijk, alleen bezeld door de gevoelens van nationale eer, in

al-

alle streken van Europa verrigten; maar bovenal pralen hunne krijgsgedonden, in het eerste tijdvak na het afwerpen van Frankrijks dwangjuk, door het roemvol aandeel in de overwinningen te *Quatre-bras* en *Waterloo*; bij het veroveren van het sterke *Maubeuge* en den zegetocht naar Frankrijks hoofdstad (1815); zoo als later bij vele hagchelijke en bezwaarlijke krijgaverrigtingen in de overzeesche gewesten; bij de zegerijke togten, tegen *Palembang* en *Celebes*, en bijzonder in den bloedigen, doch roemvol geëindigden oorlog tegen *D i e p o N e g r o* op *Java*, die den Nederlandschen moed en standvastigheid in het schoonste daglicht hebben geplaatst.

Zoodanige Natie hebben wij in de laatste jaren zich tot de aloude glorie zien verheffen, en even moedig als hare dappere voorvaderen, de hoogachting van alle volkeren haar ten deel worden.

T W E E D E A V O N D .

Andermaal hadden zich de toehoorders vereenigd , tot welke de verhaler dus zijne woorden rigte : Nu heb ik u de Hollandsche natie , tijdens hare zelfstandigheid en alvorens hare vereeniging met Belgie , afgeschetst. Thans zie ik mij verplicht , om u dit laatste in deszelfs vroegeren en lateren toestand te doen kennen , en hiertoe zullen wij Belgie en de Belgen , en de tijden beschouwen , welke die voorafgingen , dat zij , als toegevoegd deel aan de oude Hollandsche-gewesten , het Koninkrijk der Nederlanden onder het Doorluchtig Stamhuis van Oranje Nassau hebben uitgemaakt ; opdat hieruit ten onbetwistbaarste moge blijken , of onderdrukking , armoede en knevelarij , dan wel dartele brooddronkenheid , booze bedoelingen en vreemde kunstenarijen de oorzaken hebben opgeleverd , om den zaamgestrengelden band der gewesten van een te rijten , en of de luide klagen , met zoo bitteren wrevel tegen Holland aangeheven , wizenlijk eenigen grond bezitten , dan wel of zij als het gewrocht van de snoodste ondankbaarheid en boosheid beschouwd , en hare in een groot gedeelte van Europa ver-

wekte weerklank, aan onkunde, partijzucht, vooroordeel of eigenbelang zal moeten toegeschreven worden.

Voorbeeldeloos was de welvaart, waartoe België onder koning Willem was gestegen, welke die van alle aangrenzende landen verre terugliet, en met de bewondering ook de afgunst van naburige en verafgelegen staten opwekte. Het land was wijd en zijd in een' lustuin herschapeu, welken duizende vreemdelingen kwamen bewonderen. Nergens vonden zij zulk een welvaren, zulk een' rijkdom van grond en inwoners; nergens waren de noodzakelijkheden, de overtoolligheden des levens zoo ligt en goedkoop verkrijgbaar; welstand en overvloed heerschten in alle klassen. Landbouw, scheepvaart, fabrieken, kunstvljt verkregen iederen dag eene nooit gekende uitbreiding; van jaar tot jaar nam de bevolking in klimmende evenredigheid met dezelve toe. Terwijl elk, die in zijn land door staatkundige of godsdienstige onderdrukkingen zich het levensgenot zag verbitteren, alhier onder een zacht, billijk bestuur eerst vrij ademhaalde.

De vlugtelingen en verdrevenen wegens staatsbewegingen uit de onderscheidene Europesche gewesten, de verbannen deelnemers aan het bloedig schrikbewind, de vogelvrije handlangers van Napoleons dwangbestuur, konden onder het waarnemen der zachte wetverplichtingen hier veilig hun hoofd nederleggen. Beschouwde men de verblijfsplaatsen, zoo zag men met starende verwondering, hoe de leemen hutten in gemakkelijke woningen, de huizen in paleizen waren verkeerd. *Brussel, Antwerpen, Gend, Luik, Namen, Doornikenz.* waren in den korten tijd van vijftien jaren tot een' pragt en rijkdom ge-

gestegen, die de stoutste verbeelding ver terug liet. *Brussel* overtrof, in fraaije bevalligheid, alle hoofdsteden van Europa; overal zag men nieuwe paleizen uit den grond opstijgen; wie aangenaam wilde leven kwam zich alhier een' tijd lang verlustigen. *Antwerpens* haven wemelde van schepen en eerlang voorspelde het zitting onder de eerste koopsteden van Europa te verkrijgen, ja, dezelve gelijk vroeger te overtreffen. *Luiks* kunstvljt was nimmer hooger gestegen, nooit meer aangemoedigd, want waar eene algemeene nuttige onderneming zich opdeed, die elders vaak door mangel aan ondersteuning blijft steken, hier vond zij dezelve in de ruimste mate. Millioenen, bij millioenen uit 's Rijks kas, uit 's Konings vermogen renteloos voorgeschoten, bezielde de ondernemings-geest en deden dagelijks nieuwe welvaarts-bronnen ontspringen.

Zeer juist drukken de oude Hollandsche spreekwoorden de oorzaken uit, die zoowel in het Staats- als burgerlijke leven tot wangedrag en eigene geluksverstoring leiden: „Eene kale beurs maakt een berooid hoofd;” en daarentegen: „de broodkruijms steken hem.” Zoo ook: „als een ezel te goed gevoerd wordt, slaat hij brooddronken achteruit”— Uit een dezer beide oorzaken, berooidheid en overdaad, ontstaan de meeste oproeren, en zoo was het ook hier in België; want daar de groote welvaart niet vergunde om den opstand uit gebrek af te leiden, zoo kan dezelve veeleer aan den ongewonen weelderigen voorspoed worden geweten. Waarschijnlijk zouden zij het echter bij hunne meer tot schreeuwen dan tot dadelijkheden overhellende natuur, niet voegzaam hebben geacht, het genot van hetgeen hun de hemel onder den weldadigen scepster der Nassaus had geschonken

ken, in de waagschaal te stellen, en zich aan afgetrokkenene denkbeelden en bespiegelingen over te geven, indien geene vreemde aanblazingen de door de boosheid verspreide vonken hadden doen ontvlammen.— Behalve Frankrijks stoken, waarvan wij nader zullen spreken, waren het vooral vreemde en inlandsche kaalhansen, die, berooid van beurs en hoofd, door leugen en verdrinking het vuur van tweedragt aanbliczen, waaruit zij voor hun eigenbelang voordeel hoopen te rapen. Het was niet het meerendeel der natie, niet het welhebbende, geruste gedeelte der bevolking, dat den opstand bewerkte of eene andere regering wenschte, dan die, waaronder zij zoo veel welvaren genoot; het waren degenen die niets hadden of nog meer verlangden, vreemde gelukzoekers of omgekochte verraders, die als de hoofden en bewerkers van eenen opstand zijn aan te merken, die even onzinnig als misdadig was.

Frankrijks heerschezucht heeft ten alle tijde naar het bezit van het rijke en voor deszelfs veroveringsplannen zoo gunstige België getracht, en dit Staatsbeginsel onder alle regeringsvormen en dynastien blijven vasthouden; zoo als ons de eigene bekentenis van Lodewijk XVII, dit als zijn lievelingsdenkbeeld, al dadelijk na zijne herstelling, doet kennen; en dat deze berekening juist was, heeft de uitkomst bewezen, daar van het oogenblik af aan, dat het in 1794 zich daarvan meester maakte, de Fransche overheersching zich op vaste gronden vestigde. Hoe ook reeds gekrenkt, zette Napoleon in 1814 den kamp tegen het geheele vereenigde Europa met geen ongunstig gevolg en

zoo

zoo lang voort, tot Holland's zelf bewerkte omwenteling de oorlogskans beslissend tot de verbondenen deed overhellen, daar de dappere Pruisische Generaal *Bulow* van daar uit België veroverde, en daarmede den Franschen Imperator den doodsteek toebragt, die hem van zijnen zetel stortte. België was ook de schitterende parel, welke bij als het grootste sieraad aan zijne overwinningskroon poogde te hechten, toen hij in 1815 den hem ontworpen wereldschepter, weder poogde magtig te worden, en wie kan de gevolgen berekenen, wanneer hij hierin had mogen slagen, en de dappere *Oranje vorst* en de grijze *Blücher* hem bij *Quatre-bras* en *Waterloo* niet zoo gevoelig op de vingers hadden geklopt!

De Europeesche mogendheden kenden ook te wel de waarde van België als voormuur tegen Frankrijk, om niet alles voor deszelfs zelfstandig bestaan te wagen. In den aanvang der achttiende eeuw, was dat land gedurende dertien jaren het tooneel en de oorzaak van eenen bloedigen oorlog. In 1744 hernieuwde zich dezelve en duurde tot het Akensche vrede verdrag voort. Tweemaal overmeesterde het Fransche revolutionaire leger deze rijke gewesten, en hoezeer *Dumouriez*'s verraad het (1793) den Franschen deed ontglippen, slaagden deze het volgende jaar (1794) te ligt in deszelfs overmeestering, daar de misslag van Keizer *Joseph II*, om alle grensvestingen te slechten, die, door de trouwe Hollanders bewaakt, een' hechten slagboom tegen hen hadden opgeleverd, hun thans de gelegenheid gaf, om na de eerste behaalde voordeelen geheel België te overstroomden, en vervolgens, daar de voorbeeldelooze wintervorst in 1794 de waterverdediging van Holland vernietigd en hun over het ijs eenen openen

nen weg gebaad had , ook dit van zijne bondgenooten lafhartig en trouweloos verlaten land te vermeesteren. — België werd al dadelijk in het Fransche rijk ingelijfd ; Holland eerst tot bondgenootschap gedwongen , later in een afhankelijk koninkrijk , daarna in een Fransch wingewest veranderd. Met *Napoleons* val en het veranderde Europeesche Staatstelsel werd door de te *Wenen* vergaderde Monarchen het besluit genomen , om , tot breideling van Frankrijks veroveringzucht , het rijk der Nederlanden ten voormuur te vestigen , en deszelfs kroon op het hoofd van den tot Souvereinen vorst in Holland uitgeroepen afstammeling van den onvergelykelijken *Willelm I* van Oranje Nassau te plaatsen (1815). Geheel Europa juichte zulks goedkeuring toe , en voorspelde eene gouden eeuw aan het nieuwe rijk der Nederlandsche Gewesten , die sedert hunne laatste vereeniging onder het Oostenrijksche stamhuis , nu ruim twee eeuwen van elkander waren gescheiden geweest en thans ook , door het den Koning voor zijne Nassausche erfstaten toegewezen Groothertogdom *Luxemburg* , eene onmiddellijke betrekking tot het Duitsche Verbond verkregen.

Heerlijk en magtig was ook het nieuwe rijk en geschikt om bij steeds toenemenden bloei , inwendig het grootste welvaren , uitwendig het meeste aanzien te verkrijgen en een beslissend gewigt in de Europeesche staatsbalans te leggen. Eene steeds toenemende bevolking van zes millioenen nijvere bewoners van eenen vruchtbaren grond , in het bezit van alle bronnen van rijkdom , die kunstvlijt , handel en zeevaart doen ontspringen , tevens zee- en landmogendheid , met een aanzienlijk , welgeoefend leger en eene zeemagt , die in waarde , zoo al niet in talrijkheid , met elke andere wed-
ijvc-

ijveren kon; rijke en aanzienlijke overzeesche bezittingen, welke schatten in de welgelegene en aanzienlijkste koop- en zeesteden der wereld, *Amsterdam, Rotterdam, Antwerpen* aanbragten: daarbij een grondwettige regeringsvorm en een gematigd verlicht bestuur, welks geheele streven het bevorderen van algemeen en bijzonder belang was: wat kon dit anders doen verwachten dan dat de geheele bevolking haar geluk erkennen, deszelfs vruchten dankbaar genieten zou, en bijna had men het als eene geestverblijsteling moeten beschouwen, indien men de mogelijkheid had durven voorspellen van hetgeen weinig jaren later gebeurde.

Niet hierin, niet in armoede of onderdrukking der inwoners van dit zoo ruim gezegend land is de grond der beroeringen te zoeken, die het welvaren van de Zuidelijke gewesten den bodem ingeslagen, en de Noordelijke aan den rand des verderfs gebragt, maar tevens ook de gelegenheid gegeven hebben, om met eene heldhaftige grootheid zoo heerlijk op te treden, en aan het verbasterd en geschokte Europa het schoonste bewijs van het alvermogen der eendragt naar de voorvaderlijke gedenkspreuk te geven.

Hoe juist ook de staatkundige beschouwing scheen, welke het koninkrijk der Nederlanden had voortgebragt, bij dieper inzlen ontwaarde men toch meer dan eene hindernis tot het verkrijgen van eenen vasten grondslag, die deszelfs duurzaamheid verzekerde. Ofschoon vroeger leden van hetzelfde rijk, waren de beide hoofddeelen gedurende den langen tijd hunner scheiding ten eenenmale van elkander vervreemd geworden, daar, terwijl de Noordelijke na het afwerpen van het Spaansche juk zich krachtig tot eene zelfstandige grootheid hadden verheven, die eene gewigtige stem in het Europeesch sta-

Statenverbond deed hooren, en meermalen, door de wijsheid van het bestuur en de deugden moed harer inwoners, eenen magtigen invloed op den gang der wereldgebeurtenissen had uitgeoefend, België onder den druk der afhankelijkheid van *Spanje* en *Oostenrijk*, zoo als later onder die van *Frankrijk*, even zeer zedelijk als stoffelijk was terug gebleven, zonder ooit eenige andere veerkracht te ontwikkelen, dan eene domme wederspanning tegen elk verbetering beoogend bestuur, gelijk dat der Keizers *Joseph* en *Leopold*; of meer dan eene duur geboete tegenkanting tegen het Fransche bewind te wagen; terwijl het zich nog angstvallig onder *Napoleons* ijzeren roede bleef bukken, toen Noord Nederland moedig het dwangjuk (1813) afschudde en de ontnoofde zelfstandigheid herwon.

Zoo verschillend de zedelijke en geestige karaktertrekken van beide groote rijksafdeelingen waren, even zeer liepen derzelver stoffelijke belangen uit een. *Holland's* levensbron en welvaren ontsprongen uit handel en zeevaart, met de meeste uitbreiding en vrijheid. *Belgiën* daarentegen moest door kunstvlijt en landbouw bloeijen, waartoe het beschermende verbodswetten tegen vreemde mededinging behoefde, welke den vrijen handel klulsteren. Van daar een natuurlijke belangs-strijd tusschen de voortbrengende Zuidelijke en de vertierende Noordelijke gewesten, welke in die mate drukkender voor de laatste moest worden, als de toenemende industrie in *België* eene grootere ontwikkeling verkreeg.

Het was voorzeker eene moeilijke taak voor het bewind om het juiste evenwigt en de overeenbrenging van zoo strijdige belangen te bewerken, en het moge waarlijk

ten

ten bewijze voor deszelfs billijke, welmeegende en onpartijdige inzigten verstrekken, dat het voorbeeldeloos gedijen van Belgiëns industrie thans door niemand ontkend kan worden.

Hollands belangen als handeldrijvend gedeelte moesten hierdoor zeker lijden, en in stede van een' nooit beleefden en toenemenden voorspoed, gelijk België, te genieten, stond dezelve merkkelijk terug tegen den bloei, welke het, in een nog niet zeer verwijderd tijdvak, tot een' der beroemdste handelstaten had doen worden. Diep gaande waren de wonden, die eene zoo langdurige onderdrukking en knotting van alle welvaartstakken onder het fransche dwangbewind deszelfs handel hadden toegebracht, en het was verre af, dat onder de veranderde omstandigheden, de weldaad des vredes die met zoo vele beperkingen gepaard ging, dezelve had kunnen genezen; en echter vernam men hier geene luide uitingen van ontevredenheid, noch wrevelige tegenkantingen aan de beschikkingen die het bestuur, met een voor het algemeen nuttig oogmerk meende te moeten vaststellen.

Belgie verkreeg door de vereeniging met Holland de onmeetbare voordeelen van een ruim vertier van deszelfs steeds toenemende voortbrengsels; deszelfs handelplaatsen namen deel in den handel, en wel in eene mate, welke die der Hollandsche zeer verminderde; getuige de toenemende handelvoorspoed van *Antwerpen* met de afnemende van *Amsterdam* vergeleken.

Meer bloei, minder drukkende belastingen en lage prijs der levensnoodwendigheden verleenden den inwoner van België aanmerkelijke voordeelen boven den Hollander, en, zoo er al ergens redenen tot klagen bestonden, was het

voor-

het voorzeker niet in het eerste rijksgedeelte. Intusschen hoorde men hier al spoedig eene stem van ontevredenheid zich luid verheffen, die bij den verstandigen en doordenkenden Hollander nimmer weerklink vond. Het was aan het verschillend volkskarakter, aan den trap van verlichting en zedelijkheid, waaraan de zoo zeer in het oog vallende verscheidenheid in beider gedrag moet worden toegeschreven, schoon het waarschijnlijk blijft, dat de Belgen zich zonder vreemde opruijngen, nimmer tot eenen zoo dolzinnigen opstand zouden hebben laten vervoeren.

De Hollander vertoont als grondtrekken van zijn karakter eene bijzondere neiging tot orde en rust, vereenigd met ware godsdienstigheid zonder dweepzucht of bijgeloof. Goede zeden staan bij hem op even hoogen prijs, als opregtheid en heilige woordvervulling. Vooral blinkt bij hem uit eene vurige liefde voor zijnen geboortegrond, gepaard met een onverzettelijk gevoel voor ware vrijheid en regt, hetwelk zelfs den zoo diep ingegriften trek van Vaderlandsliefde nog overtreft. Blijken gaven zij hiervan door de toejuching van vader Willems voorstel, toen in den Spaanschen worstelstrijd de zaak van onafhankelijkheid bijna hopeloos scheen, om, liever dan zich onder het ijzeren dwangjuk te buigen, dijen en dammen door te steken, het geliefde land der geboorte aan de golven prooi te geven en met hunne kielen eene vrije plek gronds en een ander Vaderland te zoeken.— Zoo zag men eene eeuw later denzelfden onbedwingelijken geest den Nederlander bezielen, en hem de ontzaggelijke magt van den trotschen Lodewijk XIV en den trouweloozen Brit met onwrikbaren moed en het vaste besluit moedig het hoofd bieden, om vrij te leven of roemvol onder te gaan!

Naauw-

Naauw
nigheid
denigh
gescha
groot
en ve
neer
eer b
bij m
behoor
baren
van den
zelden d
zijn gew

Hoeze
gische
digheid
pen, die
standigh
dan me
venswij
regering
ders, Lu
Provinci
immers n
af; terwij
ben nitgen
geheel zam

Nauwkeurigheid en strenge eerlijkheid, met gepaste zuinigheid en huisselijkheid gepaard, hebben hem met al die hoedanigheden bekleed, die in den handelaar het hoogste worden geschat. Wijselijk spaarzaam in het misbare en onbekrompen grootmoedig bij het wezenlijk nuttige; wars van ijdele praal en vertooning, doch elke gelegenheid aangrijpende, wanneer het weldadigheid of het handhaven der nationale eer betreft; kalm en welwikkend in het overwegen, blijft hij met ijzeren wil vasthouden, wat hij als regt, waar en behoorlijk heeft aangenomen, verdedigt dit met onkreukbaren moed tot het uiterste en ontwikkelt in de vuurproef van den nood eene heldengrootheid en volharding, die zelden door eenig volk geevenaard, nimmer overtroffen zijn geworden.

Hoezeer verschildt niet hiervan het wuste, onrustige Belgische karakter, wanneer men hetzelfde al eenige zelfstandigheid zou willen toekennen. Belgen bestaat in landschappen, die, vroeger afgezonderd, slechts door staatkundige omstandigheden zijn te zamen gevoegd, doch onderling meer dan met eenige andere natie in taal, zeden, denk- en levenswijs verschilden, terwijl alleen dezelfde godsdienst en regering ten gemeenschappelijken band verstrekten. Brabanders, Luikenaars en Vlamingen, de bewoners der Waalsche Provinciën en van het Groot-hertogdom *Luxemburg* wijken immers meer van elkander onderling dan van naburige landen af; terwijl zij niet lang genoeg eenen en denzelfden staat hebben uitgemaakt om het kantig stootende te verliezen en tot een geheel zamen te smelten, gelijk b. v. *de Elzas* en *Lotharingen*

met.

met *Frankrijk*. In Holland zelfs kan men nog de eigendommelijke nationale karaktertrekken opmerken, die de Zeenwen, Friezen, Gelderschen en Hollanders nog kenmerken, onaan gezien een staatsbestaan van bijna drie eeuwen.

De Zuid-Nederlandsche provincien, met de Noordelijke onder het huls van *Bourgondie*, later onder dat van *Oostenrijk* vereenigd, hebben zich ten alle tijde door een' onrustigen geest onderscheiden, getuige de geweldige opstanden der Gentenaars, in de 15de en 16de eeuwen, tegen hunne regeringen. Maar hetzelfde wuiste en wispekturige karakter, dat hen zich eens met zoo veel ijver tegen de dwinglandij van *Philippus II* had doen aankanten, deed hen ook even ligtzinnig de heilige zaak verlaten en van den hertog van *Parma* zich de oude kluisters opdringen; terwijl de, door *Prins Willem van Oranje te Utrecht* verbondene Gewesten met onkreukbare trouw te zamen bleven hangen, en na eenen tachtigjarigen oorlog op de lulsterrijkste wijs hunne plaats onder de Europesche staten innamen. *Belgie* daarentegen, in een afhankelijk gewest van *Oostenrijk* herschappen, verloor meer en meer alle staat- en zedekundige zelfstandigheid en diende vooral ten kampplaats, waar *Frankrijk* en de tegen hetzelfde verbondene staten hunne veten beslechtten. Beurte lings de buit des overwinnaars, moest alle nationaliteit verloren gaan; terwijl de geringe verlichting en de oude geest van weerspannigheid zich door een hardnekkig weer streven van alle verbetering deden kennen, en den grooten hoop tot blinde werktuigen van belangzuchtige volksmen ners en dweepzuchtige Geestelijken maakten, die ult eigen aandrang of door vreemden invloed de grootste jammeren over de verblinde menigte bragten.

Een

Een voorspel van de Belgische omwenteling uit onzen tijd, was de zinnelooze opstand tegen den weldenkenden en verlichten Joseph II. Dezelfde bedoelingen als die van koning Willem, tot verlichting, beschaving en geluk der inwoners, misschien met wat te veel drift ontwikkeld, ontmoetten denzelfden tegenstand van eene geestelijkheid, die door dezelve haren invloed duchtte verkort te zien. Gelijk later onder eenen de Potter en consorten, traden een razende demagoog en listige priester, een van der Noot en van Eupen als volksleiders op, en voerden een schandbewind, dat alleen door het laatste overtroffen, doch rasscher en bloediger geëindigd is, wyl de vreemde kabinetten, die het oproer hadden angeblazen, van staatkundige inzichten veranderden en de muiters aan hun lot overlieten.

Gelijk in later tijd, hadden de welslagende en gemeenschappelijke pogingen van *Oostenrijk* en *Rusland* den naijveren de beduchtheid der andere groote mogendheden, vooral van *Frankrijk* en *Engeland* opgewekt, dat Catharina, met de vernietiging van het Turksche bewind in Europa, den ouden zetel van het Grieksche rijk in *Constantinopel* zou herstellen, en *Rusland* zich ter opperheerschappij in het Oosten verheffen. Om dit te verhinderen, werd Gustavus III tegen *Rusland* in het harnas gejaagd, en met de hoop gestreeld, om de vroeger verloren provincien te herwinnen. De donder van het Zweedsche scheepsgeschut, die de Keizerlijke paleizen van *Petersburg* dreunen deed, en de als een lavastroom geheel België ontvlammende opstand bewerkten eene afdeling van den overwinningstogt der Keizerlijke legers en de redding van den veegen Turkschen staat

staat. Een ontijdige dood raapte Joseph weg, zonder het heerlijke doel bereikt en zijne ondankbare gewesten tot hunnen pligt terug gekeerd te zien. Zijn opvolger, de wijze mensch- en vredelievende Leopold, achtte het niet te duur, de inwendige rust zijner staten met de opoffering van alle vergrootingsontwerpen, zelfs met de bloedige veroveringen van zijn voorzaat, te betalen en daardoor ruime handen tot herstel der orde in België te verkrijgen. Eene matige schaar der tegen de Turken gebezigde krijgsmagt, stelde zich daar heen in beweging en sloot zich bij den kleinen doch dapperen hoop aan, die, ofschoon ook gedeeltelijk Belgen, met onkreukbare trouw aan eer en eed gehoorzaam, met leeuwenmoed de opstandelingen bestreden en vaak bloedige nederlagen toegebracht hadden. Het sterke *Luxemburg* en de brave bewoners van dat gewest, het eenige dat niet in den algemeenen afval had gedeeld, ontvingen juichend de Keizerlijke scharen, wier voortgang meer een zege- dan een krijgstogt geleek.

De mare van de aannadering eener legermagt ter ruchtiging deed den verdeelden mutelingen het hart ontzinken, de vorige opgeblazenheid door diepe moedeloosheid vervangen en de vrees voor de welverdiende straf hunner euveldaad de raddraaijers en volksberoerders reeds aan een goed heenkomen, in plaats van aan weerstand denken, voor dat nog eenig gedeelte der Oostenrijkers den Rijn had overschreden.

De schrik, dien dedappere, grootendeels uit Luxemburgers gevormde Dragoniers van Latoir, welke hier hunnen hoogsten krijgsroem grondvestten, inboezemden, en den met lauweren bekransden overwinnaars van het sterke *Belgrado* en van de Turksche legers bij *Fockschan* en *Martinietski* voorafging,

ver-

verlamde elke poging tot tegenweer. De daizende opstandelingen verstoven als kaf voor den wind, wierpen de wapens weg en zochten eene verborgene schuilplaats; de misdadige opruijers en hoofden vlugten buiten 's lands; met den vloek der misleiden verzeld, en met de algemeene verachting daar ontvangen, waar men hem niet meer behoefde, en in weinig weken was het kluchtig eindigend treurspel der belgische omwenteling zonder bloedvergieten en zonder slagt offers der hooggezagschennis afgelopen.

De waarlijk edele Keizer Leopold, wiens hoofdkaraktertrek menschelevendheid uitmaakte, mogt dit gevolg grootendeels danken aan de gematigdheid, die hij zijne bevelhebbers ten pligt maakte, daar hij hen beval den palm des vredes steeds en alvorens aan de verdwaalden aan te bieden, eer zij het scherpe staal hun deden tegenblinken.

Dus waren de orde en het wettig gezag hersteld, het misdrevene vergeven, en het stond alleen aan de Belgen, om alle weldaden des vredes te genieten. Gering echter was de erkenenis, die Leopold ten deel werd, want deze tijd van het Oostenrijksche bewind, dien men sedert vaak als de gouden eeuw heeft hooren terugwenschen, bleef voor het onrustige volk een tijd van spanning, die, door de Fransche omwenteling en Staatslist bestendig onderhouden, hen dezen bij hunne beide invallen als verlossers deed toejuichen. Wedra echter verdween de beguichelende geestvervoering, en wars van de eer om tot de groote natie te behooren, ontwikkelden zij hunne, met alle regeringen ontevredene denkwijls in een' geweldigen opstand, (1802), welken vooral hun landgenoot Jardon, een voormalig bakker, uit *Verviers* tijdens den Belgischen opstand uitgeweken, die zich door

voor-

voorbeeldelooze dolkoenheid tot den rang van Brigade Generaal in het Fransche leger had weten te verheffen, bloedig dempte, daar hij de opstandelingen in het gevecht bij honderden over de kling joeg of naderhand deed doodschieten.

Gedwee voegden zij zich sedert onder het steeds knelender Franschen dwangjuk, zonder zelfs bij de geweldigste maatregelen van Napoleon te durven morren, bewust dat de minste tegenkanting met onverbiddelijke strengheid zou gestraft worden. Geduldig zagen zij den algemeenen welvaart vernietigen, het land door lasten uitmergelen, handel en nijverheid te niet gaan, hunne zeehavens ledig van schepen, het gras op de straten der voorheen bloeiende, thans ontvolkte en vervallende steden, groeijen; hunne kinderen bij duizenden ten slagbank leiden, terwijl Fransche landvoogden en ambtenaren met de ijzeren roede der overheersching hen naar willekeur bestuurden. Dit alles duldde het verblufte volk, zonder iets anders dan eene zwijgende onrust, een dof morren, doch geene dure en vruchteloze tegenkanting te durven wagen, daar mobiele Colonnes met eene gestrengheid, die men zelfs in vijands land voorbeeldeloos zou hebben genoemd, in de Brabandsche en Vlaamsche plaatsen de ontwekenen of teruggeblevenen (*réfractaires* en *ré tardaires*) opspoorden en zamendreven; de ouders, bloedverwanten, tot de verste betrekkingen, werden opgeligt, bij honderden in de gevangenis gesmeten, hun vermogen of dat van het dorp aangesproken, de huizen der ontwekenen vernield of verbrand; troepen leefden ten hunnen koste als in vijand's land, en door dit en de zware strafgeden geheel tot armoede gebracht, wierden zij niet eer van deze

deze pijniging ontslagen voor de laatste der ontbrekende achterblijvers zich had vertoond of opgevangen was.

En niet minschreeuwend was het onbillijke en willekeurige dezer met eene barbaarsche strengheid uitgevoerde handelswijs, vooral in België, hetwelk als eene der kwalijkgezindste rijksgedeelten werd beschouwd. De gemeenten hadden voor elk derzelve dadelijk een'ander' opgeschrevenen moeten doen vertrekken en deze werd, ondanks het opkomen van den anderen, ook onder de vaandels gehouden. Menigmaal was de als vermist opgegevene, in verre landen gesneuvelde, in de hospitalen lijdende of smachtte in krijgsgevangenschap, en door verzuimenis was dit aan hunne korpsen niet gemeld. De arme nabestaanden leden dus niet alleen het verlies van hun bloed, maar zagen zich in den kerker geworpen en door strafgeldten tot den bedelzak gebragt. Aan vergoeding voor het geledene onrecht of teruggave van het afgekevelde was geen gedachte. — De ongelukkigen, welke men eindelijk door deze gewelddadige maatregels in handen kreeg, zag men dagelijks troepsgewijze, geknevelde aan elkander gesloten gelijk eene keten galeislaven, onder een geleide van gendarmes of hussaren, vaak zonder vergunning bekomen te hebben om hunne verwanten het laatste vaarwel toe te wenschen, naar de ongezonde eilanden der Noord-zee, zoo als *Ré, Oleron, Walcheren* enz. wegvoeren, waar men uit hen zoogenaamde koloniale of strafregementen vormde, waarbij hun treurig lot was, dat wie hunner den doodelijken invloed van het klimaat weerstond, slechts gespaard werd, om op de Russische ijsvelden om te komen. Van de duizende uit België weggesleepten, bleef naauwelijks één enkele over, om tot boodschapper van de overigen jammerlijk omgekome ne te verstrekken!

Onder de vele plaatsen, die in 1811 dit lot te beurt viel, zullen wij slechts *Landen en Warem* in het Departement der *Ourthe* noemen.

Niet slechts was het de burger die zich onder de ijzeren roede kromde, maar ook de geestelijkheid, die hier meer dan ergens haren invloed had behouden, zou zich wel gewacht hebben eenige blijk van openlijken weerstand te geven, daar deze haar terstond duur te staan zou zijn gekomen. De verderende behandeling, welke zij van Napoleon, tijdens zijne reis door de Nederlanden (1811), te *Breda* onderging, deed duidelijk zien, hoe weinig hij haar dachtte, wat hij van haar wilde; en het was hem zoo wel gelukt den geest der Belgen onder zijne willekeur te buigen en te verlammen, dat, terwijl Holland bij den eersten zweem van mogelijkheid (November 1813) het gehate dwangjuk verbrak en grootelijks bijdroeg om de verbondene legers tot het onverwijd overtrekken van den *Rijn* en het inrukken in Frankrijk te doen besluiten, zich in België nergens eenige veerkracht ontwikkelde, om hetzelfde af te schudden.

DERDE AVOND.

„Heden,” sprak de Veteraan, „willen wij *Belgie* onder het bestuur van Koning *Willelm* als een gedeelte van een zelfstandig rijk, ten onderwerp onzer beschouwing maken, en zien, welke gevolgen de voorbeeldelooze welvaart heeft voortgebracht, die het onder dezen had mogen verwerven.

Juichend begroetten de Zuidelijke gewesten den nieuwen Nederlandschen Vorst, wiens naam, aan de dierbaarste herinneringen verknocht, de blijdste toekomst voorspelde, en onder wiens weldadige regering zij nu voor het eerst na zoo een' langen druk vrij mogten ademen, terwijl zij tot eenen steeds klimmenden welstand stegen, die de stoutste verwachtingen nog verre voorbij streefde. — Wie had wel de mogelijkheid kunnen denken, dat de geledene dwang en verguizing ooit genoegzaam zouden vergeten worden, om de vorige Fransche slavenboeijen terug te wenschen; iets hetgeen wij zoo kort daarna door de onberaden menigte hebben zien geschieden!

Maar gelijk niet zelden, weinig verlichte en van vaste zedelijke beginselen verstokene personen, wanneer zij zich plotseling uit bekrompene omstandigheden in ruimen overvloed verplaatst zien, ver van dezen met wijze matigheid te genieten, hunne vorige behoefteigheid weldra geheel vergeten, niet te vreden met hunnen geluksstaat, steeds naar meerder

der streven, en door allerhande dolzinnige, vaak hoogst lakenswaardige handelingen zich zelve te gronde rigten, heeft ook datzelfde bij door voorspoed en weelde vertroetelde volkeren en had het ook bij de Belgen plaats. Met de ongewone welvaart zwol tevens den brooddronken overmoed; door trotschen waan en blind vooroordeel geleid, verachtten zij den kalmen, welberaden en nijveren Hollander, wiens herlevenden handel hunnen nijd opwekte, hoezeer dezelve aan hunne fabrieken ten hoogsten prijze vertier bezorgde. Zijne nauwgezette eerlijkheid, spaarzaamheid en ingetogenheid, werden door hen als onnoozelheid, vrekheid en kleingeestigheid beschimpt; terwijl zijne onloochenbare deugden en braafheid hunne afgunst opwekten, en het hun ten eenenmale duidelijk deden voorkomen, dat zij zich met hen gelijk zouden zien gesteld, die zij door volksmenigte en grondvlakte zoo zeer te boven gingen, en aan wie zij meenden de wet te moeten voorschrijven.

Elk jaar, iedere nieuwe bron van welvaren, vergrootte de maatstaf van ontevredenheid bij een volk, dat even min de vrijheid als een heer kon dulden. Het was niet het goede, het beste wat het had, het betere wat het wilde; maar iets anders waarnaar het haakte. Wuft, en tevens hardnekkig aan oude hebbelikheden en vooroordeelen verkleefd, daarbij hoogst achterlijk in ware zedelijke en godsdienstige verlichting, bood het duizende handvatsels aan belangzuchtige volksmenners en vreemde opstokers, om het tot de noodlottigste stappen mede te slepen.

Een aantal bezwaren, waarover tijdens het Fransche bewind luide klagten waren opgegaan, had het bestuur zich gehaast, uit den weg te ruimen; thans maakte men dit ten onderwerp der

der hevigste verwijtungen. De Koning, aan de geeststemming des volks toegevend, had de uiterlijke godsdienst-vertooningen in eenen omvang veroorloofd, die in naburige Staten, en ook sints lange jaren in België zelve zonder voorbeeld was. Nieuwe hooge kerkelijke waardigheden waren gesticht; der geheele R. C. Geestelijkheid was eene onbekrompene toelage uit 's rijks kas verzekerd, die den vernederenden toestand wegnam, waarin Napoleon's schamele bezolding dezelve willens had geplaatst, en een met den Heiligen Vader gesloten Conkordaat, hetgeen diens gezag in België niet alleen tot eene vroeger onbereikte hoogte verhief, maar het zelfs in Holland uitbreidde, gaf der geestelijkheid eenen vasten grondslag in den nieuwen Staat; terwijl ook derzelver uitwendige eeredienst, die eenen lang vergeten praal bij plegtige omgangen en feestvieringen aan den dag mogt leggen, met waarlijk vorstelijke mildheid ondersteund werd. Doch vruchteloos wachtte men erkentelijkheid van eenen landaard, die, nog te zeer door de boeljen van vooroordeel en dweepzucht gekluisterd, zoowel een gemeenschappelijk nationaal gevoel als ware verlichting miste. Beurteilungen aan onderscheidene meesters onderworpen, was uit den tijd der vroegere heerschappijen vooral tweederlei geest overgebleven: de Spaansch-Oostenrijksche, welke, uit vroeger eeuwen afkomstig en door den langen tijd het diepst de gemoe-deren ingegrift, de Vlaamsche en Noord-Brabandsche gewesten kenmerkte, waar zoo als ook vooral in *Antwerpen, Leuven, Brugge* enz., nog steeds de zetel gevonden werd van den ouden momikken-geest; de andere was die van overdrevene Fransche vrijzinnigheid, welks meeste aanhangers men in hoogere en beschaaftde klassen, onder de regtsgeleerden en studenten

aan .

aantrof en die voornamelijk in de Fransch-Waalsche provincien, in *Luik* en *Limburg* heerschte.

Twee hoofdpartijen ontstonden hieruit, die door hare woelingen België beroerden en de noodlottige gebeurtenis voorbereidden; het waren deze, die, hoezeer schijnbaar onderling als vuur en water strijdig, hoezeer ook door twee uiteenlopende beginsels en vreemde invloeden gedreven, echter, gelijk een troep hongerige wolven, zich voor het oogenblik tot een gemeenschappelijk doel: het ontvlammen van den haat tegen het bestuur, en tot den ondergang van Holland vereenigden. Ieder afzonderlijk te zwak, om zich met het omverwerpen eener zoo weldadige en gevestigde regering te durven vleijen, sloegen zij de handen tot gezamenlijk werken ineen, met het helmelijk voorbehoud, om, na het bereikte oogmerk, den doodelijk gehaatten medehelper den voet te ligten. Dus ontstond de monsterachtige Unie, tusschen naar-omkeering der bestaande orde strevende, zoogenaamde liberalen, in wier gelederen de godsdienst verachtende navolgers der bloeddorstige Jakobijnen, de heffe der vreemde rustverstoorders en inlandsche fortuinzoekers zich schaarden, allen met het oogmerk bezielde, om uit de voortgebragte verwarring voordeel te trekken, en de lichtschuwe ultramontaansche en jesuitische partij, die, door haren onmetelijken invloed, eene dweezuchtige en onverlichte volksmenigte onder hare vaandels vereenigde, en met het beginsel: dat vroeger het moordstaal tegen eenen Willem I en Hendrik IV sleep: Het doel heiligt het middel, dit het oogmerk, voor geene misdaad terug huiverde. Hare leus was: voor het geloof! gelijk die der eerste: voor de vrijheid! (de

200-

zoogenaamde *liberté*). Vermogende, doch schandelijk misbruikte tooverwoorden, van welke de zamenspanning echter eene magt ontleende, die haar, tot het wagen der dolzinnigste onderneming, stoutheid gaf.

Bijzonder kwam haar daarbij de stemming der geestelijkheid en van een gedeelte van den adel te stade. De priesters duchtten, door een verbeterd onderwijs, het verlies van hunnen invloed en de verijdeling hunner bedoeling, om zich van de opvoeding van het opkomend geslacht ten eenenmale meester te maken, ten einde dit naar hunnen wil tot blinde werktuigen van hun belang te kneden, daar het geestelijk gezag over de volwassenen, die de omwentelingsjaren hadden doorleefd, aanmerkelijk was afgenomen. Van daar hunne woedende kreten tegen de heilzame en uitmuntende inrigtingen tot onderwijs, die geheel Europa lof toezwaalde.

De adel daarentegen zag met leede oogen den invloed van geboorte en landeigendommen door de groote rijkdommen der industriëlen overwegen, en de door het bestuur ten algemeenen nutte beschermde kunstvlijt en handel, eene nieuwe aristocratische klasse voortbrengen, welke, op hare schatten rustende, zich nevens die van afkomst plaatste.

Het moest inderdaad moeijelijk vallen, om bij zoo een staat van algemeen welvaren het grootste gedeelte der bevolking te overreden, dat zij ongelukkig was, en, ondanks haar wispelturig karakter, tot een' omkeer van zaken op te ruijen, waarvan zij verre af was, eenig wezenlijk voordeel te kunnen inzien; om haar den Koning en zijn geslacht als onderdrukkers van Staat en kerk te doen beschouwen, daar voorzeker wel geen Vorst vaderlijker dan hij met zijne onderdanen omging, en de gellefde Prins van Oranje door eene

eene voorbeeldelooze populariteit alle harten aan zich geboeid had, zoodat alle Belgen hunnen trots in het bezit van zulk een Vorstenstam schenen te stellen. Het scheen eene volslagene zinneloosheid te vooronderstellen, dat eenige onruststokers de mogelijkheid van eene omwenteling zouden hebben kunnen droomen, en nog meer, eenige pogingen daartoe durven in het werk stellen. De buitensporigheid van dit alles was zoo klaarblijkelijk, dat zulks eene volkomene, hoewel in de gevolgen noodlottige gerustheid moest voortbrengen; en grootendeels mag aan het denkbeeld der onmogelijkheid eener zoodanige miskenning van waar belang en van eene zoo snoode verzaking der heiligste plichten, het slagen der met helsche list beraamde ontwerpen van een klein getal zamenzweerders worden toegeschreven. Duidelijk ligt thans het oogmerk met de middelen voor oogen, waarvan zij zich bediend hebben en die, hoe listig ook beraamd, zonder een^e buitengewonen zamenloop van omstandigheden, op hun eigen hoofd zouden zijn neergekomen.

Eenige eierzuchtige grooten en heerschzuchtige prelaten, waren de geheime drijfveren; berooide fortuinzoekers, dweepachtige geestelijken, vele broodschrijvers en overspannen geestdrijvers, dienden aan deze tot handlangers en verkregen als medehelpers zelfs een aantal dergenen, die aan de milde hulp van het bestuur hunnen welstand verschuldigd waren. Het schandelijk misbruik van de vrijheid der drukpers was het hoofdmiddel, om door de dagbladen het volk tegen de regering op te ruijen, door alle, zelfs de heilzaamste handelingen te verdraaijen en als onderdrukkingen af te malen; vooral was de invloed der geestelijkheid werkzaam, om het bestuur gehaat te maken, het volk tot ontevredenheid aan te stoken, en
tot,

tot het teekenen van petitiën (verzoekschriften) wegens allerhande, zelfs de ongerijmdste en tegenstrijdigste bezwaren, zoogenaamde grieven, te bewegen. Dit was de eerste stap, waartoe men de menigte wist te brengen; omkoopings, bedreigingen en de schandelijkste kunstenaarijen werden daartoe gebezigd; het voorspiegelen van eene zelfstandige en aanzienelijke rol op het staatstoneel, als ook dat van onbeperkte vrijheid en gelijkheid, waren het verleidende lokaas tot pligtverzaking dat men het algemeen voorwierp. Holland moest overheerscht of verdeeld, het Gouvernement verdreven, de heilige schuldverbintenis vernietigd worden; en dan zou, onder de bescherming van het magtige Frankrijk, Belgiens heilzon boven de kimmern rijken! — Bij openlijke regtspleging, vrijheid van onderwijs en taalgebruik; geene belastingen meer, alle posten uitsluitend voor de Belgen; vermeerderde bloei van Staat en kerk: dat alles was dan zeker! (*).

(*) Al de klagten, door kwalijkgezinden tot oprokken eener onkundige volksmenigte aangeheven, berustten op valsche gronden, die den toets van het onpartijdig onderzoek in geen deele konden doorstaan. Onder de bezwaren, welke het hoofdonderwerp der petitiën uitmaakten, waren het vooral die: tegen het toezigt en bestuur van het onderwijs door het bewind; het invoeren der landstaal in plaats van de Fransche; de zwaarte der belastingen, de geralsgelijkheid der afgevaardigen in de tweede kamer, en het minder getal Staats- en kriegsbeambten uit de zuidelijke gewesten, welke, op den voorgrond geplaatst, de belangzuchtige oogmerken der verschillende standen het meest streelden, en daardoor doldriftig hunne verandering deden eischen.

Jammerlijk was het Onderwijs in België verwaarloosd en zoo zeer tegen dat in Noord-Nederland terug gebleven, dat, terwijl daar de geheele bevolking deze wel-

De medewerking van een aantal Belgische afgevaardigden ,
van trouwelooze staatsdienaren en hooge beambten , on-
der-

weldaad genoot, hier 1/17 derzelve van het onderrigt in de eerste beginselen geheel verstoken was gebleven. Eene der eerste pogingen van het bewind was geweest, om deze onevenredigheid te doen ophouden; ontzettende sommen besteedde het hieraan, welke meer dan viervoudig diegene onvertroffen, welke Frankrijk voor vijfmaal sterker bevolking in de staatsuitgaven duldde. Drie hooge scholen, rijk begiftigd, waren te *Luik*, *Gend* en *Leuven* gevestigd, en tevens was de schandelijke afkneveling vernietigd geworden, die onder *Napoleon* 1/20 van het schoolgeld ten behoeve der Universiteiten afvorderde. Geduldig was zulks toenmaals gedragen, doch thans, in stede van de onbekrompen mildheid van het bewind dankbaar te erkennen, verhief zich een luid geschreeuw om het alle magt tot het aanstellen van bekwame en brave onderwijzers te betwisten.

Het thans zoo hardnekkig aandringen op het gebruik der Fransche taal, waartegen men zich vroeger even hevig had verzet, was voorzeker niet anders, dan een listig weefsel van vreemde staatkunde en der zamenzwering, om de schadelijke en zedelooze beginselen, zoo ruimschoots in de meeste Fransche schriften voorhanden, in algemeenen omloop en eene geeststemmig voort te brengen, die gretig de droggronden aannam, waarmede de Fransche en Belgische dagbladen eene onkundige en vooringenomene menigte tot hunne snoode oogmerken weg sleepten. Het zijn deze, door belang- en partijzucht bezoldigde dagbladschrijvers, die den geest der natie vergiftigd en verbijssterd hebben; terwijl de beperkte taalkunde, die zich in de aan Frankrijk grenzende gewesten, buiten het Fransch, tot de verbasterde landstaal (patois) het zoogenaamde Luikerwaalsch), en in de andere, tot het zoo weinig beschaafde Vlaamsch bepaalde, verhinderde den laster en de leugen in te zien, daar geene Hollandische of andere door waarheid en gezond verstand gekenmerkte bladen, gelezen werden. — Alleen door een opzettelijk verdraaijen van het gezigtspunt kon de partij daardoor een' schijn van grond voor haren eisch ver-

dersteunden openbaar of pligtvergeten in het geheim, de woelingen en handelingen der partij. Hunne eigene bekentenis-

verkrijgen, dat zij het bestaan van twee afzonderlijke gedeelten, in plaats van één en hetzelfde rijk, aannam; want, daar van de twee dialecten: het Germaansche in Noord-Nederland, een groot gedeelte van Vlaanderen, Brabant en Luxemburg door ruim 4,800,000 gesproken wordt, terwijl de Fransche tongval in de Waalsche provincien slechts aan 1,400,000 eigen is, kon de laatste wel niet met eenigen grond op het uitsluitend regt van rijkstaal aanspraak maken. Verborgene roersels waren het, die zoo eene hevige aankanting tegen het gelijkvormig taalgebruik bewerkten, wyl hierin het zekerste en vermoedendste middel ter inéénsmelting der beide rijksgedeelten tot eene en dezelfde nationaliteit was opgesloten, hetwelk de kwalijkgezinden met alle krachten poogden te verhinderen, hierin gerugsteund door de Fransche partij, welke door de taal eenen band van overeenstemming verkreeg, die den weg tot eene hereeniging met dat rijk voorbereidde.

Niet minder ongegrond is het bezwaar tegen de opbrengsten, die steeds lager was, dan bij zoo veel minder welvaart in Frankrijk, tijdens hunne inlijving, en zelfs thans nog gelscht wordt. In verhouding tot hetgene de Noordelijke provincien betaalden, stond dezelve, volgens de bevolking hoofdgewijze berekend, slechts als 10 tot 16, terwijl dezelve in Engeland het drievoudige bedroeg. En desniettegenstaande, hielden de klagten aan; men wilde het bestuur tot scherper verbodswetten dringen, die den Hollandschen handel den doodsteek moesten geven, en wier opbrengsten alleen ten voordeele van de Belgische kunstvlijt zouden hebben verstrekt. — Dus verhief men zich ook tegen de oude staatsschuld van Holland, maar verzweeg listig, dat hetzelfde ook in de gemeenschap had medegebragt: eene wereldberoemde vlag en zeemagt; een gevestigd handelskrediet, door onmetelijke kapitalen geschoord, en rijke volksplantingen, die aan de Belgische kunstvoorbrengsels een voorbeeldeloos vertier verzekerden; terwijl de gezamenlijk vermeederde schuld grootendeels was besteed geworden tot het daarstel-

nissen hebben het schandelijke oogmerk en de verraderlijke handelingen genoegzaam aan den dag gelegd. Zij wilden het be-

stellen van reusachtige werken, ¹ wegen, kanalen en het bouwen van die menigte vestingen in België, waarvan dit niet alleen het uitsluitend voordeel ontleende, maar waar ook de onberekenbare schatten geheel in omloopwaren gebleven en deszelfs inwoners verrijkt hadden.

Hetzelfde valsche gehalte bezat het voorgeven van eene ongeëvenredigde ambtsbekleeding en de gelykstelling der afgevaardigden in de Staten-Generaal; ten droggrond hier de bijna dubbele volksmenigte der Zuidelijke gewesten aanvoerende, maar tevens voorbijstappende, dat, daar Holland met regt de millioenen zielen en mijlen grondvlakte van deszelfs overzeesche bezittingen, in de schaal konde leggen, de voorgegevene meerderheid in bevolking van België verre overwogen werd; en voegt men hier de meerdere verlichting, schatten en handel bij, zoo was het verleenen van een gelyk aandeel in de vertegenwoordiging, wel het uiterste grenspunt, dat wijze billijkheid kon vaststellen. Meer was voorzeker niet toe te staan, zonder Holland de Fransche inlijving met eene, misschien nog noodlottigere Belgische te doen verwisselen. Onmiddellijk na de vereeniging van België met Holland, kon bij eene ambtskeuze niet meer plaatselijke oorsprong, maar alleen bekwaamheid, braafheid, en verdiensten in aanmerking komen; deze alleen gaven elken Nederlander, als inwoner van hetzelfde rijk, gelijke bevoegdheid, en waren de eenige maatstaf, die het Gouvernement met eene zoo groote onpartigheid heeft gevolgd, dat in de menigvuldige onbepaalde klagten nog nimmer een voorbeeld is aangevoerd, dat aan een bekwaam en braaf Belgisch ingezetene een mingschikt Hollander was voorgetrokken. Onverantwoordelijk zou immers het bewind hebben gehandeld, indien het, overeenkomstig den wensch der Zuidelijke volksmensen, de bekwame Noordnederlanders had teruggeschoven, en staatsambten aan ongeschikte Belgen had toevertrouwd. Thans is deszelfs juiste en billijke handelwijs door de uitkomst ten volle geregtvaardigd en is het gebleken, dat, onaangezien de grootere volksmeer

bestuur zoolang met allerlei, steeds uitzienniger eischen vervolgen, dat, wanneer dit zelfs al de eenigzins mogelijke had toegestemd, het eindelijk toch eens tot weigeren verplicht, en daardoor de aanleiding tot opstand gegeven zou worden. Tot dezen werd intusschen door de zamenzweerders alles in het geheim voorbereid, zoo om deszelfs uitbreiding te bevorderen als om elken wêerstand te verlammen; en maar al te wel werden zij door omstandigheden in die snoode verraad begunstigd.

Als

meerderheid, zedelijk bekwame voorwerpen zich in eene veel geringere evenredigheid in België dan in Holland opdeden; minder uit gebrek aan natuurlijke aanleg dan door achterlijkheid in vorming; en doorgaans toonde het meereendeel der aangestelden, zoowel vroeger in Nederland als later in België, welke de maatstaf der verdienste was, die het getnigenis hunner eigene landgenooten hun toekende.

En geen ander bewijs is er noodig, om de onbillijkheid van het bezwaar wegens het minder getal Belgische krijgsbevelhebbers aan te toonen, dan de noodzaak, om eene zoo groote menigte Fransche en Poolsche officieren tot aanvoerders te kiezen. Immers hoe weinigen van eenige bekwaamheid of naam bezit België, die, gelijk een generaal Chassé, Tindal, Janssen en zoo vele anderen, eene Europeesche vermaardheid, of eenen hoogen rang in het Fransche leger verkregen hadden. Zoo ook waren er onder de talrijke conscrits, die hetzelfde aanvulde, slechts weinigen uit de mindere rangen, die de epauletten hadden weten te verwerven. Terwijl wij aan de dapperheid der krijgshafte Walen, die zich ten alle tijde heeft gehandhaafd, regt doen wedervaren, moet men het aan het gebrekkig onderwijs en tuchtteloos karakter der Zuidnederlanders toe schrijven, dat zij algemeen zoozeer in die bekwaamheden terug stonden, welke men hedendaags te regt van elken krijgsoverste vordert, om zijne betrekking ten voordeele van den Staat naar eisch te vervullen.

Als het schijnbaar hoofd der partij, was zekeren advokaat de Potter opgetreden, die, voorheen geheel niet, of weinig gunstig en slechts als een hevig bestrijder der geestelijkheid bekend, thans, nu de regering dit niet door verheffing tot hooge eerposten, waarnaar zijne eerezucht streefde, beantwoordde, als een harer bitterste bestrijders optrad, zich uit zijne duisternis tot eene treurige vermaardheid wist te verheffen, en zijnen naam naast die van eenen van der Noot en van Eupen in de rij der volksmenners heeft doen plaatsen. Zijne rol was echter weldra uitgespeeld en ras zonk hij met de minachting van alle partijen beladen, in het niet der vergetelheid terug. Te overbekend is deze man, om breeder over hem uit te wijden, die met eenige soortgelijken het meest tot de ontvlaming van het oproer heeft bijgedragen. Nog snooder was het gedrag van eenen Tielemans, die door's Konings weldaden uit het niet tot een aanzienlijk staatsambt bevorderd, hetzelfde schandelijk tot verraad misbruikte; terwijl een' sedert zoo berucht geworden van de Weijer, wiens sluwe, fijn berekenende baatzucht hem een' gelijken stempel als den Franschen Fouché opdrukte, het driemanschap der opstandshoofden, voltooide. Naauwelijks uit de gevangenis ontslagen, waartoe hij wegens oproerblazende geschriften veroordeeld was, gaven de Potter's rustverstorende woelingen aanleiding, om hem andermaal met Tielemans en anderen van gelijk alooi te regt doen staan, met het gevolg, dat de vierschaar een banvonniss van eenige jaren over hen uitsprak en hen dien te gevolge over de grenzen deed brengen.

Hoe weinig populariteit deze menschen bezaten, bewees de

de geringe belangstelling, die het publiek bij hunne teregtstelling betoonde. Wel verdubbelde de partij hare woelingen, en bliezen hare organen, de dagbladen, vuur en vlam, doch hiertoe bepaalde zich alles, en welligt zouden al de pogingen eener magtelooze woede zich zelve hebben verteerd, of wel begane onvoorzigtigheden het bestuur de oogen geopend en gelegenheid gegeven hebben, om het monster in de geboorte te smoren, zoo niet in het naburig Frankrijk, gebeurtenissen waren voorgevallen, die den zamenzweerdere gelegenheid gaven en hen aanspoorden, om zich de algemeene crisis tot verhaaste uitvoering hunner ontwerpen ten nutte te maken. Hiertoe scheen echter de voorbereiding nog geene volkomen rijpheid gegeven te hebben, weshalve de zamenzweerdere in bedenking namen, om dezelve ter meer zekere werking tot een later tijdstip te verschuiven; waartoe, gelijk men wil, dat der Statenvereëning en het verblijf van den Koning, van het vorstelijk gezin en van alle takken van bestuur te *Brussel*, in de maand Oct., zou zijn uitgekozen geworden. Beschouwt men de voor geene misdaad terugschrikkende handelingen der opstandelingen, zoo huivert men terug voor de gebeurtenissen welke dan te wachten waren geweest, wanneer het hoog bestuur, van alle hulp verstoken, midden onder een kwalijk gezind volk en omringd van verraad, plotseling door den opstand aangerand en overweldigd ware geworden.

In het aangrenzend Frankrijk kookten en gisten de staatsverdeeldheden; dagelijks dreigender werd de houding tusschen de twee hoofdpartijen, die over den omvang en de uitoefening van het grondwettig gezag twistten. In België vonden deze wel een' weerklink onder de woelzieken, maar het geluk, dat zich allerwege vertoonde,

de en erkend werd door de meerderheid der bevolking, die het weldadig bestuur van Koning Willem, hemzelven en zijn geslacht, alom met schijnbare genegendheid toejuichte, moest het denkbeeld verwijderen, dat dezelve ooit in staat zouden kunnen zijn, den eigen welvaart met voeten te doen schoppen en alle gevoelens van dankbaarheid en pligt te verzaken. Grootendeels waren in de, door handel en nijverheid, zoo bloeiende bijzondere steden, de denkbeelden enkel op toenemende uitbreiding derzelve gerigt en de staatkundige twistvragen slechts van een te ondergeschikt belang, om onrust te vermoeden. Het rijke weelderige Brussel, de hofplaats, zoo ten top van welvaart gestegen, zoo verrijkt door de milde hand des bestuurs, mogt al een' hoop onwaardigen bevatten, hunne snoode bedoelingen schenen echter in het midden eener talrijke weldenkende bevolking, geen gevaar te kunnen dreigen.

In dit tijdstip ontrolde zich het heerlijk tafereel van Nederlands voorspoed in de ten toonstelling der voorwerpen van nationale kunst en nijverheid. Hadden de vroegere, te *Gend en Haarlem*, de met naijver en wangunst gemengde verwondering van alle Rijken, vooral van Engeland, opgewekt, in nog veel grooter mate deed zulks die van 1830 te *Brussel*, welke alle vorige verre terugliet en de reuzenschreden verkondigde, die de Nederlandsche vlijt en kunstzin in alle vakken gedaan hadden. Duizenden bij duizenden, van heinde en ver uit alle oorden des lands, uit alle aangrenzende en zelfs uit afgelegene Staten van Europa zamengevloeid, kwamen deszelfs geest en kunstbeschaving, de heer-

heerlijke koningsstad, met al derzelve vermaken en schoonheden bewonderen! Hoe uitgebreid ook, kon dezelve nauwelijks de talloze vreemdelingen bevatten, die dagelijks langs alle wegen toe- en afstroomden, en onberekenbare sommen in omloop bragten, zelfs den armsten inwoner van Brussel een ruim middel van verdiensten opleverden.

Gedurende verscheidene weken had dit onder eene aaneenschakeling van feestelijke vermaken, voortgeduurd, toen in Frankrijk eene ontzettende gebeurtenis plaats greep. Eene geweldige omwenteling stortte den oudsten tak der *Bourbons* van den wankelenden troon en plaatste de oudste spruit van het *Orléansche* huis op den zetel; met dezen tak viel het vorige staatstelsel, de staatsdienaren en derzelve hoofdstaun, de partij der geestelijkheid. In hunne plaats traden de aanhangers der meer of mingewijzige vrijzinnige en grondwettige beginsels. Tot beperking der steeds te duchte Jacobijnsche factie, erkenden de groote Magten den nieuwe Franschen Vorst, van wien men het behoud des vredes en der grondwettige monarchale instellingen verwachten kon. Nimmer inderdaad had men kunnen denken dat de eerste daad der Fransche constitutionele regering, het de handbieden tot omwerpen van de gelijkstemmige in Nederland zou kunnen zijn, noch ook dat zij dartzelfde zoude voortzetten, wat vroeger door de geheel met haar verschillende partij der *Ultramontanen* gebrouwd en aangevangen was.

Bij dit denkbeeld voegde zich dat van België's stoffelijken welvaart, om de volkomenste gerustheid in te boezemen en alle maatregelen tot dekking der grenzen te schorsen. Zoo ook schenen die zegen verstorning der inwendige rust, overbodig en zelfs onraadzaam, om door dezelve geene gisting in

de gemoederen te veroorzaken, of blijk van ontijdge bezorgdheid te geven, en algemeen werd deze bedaarde houding goedgekeurd; schoon uit verschillende oogmerken en inzigten.

Het was voornamelijk hierdoor, dat de strijdkrachten, waarover het bestuur in geval van nood zou hebben kunnen beschikken, bij nadere beschouwing zoo onbeduidend en ten eenen male ontoereikend zijn geweest.

Wel te onregte hebben de Belgen hunne omwentelingspogingen als bewonderingswaardige heldendaden willen doen voorkomen, daar zij in het bezit van zoo onmeetbare stoffelijke en zedelijke hulpmiddelen waren, dat niet hun slagen, maar den heldhaftige tegenstand der Hollanders waarlijk verdient bewonderd te worden. Van eene de bevolking van ruim zes milioen zielen bevatten de Zuidelijke gewesten bijna het dubbel van die der Noordelijke, en dezelfde evenredigheid bestond ook bij de gewapende magt, zoo van het staande leger als der schutterijen. De jaarlijksche loting riep aldaar niet slechts een dubbel getal ten dienstplicht op en deed het na deszelfs volbrenging naar hunne haaresteden terug keeren, maar in Noord-Nederland onttrok daarenboven het stellen van plaatsvervangers, den overgang bij de zeemagt en het verlof tot den scheepvaart een aanmerkelijk getal aan den landdienst, zoo als na het voldoen aan dezen, het meerendeel eene andere bestemming, vaak in de overzeesche bezittingen zocht. Alle deze redenen

denen bestonden niet in België, waar de sedert de vereeniging met Frankrijk reeds zoo lang ingevoerde conscriptie, eene menigte gediende krijgslieden had doen overblijven, waardoor het getal der krijgsgoefenden aldaar, niet alleen geëvenredigd maar volstrekt, verre dat in Noord-Nederland overtrof.

Met vaderlijke welwillendheid had Koning Willem slechts eenen korten dienstitjd voor de te wapen geroepenen bepaald, zoodat zij, na hunne eerste afrigting, jaarlijks elf maanden in hunne haardsteden konden verblijven. Te kort bij hunne vaandels aanwezig, om met het plichtsgevoel van soldaat, met verknochtheid aan Vorst en Vaderland door drongen te zijn, verdoofden deze gedurende den langen verloftijd, waarin zij aan al de inblazingen van het bestuur vijandige opstokers en geestelijken, bloot stonden. Nog meer droeg daartoe bij, de miskende gunst van het bewind, hetwelk om elke bezwaren van den krijgsplicht te verlichten, en deze min onaangenaam te doen gevoelen, de meerendeels uit Belgen bestaande korpsen, hunne gezonde, aangename en goedkoope landstrecken, sedert een aantal jaren ten duurzen verblijf had doen verstrekken, terwijl den uit Hollanders zamengestelde, de min gezonde zeeplaatsen van Noord-Nederland waren aangewezen. Dit had het ongelukkig gevolg, dat, zonder dat de Belgen hierover de minste erkentelijkheid gevoelden, hunne weinige bekendheid met den Hollander, beide landaarden elkander geheel vreemd deed blijven en de kwalijkgezinde opruijngen, door vooroordeelen, godsdienstaat en karakterverschil bevorderd, volle speelruimte vonden om de kloof van verwijdering steeds grooter te maken.

Als

Als maatregel tot beveiliging tegen Frankrijk waren de zudelijke grenzen met eenen ijzeren muur van vestingen omgord, wier sterkte de kasteelen van *Doornik*, *Namen*, *Gend*, *Luiken* en *Antwerpen* verdubbelden; die ook tevens den sterksten breidel van alle volksberoeringen zouden hebben opgeleverd, waren zij aan getrouwe benden en pligt gevoelende gezaghebbers aanvertrouwd geworden. Ongelukkig werd het tegendeel door de uitkomst bewezen, en waarschijnlijk is door de zamenzweerders een groot deel hunner berekeningen op dezen toestand gegrond, daar burgten, in handen van kwalijk gezinden vallende, een vaste kern van elken opstand en ten dwangmiddel worden, om het rustige gedeelte der bevolking in dezen mede te slepen.

Terwijl in Brussel de ten toonstelling met steeds toenemende belangstelling bezocht werd en onder gestadig afwisselende vermakelijkheden voortduurde, vermeederde den toevloed door duizende aanhangers der koningspartij, die, ten gevolge der Julij-revolutie, Frankrijk ontwijkende, een gastvrij onthaal in België vonden, doch onder dit zelfde masker slopen tevens eene menigte handlangers der zamenzweering binnen, welke de Potter en zijn aanhang, in *Parijs* uit het schuim der bevolking en onder de heethoofdige zoogenaamde liberalen hadden aangeworven.

De maar der Fransche omwenteling en de overwinning door ongeregelde volkshoopen in de straten van *Parijs* bevochten, maakten in België eenen grooten indruk en vermeederden de gisting bij de onnadenkende gemeen-

te

te, waarvan de zamenzweerders de beste partij wisten te trekken, om door het verleidelijke voorbeeld tot navolging aan te prikkelen. Immers, had daar een gevestigd bewind, gerugsteund door den onderlingen waarborg der Europeesche staatsmagten, en omstraald door den glorieschijn der heerlijke zege over *Algiers*, had daar eene aanzienlijke krijgsmagt van de uitstekendste keurbenden, binnen drie dagen voor de volkspoging moeten zwichten, wat zou hier in den weg staan, om de weinige, verdeelde en verradene Hollanders ten ondergang te brengen!

Het bestuur nog voortdurend, en misschien te veel gezond verstand en braafheid bij de massa der Belgische bevolking vooronderstellende, om haar tot zulk eene onzinnige en schandelijke handeling, als eene navolging van den Franschen opstand, in staat te keuren, oordeelde het ongeraden om openlijke maatregelen van voorzorg, te nemen, door zamentrekken van troepen, verandering of versterking der bezettingen enz. ten einde niet door een zweem van angsvalligheid en mistrouwen, de geestspanning te vermeerderen; maar veeleer gepast, om door eene rustige houding, haar vertrouwen op de welgezindheid der Belgen te toonen, en hierdoor deze eene verplichting op te leggen, waaraan edeldenkende gemoederen voorzeker niet te kort zouden zijn geschoten.

De gebeurtenissen in *Parijsschenen* ook allezins geschikt om de bezorgdheid op te lossen en de strijdige partijen hier te ontzenuwen. Immers den val der priesterpartij in Frankrijk scheen die in België haren hoofdsteen te ontnemen; de zegepraal der grondwettig gezinden aldaar, deze veeleer het aansluiten aan een gelijksoortig bestuur in de

Ne-

Nederlanden, dan wel deszelfs bekamping ten belang te maken. De uitkomst logenstrafte echter deze zoo schijnbaar juiste beschouwing. Had de thans in Frankrijk gevallene Monarchale partij, met de Unie in België in stilte alles tot hernieuwde inlijving in het groote rijk trachten voor te bereiden, thans wenschte dezelve ald aar eenen opstand te zien uitbarsten, waarvan zij zich de grootste gevolgen tot herstel van het koningsschap voorspelde, wanneer, gelijk zij hoopte, de mogendheden tot deszelfs demping, de hand boden, en eenen algemeenen oorlog, een derde inrukken in Frankrijk ten gevolge had, waarvan het herstel van Karel X en van den gestorten tak der Bourbons onseilbaar was te verwachten.

Zoo ook scheen het dat de partij in Frankrijk, die daar steeds zoo hevig, ja overdreven, tegen de Ultramontaansche en Absolute voorstanders was opgetreden, nimmer met die in België gemeene zaak zou kunnen maken, en daardoor het herstel van Troon en Altaar in hunnen zin, bevorderen; even min kon zij een volk willen bestrijden, welks regering en grondwet zoo vaak door haar ultbundig verheven en ten voorbeeld aangeraden was; maar zoo dus al een klein getal gematigden en verstandigen denken mogt, daarentegen wilde de talrijke hoop van belangzuchtige of geestdrijvende volksmenners, den onrust, de omwenteling, onder den valschen schijn van vrijheid, in België, Duitschland, Italien en Polen doen ontvlammen, en maar al te veel weerklank vondt zulks bij het onverlichte gemeen, dat zich gretig overgaf aan de oude droomen van uitbreiding tot hetgeen zij Frankrijks oude en natuurlijke grenzen noemden, waartoe België en den linker Rijnsoever behoorden. Dus
was

was het, dat de Belgische omwenteling onder de beide, zoo hevig tegen elkander aangekante partijen der roijalisten en liberalen eene gelijke, hoezeer uit ten eenenmale verschillende grondbeginselen en oogmerken ontspruitende, deelneming verwierf.

De zamenzweerders slaagden intusschen maar al te wel om de gemoederen op te winden, ja zelfs tot een' trap, die hen niet meer veroorloofde een gunstiger, doch nog verwijderd tijdstip te verbeiden. Te magtig was de prikkel door voorbeeld en gevolg der Fransche omwenteling, en de beduchting voor verkoeling der geestdrift door langer verwijl, om het uitbarsten der zamenzwering uit te stellen, waardoor de regering misschien middelen tot derzelver dämpfung mogt aanwenden, wanneer zij eens van dezelve beter onderrigt was geworden. Daarenboven waren de spranken door alle landen verspreid, om eenen algemeenen opstand overal te doen uitbarsten; het oproer in Brussel moest ten seín daarvan verstrekten.

Alles was derhalve voorbereid om het beraamde plan te doen gelukken en wonderbaar begunstigde de omstandigheden hetzelfde. Men bouwde op de geringe magt der getrouwe Hollanders, op de ongereedheid van het bestuur, op het beginsel van verschoning en schroom voor geweld, op de medewerking van verraderlijke krijs- en burger ambtenaren, daarenboven vooral op Fransche ondersteuning, en welligt ook op die van het belangzuchtige Engeland.

Het kwam er slechts op aan om de mezigte tot eene openlijke tegenkaping te brengen, en het gouvernement tot krachtmiddelen te dwingen; dit kon niet zonder bloedvergieten plaats hebben, waaryan het hatelijke op die

en

en de Hollanders kon worden geworpen; het nationaal gevoel zou dan eenen scheidsmuur, op lijken gegrondvest, tusschen de Zuid- en Noord-Nederlanders optrekken, en het bedaarde gedeelte der bevolking tot handhaving van eene zaak nopen, die, door een hoop fielten aangevangen, aanvankelijk door hetzelfde was afgekeurd geworden.

Even gelijk de krijgskunde wil: dat men den vijand steeds van die zijde moet aangrijpen, waar hij rede heeft zulks het minste te duchten, en dus niet tot weerstand bereid is, zoo kozen de zamenzweerders Brussel, om het eerste voorbeeld van eene hofplaats te geven, die de vaan des oproers tegen haren vorst en weldoener opstak; een blijk van te snooder ondankbaarheid, daar, zonder haar voorbeeld, geene der andere, zelfs min bevooroordeelde steden, zulks gedaan zon hebben.

Eene stad, waar het bloed van een' geliefden Egmond en Hoorne, de medestanders van Willem I, voor hunne vrijheid had gestroomd; waar ieder voetstap gedenktekens der mildadigheid van de Nassausche Vorsten vertoonde; waar bijna geen bedrijf werd uitgeoefend, geen kunstenaar, geen handelaar, leefde, die niet een gedeelte van zijnen welvaart aan hen was verschuldigd; geen behoefte die niet blijken van weldadigheid had genoien; waar de aanzienlijken tot alle hoffeesten en vermaken, velen tot de gemeenzame kringen van het vorstelijke huis genoodigd werden; eene stad, waarover de eerbied voor het koningschap en den koninglijken stam eenen heiligschijn verspreide, die op elk die haar betrad eenen treffenden indruk moest

moest maken; zulk eene stad ten hoofdtooneel van den opstand, tot opening van dit treurspel te kiezen, moest de uiterste, aan waanzin grenzende vermetelheid schijnen! en echter was deze plaats onder de bestaande omstandigheden zoo wel gekozen, dat het verfoeljelijk ontwerp nergens elders zoo geringen tegenstand ontmoeten, zoo groote gevolgen hebben kon.

VIERDE AVOND.

„Wij zijn thans” vervolgde de Verhaler, „tot het beslissend oogenblik genaderd, dat de angstige beklemdheid wegens de nakende toekomst, die, gelijk een zwoele dampkring, alle boezems drukte, door ontzettende gebeurtenissen geregvaardigd werd, en de zwarte onweerswolken die, zich aan den staatkundigen hemel zamenpakten, met eene vreeselijke uitbarsting, wijd en zijd, schrik en vernieling verspreidden. Wij zullen daarbij zien, welke werking en gevolgen de middelen hebben gehad, waarmede den Belgischen opstand voorbereid, beproefd en voortgezet is geworden.

Bewust van den beslissenden invloed, dien het voorbeeld van het gedrag der hoofdsteden bij alle nieuwere gebeurtenissen heeft uitgeoefend, daar dit bij omwentelingen of overingen het lot van het geheele land besliste, gelijk de vermeerstering van al de Europesche hoofdsteden door Napoleon, den herhaalden val van *Parijs* (jn 1814-15) en deszelfs Julij-omwenteling bewezen hebben, besloten de zamenzweerders te eer de uitvoering te *Brussel* te wagen, daar zij bij zoo vele kansen tot slagen, tevens onmeetbare voordeelen verkregen. — De bevolking van eene zoo zeer door losse Fransche zeden doortrokkene weelderige hof- en hoofdplaats, bevat meer dan eenige andere, eene menigte bedorven gespuis, dat, tot alles in staat, ligtelijk

lijk tot roof en plundering te verlokken is. De ontzettende toevloed van vreemdelingen, die de tentoonstelling lokte of de omwenteling uit Frankrijk deed aankomen, en welke door de zachte, geen' argwaan koesterende, op de onwraakbaarheid harer handelingen vertrouwende regering, niet met de argus-oogen eener voormalige Fransche hooge Politie werden gadegeslagen, vergunde den zamenzweerders hunne, vooral in Parijs aangeworvene oproerbenden, onder deze drukte in het land, in de stad te brengen, en, in de vooraf bereide schuilhoeken verborgen, het oogenblik van handelen afte wachten, hetwelk door de menigte van verraders uit alle rangen en standen begunstigd werd. Deze, waaronder wij thans namen hooren vermelden, welke men nimmer daartoe in staat zou hebben geacht, bevorderden de uitvoering der misdaad, door eene dubbele rol te spelen; door het gemeen door allerlei kunstenaarijen tot de hoogste spanning op te winden, waarbij zij geen middel van leugen, bedrog of verleiding versmaadden, — en aan den anderen kant, door de weldenkenden, overeenkomstig derzelver karakter, hetzij door vrees te ontmoedigen, of door vleijende woorden eene noodlottige zorgeloosheid in te boezemen: door alle denkbeeld van gevaar als belagchelijk, iederen maatregel van voorzorg als ongerijmd en uitdagend af te schilderen; en maar al te wel slaagden hunne helsche pogingen.

Het was hierdoor, dat zij de gemoedsgisting steeds hooger deden rijzen, en desonaangezien het bestuur wisten in slaap te wiegen, en van maatregelen van voorzorg te weerhouden, wier minste ontwikkeling genoegzaam zou zijn geweest, om den uitslag der zamenzwering twijfelachtig te

te doen worden. Dus werd aan de vervroegde opkomst van de verlofgangers, die de magt ter beteugeling vermeerderd zou hebben, geen gevolg gegeven, den tijd der tentoonstelling ten voordeele der stad verlengd, daardoor de waakzaamheid op de verdachte personen en handelingen, verlamd, en aan de verraders eene wijde deur geopend.

Zoo zeer wisten deze hunne schandelijke oogmerken te vermommen, dat de geëerde Vorst, die, weinige dagen voor het oproer, in persoon de ontwikkeling van de nationale welvaart met welgevallen was komen aanschouwen, de stad met de overtuiging moest verlaten, dat geene zoo zwarte ondankbaarheid ruimte in de harten zijner onderdanen, vooral niet van de zoo bewelddadigde stadbewoners zou kunnen vinden, endat de voorbereidsels tot de viering van zijnen geboortedag, en de aanstaande huwelijksverbintenis van de geliefde prinses *Marianne* met den Pruisischen koningszoon, eene algemeene volksverheuging te weeg bragten.

Maar dit edele zelfvertrouwen was ver af van de onzinnigen te treffen, die na het vertrek van den Vorst alle schaamte en matiging uitschudden, zoo zeer, dat zij, slechts naar eene gelegenheid hakende om hun snood ontwerp te verwezenlijken, hiertoe zelfs den avond van 's Konings geboortefeest schijnen te hebben bestemd, ja stout genoeg waren, dit door aangeplakte cedels te verkondigen. De regering mogt al door het uitstellen der illuminatie, den algemeenen zamenvloed der menigte voor dien dag hebben voorgekomen, de eerste geschikte gelegendheid werd echter den volgende dag door hen te baat genomen, om een 'aanvang met hunne even listig als snood beraamde handelingen te maken.

Het lag in het plan der zamenzweerdere om, door daden
van

van geweld, het bestuur te dwingen, zich tegen deze te verzetten, en daarbij het gemeen tot zulke buitensporigheden medetesleepon, dat het bewustzijn van de grootheid der misdaad hetzelfde geene hoop op vergiffenis veroorloofde; voorts om, door de algemeene veiligheid te bedreigen, de welhebbenden tot zelfbehoud de wapens te doen opvatten en de dus medegesleepten tot hechte steunpilaren van den opstand te maken, terwijl het aan het toeval en de kunst der volksmenners overgelaten bleef, in hoe verre men aan de gesmede ontwerpen van omwenteling gevolg zou geven.

Reeds des morgens (25 Augustus) was door een' volkshoop, die de stedelijke belastingen aan de poorten, door het inbrengen van aan deze onderhevige voorwerpen, openlijk trotseerde, beproefd, om weerstand en vervolgens een' oploop te bewerken; verstandige oogluiking der accijnsbedienden benam wel de aanleiding tot ongercgeldheden, maar had tevens het ongelukkig gevolg, dat zij als een blijk van zwakheid, de stoutheid aanmoedigden, die zich des avonds in vollen omvang ontwikkelde. Aanleiding gaf het vertoonen van het oproer ademend tooneelstuk: *Het sprakeloze Melsje van Portici*, dat vroeger uit gepaste voorzorg verhinderd ten tooneel te voeren, thans ter kwader ure wastoegestaan. Het einde der tooneelvertooning moest de aanvang van den opstand worden. Met woest gedruisch stooft het zamengespannen rot ten schouwburg uit, en vereenigde zich voor dezelve op de Muntplaats met den vergaderden hoop multelingen, die zich nu door de stad verspreidden en, door de duisternis verborgen, de grootste schanddaden pleegden. Plundering en brandstichting reikten elkander de hand met eene ongehoorde stoutheid, die haar voedsel
vond

vond in het bewustzijn van de geringe weerstandsmagt van het Bestuur en van de menigvuldige medestanders, die het ver- raad begunstigden. Met dollé woede holde het opfoer door de straten en verbrijzelde de lantarens, om den scherm der duisternis te baat te nemen, en de stuiking te verhinderen. Een aantal huizen, eerst de drukkerij en woning van den uitge- ver van het dagblad *le National*, vervolgens het Hotel van den Gouverneur, en andere werden geplunderd; dat van den Mi- nister van Justitie, van Maanen, wegens vastberadenheid, trouw, en braafheid, het brandpunt van den haat, in vlammen gezet. De geweerwinkels, in navolging van *Parijs* leeg geroofd, verschaften wapens aan den woedenden hoop, zoo als den volgenden dag de bewaarplaatsen van die der burger- wacht; overal werden de merkteekenen van het koninklijk gezag vernield, zijn wapen en afbeeldsel door het slijk gesleept. —

Onvermogen was de naar geëvenredigheid veel te zwakke bezetting van ver beneden de 2,000 hoofden, om dit wanbedrijf te stuiten. Verplicht tot het bezetten eener menigte posten, waren derzelver krachten geheel versnipperd, en er bleef geene genoegzame magt over, om op eene nadrukkelijke wijze er- gens te kunnen optreden. Daarenboven verstoken van ge- noegzamen munitievoorraad, tot eenen hevigen en hardnek- kigen kamp, en vooral van hetgene in opstanden de meeste gevolgen voortbrengt, ruitèrlij en geschut, waren de midde- len ontoereikende om de oproervlammen te dempen, toen deze eens waren uitgebarsten en onder de hoede vanden nacht zich tot eenen ontzettenden omvang hadden uitgebreid.

Stelt men zich daarbij voor eene bevolking van honderd duizend zielen met tallooze vreemden vermengd, waar- onder zoo vele kwaadwilligen, die van buiten door een
onbe-

onberekenbaar getal helpers vermeerderd stonden te worden, en tegenover deze eene zoo zwakke bezetting, die nog daarenboven de kracht ontbrak welke uit eenheid in denken, willen en werken ontspruit, zoodat zij schroomvallig iedere handeling moest over wikken, terwijl de muiters op één doel, door alle middelen, des te stouter toestreefden, als zij meer van hunne hulpmiddelen en voordeelen bewust en daarbij zoo ver alle palen overschreden en in het misdrijf voortgegaan waren, dat zij geen' weg tot terugtreden overhielden, terwijl zij de zwakheid en het onvermogen van den wettigen tegenstand kenden; dan ongetwijfeld, laat zich ligt bevroeden, dat de uitslag niet anders zijn kon, dan zij werkelijk geweest is.

Daarenboven moest de onzekerheid en de duisternis van den nacht, de onbekendheid met de bedoelingen en de magt der opstandelingen, gepaard met de verbazing over eene zoo ongehoorde stoutheid, het nemen en ras volvoeren van een doeltreffend besluit, ten hoogste in den weg staans; zelfs voorondersteld, dat niet zwakheid en verraad het snel en nadrukkelijk handelen verlamd, den weerzin tot uitoefenen van geweld en deszelfs mogelijke ongelukkige gevolgen, van dat gene weehouden hadden, wat misschien voor het oogenblik de booze ontwerpen der zamenzweerders had kunnen vrijdelen.

Ongelukkig was de eerbiedwaardige opperkrijgsbevelhebber en Gouverneur der Residentie, de Generaal Baron de Constant Villars, door hooge jaren en nog meer door ernstige ongesteldheid onvermogen, om in dit zoo haghelijk oogenblik het verelschte te doen geschieden. Het burgerlijke bestuur, waarvan grondwettig de maatregelen tot rustherstel hadden moeten uitgaan, bleef door zwakheid of medestemming in het verraad geheel werkeloos; terwijl
de

de hoogere en mindere kriegsbevelhebbers huiverden voor de ontzettende verantwoordelijkheid, welke eigenmagtig aanwenden van geweld tot demping van den opstand en derzelve gevolgen op hunne hooften laden zoude. Bewust van de zwakheid hunner middelen, tegenover de waarschiynlijke magt der tegenpartij; de onvermijdelijke tooneelen van bloedstorting en tevens de onzekerheid van het slagen en de mogelijke gevolgen van eene mislukkende poging schromende, bovendien gelleerd door het versch gebeurde te Parijs, moesten zij niet zonder grond aarzelen, om met overhaasting eenen onzekeren weg in te slaan, en de voorkeur geven, om den dag en de duidelijke ontwikkeling der gebeurtenissen te verbeiden.

Heillooze verraging! Wat eene stoute handeling den vorigen avond welligt zonder, of met geringe bloedstorting had kunnen bewerken, de misdaad voorkomen, de muiterij in hare geboorte smoren, was nu onherstelbaar te laat; de euveldaad was gepleegd, de stroom doorgebroken, die zich wijd en breed uitstortte. Het booze beginsel zegepraalde, daar men het volk tot eenen trap van gezagschennis had medegesleept, die het tusschen de verdiende straf en het voltooijen van de misdaad door geheele pligtverzaking, plaatste, het tot dolzinnig voorthollen op den ingeslagenen weg aanspoorde, en zelfs diegenen tot medewerking noodzaakte, wier neiging ten eenenmale van die der oproermakers verschilde, of wel alleen door een medegevoel van landgenootschap en verwijdering van den Noord-Nederlander met de omwentelingspartij in zwakke aanraking stonden.

De aanbreekende dag verlichtte de gruwelen in den afgelopen nacht begaan, die de stad het aanzien van eene met storm veroverde vesting hadden medegedeeld. Onder woest geschreeuw,

schreeuw, van *leve de Pooter! leve Frankrijk!* tusschen beide: *leve Napoleon! weg met den Koning! met de Hollanders!* enz. trokken talrijke steeds toenemende hoopen gespuis, met de brabantse oproerwaanders door de straten, en groeiden door toevloeiende multelingen tot een stroom aan, die alle weerstand overweldigende, de stad met geheelen ondergang te dreigen schijnt, en de zwakke krijgsmagt verplicht, zich tot de bescherming van de vorstelijke verblijven, der staatsgebouwen en het aanzienlijkste gedeelte der stad, te vereenigen. Het eerste gedeelte van het booze ontwerp der zamenzweeiders was geslaagd; het gemeen aan het hollen gebragt, en tot hoogstmisdadige handelingen vervoerd; nu moest het tweede beproefd worden, om ook de betere tot deelneming mede te slepen; het voorwendsel van de persoonlijke veiligheid en eigendommen te beschermen, moest dienen om de burgerij onder de wapenen te brengen, ten einde deze tegen het bestuur te kunnen keeren. Dien te gevolge werd de regering als door den noodwang overgehaald, om deze te wapenen, ten einde de plundering te keeren, bloedvergieten en verbittering te voorkomen; maar inderdaad om alle krachtbetoon der troepen tot stuiting van den opstand te verlammen, daar men tot hoofden en officieren de deelgenooten en werktuigen der zamenzwering zag verkiezen,

Het gemeen dat zich van eene menigte wapens had meester gemaakt, zette den volgenden en derden dag deszelfs vernielingen aan huizen, de schennis aan koninklijke eertekenen binnen de stad voort, waar het baldadig de toebereidingen tot 's Konings verjaardag, onder de grootste verguizing vernielde, terwijl die in Noord-Nederland met ware hartelijkheid,

heid en vreugde was gevierd geworden. De stad zelve was reeds te naauw voor de dolle woede; het tooneel van verwoesting met den galm der omwenteling moest verder uitgebreid worden; woeste volkshoopen stroomden de poorten uit, verspreiden zich door de omstreken, plunderen en vernielen huizen, kasteelen; offeren bloeiende fabrieken, door 's Vorsten hulp en ondersteuning daargesteld, aan de vlammen op!

Thans eerst was het oogenblik daar om de vruchten der misdadige handelingen te rapen. Het wettig gezag had opgehouden, een onwettig deszelfs plaats ingenomen, en dit streun in de misleide of door vrees medegesleepte bevolking gekregen, die door haar het geweer in handen was gegeven. De Brabandische oproerleiden van van der Noot, na een pods met de Fransche om den voorrang gedongen te hebben, hadden de Nederlandsche verdrongen, wapperden alom in derzelver plaats, en moesten elk die zijn leven lief had ten vrijpas verstrekken.

Gelijk een loopend vuur doorliep de mare van het Brusselsch oproer het geheele land en deed alom de vlam des langgestookten opstands uitbarsten. Benden muitelingen trokken het platte land door en deden goed of kwaadwillig, de bevolking, onder plundering en vernietiging der heerlijkste fabrieken, gemeene zaak met hen maken. In alle groote steden, als *Luik*, *Namen*, *Gend*, *Mons*, *Doornik* enz. stak het oproer het hoofd op; van alle zijden stroomden zoogenaamde vaderlanders, hunne landgenooten te Brussel te hulp. Woest gemeen uit de Waalsche koblenmijnen en steengroc-

groeven, bedorven broodeloot-gespuis, leegloopers en studenten, met verhitte harssens of door belang en ambtzucht geprikkeld, ijlden daarheen waar zij zonder gevaar, deel aan eene gloriërijke en voor hun voordeelige omwenteling dachten te nemen. In Parijs hadden de uitgebannen de Porter en Tielemans eene werving voor de verzwaarde Belgische omwenteling, onder scherm des overdrevene of met den aard en gesteldheid van dezen onbekende demagogen, geopend, en weldra stroomden benden van het uitschot der Franschen, naar het toneel dat gelegendheid tot voortzetting hunner roemrijke handelingen aanbood. Een bont mengelmoe van galeiboeven, afgedankte soldaten van Karel X, van struikrovers en het uitvaagsel van het partijsche straatvuil, vermengd met geestdrijvende studenten en opgewonden eersuchtige kweekelingen der kunst en krijgsscholen, aangevoerd door hoofden hunner waardig, kwamen zonder verhiuderinge te ontmoeten, over de verlatene of door verraders bezette Nederlandsche grenzen, in Brussel der partije een magtigen steun geven, en derzelver hoofden geschikte werktuigen aanbieden.

Nog wierpen deze hun maskerniet geheel af, daar zij schijnbaar den koning bleven huldigen, voorgaven de grondwet en den staate willen handhaven; slechts herstet van bezwaren en eene hulshoudelijke scheiding der beide rijksgedeelten, doch onder het regerend stamhuis, te wenschen. Even min als met alle vroegere toestemmingen, zouden zij zich met die dezer eischen hebben vgenoegd, welke slechts de geheime en tevens uiteenloopende bedoelingen der verschillende partijen moesten vermommen, die alleen in één vereenigingspunt den haat tegen de regering en Holland samen-

menliepen. Zij verlangden slechts tijd en gelegenheid om hunnen opstand uit te breiden , en te bevestigen.

Terwijl men in het trouwe Holland met eenen vurigen geestdrift des geliefden Konings geboortefeest luisterrijker dan ooit vierde en wel ver af was , van eenig vermoeden te koesteren van gelijktijdig plaats hebbende schandtooneelen te Brussel , moest de tijding daarvan de grootste verbazing en niet minder verontwaardiging voortbrengen , Dezelve bewerkte eene algemeene instemming in den , door de Belgen geuitten wensch van afscheiding , schoon in een geheel anderen zin , en op eene wettiger wijze , waarbij elk zich beijverde om zijne gehechtheid aan den diepgekrenkten Vorst te kennen te geven , wiens beschikkingen tot algemeen heil met vol vertrouwen en kalme bedaardheid werden te gemoet gezien.

De samenzweerders waren wel geslaagd in het doen opsteken van de oproervaan , maar zagen zich in hunne eigene en andere ingeboezemde verwachting , te leur gesteld , dat bij mindere tegenstandsmiddelen , de omwenteling even als in Frankrijk in drie en nog minder dagen deszelfs beslag zou hebben bekomen. Met het afnemen van de verbittering der omwentelings koorts , en het ontnuchteren van den eersten roes der geweld daden , begon bij velen het koele nadenken , de herinnering om te wentelen , wat al gedaan ? de schrikbarende toekomst af te vragen ; wat te wachten was ? Het gerucht dat den aanmarsch der troepen van alle zijde vermeldde , vermeederde de angstvalligheid van elk die iets te verliezen had ; en in de wensch der meesten , dat het tot eene schikking komen , alles tot de vorige orde terugkeeren mogt , werd alleen door de hoofden en de hoofdwerktuigen der samenzwering , benevens hunne bezoldigde roofbenden die

die niets te verliezen hadden, niet gedeeld; deze wensch moest met geweld worden gesmoord, en nieuwe schendda- den, elke toenadering vrijdelen, welke de grenzenlooze langmoedigheid van den zoo zwaar beledigden vorst, hen open- stelde, En nog was de verwijdering niet onherstelbaar geworden, indien de geheime atem in meenigen boezem niet door de vrees voor een schrikbewind was gesmoord, dat de hoofden der zamenzweerders in het gemeen en de zamengevloede vreemdelingen den sterksten rugsteun deed vinden. Wat bij de Fransche omwenteling in 1792 de Marseillanen waren geweest, denzelfden rol vervulden hier de woeste Walen en de steeds toenemende massa van Fran- sche fortuinzoekers, die zich weldra van den geheelen in- vloed, van de uit de betere klasse besaande burgerwacht, meester maakten, en deze tot eene ondergeschikte rol doemden.

Beschouwen wij een oogenblik den toestand van het rijk, in het midden der diepste rust, door zulk eene ontzettende gebeurtenis opgeschrikt, welker omvang en gevolgen ten eenemaal buiten den menschelijken gezigtskring lagen, en waarvan het hagehelijke in volle schrikbarendheid zich op eens ontrolde, toen men den waren toestand, bij het zwakke, twijfelachtige en onzekere der hulpmiddelen, begon te ontwaren; terwijl zoo wel de ontwikkeling van kracht- betoon tot demping, als den weg van zachtzinnig toegeven tot stilling van den storm, gelljke zorgelljkeid voor het slagen verzeldde, en de minste misgreep het kwaad onherstelbaar kon maken.

de

De Europeſche ſtaatkunde had bij het congres van *Wenen* ſich tegen Frankrijks onruſtpogingen voor de toekomst gedaacht te moeten beveiligen, door de daartelling van een Duitsch verbond, dat met een ſtrijdv aardig leger van 300,000 man, en het bezetten van gewigtige grensveſtingen, gelijk *Mainz*, *Landau*, *Luxemburg*, den Rijn, ten voormuur van Duitschlands zekerheid kon doen verſtrekken. Geleeraard door de ondervinding van alle vroegere oorlogen, oordeelde men deze beveiliging ſlechts te kunnen verzekeren, door België weder met een gordel der ſterkste veſtingen tegen Frankrijk te omringen; en in eene reeks van jaren waren, met onnoemelijke ſchatten en alle pogingen der kunst, een ſantal derzelve te voorschijn geroepen, hoedanig wel nergens elders gevonden werden.

Deze waren met alle krijgsgereedschappen en behoeften, uitmuntend, en zoo als de toekomst sedert bewees, ten kwader uur, meer dan te overvloedig uigeruſt, terwijl daarentegen, de oude grensveſtingen van Noord-Nederland, genoegzaam tegen onmiddellijk krijgsgeweld gewaarborgd ſchijnende, in eenen zelfden ſtaat waren verbleven, als tijdens de vernietiging van het Fransche oppergezag; en even min ruim was de krijgsvorraad aldaar aanwezig; daar men dezelve noodiger in die plaatsen oordeelde, welke naar vermoeden den eerſten aanval van buiten, het hoofd zouden moeten bieden.

Zeer juist was deze inrlgting geweest, indien deze ſchatbare panden, door welgezindheid waren bewaakt geworden, maar ongelukkig was, gelijk wij hiervoor aanmerkten, niet ſlechts het leger in evenredigheid der bevolking uit een dubbel getal Belgen zamengeſteld, maar door eene overmatige wel-

wil-

willendheid van het bestuur, dezen de sleutels van het rijk ter bewaring aanvertrouwd, ten einde hen niet uit het land hunner geboorte te verwijderen. Eene lange reeks jaren van onafgebroken verblijf aldaar, had de gehechtheid aan hetzelfde, door het aanhalen der banden van betrekking en omgang, in gelijke maat bevestigd, als die aan het bestuur lossen doen worden. Onder deze korpsen was het getal der Hollanders zoo gering, dat zij geen zweem van tegenwigt konden opleveren, te minder daar de hooge bevelhebbers der troepen en vestingen, voor een groot gedeelte uit Zuid-Nederlanders bestonden, die even als vele in mindere rangen, van de toegevendheid van het bestuur hunne verplaatsing bij de aldaar aanwezige korpsen hadden weten te verwerven, waarop zij eenen oneindig grooteren invloed uitoefenden, dan voor elk ander Hollandsch officier mogelijk was.

De min aanmerkelijke krijgsmagt in Noord-Nederland aanwezig, mogt al voor een grootendeel, uit Hollanders bestaan, er bevonden zich echter onder dezelve ook een zeer aanmerkelijk getal Belgen, vooral bij de kavallerie, wier officieren, in eene even groote evenredigheid uit Zuid-Nederland afkomstig waren, als de artillerie er weinig bezat, waarvan de gevolgen, door den trouwloozen afval der eene en de verknochtheid der laatste, duidelijk zijn bewezen. België bevatte daar en boven eene groote menigte oude soldaten van het voormalige Fransche leger, terwijl het tevens eene massa van afgerigte uitgediende miliciens bezat, welke de in Holland aanwezigen verre overtrof.

Over het algemeen was van het afgelegene welgezinde duitsche gedeelte van *Luxemburg* weinig hulp te verwachten

ten en daarentegen van de waalsche bevolking vooruit te zien, dat ondanks de Pruissische bezetting der bondsvesting, deze zich aan de aangrenzende kwalijk denkende waalsche provincien zou aansluiten, en ongelukkiger wijze was zelfs in de grens-gedeelten van Oud Nederland eene denkwijze der bevolking niet te miskennen, die hen vatbaar maakte, om door de met hen in vele opzichte overeenstemmende Brabandsche gewesten mede gesleept te worden.

Een magtige steun ontving den opstand door het omgewentelde Frankrijk, gereed om met denzelven gemeene zaak te maken en dus een heerschenden invloed, zoo al niet het oppergezag in dat België te herwinnen, hetwelk het steeds met greetige blikken had beschouwd; een verlangen, waarin een groot deel der raddraaijers aldaar deelde, die, niets vuriger wenschten, dan het te verwezenlijken, door het de grensvestingen ten poort en onderpand over te leveren, indien de opstand met geweld van eigene wapenen onderdrukt, of door vreemde ingeroepene hulp beteugeld mogt worden, zoo als te wachten was, indien de Mogendheden, daarstellers en waarborgen, van het koninkrijk der Nederlanden, aan hunne verplichtingen gestand deden.

Zulks was voorzeker eene der hoofdredenen, welke het bestuur huiverig moest maken, om hunne gewapende tusschenkomst in te roepen, zoo wel als deze, om tot eene, zoodanige over te gaan, wyl alsdan de insgellijsche inruking van Fransche krijgsbenden, zeker te wachten was. Men dachtte, het innemen, en bezetten der grensvestingen voor wier poorten zij stonden, niet te kunnen voorkomen of verhinderen; en als gevolg daarvan, even als tijdens de Fransche omwenteling, het uitstroomen eener tallooze menigte

op- 1

opgewonden woelgeesten, waarvan den vloed met die der Belgen zich over de aangrenzende landen zon uitstorten, waar maar al te veel brandstof aanwezig was, om niet de schromelijkste gevolgen te vrezen.

Allernetelligst was de toestand waarin zich het bestuur zag geplaatst; daar zoo wel de weg van geweld, als die van tijdelijke toegevendheid, gelijkelijk doornachtig, slechts keur van hagchelijkheid aanbood; het eerste met ongenoegzame middelen te beproeven, stelde bij zeer twijfelachtig slagen, alles in eens op het spel, het laatste beloofde na zoo vele vruchteloze pogingen, weinig gevolg; daar de bedoeling der opstandelingen door de hooggaandste gezagschennis duidelijk gebleken was.

Zoo lang echter de opstand zich nog tot den omtrek van eene enkele plaats bepaalde, alleen zekere klassen en slechts een gedeelte der bevolking in dezelve gewikkeld was, en er nog een zweem van erkenning van het wettig gezag bleef bestaan, moest de weg van schikking de verkiestbaarste schijnen, als langs welken men alleen de gevolgen kon afwenden, die bij mislukkend geweld onberekenbaar moesten zijn, en niet slechts een burgeroorlog alhier, maar eenen algemeenen, in geheel Europa konden doen ontbranden. Het was ook dit denkbeeld, dat vooral de Prins van Oranje zeer juist schijnt opgevat te hebben, en hem de betrekking van bevrediger steeds heeft doen behouden, zoo lang

lang slechts eenige hoop op schikking was overgebleven.

Onmiddellijk waren op het berigt van den opstand te *Brussel*, alle beschikbare troepen uit Holland naar België opgebroken, waar hen voor een gedeelte den omtrek van *Mechelen*, een ander gedeelte, de nabijheid van *Maastricht* en *Lutk*, ten vereenigingspunt was aangewezen. De beide Prinsen begaven zich naar het eerste en vestigden hun hoofdkwartier te *Vilvoorden*. De magtontwikkeling welke het bewind daarbij ten toon spreidde, was, echter geene vijandelijke, maar kenmerkte steeds deszelfs, misschien, tegens zoodanige ondankbaren, te ver gedrevene langmoedigheid, en had ten hoofdoogmerk, om den braven steun te bieden, de verdwaalden tot inkeer, en het aanvaarden vanden toegereikten palmtak des vredes te brengen, en wat ware in dezen, van den zoo algemeen geliefden Kroonprins bij elk ander volk, dat nog niet alle edele gevoelens uitgeschud had, niet te wachten geweest!

Zoo ooit op een Vorstentelg de hoedanigheden van een doorlichtig stamhoofd waren overgegaan, zoo waren het voorzeker die van den onvergetelijke grondlegger van Nederlandsch Staat, Willem den Eersten, op zijnen neef den Prins van Oranje; in hem vereenigde zich de ridderlijke dapperheid van zijn oudoom Lodewijk van Nassau, en het kriegsbeleid van Prins Maurits, met dien schrander en geest, die het verborgenste ontsloot en die innemendheid waarmede Vorst Willem in aller harten wist te dringen. Slechts met een handvol dapperen had hij te *Quatre Bras* Napoleons voortgangen gestuit, daardoor deszelfs zege te *Ligny* te laor doen loopen, en te *Waterloo*, het groote aandeel aan de gadelooze overwinning, en den roem

van

van het Nederlandsche leger, met zijn bloed betaald. Bijna vergaard door de nieuwe Belgische benden, die hij zelve had aangevoerd; door gulle gemeenzaamheid, en weldadigheid het voorwerp der algemeene genegenheid, was zijn naam in elks mond, zijne liefde in ieder hart, hij zelf het ideaal van een te wenschen Vorst, bij hooge en lage standen in België, welke in hem hunnen zoo geliefden E g m o n d meenden te aanschouwen; en mochten de helsche kunstenaars den partij al in start zijn geweest om bij een verblind gedeelte der inwoners, dit geliefde beeld op den achtergrond te verschuiven; voorzeker had het, bij het grootste gedeelte, deszelfs volen glans behouden. Ongelukkig dat de magt slechts bij de snoodheid huisvestte, en deze ter doelbereiking niets, zelfs den geheelen ondergang des lands, te dierbaan achtte.

Edele gemoederen schatten anderen steeds naar zich zelve, hoe kon dus de Kroonprins vooronderstellen, dat de erkentenis voor menigvuldige weldaden zoo geheel uitgedoofd, de betuigingen van veskleefdheid zoo volstrekt valsch, de nauwe betrekking der Schutterijen, die hem als hun Kolonel-Generaal eerbiedigden, die hem nog zoo onlangs bij zijne wapenschouwingen met voorbeeldelooze geestdrift hadden toegejuicht, zoo ten eenemaal en plotseling verbroken zou zijn, dat zijne tegenwoordigheid niet voldoende zou wezen om de orde te herstellen, de verdwaalde tot hunnen plicht te doen terugkeeren; en zoo ondernam de edele Vorst een waagstuk, dat slagende, hem oneindig heerlijker met den burgerkroon, dan den grootsten Veldheer met een bloedigen lauwerkrans versierd zou hebben.

Zoodra was niet het gerucht van den aanmarsch der troepen

pen in de oproerige stad verspreid, of de partijhoofden deden alle drijfveren werken, om de bevolking tot eenem wanhopigen weerstand op te winden; en maar al te wel slaagden zij bij een dom en opgeruid gemeen, terwijl vrees den beteren van alle tegenkanting afschrikte. Op het voorbeeld van *Parijs* werden alom de straten met afgravingen doorsneden, de toegangen met versperringen afgesloten, de hulzen tot verdediging ingerigt, terwijl een opgeworpen bestuur, der bandelooze multerij eene zekere regelmatigheid bijzette en tot de stoutheid steeg, om zich bij de Vorsten te vervoegen en deze de overdrevenste eischen voor te leggen, met bijgevoegde weigering om de troepen in de stad te ontvangen. Zij noodigden echter den Prins van Oranje uit, om zich in persoon, van de gesteldheid der zaken te komen overtuigen, met de plegtigste verzekering, dat zij voor de volste veiligheid en eerbiedigen ontvangst, alles verpandden; met bijvoeging dat de beste gevolgen van des Vorsten tegenwoordigheid tot het stillen der ontevredenheid en herstel der orde was te wachten; nog steeds voorwendende, slechts herstel van bezwaren te verlangen, geene verandering van stamhuis noch vereeniging met Frankrijk in den zin te voeren; ten bewijze daarvan, zou bij den komst van den Prins, geen opstandsteeken meer gezien worden.

Te zeer vertrouwende op de welgezindheid van de meerderheid van *Brussels* bewoners; aan de andere zijde de onberekenbare gevolgen van den opstand, indien deze veld won, en daarentegen de heerlijke uitkomsten, die van eene vreedzame stilling derzelve te wachten waren, overrekenende; geperst door dringende hulpbeden, en het zij opregte, mis-

schien

schien ook wel verraderlijke verzekering van medewerking tot rustherstel, sloot de Prins van Oranje het oor voor alle raadgevingen der bezorgdheid, het oog voor alle gevaren die hem dreigden, om dit alleen op het heerlijke doel te vestigen, dat zich ter bereiking aanbood. Het was ook niet minder dan de hoofdstad des rijks met de rijke bezittingen van bijzondere personen, de Vorstelijke paleizen, de bank, en de munt, met al derzelver miljoenen schats, uit de klauwen des opstands te redden, die van dezelve het onwettigst gebruik stond te maken; en nog bijna meer dan dit alles, om de noodangst der welgezinden, den beklemde toestand der bezetting te doen eindigen, die van alle zijden omringd, aan de grootste gevaren van eene razende volksmenigte blootstond, zonder in staat te zijn om zich tegen deze met nadruk te kunnen verdedigen.

Slechts van zijne Adjudanten vergezeld, begaf zich de Prins van Oranje (1 Sept.) naar *Brussel*, waar hem den eersten aanblik der algemeene oproerleus, reeds overtuigde, hoe weinig gevoel de ontarden voor een zoo godeloos blijk van vertrouwen bezaten, en tot welke uitersten zoodanig een volk in staat zou zijn. De burgerwacht, door wier gelederen hij binnenreed, toonde eene beklemde verlegenheid door mokkend zwijgen, zoo al niet openlijk eene vijandelijke gezindheid. Overal ontmoette hij afsnijdingen en versperringen; de poort werd dadelijk na zijne binnenkomst gesloten en van alle zijden vertoonden zich drommen wezens, wier ongevarend voorkomen, en onheils spelende gelaatsstrekken, hen meer naar helsche wezens, dan naar redelijke menschen deed gelijken. Allerlei onheilskreten en smaadwoorden, vervingen de vroegere toejuichingen

gen! Men belemmert den voortgang van den Vorst, welke men van den weg naar het paleis naar dien van het stadshuis zocht te dringen. Onbekend is het lot dat hem daar was bereid; zeker is het, dat zijn leven, ten minste zijne vrijheid gevaar zou hebben geloopt, zoo niet de hem zoo eigene koelbloedige stoutmoedigheid hem hieraan onttrokken, den Belgen, de schandvlek van het voorbedeloooste schelmsstuk bespaard had. Reeds had zich het dreigend gemor in aanvankelijk geweld bezinnen te uiten; vreedig was reeds meer dan een dodelijk roer op hem gerigt, menige bajonetpunt tegen hem gekeerd geworden, toen hij, wiens steeds kalm gelaat geen zweem van de ontrusting vertoonde, die elk zijner volgelingen beklemden, terwijl het zelfs den grootste woestelingen ontzag inboezemde, juist het oogenblik waarnam, om door eenen stouten sprong met zijn paard over eene versperring, het toenemend gedrang te ontwijken, en, schoon door de te leur gestelde woede met steenworpen vervuld, zich langs eene zijstraat naar de bij de paleizen staande bezetting te begeven, die hem haren verlosser juichend welkom heette. En niet zonder rede! Want het was voorwaar een wonder dat de gruweltaak der zamenzweerders niet door een Prinsenmoord de kroon was opgezet! Elk had voor het gevaar gebeeft, dat alleen hij niet eens had schijnen op te merken! misschien is wel alleen daarom de schanddaad achterwege gebleven, wilt men de omzigtige Prins Frederik niet mede in hetzelfde lot kon doen deelen, beiden als gijzelaars van afgeperste voorwaarden doen dienen.

Al wat de ultieme grenzen van toegevendheid toeliet, ja meer dan men ooit had kunnen verwachten, werd door den Prins toe-

toegezegd; wat slechts de waardigheid en heilige plichten van een grondwettig Vorst veroorloofde, door den Koning aangewend, om de opstandelingen tot hunnen plicht te doen terug keeren. Vruchteloos! het was der zamenzwering niet om eene toenadering, maar om eene onherstelbare breuk, om den ondergang van Holland te doen, en daartoe geen middelen te snood! De benoeming eener commissie tot rustherstelling uit de aanzienlijksten; de belofte van hunne wenschen den Koning te doen kennen; het ongehoorde blijk van vertrouwen, door het wagen van zijn leven, die alles was door den prins van Oranje vruchteloos geschied, zonder andere beantwoording te vinden dan in datter voortholien, op den weg van oproer en gezagschennis! Het bereikte den top, bij de terugkomst hunner afgezondenen uit Gravenhage, met het bericht van 's Konings' billijke weigering, om ongrondwettig hunne onredelijke eischen in te willigen, waarmede zij arglistig het geheim en dubbeld oogmerk hadden verbonden, om derzelver toestemming ten grondslag van nieuwe te doen verstrekken, of wel bij hunne weigering gelegenheid te verkrijgen om met opzetting der volksmassa, het makker hunner ware bedoelingen geheel te kunnen afwerpen, en niet meer een herstel der bezwaren, maar eene volstrekte scheiding te eischen; zoo dat de hoofden der burgerwacht den Prins betuigden, niet langer zijne veiligheid te kunnen waarborgen.

Algemeen betoonden zij, die zich welgezind noemden, eene laakwaardige flauwmoedigheid, daar zij, in stede van zich openlijk aan den Prins van Oranje aan te sluiten, om den opstand te bedwingen, de daartoe zoo gunstige gelegenheid Heeren ontslippen; een verzuim dat hen addest menigmaal bitter heeft moeten berouwen.

Des

Des namiddags van den 3 September verliet de Prins de stad, na den veiligen aftogt der bezettings troepen, die des avonds volgde, verzekerd te hebben. Zijne terugkomst in het hoofdkwartier, deed de angstvallige zorg verdwijnen, welke aldaar, zijn stout wagen in het hol van meer dan wilde dieren, ieders hart beklemd had gehouden.

Terwijl nu de opvolger van de kroon, eene zoo onwaardige bejegening in Nederlands zuidelijke zetelstad onderging, hoe geheel anders was die, welke de Belgische afgevaardigden in de Noordelijke ontmoetten, waarwaarts zij tot eene buitengewone Staatsvergadering (den 13 September) waren opgeroepen. Hoe bekend ook velen waren, als hoofden en aanleggers der zamenzwering, als de bitterste vijanden van Holland, zelfs als deszelfs wreedste onderdrukkers en handlangers van Napoleons dwinglandij, nergens trof hen dár een' zweem van beleediging; Bezadigd en met een godsdienstig gevoel van goede trouw doordrongen, toonde zich hier zegepralend het Hollandsch karakter, en eene matiging, die de boosaardigheid harer vijanden zelfs den geringsten schijn ontnam, om hetzelfde eenige gewelddadigheid te kunnen aantijgen. In deze vergadering toonde de algemeene neiging tot eene administrative scheiding der beide hoofddeelen van het rijk, de zwarigheid die de voortdurende vereeniging van twee grondstoffen hebben zou, die van dag tot dag strijdiger hoedanigheden ontwikkelden, en het voortduren van een gebouw onmogelijk deden schijnen, waarvan het eene gedeelte eene zoo toe-

toenemende helling verkreeg, om niet de scheiding onherstelbaar te maken.

De wijze gematigheid van den Koning, zoo afstekende bij de woeste drift der opstands hoofden, deed in den toestand van het rijk en der gebeurde zaken, de voorschriften van grondwettigheid, ten regel nemen. Het was de vergadering der Staten-Generaal, welke de Koning, tot medewerking en beoordeeling van de beste middelen tot rustherstel inriep.

De opstand te *Brussel* had in het geheele Zuiden, de reeds lang bewerkte gisting ten hoogsten trap doen rijzen, deze op vele plaatsen doen navolgen en uitbarsten. In de vestingen aan de fransche grenzen, maar vooral te *Luik*, was zij tot eene gevaar dreigende ontwikkeling gekomen: De samenwerking van *Luik* met *Brussel*, kon van de bedenkelijkste gevolgen zijn; want, gelijk in de hoofdplaats zich het middelpunt van bestuur en der finantieele hulpmiddelen bevond, zoo bood *Luik*, in het bezit der hoofdwerkplaatsen van het krijgsmaterieel, onmetelijke bronnen van geschut en wapens en daarbij die eener krijgshafte bevolking aan, zonder welke de talrijke, maar verweelderigde van eene residentie stad, tot geenen krachtdadigen weerstand geschikt zou zijn geweest. *Leuven* was voorts het gemeenschapspunt in het midden der linie van de *Maas* en *Schelde*, het welke dus den opstand eenen krijgskunstigen grondslag gaf, en dadellijk eene scheidsmuur tusschen Noord Nederland en de Zuidelijke grensgewesten daarstelde, welke den opstand aldaar zeer bevorderen moest.

De zamenzweeiders kenden ook te wel de hooge waarde

van het bezit dier stad, om niet te pogen dezelve te vermeesteren, Ondanks de onmeetbare voordeelen hen door het bewind verleend en toegezegd; de weldadige herstelling harer van ouds beroemde hooge school, door het fransche bestuur vernietigd was de geest der domme, dweepzuchtige bevolking, ten uiterste slecht; door luiksche en brusselsche zendelingen opgeruid, volgde zij onmiddellijk het voorbeeld van *Brussel*. Het zwakke gedeelte troepen, grootendeels van munitie onvoorzien, geheel van geschut ontbloot, kon dit niet stuiten.

Overal wendden de hoofden der zamenzwering dezelfde kunstgreep aan, die te *Brussel* zoo wel was geslaagd; door oproer, met plundering en verwoesting, door het graauw te doen beginnen, bewerkten zij dat de betere klassen en de burgerwacht de wapenen opnam, om de eigendommen en openbare rust te handhaven, waartoe geene wettige krijgsmagt in staat en voor handen was; en zoodra zij dit, schijnbaar door nood gewettigd, middel in werking hadden gebragt, wisten zij het tot krachtdadigen weerstand aan het bestuur, naar hunnen zin te bezigen, door in dezelve het gemeen en de vreemdelingen in te dringen, en aan officieren het bevel te doen geven, die voor hunne wenken vlogen, terwijl verder, het gespuis afzonderlijke vrijkorpsen vormde. Weldra kregen deze de overhand, daar de bedaarde en better gezinden, uit vrees of weerzin, zich aan den gewapenden dienst, zoo veel mogelijk onttrokken.

Nog hadden de zamenzweerders listig, met het grootste gevolg, op Frankrijks voorbeeld, door hunne medestanders en dagbladen, het valsche beginsel weten te verbreiden, dat het aanwenden van geweld, tegen oproerige samenrot-

tin-

tingen (door hen wettige volkvereenigingen genaamd), eene onverschonelijke misdaad was, en, deze denkbeelden hadden maar al te veel ingang gevonden, niet alleen bij de vooringenome menigte, maar vooral bij de krijgs- en burgermagt, zelfs bij een aantal burgerlijke beambten, met het gevolg, van den weerstand te verlammen, die het openbaar gezag tot behoud der orde en rust herstel, den opstand kon tegenstellen. Grootelijks verklaart zulks den onbegrijpeliijken voortgang van denzelfven en de ongenoegzaamheid der pogingen, tot deszelfs aanvankelijke demping in het werk gesteld.

Geheel tegenovergesteld waren de beginselen welke den Koning en de opstands hoofden ten regel dienden; werd aan deze zijde alles aangewend om het uitbarsten van een burgeroorlog te verhoeden, de tusschenkomst van vreemde magten te vermijden en de scheuring te voorkomen; van den kant der zamenzweersers was het streven kenbaar om, door geweldadige handelingen, de breuk onherstelbaar te maken.

Niet alleen was de toegevendheid zoo ver gedreven dat, in hoop zulks tot bedaring der gemoederen mogt bijdragen, volgens den wensch der hoofden te Brussel, de tot *Vilvoorden* opgerukte troepen, uit de nabijheid der stad terug getrokken werden; maar dat zelfs eene afdeeling troepen onder den Luitenant-Generaal Trip, van voor het in vollen opstand geraakte *Leuven*, terug werd geroepen, om toch geene aanleiding tot bloedstorten te geven! Deze zoo ver gedrevene menschelijkheid, welke het gewigtigste punt tot stuiting van den opstand liever voor het oogenblik in de magt der partij liet verblijven, dan het haar met bloedig krijgsgeweld te ontrukken, was van de noodlottigste gevolgen, daar

zij

zij, geheel verdraaid, en als eene luisterrijke overwinning uitgebazuind, den opstand grootelijks aanmoedigde, die nu daagelijks in uitgebreidheid en krachten toenam.

Aangemoedigd door de zachtmoedige gezindheid van het bewind, ging de partij steeds van stouter tot stouter stappen over. In *Brussel* vormde zich weldra uit de hoofden een zoogenaamd voorloopig bestuur; dat, als ware de scheiding reeds werkelijk daargesteld, gelijk eene gevestigde magt te werk ging. Daardoor kreeg de opstand een schijn van wettigheid, welke, niet minder dan de vrees, den aanhang deed toenemen en hoogstverderfelijk op de trouw der belgische soldaten en ambtenaren werkte. In *Brussel* vooral kregen de Jakobijnsche aanhangelingen of werktuigen, een toenemend overwigt op de onnadenkende en min verlichte bewoners; deze werden gedwongen om met hen gemeene zaak te maken. Uit Frankrijk stroomden geheele scharen opgeworvene en vrijwillige bondgenooten, uit Luik en de Waalse provincien, zwermen van medestanders toe. De regering had alle gezag verloren, dat in de handen van dulle partijhoofden en vreemde gelukzoekers was overgegaan, die wij als generaals en opperofficieren, van den stempel van een Don Juan van Halen, Pontécoulant, Merlinet, Niellon, Kessels enz. hebben zien optreden. Reeds heeft eene menigte trouwelooze belgische soldaten, hare wettige vaandels voor die des oproers verwisseld, anderen weifelen om dat voorbeeld te volgen. Oelijk vroeger de Idumeërs in *Jeruzalem* en later onder het Fransche schrikbewind eener woeste bende Marseillanen, door vrees de wet stelden, zoo was het hier de woeste hoop, vooral uit de Waalse landstrecken en Luik, die ook beter denkbeeld,

beeld, met den dood dreigde en alle maatschappelijke orde deed ophouden.

De steeds uitbreidende opstand scheen dringend thans het bestuur toe te roepen, om denzelven eindelijk eens, met krachtige middelen tegen te gaan, eer het kwaad door diep inwortelen, onherstelbaar wierd. De nood der zwakke, met verraad en verraders omringde bezettingen, in onvoorzienne ontoegeruste vestingen, eischte spoedige hulp, zouden zij niet verloren gaan. Eene schitterende daad, om op de openlijke denkwijls tot omstemming te werken, scheen tijdmatig en de noodkreet van alle brave, stille, welhebbende ingezetenen, om redding van het woest geweld, onvertraagden bijstand te eischen; dit alles moest des te eer tot eene krijgsvertooning tegen de hoofdstad uitlokken, daar de verzekeringen van welmeenenden, misschien ook de arglistige aanradingen van medezaamzworenen, hierin overeenstemden, dat de verschijning van een korps troepen voor *Brussel*, genoegzaam zou zijn om den welgezinden de overhand te verschaffen, de muurs op de vlugt te drijven en dus zonder bloedvergieten, de orde hier te herstellen, hetwelk een algemeene navolging vinden zou.

De Prins van Oranje was naar *'s Gravenhage* vertrokken, na de mislukking zijner pogingen tot vreedzame rustherstelling, daar de betrekking van Troonopvolger hem weerhouden moest om ter tuchting van zijne aanstaande, schoon thans afgedwaalde onderdanen; dat zelfde zwaard te ontblooten, dat hij zoo luisterrijk tot hunne bescherming had doen schitteren.

Zijn broeder Prins Frederik der Nederlanden aan
het

het hoofd der krijgsmagt geplaatst, zag zich thans gemagtigd, om dezelve tot herstel der orde door bezetting der stad te doen optrekken. In het zeker vertrouwen dat derzelver vertooning genoegzaam zou wezen, zonder tot het noodlottige uiterste van geweld te moeten overgaan, werd de alhier aanwezige krijgsmagt genoegzaam geoordeeld, welke men op omtrent 7000 man kon schatten, zonder de gelyktijdige medewerking van het te *St. Truijen* samengetrokken legerkorps van den generaal Cort Heyligers te behoeven, bestemd om daar den onwil te bedwingen en de Luiksche streken in toom te houden.

In elk ander geval zou dit ook voldoende en het ontwerp juist zijn geweest, om de stad snel binnen te dringen, daardoor de magt der opstandelingen te verdeelen, hunne kracht te breken, en tevens den welgezinden gelegenheid te geven, om voor hunne gevoelens uit te komen, en dus den ondergang der stad, de vernieling van hun eigendom te verhoeden. Bezwaarlijk ook, kon het vermoeden plaats vinden, dat de muiters zoo geheel, en door zulke midde-len meester der stad waren geworden, dat hunne bedwinging alleen door hare geheele vernieling te verkrijgen ware.

De opstandelingen hadden echter intusschen alles tot den uitersten weerstand voorbereid, daartoe de inwoners gedwongen hunne huizen te laten inrigten, de doorsnijdingen en dwarswallen der straten vermeerderd; *Luik* had met geschut, menigte van wapens en kriegsbehoeften, geheele scharen van oproerlingen toegevoerd; de ongeregelde bendes waren van bevelhebbers voorzien, die *Brussel* met *Saragossa* vergelijkende, hare inwoners als de helden der Parijsche Julijomwenteling verheffende, de oproerlingen tot de dol-

koen-

knoeiheid opwonden, dat zij zich verstoutten (21) om de in de nabijheid post houdende troepen, schoon met een na-deelig gevolg te gaan bestoken.

Nog reikte Prins F r e d e r i k met waarlijk voorbeeldelooze langmoedigheid, den opstandelingen den vredepalm in eene afkondiging toe, (21 Sept.) die volle vergiffenis en vrijen aftogt, den schuldigen en vreemden aanbod, en alleen een vreedzaam gedrag bij den intogt en het afleggen der oproerkleuren en wapenen eischte; de hoofden van den opstand zorgden echter wel dat dezelve aan het gemeen onbekend bleef. Dat geene andere dan vreedzame bedoelingen bestonden, bewijst de onaanmerkelijke sterkte der legerkorpsen, te zwak tot elke andere taak, dan die van rustherstel; zoo ook het niet medevoeren van een trein zwaar of belegeringsgeschut, onmisbaar als het ulterste, doch zekere krachtmiddel, om een' opstand te dempen.

Om deze woorden met vol vertrouwen te doen ontvangen, te bewijzen, dat de redding, niet de verdelging der stad in zijne bedoeling lag, werd besloten, niet in den nacht, gelijk anders de krijgskunst, bij eenen voorgenomen geweldigen aanval, zoude eischen, op te trekken, maar dit bij klaren dag te doen; ten einde de goede van de kwalijkgezinden te onderscheiden, deze in staat te stellen zich te ontdekken, en alle onheilen bij de verwarring der duisternis te verhoeden; ook deswegens werden geene batterijen opgeworpen, die door hun' morgengroet bij het schemeren van den dageraad, alom schrik en vernieling verspreidende, den weg ter stormende verovering banen zoude, indien eene spoedige onderwerping niet zoodanig ulterste voorkwam. Te eer scheen men dit laatste te moeten vooronderstellen,
daar

daar de bewoners eener rijke aanzienlijke stad alle rede hadden om zich tegen eenen noodlottigen weerstand aan te kanten, die hen met eenen volslagen ondergang dreigde; waarschijnlijk was zulks ook het gevolg geweest, zoo niet de massa der opstandelingen uit het graauw en vreemd gespuis had bestaan, dat hier niets te verliezen hebbende, ten werktuig aan de volksmenners en drijvers verstrekke; terwijl de burgerwacht grootendeels door deze van wapenen beroofd, buiten staat was zich te doen gelden.

Deze menigte, ofschoon geregelde orde missende, vormde echter een geenszins te verachten vijand, door talrijkheid en geschiktheid tot de eigendommelijke strijdwijs, indien zij daartoe gelegenheid verkreeg; daar onder hen zich vele oude geoefende soldaten en bekwame schutters bevonden, die door de jacht en het wildstroopen, in het afzonderlijk gebruik van het schietgeweer zeer bedreven, en daarbij van uitmuntende jachtgeweren voorzien waren.

Aan het hoofd der muniters bevonden zich aanvoerders, die niet van bekwaamheid ontbloot, veelal hiermede de krijgsondervinding uit de fransche veldtogten paarden, en wien het voorzeker aan geene stoutmoedigheid ontbrak. Als zoodanig was een Don Juan van Halen, (*) met het aan-
ge-

(*) Don Juan van Halen, van Belgischen oorsprong, welke in den aanvang dezer omwenteling eene zoo groote rol speelde, was een dier menschen, welke de natuur met al de eigenschappen had uitgerust, welke een zamenzweerder en intrigant kenmerken, waarvan zijne eigene gedenkschriften het voldoende getuigenis afleggen. Officier in de garde van Koning Joseph, verzocht en verkreeg hij in 1813 eene aanstelling bij den staf van den Maarschalk
S u-

gematigd of opgedragen opperkrijgsbewind bekleed. Onder hem voerde een aantal Fransche en andere vreemde gelukzoekers of dweepzieke Belgen het bevel, alle bereid om uit belang, haat en wanhoop het allernuiterste te wagen. Met schrandere overleg hadden dezelve hun tegenstands ontwerp, op de gesteldheid der zaken zoodanig gevestigd, dat zij alleen met de geheele vernieling der stad konden overmeesterd worden, waarvan het behoud het hoofddoel van het legerhoofd en der aanrukkende krijgsmagt uitmaakte; terwijl

Suchet; hier wist hij het geheime briefje van dezen te verkrijgen, waarmede hij naar de Spanjaarden overging, en om zich bij de nieuwe partij in gunst te brengen, door valsche orders aan de bevelhebbers van onderscheiden vestingen, beval dezelve te ontruimen. *Lerida*, *Mequinenza* en *Monzon*, vielen dus in handen der Spanjaarden, die daarenboven met trouwelooze verdragsschennis de bezettingen tot krijgsgevangenen maakten. Van Halen door de Cortes in zijnen rang hersteld, maakte zich eerlang verdacht en werd in de kerkers der Inquisitie geworpen, uit welke hij echter listig wist te ontsnappen en naar Rusland ontweek, waar hij in den rang van majoor aangesteld, den generaal *Yermolow* op den Kaukasischen veldtocht vergezelde. De Spaansche omwenteling van 1820 voerde hem van derwaarts terug; die van 1823 vondt hem in *Barcelona*, vanwaar hij naar de Havana overstak. Uit Amerika keerde hij naar België terug, op welks gastvrijen grond, hij niet alleen alle veiligheid, maar den verpligtensten ontvangst bij de aanzienlijkste geslachten genoot, welke hij met den snoodsten ondank beloonde, door het gewigtig deel dat hij aan den opstand nam, tot wier gevolg zijne bekwaamheid en moed veel heeft bijgedragen, door zich aan het hoofd der muiters te stellen. Maar ook hier verwekte zijne staatkundige streken en dubbelzinnig gedrag, weldra een zoodanig wantrouwen, dat hij na eenen kort gespeelden rol, buiten betrekking gesteld werd, en, ofschoon met een ruim jaargeld, van alle gezagvoering ontzet, in de onbekendheid terugzonk.

wijl anders deze in den ongelijken kamp, tegen de ongunstige plaatselijkheden, te kort moest schieten. Behalve de veelvuldige doorsnijdingen en verschansingen in de straten, die den voortgang der troepen op iederen voetstap moesten vertragen, en ontelbare hindernissen in den weg leggen, die alleen met de grootste inspanningen konden te boven gekomen worden, was alles tot den bloedigsten kamp en wanhopigsten tegenstand voorbereid. Overal waren de toegangen der stad met loopgraven en aardwerken voorzien; deze, de gebouwen op de hoeken der straten en pleinen, de huizen zelve met de beste schutters bezet, welke aan de vengsters, achter schietgaten in de muren gebroken, op de daken, en in de kelders, plaats namen, om van daar, gedekt, de aanrukkende troepen van alle kanten te beschieten; op de zolders waren straatsteenen en allerlei beschadigingsmiddelen opgehoopt, om op de indringende af te smakken; alom waren doorgangen en gemeenschappen tusschen de huizen gebroken; welke den verweerders na den hardnekkigsten tegenstand, eene veilige ontkoming naar eene andere verdedigplaats aanboden, terwijl voorts, het van elders aangevoerde geschut, op de voordeeligste punten was geplant.

De stemming der gemoederen, de houding en de maatregelen der opstandelingen, kon zeker wel niet onbekend bij het koninklijke leger blijven; maar ook even min, de akelige, spoedige hulp eischenden toestand van het stille, welkenkende gedeelte der bevolking, wier noodbeden, beloften van medewerking en vermomming van het bedenkelijke, zich met den drang tot eene beslissende handeling paar-

paarden, om het besluit tot het aanrukken der krijgsmagt ten uitvoering te doen rijpen.

In den vroegen morgen van den 23 September, braken de troepen uit de stelling op, die zij den vorigen dag te *Dieghem* hadden bezet, onder bevel van den Lt. Generaal Trip, opperbevelhebber der ruiterij, in drie hoofdcollones, terwijl eenige infanterie, het meerendeel der kavalierij en de zware batterijen buiten de stad hunne stelling namen, om tot rugsteun van den aanval en bewaking van den omtrek te dienen, en naderden omsreeks acht uren de stad, om deze door de poorten van Laken, Vlaanderen, Schaerbeek, Namen en Leuven in te trekken, en dus in verscheidene rigtingen, de magt des weerstands te doorsnijden, de welgezinden de hand tot medewerking te bieden.

De blijken van welwillendheid van de inwoners der plaatsen die men doortrok, en de stilte die in den omtrek der stad heerschte, scheen eenen vreedzamen afloop te beloven. Weldra bleek echter het tegendeel: daar bij het naderen der geslotene stadstoegangen, den troepen eene hagelbui van kogels tegensnorde. Trots het geweervuur en dat van eenige stukken, dat hen hier ontving en bij hun voortrukken uit alle verborgene plaatsen trof, drongen zij met den stormmarsch door de verkrachte ingangen, en ondanks allen tegenstand langs de boulevards en door de Koningsstraat (*rue royale*) tot aan de Koninklijke plaats (*place royale*) door, waar zij het park, de paleizen en aangrenzende gebouwen bezetten. Hier was het, dat de dappere majoor der rijdende artillerie Krahmer de Biehin, zijn heldenbaan eindigde, terwijl hij deze den zijnen ter navolging aanwees. Met twee stukken, dwars door het hevigste vuur, over alle doorsnij-

snijdingen en versperringen heen, was hij tot dat punt heengesneld, dat hij ter werking had uitgekozen. Reeds waren de meeste paarden der geschutsbespanning, het meere deel der artilleristen, door de wis treffende kogels der muniters, buiten staat van gevecht gesteld, ook zijn paard was geveld geworden; nu grijpt hij, ofschoon reeds gewond, zelf den wissel op, om door daad en voorbeeld te werken, toen een kogel, hem doodelijk gewond deed nederzinken.

Dus waren de colonnes door de laatstgenoemde poorten, na een woedend gevecht, langs boven vermelden weg, tot in den omtrek van het park gedrongen en van dit gedeelte der bovenstad meester geworden; aan de Lakensche poort haperde echter de vermeestering, zoo ook die aan de Vlaamsche. De colonne, die vooral tot afleiding, de laatste moest inrukken, trok, oogenschijnlijk vriendschappelijk door de inwoners ontvangen, naar het aangewezen vereenigingspunt, toen een aanvoerder der opstandelingen, zekeren hem bekenden officier, onder voorwendsel van onderhandeling, genaderd zijnde, dezen verraderlijk neerschoot en daarmee als het sein gaf om de troepen van alle zijden met een kogelhagel, met afgeworpen steenen, huisraad enz. te overstolpen. Deze dus onverhoeds moorddadig aangegrepen: te zwak, om met slechts één bataljon en één eskadron hussaren, onder de ongunstigste omstandigheden den strijd vol te houden, zagen zich verplicht, van het verder voortdringen in de naauwe straten af te zien en op hunnen weg terug te keeren. De hierdoor bemoedigde muniters kregen thans de handen ruim om hunne strijdmakkers ter hulp te ijlen, die bij de poorten aan
het

het park en de Place Royale in eenen hevigen kamp met de koninklijke troepen waren gewikkeld.

Vruchteloos bleven echter de pogingen om van hier verder ter stad door te dringen, daar de sterke steenen gebouwen der Koninklijke plaats en aan het Park, door de opstandelingen in blokhuizen waren herschappen, die de kanonkogels trots boden, en uit welke de verdedigers door schietgaten en vensters, achter schoorsteenen en uit de kelders, met allerlei zeker treffend moordtuig, den Nederlandschen krijgsman, verraderlijk trof, vooral de officieren ten doel nam en veelal den eigen land- en stadgenoot ontzielden, die in deze dagen zich nog heldhaftig en trouw onder de koninklijke vanden bleef kwijten. In aanmerking der tallooze hindernissen, was het door de troepen verrigte waarlijk bewonderingswaardig, echter verre na geenszins beslissend, daartoe ware het noodig zich van de geheele stad meester te maken, maar tot dien arbeid was het geringe getal troepen ontoereikend. Zoodra men uit het Park de aangrenzende straten wilde indringen, zag men op iedere schrede zich door nieuwe hinderpalen stuiten, die steenhoopen, dwarswallen, doorsnijdingen, omgeworpene rijtuigen enz. daarstelden; en terwijl men aan een hagelbui van kogels uit de huizen blootstond, werden van boven steenen, pannen, balken, kokend water, olie, ongebluschte kalk, ja sterk water op de zamengedrongen troepen nedergestort. Met verbitterde woede werd aan beide zijden gevochten, daar niet slechts de opstandelingen en het grauw, maar razende dweepers en vrouwelijke furien, zich in den kamp mengden; zelfs wil men, dat vrouwen uit de hoogere klassen, door heilsche drift bezield, meer dan eene zoodanige

sliep-

sluipmoord hebben begaan! Onder een aanhoudend geschut-
 en geweervuur, bleef dus het gevecht steeds voortduren;
 zonder de beslissing nader bij te zijn gekomen; ofschoon
 de opstandelingen groote verliezen hadden ondergaan, was
 hun getal te groot, hunne stelling te voordeelig, dan dat
 hierdoor de wederstand genoegzaam verlamd zou zijn, om
 hen uit hunne verdere schuilplaatsen te kunnen verdrijven,
 zonder middelen aan te wenden, die, hetzij niet voorhan-
 den of onverkiesbaar waren. De plaatselijkheid, volkomen
 geschikt om de eenzelvige vechtwijze der muniters, de grootste
 uitwerking te verleenen, deed het overwigt der geregelde
 krijgsbenden op ordelooze scharen grootendeels nutteloos
 worden, die bedekt strijdende, voor de kogels ontfefbaar
 bleven; daarenboven zonder uiterlijke kenmerken, in
 hunne blaauwe kielen vermomd, bewerkte zulks eene na-
 deelige onzekerheid, daar men den muniteling van den
 vreedzamen inwoner, dien men wenschte te sparen, niet kon
 onderscheiden; eene omstandigheid die hen in dezen oorlog
 zeer te stade is gekomen; maar vooral maakten zij met
 het meeste gevolg van de kunstgreep gebruik, om telkens,
 wanneer zij ergens op het punt waren te bezwijken,
 den schijn aan te nemen van te willen onderhandelen, en
 wisten daardoor zoo lang tijd te winnen, tot verkregene hulp
 of omstandigheden den voortgang der troepen eene andere
 rigting hadden gegeven; waarblij zij met schandelijke trou-
 weloosheid, onderscheidene officieren, hun vertrouwen, door
 moord of verraderlijke gevangenneming, deden berouwen.
 Zelfs ontzagen zij niet, om met schending van alle volks-
 en kriegsregten, aldus de officieren te behandelen, die door
 Prins Frederik waren afgezonden, om hen met de mensch-
 en

en vredelievende bedoelingen bekend te maken, die zijne afkondiging behelsde; en welke men met grond vermoeden kon, dat door de hoofden van den opstand, verdonkerd waren geworden. De overste Gumoëns, met dezen last bekleed, zag zich dadelijk door den woesten hoop aanranden, en met den dood bedreigen. Zijn moedig antwoord, aan hen die hem degen en veldteeken wilde doen overgeven: *gij kunt mij dooden maar niet tegen mijn plicht doen handelen!* weerhield hen wel van het volvoeren hunner bedreigingen, doch niet van wederregtelijke aanhouding; slechts met moeite ontging den majoor Hoysel, eene zelfde trouweloosheid.

Het was avond geworden, toen toenemende duisterheid, met de uitputting van krachten en munitien, den zoo lang gerekten kamp, langzamerhand deed verslaauwen en eindelijk staken. De koninklijke troepen en de opstandelingen stonden elkander tegenover. Wel is waar, het hoogste, doch verre na niet het grootste gedeelte der stad was veroverd, en zeer onraadzaam, met ongenoegzame magt, in de duisternis van den nacht, zich in den doolhof der kronkelende straten te verwickelen, waar, iedere schrede nieuwe hinderpalen opleverde, en de krijgservarendheid zich niet kon doen gelden, tegen de ruwe kracht, die door de menigte haar ruim opwoog.

In afwachting van eene zinsverandering bij de bevolking, van ontmoediging der muitelingen, ging de nacht ten einde. Het eerste bleef door de kleinmoedigheid der burgers, achterwege; het niet met klemmenden nadruk doorzetten van den aanval, had de eerste verbazing der opstandelingen, voor de hoop op mogelijkheid van weerstand, gesteund

steund op waarschijnlijke buitenhulp, doen verwisselen; hierin werden zij door hunne aanvoerders gestijfd, welke de hun vergunde rust gedurende den nacht, vlijtig te nut maakten, tot het daarstellen van nieuwe gemeenschappen tusschen de huizen in de nabijheid van de strijdplaats, tot het vermeerderen der versperringen van de toegangen, en dus de voordeelen hunner stelling, de zwaarigheden van den aanval, bij het vernieuwen van den strijd aanmerkelijk deden toenemen.

Onder de menigvuldige proeven van dapperheid, in dezen hardnekkigen kamp afgelegd, verdient bijzondere vermelding de onversaagdheid en het beleid van twee officieren der rijdende artillerie: de luitenants Meijer en Sodenkamp. Een moorddadig geweervuur uit de huizen bij het inrukken, had in een oogenblik al de paarden en manschappen van twee stukken neergehageld, en verlaten waren dezelve in het midden, tusschen de omheiningen van het park en de met de beste schutters der opstandelingen bezette omringende muren der gebouwen, als onzijdig eigendom blijven staan; geene der beide partijen waagde echter dit aan te tasten, daar elk die het ondernemen durfde zich te vertoonen, het onfeilbaar lot was beschoren, van oogenblikkelijk bij het minste gedruis of schemering door de kogels der wederzijds steeds loerende schutters doorboord te worden; dit door ontelbare kogelsporen in de affuiten bewezen gevaar, kon echter de beide braven niet afschrikken, nog zij het duldeloos gevoel verkroppen, om het geschut, waaraan zij te regt hunne krijgseer verbonden achtten, blootgesteld te zien, door de kanswisselingen van den strijd, den vijand tot zegeteekenen te verstrekken, en
zij

zij beslooten het uiterste te beproeven om zulks te verhinderen. Begunstigd door den sluier des nachts, doen zij met de meeste stilte, door de Sappeurs eene genoegzame opening in de het park omringende hegge kappen; langzaam over den grond kruipende, wordt eene koord aan de affuuten, dit aan het sleeptouw (*Prolonge*) in het park, bevestigd, en nu wordt, met vereenigde krachten en handen, achtervolgend elk stuk door de gemaakte opening heen gesleept, een vrolijk *hurrah!* der Grenadiers juicht de welgeslaagde poging, in spijt en ten spot des vijands toe, die geheel verbluft, als door eene toverkracht, de stukken door onzichtbare magten in beweging komen en verdwijnen zag, en wien niet anders overbleef, dan door een hevig schuragevaarte, de spijt over deze verschalking uit te drukken. Schoone les voor de Artillerie: Om nimmer het behoud der haar aanvertrouwde stukken op te geven, overtuigd, dat schrander overleg en onversaagdheid, de waarborg van gelukkig slagen der hagchelijkste ondernemingen oplevert.

De donder van het geschut te *Brussel* was het alarm-slein voor den geheelen omtrek; de alom kleppende stormklok verkondigde den gerekten tegenstand, en riep de oproerigen te samen, die thans in den nacht, bij duizenden de Brusselsche muikers versterkten, en derzelver reeds verflaanwende drift opbeurden. Met het aanbreken van den dag hernieuwde zich de verbitterde strijd tusschen de troepen, die den nacht in hunne stellingen onder de wapenen hadden doorgebracht en de door de alarmklok opgeroepen opstandelingen, die gedurende dezelve, in de kroegen hunnen moed door drank opgewonden, door voedsel en rust hunne krachten hersteld

hadden. Thans, met nieuwe stoutheid bezielde, door steeds toestroomende hulpscharen en door de zich tot bloote verdediging bepalende houding der koninklijke troepen, vermatten zij zich tot den rol van aanvallers over te treden, waartoe zij geslucht op de koninklijke plaats aanvoerden, en tot ondersteuning van hunne aanvallen, op de troepen in het park losbranden. Ofschoon telkens door hen, met groot verlies terug geslagen, werd de toestand van dezen inderdaad steeds neteller; aanvallen en onderhandelen wisselden af, met gelijk onvoldoende uitkomsten, daar tegen de grenzenlooze wanorde, die alle geregeld bestuur had gesloopt, even min op den weg van schikking als op dien van geweld, iets te vorderen was.

Akelig en afzigtelijk was de aanblik der stad, nog zoo onlangs een pronkjuweel onder de Europeesche hofplaatsen; haar schoonste gedeelte, de koninklijke plaats, het heerlijke park, met prachtge paleizen omzoomd: zoo vaak getuige der luisterrijkste feestvertooningen, was in een afgrijselijk slagveld, in een gruweltooneel van moord en verwoesting herschapen. In de bekoorlijke wandeldreven, zag men de boomen geknot en versplinterd, het loof verschroeid door de vlammen der vernielde feestdagstoebereidsels; de paden met ontzielde lijken, met stervenden bedekt; de grond der strijdplaats, omgewoeld door de geschutkogels en granaten, of tot schanssen op gedolven, zwart van kruid, of van bloedplassen doorweekt; langs den geheelen weg die de strijd had doorloopen, vooral hier, waar hij met zoo veel hardnekkigheid voortwoedde, waren overal de voorgevels der prachtgebouwen door het geweld der kogels verbrokken, de glasramen door de dreunende losbrandingen verbrijzeld geworden; een dikken kruidwalm omzwaaitelde de geheele kamp-

kampplaats, terwijl op verderen afstand, hier en daar zware rookzuilen uit de in-brand geraakte gebouwen, ten hemel stegen. De feestzalen; waar de schitterendste weelde heerste, waar, bij dans en maatgeluid, de vreugde weergalmden, kaatsstenen thans; in afzigtelijke hospitalen verkeerd of tot verdigting ingerigt, hier het jammeren der gekwetsten, het reuften der zieltóogenden, daar, het woedend strijdgebrul terug! Onder het steeds klaterend geweervuur en het aanhoudend bulderen van het grof geschut, onder het gonzen en snorren en fluiten der kogels, mengt zich het schelle stormkleppen en het brommend klokkengelui, dikwerf overschreeuwd door het woedend kampgebrul der opstandelingen, en dit alles te zamen vormt eene afgrijselijke klankvermenging der schrikbarendste wangeluiden, welke de jongste oogenblikken der ongelukkige stad, schijnen te verkondigen.

Niet zonder voorbeelden waren in de laatste tijden de gevechten in hoofdstadten, en meermalen hadden legers elkander in deze slag geleverd: gelijk in *Lubek*, (1806), in *Regensburg* (1809), *Dresden* en *Leipzig* (1813). *Parys* zelve had vroeger dikwerf en nog onlangs, legerbenden en verwoed kampen: binnen deszelfs muren gezien; geen minder moorddadigheid en alrechting had daar, dan hier plaats gehad, en echter kon de lijselijkheid daarmede in geene vergelijking komen; daar de ontzettende omstandigheden, het eigendommelijke en plotselinge van den toestand met deszelfs trefende tegenstellingen; zieh op de voorbeeldelooste wijze vereenigden, om al de rampen van eenen buitenlandschen oorlog, met de verbittering van eenen burgerkrijg, de razernij en wandaden van een oproer, met de onheilen van een geweldadig veroverde plaats gepaard, over de rampzalige stad

stad uit te storten, welke heere-geesten ten verblijf, ten strijdpark uitgekozen schenen te hebben.

Zoo zag men, gedurende een zoo lang tijdvak, hier op de kampplaats krijgsoorde en bedaardheid met eene talloze meerderheid en blinde woede worstelen; verder herbergen en kroegen met geboefte opgevuld; hier bloed en lijken opgeboops; elders het graauw, hoereppak en multers; dronkenschap en de grootste ongebondenheid; geschiet, kampgeschreeuw, gejoel, juichen, jammeren, dolle aanvallen, jafhartig vlngten der opstandelingen; een verdelgingskrijg der hoofdstoffen, van onketende hartstogten en woeste driften, vereenigd, vermengd en werkzaam!

Dus had de hardnekkige kamp reeds tot den vierden dag voortgeduurd, en met ieder uur verminderde de waarschijnlijkheid der doeltbereiking, daar volstrekt geen zweem van hulpbleeding der burgerij zich vertoonde. Inrusschen begon de toestand der ingerukte krijgsbenden inderdaad zorgelijk te worden; afgemat door den langen strijd, welke zonder verpoozing verre buiten de grenzen van menschenkracht was gerekt: daar dezelfde troepen onafgebroken moesten schrap staan, terwijl hunne tienvoudig talrijkere vijanden, beurtelings elkan- der in het gevecht aflostten en zich gingen ververschen, tot het sein van den stormklok hen ten nieuwen aanval te zamen riep; daarenboven merklijk in getal gesmolten, van verraad en verleiding omgeven, ontmoedigd door den onverwachten weerstand, was bij het aanmerkelijke getal der onder hen aanwezige Belgen, van hen geene buitengewone inspanning, van buiten geene genoegzame hulp te wachten.

De

De heftige boosheid der zamenzweerders juichte zegevierend, toen zij geslaagd waren, om eenen moorddadigen kamp te bewerken, welke door een stroom van broederbloed alle verblindenis tusschen de Zuid- en Noord-Nederlanders oploste, en waarvan de uitkomst, hoedanig ook, ten hunnen voordeele moest verstrekken. Met grievend leedgevoel zag de menschlievende vorst het doel van den optogt geheel verwrikt, in stede van een vreedzaam rustherstel, de moordboneelen eener bestormde stad plaats grijpen; allen den weg van eenen verdelgingsstrijd inslaan.

Geplaatst tusschen de onmogelijkheid om de stad te vermeesteren, ja zelfs om zich in deze te handhaven, en de onberekenbare gevolgen, welke het opgeven der onderneming hebben moest, was de gesteldheid van den Prins ten uiterste notelig, het besluit ten hoogste moeilijk; daar de Keus zich slechts tusschen het doen ophouden van verder nutteloos bloedvergieten, door het terugtrekken van het legerkorps, en het eenige, doch zeker ten doel leidend middel bepaald zag, dat alle knis- en stadsverdediging vernietigd, en bij welks aanwending de Parijsche Julij-omwenteling geen uitlokkend voorbeeld voor de Brusselsche zou hebben opgeleverd; maar de een en de ander, even als de weerstand van *Oczakow*, *Ismail*, *Praga* en *Smolensk* in bloed en vuur gesmoord zou zijn. Namelijk om door werppgeschut en brandkogels de stad in vlammen te zetten en in deze de maktelingen te doen omkomen.

Allezins moet onder de bestaande omstandigheden en betrekkingen het besluit van den vorstelijken veldheer de algemeene goedkeuring van het koel oordeelend verstand wegdragen, om niet het aantal der slagtoffers te vermeederen

en

en voor den veiligen aftogt der krijgsbenden te zorgen; terwijl het menschelijk gevoel de redenen eerbiedigt, welke voor het aanwenden van het ontzettende verdelgingsmiddel heeft doen huijveren, dat duizenden onschuldigen in hetzelfde verderf zou hebben gestort, en waarvan de gevolgen onberekenbaar hadden kunnen zijn.

Waarschijnlijk was wel niets gewenachter voor de snoode bewerkers van den opstand geweest, om hunne booze zaak een glimp te geven. Want welk eene verantwoordelijkheid jegens de menscheiljkheid, en tegenover geheel Europa, zou niet de verdelging van eene der grootste en aanzienlijkste wereldsteden den veldheer en zijn leger hebben opgeladen! Met welk eene zwarte kleur zou zij niet geteekend zijn geworden, wanneer de geschiedenis met bloedige letters, de schrikkelijke daad vermeldde: dat om het misdrijf van eenige duizenden booswichten, de stad, waarvan deze zich met geweld hadden meester gemaakt, door hen, die tot hare bevrijding waren opgetrokken, verwoest was geworden. Deze bedenking, van het grootste gewigt voor elk veldheer, moest zulks te meer bij den zoon des Konings zijn, welke geene andere zending, dan tot rustherstel en bescherming der vreedzamen vervullen, niet het slagzwaard tegen onschuldigen verheffen, die geenen anderen rol dan dien van bevrediger vervullen kon.

Rasend over de verliezen bij hunne vruchteloos herhaalde aanvallen, steeg op den laatsten dag de dolle woede der opstandelingen tot die hoogte, dat zij zelve de brandstoortsen in de aan de paleizen grenzende gebouwen wierpen, om de koninklijke krijgsbenden met de vlammen te bekampen, en tevens deze met dit lasterstuk te kunnen bekladden, gelijk zij

zij met de tallooze door hun zelve bedrevene schanddaaden, schamtelooz hebben gedaan. Voor zoodanige trap van boosheid moest de laatste wijfeling wegens het langer voortaan van den strijd terugwijken, ten ware men hunne uitdaging aannemen, het door hen aangewezen spoor volgen wilde, en *Brussel* ten tegenbeeld van *Moscou* doen verstrekken.

Wijs, en uit een Krijgs- en zedekundig oogpunt beschouwd, gelijkellijk prijswaardig, was dus het besluit, om niet langer aan het najagen van een onbereikbaar oogmerk, de bloem der Nederlandsche krijgsschaven op te offeren, maar hen de stap, de schouwplaats van eenen vierdaagschen bloedigen kamp in den avond van 26, 27 Sept. te doen ontruimen en de stelling te *Dieghem*, vervolgens te *Vilvoorde*, en voorts voor *Mechelen* te hernemen.

In de beste orde werd dit volvoerd, zonder dat de talloos toegestroomde muiters hart en beleid genoeg bezaten, om de aftrekkende legerbenden te ontruimen of hen in de vlakten buiten de stadsmuren te durven volgen. Het was het terugwijken van den leeuw, wien de jagers na den niet geslaagden aanval, schroomvol naaogen. Mogt al door omstandigheden het voorgestelde doel onbereikt zijn gebleven: de woedende strijd onder zulke ongunstige betrekkingen zóó lang volgehouden, en zóó geelndigd, was ten hoogste eervol voor de Koninklijke krijgsmagt, die met veroverde zegeteekenen, vermeesterd gesohut en een aantal krijgsgewonnen, van de kampplaats aftrad.

Met uitstekende dapperheid hadden zich de troepen gekwet, vooral de grenadiers en jagers, verbitterd door de vo-

vorige trouwlooze behandeling en beledigingen; zelfs de Belgische soldaten waren hierbij in trouw en moed niet terug gebleven; getuige verscheidene officieren en een aantal manschappen, heldhaftig strijdende, door de broedermoordende schooten hunner eigene landgenooten gevallen, gelijk met meer andere, de wakkere majoor der lanciers Gantois, welke zonderling door een kogel juist op zijn eerekrus getroffen, eene vrij bedenkelijken wond ontving. Met onderscheiding werden de Kolonel Klerck en de Luit. Kolonels Anting en Everts vermeld; terwijl, hoe weinig anders zich hier een strijdperk voor de ruitery opende, de lanciers zich door het veroveren van het door de muitelingen op de Boulevards geplante geschut, met roem bedekten. Bijzonder muntte de artillerie, vooral de zoo werkzame rijdende uit, welke hier den eersten grond tot dien roem legde, welke zij in dezen geheelen oorlog zoo uitstekend handhaafde en die ten volle aan de verwachting beantwoorde, van met de beste in Europa te kunnen wedijveren; verdient haar Chef de Kolonel List (thans Gen. majoor) waaraan zij dit voornamelijk mogt danken, deswegens den grootsten lof, niet minder is het die, welke hem als bevelhebber der gezamenlijke artillerie, te velde, toekomt, wegens het gepast beleid en den onverschrokken moed, waarmede hij in het heetste vuur, ten voorbeeld verstrekke, terwijl in zijne nabijheid, zelf zijn Adjudant de Luit. van Rijnveld aan het hoofd getroffen werd.

Het koninklijke legerkorps had den onbetwistbaren roem van dapperheid met gevoelige verliezen, vooral aan Officieren betaald; daar de in het oog vallende onderscheidings-reekenen, hen door de muiters met goed gevolg ten doel

deed

deed nemen. Behalve de Lt. Gen. Baron de Constant Rebecque, Chef van den staf van het leger, de Gen. majoor Schuurman die onder de gekwesten geteld werden, en de gesneuvelden Majoor Krahmer de Bichin, telde men nog een aantal hoogstverdienstelijke officieren die sneuvelen, en nog meer die gekwest werden; veel minder echter was het getal van dat der manschappen, dan de langdurigheid en ongunstige wijze van het gevecht, rede had gegeven te duchten, daar hetzelfde hoogstens op om trent 800 dooden en gekwesten is geschat geworden.

Dat der multelingen moet vrij wat meer hebben beloo pen, meerendeels echter was het vreemd gespuis of min bekenden uit de lagere klassen; alleen verdient opgemerkt te worden zekeren baron de Fellenner, die als adjudant van Don Juan van Halen sneuvelde.

Met den kalmen moed, die zijn geslacht eigendommelijk kenmerkt, had Prins Frederik zich aan des te grooter gevaren bloodgesteld, daar de snoodheid der Belgen, hen te zeer naar het bloed van een Nassauer deed dorsten, om niet vooral hun moordend lood tegen hem te richten; en zelfs tén dank, voor dat hij, alleen met de grootste inspanninge, de billijke verontwaardiging der telkens zoo verraderlijk besprongene krijgslieden, in staat geweest was in te toomen; die overigens zich op de edelmoedigste wijs jegens hunne vijanden gedroegen, vele overwonnelingen het verbeurde leven schonken, en hen als regelmatige krijgslieden behandelden.

Menigvuldig zijn de voorbeelden die de vroegere en la-
te.

tere krijgsgeschiedenis ons van den hagchelyken toestand aanbiedt, waarin troepen geraken, die eenen zich uit de huizen zich verdedigenden vijand, hebben te bekampen, zonder daarbij de medewerking van het grof geschut te genieten.

Dus zien wij de met Fransche ligtzinnigheid gesmeede tronwelooze onderneming van den Hertog van Anjou, in het oogenblik der uitvoering mislukken, toen hij, tot beschermheer van den jeugdigen Nederlandschen staat geroepen, zich van het onbeperkt gezag en der hoofdplaatsen, bij verrassing meester meende te maken. Met eene talrijke beirragt voor de poorten van het hem gastvrij herbergend *Antwerpen* gelegerd, doet hij, de (17 Januarij 1583) onder den schijn van eene wapenachtwang uitgerukte krijgsbenden in het rustige middaguur ter poorte indringen, en reeds waande hij de stad in zijne magt. Maar hoe onbereid, hoe onverhoeds aangevallen, grijpen de dappere burgers, nog niet door de Spaansche kluisters ontzenuwd, de wapenen op, de vreemde overweldigers aan en doen hen, na eenen wanhoopigen strijd, die tot den avond duurde, hunne verraderlijke poging met een ontzettend verlies, boeten. Van de duizenden hunner, gelukte slechts het mindere getal zich naar buiten te redden. Van alle kanten beschoten, verpletterd door het van boven op hen neergesmaakte, lieten zij meer dan 1500 lijen, nog meer gevangenen in de stad terug, behalve de menigte die in de grachten, verdrink of buiten dezelve door het geschut geveld werd.

De zoo beroemde Prins Eugenius van Savoyen met een aanzienlijk Oostenrijks legerkorps (1707) verrassend in *Cremone* gedrongen, zag reeds het grootste gedeelte der stad,

stad, een aanmerkelijk deel der Fransche bezetting, en een aantal generaals in zijne magt, toen de hevige weerstand van een ander gedeelte, hem met groot verlies zijne verovering ontrukte.

Dus ook waren de Engelschen (1813) reeds meester van het grootste gedeelte der vesting *Bergen op Zoom*, eer men hun aanzijn ontdekte en de overrompelde Fransche bezetting, meerendeels uit nieuwellagen zamengesteld, zich vereenigen en hen tegestand bieden kon. Na een moorddadig nachtegevecht ondergingen echter de aanvallers, wier dapperheid geen twijfel toelaat, trots alle voordeelen van verrassing, eene volkomene nederlaag, welke slechts een gering gedeelte ontkwam; daar zij hunne mislukte onderneming met een verlies boetten, dat op ruim 5000 dooden, gekweten en gevangenen, meer dan het dubbel van de getalssterkte der bezetting, geschat werd. Eenige jaren vroeger had de Britsche krijgsmagt bij een aanval van *Buenos-Airos* geen minder ramp getroffen, daar met eene ijsselijke slagting de aanvankelijke voordeelen haar ontworpen, de onderneming ten eene male verijdeld was geworden.

Beschouwt men verder het gebeurde in de drie Julij-dagen der Parijsche omwenteling, waar de talrijke lijfwacht en keurtroepen, voorzeker meer dan 18,000 man sterk, daarbij ruim met geschut en ruitèrij uitgerust, voor eene ongewapende, ordeloze menigte, in minder tijd moesten zwichten, en moedeloos de zask en vorst waarvoor zij streden opgaven, zoo blijkt hoe weinig oorzaak de Belgen hadden om met hunne dapperheid te pralen, die meer het karakter van verraderlijke sluipmoord dan van heldhaftigheid heeft aan den dag gelegd; of zich de eer eener uitkomst

toe

toe te eighenen, welke alleen door de vrede- en menschlievendheid van den Zoon des Konings was te weeg gebragt, die meer dan zij zelve, hunne behoudenis voor oogen houdende, eene vreedzame intogt boven de dwangmiddelen de voorkeur gaf, welke het magtige *Madrid* en het sterke *Weenen* (1809) in wenige uren tot onvoorwaardelijke onderwerping persten, en in de jongste tijden aan de laatste stuip trekkingen der wanhoop van *Warschau* een einde maakten.

Om deze gebeurtenis juist en onpartijdig te beoordeelen moet dus niet de uitkomst, maar de omstandigheden en de vergelijking met andere soortgelijke, onder veel voordeliger betrekkingen mislukte krijgsondernemingen ten grondslag worden gelegd. Vergelijkt men tegen deze, den hardnekkigen strijd in *Brussel*, tegen eene zoo ver overtreffende menigte opstandelingen, door dweepzucht en partijhaat tot razernij opgewonden, door schuldbezef tot wanhoop gedreven, en door krijgsofizieren bevelhebbers aangevoerd; bedenkt men voorts, dat hun bijna eene maand tijds tot voorbereiding van den wanhoopigsten weerstand, verleend is geworden, waarbij zij alle mogelijke hulp van verraad en trouwloosheid en vooral die voordeelen voegden, die uit het ter zijdestellen van alle verplichtingen voorkwamen, terwijl aan de andere zijde, de edele beginsels van menschelijkheid en verschooning, aan de krijgsbenden de hoofdmiddelen ter overwinning onthielden; zoodat alleen het ligte veldgeschut tegen de vijanden zelve, geen werpgeschut tegen de woonplaatsen aangevoerd werd, zoo verklaart het zich ten volle, hoedanig de uitkomst niet anders wezen kon en geeft tevens alle oorzaak tot bewondering, dat de troepen omringd door den opstand, in een klein gedeelte der stad.

zoo lang den strijd hebben kunnen volhouden, terwijl zoo wel deze volharding, als de stoute vermeestering in den eersten aanval, van de Hollandsche dapperheid evenzeer getuigenis aflegt, als dat zulks de ijdele zwetserij der Belgen in hare geheele nietswaardigheid treffend doet uitkomen.

Het bij St. *Truijen* samengetrokken legerkorps van den Lt. Generaal Cort Heijligers, dat *Luik* en *Leuven* gadesloeg, had zich (26 Sept.) in beweging gesteld, om tegen de laatste plaats eene demonstratie te doen, en voorts als reserve tegen *Brussel* aan te rukken. In deszelfs beweging vertraagd, daar het vermijden van vijandelijkheden, tegen de in opstand zijnde plaatsen, het tot omwegen verplichtte, trof bij deszelfs aankomst, te *Kortenberg* (29:) tusschen *Leuven* en *Brussel*, het de tijding van het gebeurde in de hoofdstad; en nadere bevelen, ten gevolge waarvan een gedeelte, zich met de hoofdmagt, bij *Mechelen* vereenigen, het andere naar den omtrek van *Maastricht* terugkeeren moest; daar zoo wel deze gewigtige vesting als *Luik* dringende voorzorgen eischte, om niet door den stroom der omwenteling medegesleept te worden.

VIJFDE AVOND.

„Zoo zien wij: sprak de oude krijgsman tot de hem met belangstelling toefluisterende vergadering,” de ongunstige uitslag der eerste pogingen tot rustherstelling, en zoo wel den weg van vredelievende onderhandelingen, als die van dwangmiddelen, even vruchteloos ingeslagen, om de gestoorde orde te herstellen en de gevolgen te verhoeden, die zich zoo dreigend voor de toekomst ontwikkelden, en nimmer is wel treffender de juistheid van het grondbeginsel der grootste krijgskundigen gestaafd; dat daar de uitslag der eerste krijgsvoorvallen den grootsten invloed op die van eenen veldtocht en van eenen geheelen oorlog uitoefent, door de zedelijke stemming die zij de krijgsbenden mededeelt, welke door het aanvankelijk, mislukken of slagen eener, zelfs min beduidende onderneming oneindig meer met moed bezield of ontzet worden, dan zulks in het vervolg door de bloedigste ontmoetingen geschieden kan, derhalve niet te zeer kan aangedrongen worden, om alles aan te wenden, opdat hun eerste proefstuk met gunstig gevolg worde bekroond.

Is dit in alle krijgsoetrekkingen onbetwistbaar, zoo is
het

het zulks vooral bij opstanden, daar gelijk de geschiedenis leert, deze zich dan eerst tot eenen onrustende magt, ontwikkelen wanneer zij aanvankelijk door een wezenlijk, zelfs schijnbaar en gering voordeel, het vertrouwen op eene wederstands mogelijkheid durven plaats geven. Zoo was het ook hier. In iederen gewonen oorlog zou de gebeurtenis te Brussel, weinige of slechts de ondergeschikte gevolgen eener niet geslaagde onderneming hebben gehad. In de bestaande gesteldheid daarentegen, moest zij de grootste zoo wel staatkundige als zedelijke voortbrengen; zij gaf den opstandshoofden gelegenheid eene zekere regelmatigheid in hun bestuur te brengen, en deed de omwenteling thans met razenden spoed voortdollen, die alle zwakken en welfelenden voortsleepte, en het is vooral van dit oogenblik af, dat zich duidelijke zinsverandering en achtervolgenden afval der Belgische troepen en plaatsen dagteekent.

Door geheel België had thans zich de opstand op eene schrikbarende wijs uitgebreid, alle groote steden, onder meer of min opschudding, vaak met plundering en brand vergezeld, deszelfs zijde doen kiezen. Indien men *Antwerpen*, en gedurende nog eenigen tijd, het zoo bevoordeelde *Gend* uitzonderd, waren de Citadelten, waarheen de bevelhebbers met hunne zwakke bezetting eene wijkplaats tegen de in opstand geraakte bevolking, hadden moeten zoeken, de eenigste plaatsen, van welke men nog de Nederlandsche vlag zag wapperen. Gelijk bij eene overstroming de vloed zich over de geheele oppervlakte verbreidt, en slechts enkele plekken gronds zich nog boven het water vertoonen, doch bij den toenemenden aanwas steeds in omtrek afnemen, tot ook zij trapswijs door de golven bedekt, achterevolgens voor het oog

oog verdwijnen, zoo was het ook met deze sterkten gelegen, welke de omwentelingsvloed de een na de andere, verzwoeg.

En wat anders ware mogelijk geweest! die hechte voormuren tegen vreemden aanval, deze sterke breidels van inwendige beroering, waren geheel onbereid, in diepe vrede aangerand; hadden, behalve den vijand van buiten, met nog veel geduchter van binnen, met verraad en mangel aan monden kriegsbehoefsten te worstelen.

De bezettingen, doorgaans ontoereikend tot verdediging, bestonden verre weg uit Belgen, wier pligtsbetrachting slechts zoo lang te verwachten was, als de opstand nog het kenmerk van een plaatselijk oproer bleef behouden: doch, waarvan niet anders was vooruit te zien, dan dat zij dezen zouden toevallen, zoodra dezelve het schijnbeeld van een wettig bestuur, met het vooruitzicht van gelukkig slagen vereenigde. Bij alle droggronden tot omzetten van den soldaat, die hen ten eersten plicht voorlogen: om de wapenen niet tegen hunne eigene broeders, in het belang der gehate Hollanders, te verheffen, voegden zich de verlokkingen der eerezucht bij opper- en onderofficieren, welke ten loon hunner trouwloosheid, het lokas van onmiddellijke bevordering tot hooge krijgsrangen werd aangeboden, die zij anders op den weg van eer en braafheid slechts langzaam konden tegenzien. Maar al te wel slaagden deze pogingen! Generaals en hoofdofficieren, door schandelijke eigenbaat voorzeker reeds lang aan de partij verkocht, gaven het medeslepend voorbeeld, dat de minderen volgden; sommigen reeds in het bezit van aanstellingen, bleven met verfoeljelijke dubbelhartigheid nog trouw veinzen, om met des te meer gevolg het verraad te doen

doen gelukken, waartoe zij steeds meer en meer aanhangers onder hunne ondergeschikten aanwerven, terwijl de overige, en nog wel de beste, zich bepaalden, om van de toekomst af te wachten, welk eene keer de zaak zoude nemen, zonder voor alsnog zich vijandig te gedragen, maar ook evenmin de wettige magt te ondersteunen. Zoodanig was het gedrag der soldaten uit die streken, waar de opstand niet volkomen had gezegevierd of de bevolking meer dan elders aan het bestuur gehecht was, zoo als in *Gend*, een aantal andere plaatsen in *Vlaanderen* en in het Duitsche gedeelte van *Luxemburg*; daarentegen was de stemming het vijandelijkste bij die uit de Waalsche en de aan Frankrijk grenzende gewesten.

Weldra kwam het daar tot bloedige tooneelen; de weinige Hollanders buiten staat om gelijkelijk het hoofd te bieden aan de opstandelingen en de menigte van verraderlijke krijgsmakkers, die de gelederen verlieten en de wapens tegen hen keerden, zagen zich gedwongen de vestingen te verlaten en zich in de Citadellen terug te trekken, tot wier verdediging echter hun gering getal volstrekt ontoereikend was, en zulks te minder, daar dezelve ten eenemale onbereid en niet van levensmiddelen voorzien waren, waardoor hunne eenige hoop, op eene spoedige demping van den opstand en ontzet door aanrukkende hulp, bleef berusten. Deze uitkomst was echter hen daar volstrekt ontnomen, waar zij zoodanige laatste wijkplaatsen misten; aldaar door de menigte overmand, vielen zij als slagtoffers van het verraad of werden tegen alle trouw en regt, gevangen genomen, welligt met het verfoeilijk oogmerk, om hen ten voorwerp van de geweldadigste wedervergelding en nooddwang te doen ver-

srekken, een voornemen, dat uit de onbeschaamde bedreiging van eenen Don Juan van Halen, om de te Brussel verraderlijk aangehoudene hoofd-officieren te zullen doen doodschieten, indien niet onverwijld eenige aangehouden hoofden der milters weder op vrije voeten werden gesteld, allen grond ontleent.

Te *Bergen in Henegouwen*, waar in den aanvang des oproers zich een luitenant d'Alicantera (19 Sept.) heldhaftig tegen het geweld had aangekant tot hij met wonden bedekt nederstortte, en dat na herhaalde geweldige opschuddingen door inwendig verraad, met de geringe hollandsche bezetting bezweek; te *Ath* (27 Sept.), waar den opstandelingen eene onmetelijke krijgsvoorraad in handen viel, maar vooral in *Philippeville* vertoonde zich de snoodheid, waartoe de belgische verraders in staat waren, in de afschuwelijkste gedaante. Daar was het, dat een hoop lafhartige booswichten, opgestookt door aan de partij verkochte officieren, hunne hollandsche krijgshoofden moorddadig aanvielen; kolonel van Teylingen, hun bevelhebber, stortte door een bajonetsteek in den rug, van het paard; de dappere kapitein van der Poel, door zijne eigene soldaten gevaarlijk aan het hoofd gekwetst, ontging nauwelijks het uiterste, daar het alleen een wonder is, dat deze razenden, niet hunnen gewonden bevelhebber in de armen van zijne met bloed bespatte gade, hunne landgenooten, vermoordden, die, uit het Luxemburgsche edele geslacht der *Martiny's*, het eigen gevaar vergetende, door een bewonderingswaardigen vrouwelijken moed en trouwhartigheid, het opgeheven moordgeweer weerhield en de onzinnige woestaards van de volkooijng hunner schanddaad deed afzien. Nog eenen

an-

anderen kapitein, van Steenhardt, was het been door een steenworp verbrijzeld geworden. En zoo werden deze met de weinige andere Hollandsche officieren, hier gelijk elders, wederregtelijk in de gevangenis, meerendeels naar het kasteel van *Doornik* gesleept, welks deuren zij eerst een jaar later voor hen zagen openen, terwijl de belgische bezettingen de partij van den opstand gingen stijven.

Hetzelfde lot van trouwlooze gevangenneming trof den Hollanders in de overige plaatsen, waar niet eene tijdige en mogelijke ontwijking, hen aan hetzelfde onttrok, of wel eene gematigder of schroomvalliger denkwijze der tegenpartij hen gelegenheid tot een vreedzaam vertrek verleende; aldus werden *Charleroi*, (7 Oct.) *Dinant*, het sterke slot van *Hui*, *Tperen*, *Meenen*, *Kortrijk*, *Dendermonde*, *Nieuwpoort*, het door deszelfs driejarige verdediging eenwig beroemde, zoo gewigtige *Oostende* (29 Sept.), en alle verdere, met zoo onmetelijke kosten daargestelde en uitgeruste vestingen, achtervolgens door hunne weinige Hollandsche verdedigers ontruimd; te zwak om zelfs slechts een zweem van tegenweer te kunnen beproeven.

Ook daar waar de slotvesting weerstand en veilige wijkplaats vergunde, schoot de welgezindheid te kort. Weldra werd de omwenteling der stad door den val der citadel gevolgd, die aanvankelijk de gesmoltene bezetting had ontvangen. Dus bezweek ook het sterke kasteel van *Doornik* door mangel aan verdedigers, het overloopen der Belgische soldaten en het verraad der bevelhebbers, nadat een voorval, niet zonder voorbeeld in burgeroorlogen doch zeldzaam van zoodanig gevolg, grootelijks tot het verlies der sterke en aanzienlijke stad, door het verlammen van den
weer-

weerstand der bezetting had bijgedragen. Met nadruk boden hier de troepen, ofschoon grootendeels uit de Waalsche provincien afkomstig, den opstandelingen aanvankelijk het hoofd, toen een gerucht, waar of vermeldt: dat een vader door zijn' schoonzoon een doodelijk lood had ontvangen, hen, door vroegere inblazingen reeds omgestemd, eene ijzing aanjaagt, en onder het geroep: „wij willen niet tegen onze bloedverwanten vechten! de wapens doet nederwerpen en verloopen, of zich bij de multers voegen. De weinige Hollanders, onvermogen tot bewaring van het kasteel, ontruimden dit, onder beding van vrijen aftogt, ten gevolge van eene soort van verdrag door den bevelhebber Generaal Wauthier gesloten.

Te *Namen*, waar de invloed van eenen de Stassart(*) den welvaart onder 's Konings regering genoten, had doen vergeten, zag de Generaal van Geen, na hevige gevechten in de stad, zich genoodzaakt, om met zijne ontoereikende magt naar het kasteel te wijken. Wegens het overloopen van het meerendeel derzelve, buiten staat gesteld om deze wijdloopige sterkte met minder dan drie honderd man te kunnen verdedigen; door den onspoed van Brussel van alle uitzigten op ontzet beroofd, oordeelde hij hem niet anders over te blijven dan, door een verdrag, den vrijen aftogt naar *Antwerpen* (13 Oct.) aan de zwakke bezetting, uit de niet langer houdbare veste te moeten verzekeren.

In

(*) Met de Celles onder Napoleons dwangbewind prefect en een der ergste onderdrukkers van Holland, zoo als later afgevaardigde voor België in de tweede kamer der Staten-Generaal en een der hevigste raddraaijers der omwenteling.

In zulke dagen van algemeen pligtverzuim blinken te meer de enkele handelingen van moed en trouwhartigheid uit, gelijk die van den R. C. pastoor en aalmoezenier, bij het garnizoen te *Bergen in Henegouwen*, van *Haaren*; die toen de opstand door verraad aldaar ten eenemale zegevierde, met levensgevaar zich van een Hollandsch vaandel meester maakte, het zorgvuldig om het lijf wikkeld, en langs allerlei omwegen, dit zinnebeeld van Hollands krijgseer, onbeschimpt in veiligheid overbragt. — Een loffelijk voorbeeld ter navolging voor elken krijgsman, om tot den laatsten ademtocht, voor dit hoogste te kampen, en zelfs dan wanneer hij mogt bezwijken, zijne uiterste zorg te maken, dat geene heiligschennende handen het ontceeren, of ten zegeteeken maken.

Gelijk Namen's en Doorniks burgsloten, door mangel van verdedigers, zoo bezweek ook dat van *Luik*, alleen voor nijpend gebrek, echter met gelijk beding, van vrijen aftogt. Het was hier echter bij gelegenheid eener door verraad mislukte poging om in de behoefte te voorzien, dat een der schoonste wapenfeiten bedreven werd, waarop Oud-Nederland in het eerste gedeelte van den opstandskrijg zich kan beroemen.

De bezetting van *Luik*, nog omtrent 1200 man sterk, voor een aanmerkelijk gedeelte Belgen, op de citadel geweken, vond daar geen den minsten voorraad tot lijfsonderhoud; volgens eene overeenkomst zou den aanvoer daarvan dagelijks uit de stad geschieden, doch na het voorgevallene te Brussel werd

werd zulks verhinderd. Om nu aan de dringendste behoefte te voldoen, vertrok de Generaal Daine uit *Maastricht*, (30 Sept.) met een toevoer van mond- en krijgsbehoeften, onder geleide van omrent vijf honderd man infanterij, twee eskadrons der 1ste afdeeling kurassiers, onder den Majoor Nypels, en twee stukken geschut. In de nabijheid der citadel gekomen, bejegende hem de graaf van Barlaimont, bevelhebber der Luiksche burgerwacht, die, waarschijnlijk om het onheil van de stad af te wenden, dat haar, door eene beschieting uit de citadel, in geval van uitbarstende vijandelijkheden dreigde, eene vreedzame schikking kwam voorstellen. In stede van rustig zijnen baan te volgen en in overeenstemming met de bezetting, met nadruk geweld te gebruiken, indien men hem den toegang wilde beletten; misschien ook wel beducht voor de mogelijke gevolgen van aangevangene vijandelijkheden; de zwakte zijner magt, die behalve de kurassiers, grootendeels uit jonge manschappen bestond, en de zwarigheden overwegende, die het in had, om met deze, het konvool onder het gevecht, een veiligen doortogt te verschaffen, opende Daine het oor aan deszelfs droggronden, en liet zich door hem, hetzij ter goeder trouw of verraderlijk tot eenen wapenstilstand en de overeenkomst belezen, om de troepen van het geleide te laten terug blijven, als wanneer hij zijn hoofd en eer voor den veiligen doortogt van het konvool te pand zette. Dien te gevolge bleven de seinen achterwege, die de bezetting der citadel tot eenen overeenstemmenden uitval moesten uitnoodigen. Het transport door de infanterie en het geschut vergezeld trok dus voort, terwijl de kurassiers halt bleven houden op zekeren afstand van een talrijk korps opstande-

lin-

lingen met geschut, zijwaarts van den weg geplaatst, die het konvooi volgen moest.

Zoodra echter was niet hetzelfde in de nauwe en moeilijke, naar de citadel leidende wegen ingewikkeld, of plotseling valt een zwerm opstandelingen het van alle zijden aan en maken er zich meester van. Het knetterend geweervuur brengt de hieraan ongewone paarden der geschutsbespanning in verwarring en verhinderde het gebruik der stukken; terwijl de infanterie, merendeels onlangs ingedeelde rekruten, onthutst door eene zoo onverhoedsche bespringing en door de overmagt tot eigen behoud beperkt, niets tot redding van de transport-wagens uit de klauwen van het eerloos roofgespuits kon verrigten, hetwelk in deszelfs blinde woede zoo weinig iets ontzag, dat de graaf van Barlaumont zelve moeite had hunne kogels te ontwijken. Duur echter kwam deze trouweloosheid hen te staan, daar de wakkere kurassiers, verontwaardigd over de schanddaad, welke hen het gejoel en geweervuur verkondigde, onverwijd toesnelden. Aangevoerd door de ritmeesters Morbotter en van Golstein streven de beide eskadrons de hoogte op, waar zij een talrijk welgewapend korps muitelingen, meerendeels uit Verviers, ruim 2,000 sterk, van 4 stukken voorzien, aantrouwen, dat in quarré geschaard, hen den weg scheen te willen afsluiten. Overbodig was eenige aansporing hunner kloekmoedige bevelhebbers tot dapperheid en voor deze geene andere zorg over, dan om de kokende drift en verbittering over de lang opgekropte tergingen der vijanden, niet geheel en al uit den band van orde te laten springen. Gelijk een arend op zijn proef, storiten zich de ruiters met onweerstaanbaar geweld op de
 tien-

tienvoudige vijanden, wien het donderend aanrennen, de luidde aanvalskreet en het opgeheven wraakzwaard der geharnassten, den schrik in het hart joeg, en door welke hen nauwelijks tijd tot ééne overhaaste en vruchteloze losbranding van geschut of geweren, geene tot derzelver herhaling vergund werd. In den eersten aanloop doorgebroken, overhoop gereden, neergehouwen en vertrapt, ondergingen zij eene volkomene nederlaag; werden zij met eene groote slagting ten eenemaal verstrooid en heftig tot in het binnenste der stad vervolgd, waar dit zoodanige schrik verbreidde, dat slechts het gering getal der overwinnaars, het verkrijgen der gewigtigste uitkomsten verhinderde. Verscheiden honderden opstandelingen vielen onder het zwaard. Midden in het gedrang ontscheurd de luitenant de Vallé den muitelingen hun vaandel. Ofschoon gelijktijdig aan de hand door een kogel zwaar getroffen, laat hij daarom echter dit duurbetaalde overwinnings-teeken niet varen, maar werpt het onder den linker arm, en levert het, door eigen en vijandelijk bloed geleverd, ten glorieblijk aan zijn bevelhebber over. Drie veroverde stukken, en dit vaandel getuigden de zege dezer dappere, geheel uit Hollanders bestaande ruitersafdeeling, welke door dit heerlijk wapenfeit deszelfs kriegsroem vestigde die hen sedert den schrik der Belgen maakte.

Hoe luisterrijk deze verrigting ook, tot handhaving van den Hollandschen kriegsroem te achten was, zoo had echter verraad het hoofddoel der onderneming doen missen; daar zelfs een welgeslaagde, doch niet overeenstemmende uitval van de Citadel, den opstandelingen wel veel bloed had doen kosten, maar echter het door trouweloosheid in hunne

han-

handen gevallen konvooi niet had kunnen redden, waarvan nu het geleide van *Maastricht* terugkeerde; terwijl de generaal Daine, niet zonder rede de verantwoordelijkheid, wegens onbekwaamheid of verraad duchtende, door schuldbegeef gedreven, eer- en pligtvergeten tot den vijand overliep.

Noodlottig waren hiervan de gevolgen voor het behoud der citadel van *Luik*, waar thans de nood ten hoogste steeg, daar bij het steeds nijpender gebrek aan levensmiddelen de dagelijks meer ontwikkelende ontrouw en kwalijkgezindheid der grootendeels belgische bezitting, elk oogenblik eene uitbarsting dreigde, die tot nog toe door de kordaatheid der Hollandsche officieren in toom was gehouden, waarbij zich de wakkere kapitein Duickcr, gelijk later, bijzonder onderscheidde. Dit alles deed thans aan de mogelijkheid tot langer houden of ernstig verdedigen der vesting, zoo zeer vertwijfelen, dat de bevelhebber tot het besluit gedrongen werd, om tegen beding van vrijen aftogt, naar *Maastricht* (4 Oct.), met het geringe aantal Hollanders het sterke kasteel te ontruimen. En dus viel hiermede het gewigtige, het zoo veel vermogende *Luik*, met al deszelfs rijke bronnen en groote inrigtingen van het oorlogs-materieel, met deszelfs krijgshafte en nijvere bevolking de zaak des opstands toe, die hierdoor, even als door *Namen*, het hoogstgewigtige bezit der rivieren en strategische punten verkreeg, en met deze een hechten steun erlangde.

Mogt al de poging tot verhoeding van dit verlies, zich slechts tot eene enkele ridderlijke wapendaad hebben bepaald, oneindig grooter dan de oogenblikkelijke roem en het den vijand toegebragt verlies, waren de gevolgen die zij door den

den zedelijken indruk op de gemoederen te weeg bragt. Zoozeer als zij den moed der welgezinde stijfde, zoozeer werd de trotsche waan der opstandelingen gefnuikt, hen ontzag voor de Hollandsche wapenen ingeboezemd; de neep door hen hier ontvangen, Het zulke sporen in hun geheugen na, dat sedert, het gerucht van de vertooning van eenige kurassiers voldoende was, om geheele troepen het hazenpad te doen kiezen, en men mag met grond beweren, dat dit zegerijk gevecht, grootelijks tot de behoudenis van het gewigtige *Maastricht* heeft bijgedragen.

Wij vinden hier den regel op het voldingendste gestaafd: dat ruitèrij, eenmaal ten aanval aanstrevende, nimmer aarzelen, maar zonder overmagt of hindernis te rekenen, doorzetten moet, wil zij de zege zeker, en ten geringsten prijs, wegdragen: Dat infanterij, die niet onwrikbaar als in den grond geworteld, pal staat, maar in stede van den ruitèraanval kalm meteen welgedoeld vuur, op 40 schreden, de voortjagenden met de bajonetpunten te ontvangen, maar overijld, te vroeg losbrandt, het ruitèrzwaaard niet ontgaat; terwijl geen geduchter vijand voor min geoefende voetbenden bestaat, dan eene stoutmoedige ruitèrij, indien zij het dolzinnig wagen, zich deze in het open veld tegen te stellen.

De omstandigheden waaronder de kamp van het bestuur
te-

tegen den opstand werd gevoerd, gaf onmeetelijke voordeelen aan de alles wagende partijhoofden, die gerugsteund door niets te verliezen hebbend gemeen en vreemd gespuis, voor geene verwoestingen terugdeinsden, ja zelfs deze veroorzaakten, om de verbittering te vergrooten. Het bestuur daarentegen, doordrongen van het bewustzijn, dat alle vernielingen, ten eigen schade moest uitloopen, moest des te huiveriger zijn om tot deze, en geweld over te gaan, daar alle verwachting bestond, dat zonder dezelve, het oproer gesmoord kon worden, zoodra de waarborgende mogendheden, getrouw aan hunne verbindtenis, den Koning in zijn regt hielpen handhaven; wie ook had immer hieraan eenigen twijfel durven hechten! Van daar dien doorgaanden geest van verschoning jegens oproerige steden en bevolking, waarvan de opstandelingen zoo veel vrucht wisten te trekken! Denzelfden geest als te *Brussel* vinden wij algemeen als oorzaak van de voordeelen der opstandelingen.

Had de vrees voor eene mogelijke omwenteling van zaken, nog eenige kwalijkgezinden in toom, twijfelenden in rust, schroomvalligen tot hunnen plicht gehouden, de mislukte poging tegen *Brussel*, duizendvoudig vergroot, door den vulgsten laster met de hatelijkste kleuren, misvormd, deed alles uit den band springen. Met ieder nieuw voordeel steeg de grenzelooze euvelmoed en ontwikkelde zich stouter de bedoelingen der partij, die nagaan' schroom meer toonde om dezelve in vollen omvang te verkondigen, terwijl de zoo alle verwachting overtreffende voortgangen van den opstand in dezelfde mate met hunne drielichtheid ook de magt der opstandelingen vermeerderde die, zoo door overloopers en opgeroepen, als door Fransche opgerigte vrijkorpsen, eerlang

tot

tot die sterkte aangroeide dat de koninklijke krijgsmagt voor eerst van het aanvallend beginsel moest afzien.

Het was niet alleen de verre overtreffende getalsmeerderheid der vijanden, maar de geheele verlamming der krijgsbenden die zulks te weeg bragt; want gelijk het bewustzijn der zedelijke kracht op onderling vertrouwen en overtuiging van voortreffelijkheid gegrond, de grootste sterkte van een leger uitmaakt, zoo ontzenuwde hier het steeds toenemende wantrouwen, deze ten eenemaal, Reeds van den aanvang af, had het trouwloos overloopen van een aantal hooge en mindere bevelhebbers, door dat van de mindere krijgslieden gevolgd, dit in eenen hoogen graad bewerkt, en de trouw der meeste, welke nog niet waren gevolgd, doen wankeelen; hierdoor, was een noodlottig mistrouwen voortgebracht tegen hen die voor als nog bij de vaandels verbleven waren; terwijl zij zulks, maar al te zeer wettigden, zoo door het verraderlijk aanvallen der Hollanders, als dat zij met zwermen tot de opstandelingen, ja zelfs met geheele eskadrons overgingen, om dadelijk de wapens tegen hunne vorige krijgsmakkers te keeren.

Het gevolg hiervan was dat op de Belgen, die zich nog in de gelederen bevonden, geen vertrouwen kon worden gesteld, en dat de Hollanders, steeds moetende duchten in het beslissend oogenblik door hen verlaten, zelfs aangevallen en of door de Belgische aanvoerders verraden te worden, den nadruk niet konden ontwikkelen, welke zij, ondanks hun geringer getal hadden kunnen betoonen; indien zij zonder zoodanige krachtverlamminge vermenging, in eigene korpsen waren vereenigd geweest.

Maar terwijl een zoo groot gedeelte der Belgische staats-
en

en krijgsbeambten dus schandelijk eer en plicht verzaakten, moet ook tevens een aantal dergenen met lof gedacht worden, wier édele denkwijis en helder doorzigt, hen als ware Nederlanders, de daden en bedoelingen eener factie deed verfoeijen, die een onberekenbaar onheil aan hun land bereidede. Getuige een aantal brave officieren en manschappen, die getrouw aan hunnen eed en plicht, met onwankelbare trouw de wettige rijksbanier bleven volgen, en ten koste van hun bloed verdedigden; getuige zoo vele uit den aanzienlijken, industriëlen en handelstand, zoo menige uit de burger- en mindere klasse, die door gevoel van braafheid bezielde, zich even min door de drogredenen, als door de verlokkingen van partijzuchtige of dollé volksmenners, lieten wegslepen.

Midden onder eene vijandelijke bevolking, met den vijand in de eigene gelederen, werd het eene volstrekte noodzakelijkheid om het leger eene stelling te doen nemen, die de ongestoorde gemeenschap met de nog getrouw geblevene gewesten verzekerde, terwijl men den gang der staatkundige gebeurtenissen en handelingen afwachtte, en daartoe werd die achter de *Nethen* gekozen.

Alhier kwam het weldra tot dagelijksche en bloedige gevechten, waarin de Hollanders onder de ongunstigste omstandigheden zich met de meeste dapperheid kweten, Dus werd de aanval der opstandelingen onder Millinet op de brug van *Waelhem* met aanmerkelijk verlies teruggeslagen, en daarbij door den voltigeur Bayink een proefstuk van Hollandsche dapperheid verrigt. Verbitterd over de stoutheid der muikers, welke de Belgische vaan aan gene zijde der

der afgebroken brug hadden durven planten, werpt hij zich in het water, zwemt ondanks de snorrende kogels en het vijandelijk geschut naar den overgestelden oever, rukt de vlag weg en keert met dit zegeteeken naar zijne krijgsbende terug. Zoo ook werd *Duffel* hernomen, en een der hoofdbewerkers van den opstand, de graaf F. de Merode, tot groote rouw der Belgen in het gevecht gedood.

Intusschen was het voor de stelling van Antwerpen zoo gewigtige *Lier* mede in den opstand gesleept, en door het pligtvergeten gedrag der aldaar geplaatste, grootendeels uit Belgen bestaande afdeeling, den muitelingen in handen gevallen en door hen bezet geworden. De manhafte Hertog van Saxon-Weimar, greep hen (18 en 19 october) voor de plaats aan, dreef hen met groot verlies in dezelve terug, en zou bij voortgezette aanval voorzeker haar vermeesterd hebben, zoo niet de beduchtheid voor de alsdan bijna onvermijdelijke geheele vernieling der stad, hiervan had wederhouden, en zij daardoor in de magt der opstandelingen was gebleven. Hierdoor werd de stelling als ook *Mechelen* onhoudbaar, en, bij het door deserte dagelijks smelten der troepen, onmogelijk haar in de geheele uitgestrektheid te bezetten. Dien ten gevolge werd eene zamengetrokkener stelling voor *Antwerpen* (22) ingenomen. Hier tegen voerde Mellinet en Nielon, hunne bij *Berchem* vereenigde troepen aan, waaronder zich het Parijsche legioen, bevondt. Het schrootvuur eener batterij deed hen echter spoedig uit een sniven, het veld met een aantal blaauwe klelen bedekt latende.

Lofwaardig onderscheidde zich alhier een Haarlemmer jongeling Louis Elders, uit den deftigen burgerstand; die,
door

door den heerschenden geestdrift medegesleept, naauwelijks 17-jaren oud, den 14e September als vrijwilliger bij het depot der landmagt no. 33, in dienst was getreden, en door zijnen ijver binnen drie weken reeds genoegzaam in den wapenhandel geoefend was, om met zijn korps naar Antwerpen te trekken en in den dag van den 18den oktober de muitelingen bij *Lier* onder de oogen te zien. Hier leidde hij schitterende zijn proefstuk van wapenbedrevenheid en krijgsmoed af; daar hij al dadelijk twee hunner velde, en dit getal tot dat van tien gedurende het gevecht deed stijgen. In hetzelfde plaatste hij zich in eene boerenwoning aan den weg, van waar hij den vijand zoo veel nadeel toebragt, dat zij hem geene mindere eer bewezen, dan een stuk geschut tegen het huis te rigten, om dit om ver te schieten. Zoo eene buitengewone dapperheid in zulke jeugdige jaren betoond, bleef even min onopgemerkt als onbeloond; daar hij het Willems-kruis zijne borst zag versieren, en zulks met te voller regt, daar zijne zedigheid hem in zijn gedrag niets meer dan schuldige pligtvolbrenging had doen zien. In geenen deele bleef zijn volgend krijgsmansgedrag tegen den roemvollen aanvang terug, daar hij sedert tot de citadel van Antwerpen behoorende, zoo wel bij de bezetting van de lunet *St. Laurent*, als bij den uitval in augustus, tot de dapperen behoorde, welke Hollands krijgsgroem zoo luisterrijk handhaafden.

Van dag tot dag steeg de verbittering, nam de verwijdering tot eene mate toe, dat eene scheiding de beide hoofddeelen onvermijdelijk werd; dezelve werd door de Noordelijke gewesten ter goeder trouw gewenscht, door de zuidelijke opstandelingen thans ten voorwaarde der onzinnigste eischen gemaakt.

De

De algemeene stem der Hollanders was scheiding van eene broedermoordende, uitplunderende natie, die hare beledigingen daarom alleen tot die hoogte scheen te hebben gedreven, om tot het uitspreken van dit woord te persen, en er dan mede te kunnen instemmen; want dit was mede een hoofdmiddel der arglistige, omgekochte zamenzweerders, daar zulks de opstandelingen uit de betrekking van multers, in die van burgers eener gelijke regten toekomende, buurstaat, verplaatste, den opstand een zweem van wettigheid gaf, en de burger- en militaire beambten, die anders nog aarselen mogten, het bijna tot verpligting scheen te maken, om in deze verdeeldheid zich aan hunne geboorte gewesten aan te sluiten, en dit noodlottig gevolg draalde ook niet te gebeuren.

Daadwerkelijk bestond thans reeds dezelve, en als een gevolg daarvan, werd eene scheiding tusschen de Hollanders en Belgische soldaten onmisbaar, en wilde men van de eerste eenige diensten verwachten, eene nieuwe organisatie der korpsen nodig; daar hier officieren, daar weder onder-officieren ontbraken, elders deze alleen de korpsen vormden, terwijl men de nog laatste bolwerken van den staat niet aan de bewaking der trouweloozen kon overlaten. De Luitenant Generaal van Geep welke door zijn gedrag te *Namen* het vertrouwen van het bestuur en van het leger had verworven, werd met deze schifting en het voorlooppig opperbevel der troepen te velde belast.

Met eene bijzondere edelmoedigheid werd den Belgische officieren de vrije keus gegeven om de dienst te verlaten, of wel in dezelve te verblijven, terwijl zonder eenige wedervergelding van de, zoo met schending van
alle

alle volksregten in Belgische plaatsen gevangene Hollandsche officieren , en zelfs van burgerlijke ambrenaren , hen de vrijheid werd gegeven, zich te verwijderen. Evenwel waren deze , zoo als later andere blijken van edelmoedigheid van den Prins van Oranje , onvermogen eenigen indruk op deze ontaarden te maken.

Nog een laatste middel scheen zich op te doen om den opstand deszelfs grenzen te doen bereiken , en de noodlottige gevolgen daarvan te beperken , door met de zoo duur gekochte Belgische gewesten eene billijke schikking ter scheiding daar te stellen : om te redden , te behouden , wat nog mogelijk was : te verhoeden , dat niet , naar den wensch der volksmenners , zij zich aan *Frankrijk* overgaven. Dit was om denzelfden geliefden vorst andermaal het herstel des vredes op te dragen. Was hem dit al in *Brussel* mislukt , zoo ware zulks aan den toestand van verwarring toe te schrijven , die eene wilde omwentelingskoorts voortbragt ; thans had zich eene soort van bestuur gevormd , waarmede de mogelijkheid van onderhandelen bestond , waardoor het behoudene bewaard , de zaken tot eene algemeen wenschelijke schikking gebragt konden worden ; en wie had meer aanspraak op de mogelijkheid daartoe , dan de Prins van Oranje , welke het karakter van troonsopvolger getrouw , steeds den weg van zachtheid gevolgd was , nimmer den misdadigen de billijke gestrengheid had doen ondervinden ? Het was op het verzoek en de voorstelling van een aantal toen nog , ten minste schijnbaar , getrouw geblevene Belgische staatsleden , dat de Koning besloot , den Prins als Opperlandvoogd over de Zuidelijke provincien , met volle magt te bekleeden , ten einde alle veranderingen daar te stellen , welke de omstandigheden en bepaalde scheiding vereischten.

Maar ook deze poging had geen ander gevolg dan de trouwloosheid der partij in een nog duidelijker licht te stellen. Niet zonder grond mag men het denkbeeld daartoe als een weefsel van derzelver boosheid en arglist beschouwen; daar de raad, evenmin ter goeder trouw gegeven, als de Prins in derzelver uitvoering oprecht blijgestaan is geworden. Vruchteloos bleven alle treffende afkondigingen, wier zin door verraad verdraaid, door anderen en de meeste kwalijk begrepen werden. Zijne grootmoedigheid in het ontslaan van alle met de wapens in de hand gegrepene opstandelingen, wien het uiterste volgens de wet te vrezen stond; werd, in stede van erkenenis bij de ontaarde gemoederten te vinden, met schamperen hoon beantwoord, en scheen hen slechts tot schaamtelooszer eischen, tot stoutere handelingen aan te moedigen. Zij durfden als voorwaarden van het ophouden der vijandelijkheden, het terugtrekken van al de troepen over den *Moerdijk*, het ontruimen der provincien *Antwerpen* benevens *Staatsvlaanderen*, *Luxemburg*, *Limburg*, *Maastricht*, en daarmede het geheele *Noord-Brabant* eischen.

Thans waren alle middelen uitgeput, die tot eenige schikking konden geleiden, en de weg tot onderhandeling afgebroken met de dolzinnigen, die hoe langer zoo meer hunne snoode ondankbaarheid jegens het hun zoo weldadig stamhuis, hunne boosaardige bedoelingen tegen het getrouwe Noord-Nederland aan den dag legden, en moord en roof blakende, deszelfs ondergang verkondigden. Hier echter juichte het algemeen gevoel des Konings verklaring toe, bij de opening der Staats-vergadering (Oct. 18): Dat de zorg van den Vorst zich nu meer bijzonder tot de Noordelijke gewesten zou be-

bepalen; nu ook de vruchteloos gemaakte volmagt van den Prins van Oranje terugnemende. Deze zelde dien ten gevolge ook den 24. October *Antwerpen* vaarwel, zoo als die stad ook door Prins Frederik verlaten werd, om zijn hoofdkwartier te *Breda* te vestigen.

Deze door de omstandigheden voortgebragte maatregelen versterkten den moed der opstandelingen, die elken dag hunne onderneming zagen bevorderen. *Dendermonde* had zich eindelijk aan hunne zijde gevoegd. Het lang gearzeld hebbend *Gent* had na den komst van Pontécoulant met zijn legioen van Fransche volksvrienden, onder eene geweldige opschudding en bloedvergieten, zich aan de omwentelingsgezinden gesloten. Gebrek aan levensonderhoud had de sterke Citadel ten overgaaf verplicht (19 Oct.); waarvan de grootendeels Belgische bezetting, even als die van *Luik*, nog eene soort van trouwblijk meer dan ergens elders gaf, door de vesting nog veertien dagen voor den Prins te blijven bewaren; terwijl de Generaal Des Tombes met 700 Hollanders en vier stukken eenen cervollen aftogt verkreeg.

Van deze zijde bereidden zich de Belgen, om ook *Staats-Vlaanderen*, waarop zij reeds aanspraak maakten, te gaan indringen. Van geheel België waren zij, met uitzondering van *Maastricht*, *Penlo* en *Antwerpen*, meester; dit laatste meenden zij, moest hen weldra in handen vallen en dan wilden zij den eersten stap over Oud-Nederlands grenzen, met de inlijving van Noord-Brabant beginnen.

En waarlijk de toestand van Noord-Nederland was van dag tot dag hagchelijker geworden, daar niet slechts open-
ba-

bare en innerlijke vijanden, maar valsche of verraderlijke vrienden tot haar bederf zamenspanden. Immers wie zou als mogelijk hebben kunnen denken, dat ooit dat zelfde *Engeland*, dat zoo veel aan *Holland*, zoo veel dank aan het huis van Nassau schuldig was, waarvan een Willem III de burgerlijke vrijheid gered, deszelfs Staatsregeling en volgende grootheid gevestigd had, met den eigen doodvijand, met *Frankrijk*, eerst heimelijk, daarna openbaar, ten ondergang van deze naauw verwante natie en vorst, gemeene zaak zou maken? Zoo was het echter. Sedert en kort na den Belgischen opstand, had het ministerie, aan welks hoofd de voor Nederland welgezinde hertog van Wellington de voorstander der behoudende partij (Tories), stond, voor dat der hervormingsgezinden (Whigs) moeten wijken en een ander ministerie onder den invloed van Graaf Grey plaats maken, wiens kwalijkgezindheid zich al dadelijk deed kennen.

Van de andere magten was, zoo al geene gelijke werkdadige tegenkanting, ten minste weinig of geene hulp te wachten. Rusland alleen uitgezonderd, hetwelk zich voor de belangen van Holland en het regerend huis dadelijk had verklaard, schroomden de anderen voor een krachtvol tusschentreden; afgeschrikt door de geweldige gisting der gemoederen, welke zich door menigvuldige opstanden op onderscheidene plaatsen openbaarde, zoo als in *Italië*, *Saxen*, *Branswijk* en andere gewesten, om van minder belangrijke niet te spreken. Zelfs in *Aken* werd onmiddellijk na den opstand, van een gedeelte van het gemeen, door een hoop muitelingen uit het aangrenzend Limburgsche voorgegaan, op hunne wijze eene omwenteling met plundering van huizen

zen en fabrieken begonnen. De burgers echter en eenige weinige aanwezige militairen, deden met ettelijke gewerschoten de plunderbende, na het doodschieten van eenigen verstuiven, terwijl de gevangene belhamers met den hals hunnen enveldoed boetten. Hiermede was dit begonnen oproer, dat van verren nasleep had kunnen zijn, in deszelfs ontwikkeling volkomen gestuit. De onrust echter, die hier en alom in Duitschland onder de mindere klassen merkbaar was, en door vreemde aanblazingen gevoed werd, veroorzaakte eene bezorgdheid bij alle besturen, tegen de uitbarsting van eenen oorlog, welks gevolgen onberekenbaar konden zijn en deed de handhaving van de vrede, misschien al te schroomvallig, vasthouden. Hiervan wisten de opstandgezinden maar al te zeer voordeel te trekken en waanden zich alles, tegen het van allen bijstand verstoken, verraderlijk aangevallen Holland te kunnen veroorloven, waarvan zij den volslagen ondergang in hun schild voerden, en deze scheen op het eerste gezigt inderdaad niet onwaarschijnlijk. De stoffelijke middelen tot weerstand waren voor het oogenblik ten uiterste verlamd. De vestingen, voorheen de sterkste bolwerken van Oud-Nederland, door het vertrouwen op de nieuwe Belgische vestinglijn, als overbodig beschouwd, bevonden zich in eenen aan het verval grenzenden toestand, onuitgerust en voor het oogenblik onweerbaar; het zwakke leger, was ten gevolge der gebeurtenissen in een' staat van ontbinding; het vertrouwen op de grootte mogendheden, waarborgen van het Weener verdrag: op den bijstand van het Duitsche verbond, door de toenemende, alom zich openbarende gisting, op ten uiterste wankelbare grondvesten berustende; daarbij Englands heimelijke, Frankrijks openlijke bevordering van de

de zaak des oproers , Ruslands welgezindheid tot snelle hulpbieding, door verren afstand, nog meer, door zorgelijke inwendige reekenen, grootendeels geboeid. Daarenboven het wintergetijde op handen , bij hetwelk de vorst de stroomen ten brug kon doen verstijven en de waterverdediging , Hollands hoofdsterkte ten eenemaal werkeloos maken en den aanvallers eene ruime baan openen , om in het hart van het gezegende *Holland* , met die vernielende woede te wroeten , welke men van zoo verbitterde vijanden , met regt kon vooruitzien.

Immers wat van hen te wachten was , liet zich duidelijk vooruitzien ; daar zij hunne bedoelingen overluid bij meer dan eene gelegenheid hadden uitgesproken : getuige de reeds vermelde bloeddorstige en verwatene boodschap van Don Juan van Halen , waarmede hij Prins Frederik aankondigde , dat hij de hoofdofficieren die het snoodst verraad , te Brussel had in handen doen vallen , zou doen doodschieten , indien niet oogenblikkelijk de aangehondene Dupeclaux en overige gevangene muiters , ontslagen werden. Eene bedreiging , te overeenkomstig met het karakter van den voormaligen aanvoerder der Spaansche Guerillas en van de insurgenten van Zuid-Amerika , om van hem en de partij des opstands eenige aarzeling in zoodanige schandaal te verwachten. Getuige de met kanibaalsche wreedheid gepleegde gruwelmoord , van den ongelukkigen plaatsbevelhebber van *Leuven* , Gaillard. Getuige de uitgesprokene bedoeling om in Holland de zeeweeringen te vernielen , en het land , dat , een heerlijk gewrocht van nijverheid en kunst , nergens wedergade vindt , aan de woede der golven over te geven. Een razende de Tiecken de

Ter-

Ter hoven, wiens geheel fortuin en hoogen rang hij aan Holland had te danken, riep de scharen van opstandelingen op, om met zelsen en vorken gewapend, onder zijne aanvoering in Holland te dringen, en dien Vorst te bestrijden, welke, ondanks zijne vroegere vijandelijkheid, tijdens **Napoleons** verschijning, hem tot eene zoo aanzienlijke krijgsbetrekking had verheven. Met verzaking van alle gevoel, durfde een ander dolzinnige demagoog **Pirson**, het schuim van alle natien oproepen, om aan de plundering van Holland deel te nemen!

ZESDE AVOND.

Met een opgeruimd gelaat , sprak de oude krijgsman tot zijne reeds vroegtijdig te zamen gekomen hoorders : Heden hoop ik dat gij met mij in het genoegen zult deelen in de beschouwing van een tafereel, welke eene aangename afwisseling moet geven van de lange reeks van gelukte snoodheden , die het brave volk van Oud-Nederland tot den ultiemen nood had gebragt , en der boosheid slechts weinig tot bereiking van haar schandelijk doel , tot voltooiing van den ondergang , van den Vorst hunnen weldoener , en der met hen verbroederde gewesten scheen over te laten. Donker was de toekomst , drukkend en noodvol den tegenwoordigen toestand : aangegrind van woedende vijanden , trouweloos van alle hulp verstoken , en tegenover het magtig zegevierende geweld , aan deszelfs aanvallen blootgesteld !

Door verraad begunstigd , gerugsteund door vreemde hulp , aangemoedigd door eene gematigdheid jegens de afvalligen , die zij als blijken van zwakheid uitkreten , opgeblazen door het voorbeeldeloos slagen van hunne onderneming , kende hunne waan geene perken , en reeds beschouwden zij zich als overwinnaars van het door hen ten verderf gewijde Holland.

Maar zie daar , er verheft zich eene stem , die met de kracht des donders tot aan de ultieme grenzen van Oud-
Ne-

Nederland rolt , en in alle harten weerklank vindt ! Het is die des Konings: *Te wapen ! Nederlanders ! te wapen !* en nimmer is eene roepstem zoo toejuichend ontvangen , zoo algemeen beantwoord geworden. Reeds bij den aanvang van den opstand hadden alle schutterijen hunnen dienst den Koning en het Vaderland aangeboden ; weldra stonden zij alom ten uitmarsch , naar de bedreigde plaatsen , gereed. Thans doet het steeds dreigender gevaar , elk derzelve verplichting gevoelen ; de verontwaardiging over de aangedane belediging , alle harten ontgloeijen ; het verraderlijk vergoten broederbloed , den wraakroep in alle ooren klinken ; en gelijk één eenig man grijpt de geheele bevolking de wapens op , met het onwrikbaar besluit , om den heiligen grond tegen het snood geweld te beschermen , of op den laatsten aardkluit van het dierbaar vaderland te sneven.

Heerlijke dagen voor Oud-Nederland ! Waardig den schoonsten tijd van de vestiging van het gemeenebest ; gelijk toen elk lijf en goed onder den onvergetelijken Willem van Nassau , blijmoedig tot verbreken van het ondragelijke juk van Spanjens dwingelandij en het bekampen van den bloedorstigen Alba , veil boodt , was thans eenparig met den geliefden volksdichter het antwoord aan den waardigen afstammeling van dien Vader des Vaderlands : — *Begeer bepaal ! Wij geven 't goud , wij grijpen 't staal.* Het tafereel dat zich thans in Holland , voor het verbaasd Europa ontrolde , is voorzeker wel nimmer door eenig ander overtroffen geworden.

Getrouw aan het stille , bezadigde volkskarakter ; pronkloos en deftig zonder een zweem [dier woeste overspanning ,

ning, die met buitensporigheden gekenmerkt, orde en wet miskent, en gelijk een doornenvuur knapperend en kortstondig opvlamt om spoedig geheel te verdooven, zag men daarentegen hier in Oud-Nederland de vurigste geestdrift met die bedaardheid vereenigd, welke alleen duurzame en groote gevolgen kan doen verwachten.

Een terugblik op de groote herinneringen, een helder aanschouwen van het tegenwoordige en van de dreigende toekomst, wekte een gevoel van vaderlandsgezindheid in elks boezem op, die een beschaafd en vredelievend volk in eene heldennatie herschiep en tot een onovertroffen voorbeeld in de geschiedrollen deed verstrekken. Had Europa den moed en de volharding der Spanjaarden, de vurige geestdrift der Duitschers, in den bevrijdingsoorlog te regt hoog geroemd, zoo vondt het hier voorzeker geen minder ruime stof tot lofvermelding en bewondering! Naauwelijks was de noodkreet van het bedreigde Vaderland gehoord, den wapenroep des Konings vernomen, of elk wedijverde om zich onder deszelfs verdedigers te scharen en naar de gevaarlijkste punten te snellen; zoodanig krijgshaftig schouwspel, als de vaderlandsleefde thans in Oud-Nederland aanbodt, is slechts maar eens, tijdens het Fransche schrikbewind, door de geweldigste middelen en min edele gevoelens ten toon gespreid, namelijk dat, waarbij een natie hare geheele bevolking, alle eigendom en bezittingen, het bestuur tot redding van het vaderland, ter beschikking stelde.

Eenparig, zonder onderscheid van rang en stand, van jaren of betrekking, trad elk die de wapens kon voeren in de gelederen; duizenden vrijwilligers verdrongen elkan-
der, om hunnen naam het eerste in de stamlijst van de
ver-

verdedigers van het Vaderland te doen inschrijven. Zij, wien dit door onverzettelijke hinderpaten onmogelijk werd gemaakt, wier zwakke gezondheid of godsdienstige gezindheid zulks verbood, stelden plaatsvervangers; zij, die ofschoon door hunne staats- of ambrsbetrekkingen van den wapendienst ontheven, of door volvoerden diensttijd daarvan ontslagen waren, zouden zich geschaamd hebben, zich aan den algemeenen nood te onttrekken. Ouders, betrekkingen, geliefden, moedigden hunne waardsten aan, om onder de banier van Oud-Nederland ten strijde te trekken en gorden zelve hen de wapenen aan, terwijl de overige, wier jaren en betrekkingen dit niet veroorloofden, zich alom als rustbewaarders tegen mogelijke vijandelijke beërberingen, tot den gewapenden plaatselijken dienst lieten inschrijven. De aanzienlijkste vervulden dezen in de residentie, en met verbazing durfde de vreemdeling naauwelijs zijne oogen vertrouwen, wanneer hij den Directeur bij een der hooge besturen, die hem den vorigen dag gehoor had verleend, als schildwacht meende te herkennen. Van alle zijden kwamen aanbiedingen tot het oprigten van vrijwillige korpsen, welke tot een raam aan de talrijke vrijwilligers, onder moedige en bekwame bevelhebbers dienden. Gelijk in den laatsten krijg in 1813, in Pruisseneen Lutzow en anderen, zoo traden hier als bevelhebbers op van vrijwillige jagerkorpsen, een staatsman Van Dam van Yssel, die zijne echt hollandsche gezindheid, zoo menigmaal in de vergadering der Staten-Generaal nadrukkelijk uitgesproken, met roem op het slagveld staande hield; zoo een Rookmakers, die uit de Noordhollandsche vrijwilligers, welke de aanzienlijksten onder zich telden, een korps

buku-

busschutters vormde; waaraan zich roemrijk de Koninklijke jagers, en die uit Noordbrabant onder Gensau aansloten; meereindeels door uitstekende scherpschutters gevormd, in staat, om door hunne bedrevenheid, de jagers der Ardensche wouden, die, onder de benaming van de jagers van Chasteler, de kracht der vijandelijke benden uitmaakten, met voordeel te bekampen.

Bovenal schitterden in het zuiverste licht van vaderlands-liefde, moed en trouw, de edele schaar der Akademieburgers. Terwijl elders bij alle pogingen om de gevestigde orde om te keeren, de rust te verstoren, de studenten een hoofdrol speelden, vereenigden zich hier, als door éénen geest beziel, het puik der Hollandsche natie, om door daad en woord, maar bovenal door het voorbeeld van onmeetbare zedelijke kracht, den voorvaderlijken grond tegen drieste opstandelingen te verdedigen.

Ten allen tijde heeft de Nederlandsche studerende jeugd niet minder door heldhaftigheid als door vlijtige beoefening der wetenschappen uitgeblonken. Getuigen voor het laatste zoo vele mannen van Europesche vermaardheid; niet minder onderscheidden zij zich in de eerste betrekking telkens wanneer de bedreiging van Hollands zelfstandigheid hunne letteroefeningen stoorde; zoo waren het de Groningsche studenten die, toen in het noodjaar van 1672, het laatste uur van den Staat scheen te hebben geslagen, bij den omringenden aanval van den dwangzuchtigen Lodewijk XIV

en

en den trouwloozen Karel van Engeland, met hunne snoode helpers, zoo dapper den moordzuchtigen bisschop van *Munster* en dien van *Kaulen* voor *Groningens* vesten stultten en hem tot een schandelijken aftogt noopten; die kort daarna met eene handvol dapperen vereenigd, het onverwinnbaar geachte *Koeverden*, hem bij verrassing hielpen ontwringen; en niet, minder dan deze toonden de kweekelingen van *Leidens* Hoogeschool zich erkentelijk voor dit gedenkteeken van Willem I, hulde aan de burgertrouw der stad in het eeuwig gedenkwaardig beleg (1573), door tijdens *Napoleons* laatste poging, om den ontwongen wereldscepter te hervatten, volvaardig de wapenen aan te gorden, tot handhaving der pas herwonnene zelfstandigheid. Mogt als toen het proefdoen van hunnen moed, hen zijn ontzegd geworden, thans grepen zij met verhoogde geestdrift de gelegenheid aan, om van dezen en wat nog meer zegt, van volharding in de krijgsvermoelijingen blijken te geven.

Een zelfden geest bezielde alle Hooge Schoolen. Aan die van *Leiden*, *Groningen* en *Utrecht*, die afzonderlijke korpsen vormden, sloten zich de kweekelingen der doorluchte schoolen van *Deventer*, *Franker* en *Amsterdam* aan. Waarlijk het was aandoenlijk te zien, hoe deze edele jongelingschaar, de bloem der Nederlandsche geslachten, de verwachting van het vaderland, zich met stillen ernst tot den gewigtigen kamp bereidde; en zich met ridderlijk gevoel onder de banieren schaarde, die door de hand der edelste jonkvrouwen keurig vervaardigd en hen plegtig uitgereikt waren geworden. Onder aanvoorders van erkend beleid en moed, op hun verzoek door den Koning, hen uit het leger

ger toegevoegd, zag men met gevoel, een aantal hunner geliefde en hooggeachte leermeesters plaats nemen; waarvan sommige reeds in 1815, zich onder de gewapende akademieburgers hadden geschaard; die, zoo als zij vroeger hen den weg ten tempel der wijsheid aanwezen, thans hen op dien des krijsroems vooraf traden: die hunne hoorzalen met het veldleger, de pen voor het zwaard verwisseld hadden. Met eerbied vermeld de geschiedenis de namen der hoogleeraaren van Oordt, van Vrolik en de Fremery, welke als Officieren, door moed en beleid zoo waardig het bewijs leverden, dat hooge geestbeschaaving en ware "krijgsdeugd in de schoonste overeenkomstig gepaard kunnen gaan.

Het daarstellen van onderscheidende korpsen uit hogere klassen, was vroeger niets ongewoons, wanneer men zich slechts de Eerwachten (Gardes d'honneur) de laatste poging van Napoleon, herinnert, of aan de ongelukkige Italiaansche garde d'onore denkt, die in Ruslands sneeuwvelden verstijfden; zoodanig waren ook de Pruische vrijwillige jagerkorpsen. In deze vergezelde den jongeling de onderscheiding, veelal de gemakken, aan zijnen maatschappelijken stand verknocht, welke hem boven het standpunt van den gewonen krijgsman verhief; hier echter vindt hij geene onderscheiding boven dezen, dan voor zoo ver hij in moed en plichtsbetrachting hen te boven ging, met wien hij de ontberingen en gevaren van het krijgsmans-leven deelde! Wij zullen nog in het vervolg, ruime gelegenheid ontmoeten, de opofferingen te bewonderen, die deze edele schaar zich zoo blijmoedig getrooste; en de zoo mogelijk nog grootere, van het nog ver aanzienlijker getal vrijwilligers

gers, die wij in de gelederen der andere legerbenden aantreffen.

Verraad, trouwloosheid, sluipmoordende gevechten, ongemak en ziekten, had van het meerendeel der korpsen slechts de geraamten overgelaten, verscheiden ten eenmaal gesloopt; even ontoereikend bleef de gewone ligting om deze bressen aan te vullen, als dat vreemde werving dit zou hebben kunnen doen. Maar geen nood! het vaderlandsch gevoel, dat alle standen bezielde, kwam deze behoefte op de onbekrompenste wijze te gemoed en bood eene vertooning aan, waarvan de nieuwe geschiedenis geen weergade oplevert. Met een' wedlijver, die aan het ongeloofbare grenst, zag men duizenden, door levensstand, opvoeding en betrekking, vreemd aan den kriegsstand: door geluksomstandigheden boven dien van gewonen soldaat verheven, zich naast dezen in het geld plaatsen, zich ten eigen kosten wapenen, uitrusten en onderhouden; menige rijke en aanzienlijke, niet voldaan hiermede, rustte nog verscheidene andere uit; minvermogende landlieden en handwerkers, bragten de spaarpennningen van hunnen arbeid in de schatkist om gezamenlijk een ruiter of voetknecht uit te rusten. Nimmer zag men een treffender schouwspel dan dat zich thans ontwikkelde, de rustige vader met zijnen zoonen, de aanzienlijke met zijnen bediende, de regter, de hooge ambtenaar, de geleerde, de kunstenaar, de handelaar, in denzelfden rang, en met den gemeenen soldeling in hetzelfde geld geschaard te zien; door niets van dezen onderscheiden, geen andere onderscheiding genietende, dan de vergunning, om in de gevarren en moeilijkheden met hen te wedlijveren, hen tot voorbeeld in orde en ondergeschiktheid aan den minsten be-

beyelvoerehden te verstrekken. Dezelfde grove kleedij omsloot den aanzienlijken even als den minvermogenden, wiens harde vuist geen ruwer werk nog zwaarder wapen aanvatte, dan dat de zachte hand en tedere leden des eersten, was opgelegd.

Oude krijgslieden met eervolle likteekens bedekt, versierd met het ridderkruis hun ten bewijs hunner dapperheid geschonken; die hunne dienstverplichting reeds lang hadden vervuld, en thans hun toegelegde jaargeld (pensioen) in stille rust konden genieten, hoorden niet zoodra den noodroep van het gevaar des vaderlands, of zij snelden in haast toe om in de gelederen hunner voormalige wapenkorpsen, of der schutterlijen plaats te nemen. Dus vinden wij onder anderen vermeld een Salomon van Volendam, in 1824 als korporaal gepasporteerd, gekwetst in den slag van Waterloo, versierd met de Willems-orde, die als vrijwilliger onder de 5de afd. trad. Ja deze laatste tijden vertoonde hetgene men wel nergens elders zag gebeuren: dat Hoofd-Officiëren, door omstandigheid buiten werkelijken dienst, op het voetspoor van den gadeloozen Latour d'Auvergne, de gedunde gelederen als gemeene krijgslieden gingen aanvullen, en men generaals en oversten zich onder de ruiterbende n zagscharen, die zij vroeger zelven hadden aangevoerd!

Gelijk in de glorie-dagen van het gemeenêbest, toen helden als de Ruiters en Tromp Neerlands zeegezag, door een schakel van overwinningen handhaafden, en de jongelingen uit de aanzienlijkste geslachten met een gevolg van door hun uitgeruste zeelieden, op 's lands vloot mede kampfden, zag men thans afstammelingen hunner waardig hun voetspoor nastreven. De Heer van Sandenberg Mat-
thie-

thiesen, Heer van *Petten* en *Nolmerban* door aanmoediging en belooning, een aantal van 17 wakkere zeelieden, van deze plaatsen, tot de vrijwillige zeedienst door hem uitgerust en wegens het onderhoud hunner betrekkingen verzekerd, 's lands kannonneerboden bemannen; en hiermede nog niet voldaan, kon zijne aanzienlijke ambisbetrekking, de betrekking van echtgenoot en vader niet tegen den roepstem van het bedreigde vaderland opwegen, en dus zag men hem als vrijwilliger onder het korps Noordhollandsche jagers zelve ten strijde trekken, en de moeilijkheden van de krijgsdienst met de lofwaardigste volharding verduren; en niet minder lofwaardig is die te vermelden van den jongden *Willink*, de zoon van een der aanzienlijkste geslachten der Amstelstad, welke al de gemakken van het onderlijk huis blijmoedig verzaakte, om de geheele tijdreeks der onlusten, als vrijwilliger op eene der kannonneerboden zich alle ontberingen en ongemakken te getroosten.

Hier zag men kannonneerboden ten eigen koste uitrusten en met vrijwilligers bemand de stroomen opsteeven; daar vaartuigen met geschut en krijgsvoorraad, de ledige tuighuizen aanvullen. De weelde bespanningen werden aan den geschutstrein, rijpaarden ten dienste der ruitery aangeboden of namen door den eigenaar bereden, plaats in de gelederen. Te 's Gravenhage, Amsterdam, Utrecht en in Staats-Vlaanderen, vormden zich korpsen vrijwillige ruitery, die den Staat niets kostte en groote dienst bewees, daar zij de zoo zeer door den afval der Belgen, gesmoltene ruitery, van den inwendigen en gemeenschapsdienst (correspondentie) en de rustbewaring kon ontheffen. Levensmiddelen, kleedingsstukken voor de te velde of in de bezettingen aanwezige strijders: verkwik-

kingen van allerlei aard voor de hospitalen: werden van alle zijden aangeboden en toegezonden. In een woord, alles wat elk bezat of vermogt, was voor dit heilig doel veil.

Maar nog andere offers werden niet minder dringend vereischt, en boven alle verbeelding was de geestdrift waarmee zij werden toegebracht, Het onverzadelijk monster des oorlogs, bij gewone tijden in een' geordenden Staat, nauwelijks te bevredigen, hoeveel te minder moest het dit thans in omstandigheden zijn, die zoodanige onmeetbare inspanningen vorderden: daar in alle behoeften van eene kostbare wapening te land en te water, oogenblikkelijk voorzien moest worden; terwijl eensklaps de grootste helft der hulpbronnen afgesneden, de overige in Noord-Nederland meerendeels verdroogd of uitgeput waren. Nu trad het volkskarakter, zoo uitstekend door vaderlandsliefde en mededeelzaamheid, in vollen glans te voorschijn. Met ruime hand, met onberekende zelfsoffering, werd in alle behoeften van den Staat en deszelfs verdedigers voorzien. De bladzijden der Staatstijdingen konden de lange naamlijsten der geldsommen niet bevatten, die elk zich haastte ter voorziening in de dringende behoeften van het oogenblik aan te brengen. De vermelding van de offers van dien tijd zou de heerlijkste lofrede op het Hollandsche karakter, het schoonste tafereel van edele handelingen opleveren, die tijdgenoot en naneef met de diepste roering moeten vervullen; het ontbreekt ons aan kracht van woorden en nog meer aan tijdruimte om dezelve naar waarde te vermelden.

Het

Het waren nog minder dan aanzienlijke giften van geld en noodwendigheden der vermogenden, die de bewondering moesten boeijen, dan wel de voorbeeldeloze opoffering der minbegunstigden, die, met een aan het godsdienstige grenzend gevoel, hun alles, waarlijk het penningske der weduwe, in de schatkist des vaderlands stortten. Dienstboden, ambachts- en handwerklieden bragten het zuur verdiende loon; kinderen hunne spaarpenningen: vrouwen hunne pronkstukken blijmoedig ten offer; zij die geene voorwerpen van waarde bezaten, boden hunnen handarbeid aan. De kunstenaar wijdde zijne begaafdheden, de geleerde zijne pen aan dit verheven doel; overal zag men de edele vrouwen met onvermoeide vlijt bezig, om kunstgewrochten van vrouwelijken arbeid te vervaardigen, waarvan de prijswaarde, in den nood van het vaderland voorzien, ten behulp der dappere strijders strekken moest: of wel tot verkwikking der gewonden in den heiligen strijd, tot onderstand van de noodlijdende huisgezinnen der verdedigers, of der gesneuvelden, dienen. Zij die deze kunstvaardigheid misten, hielden zich niet minder ijverig bezig om kleedingstukken, en andere noodwendigheden te vervaardigen, ten einde de uitgetrokkene krijgslieden beter de aanstaande winterkoude zouden kunnen verduren; terwijl men overal de vrouwelijke medegevoeligheid eene traan zag storten op het pluksel en de verbanden, aan welks vervaardiging zij met rusteloze vlijt, elk oogenblik toewijdden.

Roerende was de aanblik, overal in de gezellige kringen, de Hollandsche vrouwen en dochteren met éénen geest bezeeld, slechts met ééne werkzaamheid bezig te zien, die om met den mannen in pogingen tot hulp van het vaderland te wedijveren; maar hoe konden zij anders, daar
Ne-

Nederlands hoog geeerbiedigde Koningin en de geliefde Vorstinnen, het edel voorbeeld aan de hoogste kringen gaven deze hierdoor de aanzienlijken ter navolging prikkelden, waarin de mindere niet wilden terug blijven.

Met bewondering zal men steeds het vruchtbare vernuft opmerken, dat op zoo velerhande wijs, vroeger ongehoorde middelen wist uit te te denken, om het Vaderland te hulp te komen. Tentoonstellingen van knstgewrochten, verlootingen, verkooping van allerlei voorwerpen, van boeken, enz., uit vaderlandsliefde geschonken, uit deze ten hoogste prijs betaald: tooneelvertooningen, concerten volgden en wisselden elkander af, in alle en iedere groote of kleinere plaats: zonder dat de deelneming en bevordering een oogenblik verflauwde, zelfs toen de herhaling en minderen drang van den nood, zulks in den langen gerekten proeftijd moest doen verwachten, Geschiedschrijvers en dichters, waaronder wij een Tollens, Loots, v. d. Hoop, Withuis, enz. noemen, wedijverden om het heilige vuur aan te blazen. Schilders om de heldenfeiten met het penseel te vereeuwigen; beiden wijdden den opbrengst hunner knstgewrochten en genie om de behoeften van het vaderland te gemoed te komen.

Roemvol vermeldt de geschiedenis van het oude Rome, dat toen Hannibals krijgsmagt zich voor deszelfs poorten had gelegerd, juist dat veld ten verkoop was aangeslagen, en het zelfvertrouwen der Romeinsche burgers zoo groot was, dat elk zich beijverde om hetzelfde ten hoogsten prijs te koopen. Maar niet minder was dat, hetwelk de Hollanders in dezen benarden toestand des lands aan den dag legden. Met verbazing somt men de millioenen schats op, welke
als

als heffing of leeningen, voor de behoefte van den Staat, met eene bereidwilligheid en vertrouwen gestort werden, waarvan men geen voorbeeld vindt. *Het Vaderland moet gered worden en daartoe is geld onmisbaar*; was de algemeene stem! Blijmoedig bragt elk de door den nood gebodene verhoogde belastingen op; terwijl de bereidvaardige en ruime deelneming in de geldleeningen, het bewijs leverden, dat men wegens het behoud van den Staat geen oogenblik weifelde, dat men met dezen bovendien of vergaan wilde.

Treffend was de aanblik van het zoo stille, nijvere Holland; het was als of een toverslag een voormalig *Carthago* of *Tyrus*, een handeldrijvend *Genua* of *Venetia* in een *Sparta*, of in een van alle zijden aangevallen en door de omwentelingskoorts geschud Frankrijk, had herschapen! Oorlog was het uitsluitend denkbeeld wat alle hoofden vervulde, het onderwerp van alle gesprekken; de meenige toebereidsels die deze eischte, de eenige bezigheid; oefeningen in in den wapenhandel van de ten strijde bestemde schutters en krijgslieden, was het schouwspel dat men op alle plaatsen aanschouwde; het gedruis der trommen hiertoe, het wapengekletter, het eenige geluid wat men op straten en markten vernam, afgewisseld door dat van de onophoudelijke doortogten van krijgslieden van alle wapenen in groote of kleine afdeelingen: van geschut en krijgsbehoeften, welke naar de grenzen toetsnelden: van vracht- en oorlogsschepen die de stroomen op en af stevenden.

En bij dit alles de kalmste bedaardheid, de ongestoordste

rust!

rust! Nergens ontwaarde men eenige dier angstvallige voorzorgen of maatregelen, gelijk elders om deze te bewaren; in de steden was geene bezetting, in de residentie zag men geene wacht van bezoldigde troepen: de Koning zonder lijfwacht, naauwelijks een eerepost voor zijn paleis; daar elk welgezinde hem daartoe verstrekke: kwallikgezinden, zoo zij er al waren, door de algemeene stemming in toom werden gehouden; en zoo zag men, den hierop en de goddelijke hulp vertrouwenden Vorst, zoo zeer ten doel aan den bittersten haat van vreemden en ondankbare Zuid-Nederlanden, gelijk zijn voetzaat Willem I, onbereikbaar voor het denkbeeld van gevaar, en zonder door deszelfs lot afgeschrikt te zijn, volgens zijne aangenomene gewoonte, geheel onvergezeld, in eenvoudige burgerkleeding, te voet de straten zijner hofplaats of derzelver omtrek doorwandelen; menigmaal echter op bescheiden afstand, zijns onbewust, door het oog van getrouwen bewaakt.

Heerlijke tentoonspreading van de waarde en magt der Een-dragt! Elders mogt partijzucht in blinde hartsstogt uitbarsten of door de geweldigste middelen naauwelijks in toom gehouden kunnen worden, hier was alles één hart, ééne zin, voor elk slechts één gevoel! Het gold de redding van het Vaderland! en dit alles vereenigde zich in één brandpunt, onder één banier, onder die van Oranje; een denkbeeld dat zoo innig in het volksbestaan was ingeweven, door lange jarenreeks en geschiedkundige herinneringen zoo ten eenemaal er mede was te zamen gesmolten, dat zaak en belang van beiden onafscheidelijk scheen, Holland en Oranje! Koning en Vaderland! was de leus, het strijdwoord! dat nu gelijk vroeger, den Hollanden ten beginsel, ten noordstar verstrekke.

Mogt

Mogt de *Marseillanische* marsch, als uitboezeming der Fransche omwenteling, de overspannen gemoederen, voor het oogenblik tot een doornenvlam hebben doen ontvonken; na korten tijd was hare werking gelijk deze uitgeflikkerd, zonder weldadige warmte na te laten, en niet meer tijdmatig, een oproerkreet geworden, of gelijk hare bespottelijke Belgische nabootsing in de *Bruxellaise*, tot een kroeglied vernederd! Geheel anders was de toverwerking van dat Volkslied, wat in den tachtigjarigen vrijheidskamp den Hollandschen geest tot hooger en heldenmoed deed ontvonken; datzelfde Wilhelmus van Nassauen, had na derdehalve eeuw nog niets van deszelfs kracht verloren! Elk hart verdaagde, wanneer deszelfs melodij bij feestelijk klokkenspel, door het luchtgewelf over stad en land weergalmde; de afgematte krijgsman vergat de vermoeljenis van lange marschen, wanneer met maatgezang en afwisselend krijgsmuziek, het in de geleederen werd aangeheven; en met hoogegeestdrift vervuld, rukten de Hollandsche scharen met ontrolde banier den vijand onder de oogen, terwijl trom en trompetgeschal het Wilhelmuslied lustig deden weergalmen, dat hunne voorouders reeds voor eeuwen ten zegen had opgewakkerd. Bij dit had in de laatste tijden Hollands dichter Tollens, een volkslied gevoegd, dat even hartopwekkend door melodij als woorden, overal en door elk gezongen, de stemming van elk, wien Neerlands bloed door d'adren vloeit, voor Vaderland en Vorst! niet minder roerend thans, dan het Wilhelmuslied voor Nederlands grondvester uitsprak.

Door deze vaderlandsche pogingen hernamen de korpsen der staande legermagt weldra een ontzagwekkend voorkomen; maar ontoereikend zoude hun getal geweest zijn, om

den vijand in het open veld te bekampen en tevens de talrijke grensvestingten tegen dezen te bewaren, zonder de vermogende hulp der met zoo veel bereidwilligheid tot dezen dubbelen dienst, opgetredene schutterijen.

Bij een zoodanig eendragtig gevoel en vasten wil, was het volkomenst gevolg zeker te achten, indien slechts eene voorwaarde verkregen werd: tijd om de zoo overvloedig aanwezige middelen te kunnen ordenen en aanwenden, om den dreigenden stroom te stuiten, die met schromelijk geweld op de grenzen van Oud-Nederland aanrolde. Met deze zorg zagen de schranderste en moedigste Hollanders de toekomst daarom tegen. Alleen beducht, dat de tijd tot krachtsontwikkeling mogt ontbreken, was ieder dag, elk uur dat gewonnen werd, aan eene wezenlijk behaalde overwinning gelijk te achten. Hoe ijverig en rusteloos ook alle weerstandsmiddelen in werking werden gebracht, behoefde het echter zekeren tijd, om de talrijke verdedigers te vereenigen, te wapenen, hen in geordende afdeelingen te scharen, eenigzins te oefenen en hen naar de bedreigde punten te voeren, en dezen scheen daartoe te zullen ontbreken.

Maar wat den mensch onmogelijk scheen, was niet voor HEM, die nimmer hen verlaat, die het vroomde vertrouwen op hem vestigen! Hoe verlaten ook van vreemden bijstond, waarop de trouw der verbonden zeker had moeten doen hopen; Hoe aangevallen door tallooze vijanden, door nog meerder bedreigd, wankelde echter de moed en het vertrouwen der Hollanders op den God hunner Vaders niet, en met dezen, wiens wonderdadige hulp zoo dikwerf aan het op hem bouwend Noord-Nederland was gebleken, lieten zij het

in

in het barnen van den nood rustig doorstaan voor het Vaderland en den Koning, wiens moedig woord, zoo kenmerkend het algemeen gevoel des tijds uitdrukte en wonderen bewerkte. „*Mijn lot is hierboven bepaald*” sprak vastberaden de Vorst; *Ik heb de grondwet bezworen en zal ze handhaven!* en getrouw aan de zinspreuk van zijn heldhaftig geslacht: (*Je maintiendrai.*) moet thans het verwonderd Europa met eerbied getuigen, dat het waarlijk Koninklijk woord ten volle is gestand gedaan; terwijl het voor ons allen, vooral voor den krijgsman, een voorbeeld van navolging bevat; daar het vertrouwen op eene onveranderlijke lotsbestemming: het zekerste middel is, om onverschrokken de grootste gevaren te tarten en met volharding in de wanhoopigste omstandigheden, alleen den eisch van plicht te volbrengen,

Hadden de Belgische opstandelingen, gerugsteund door vreemde hulp, al ongehoorde voordeelen verkregen, zoo moesten zij toch zelve bekennen, dat zij voor een groot gedeelte in hunne oogmerken te leur gesteld, nog zeer ver van het einddoel verwijderd waren; Holland, dat zij ten ondergang hadden bestemd, wel verre van magteloos en ontzenuwd, voor den doodsteek gereed te liggen, bestond nog ongerept; verre van met een' enkelen slag, gelijk in *Frankrijk*, allen weerstand verlamd en den omwentelingsstroom eene ruime doorbraak geopend te hebben: stuitte deze tegen den onvoorziene weerstand van het miskende volkskarakter, en dreigde veeleer onder doodelijke verwoesting terug te ebben en gelijk doorgaans het gevolg is van

van elken gestuitten opstand, de volksmenners en hunne muitbenden te verzwelgen. Reeds begonnen de factien elkander onderling te verscheuren, en zonder nieuwe onvel-daden en vreemde inwerking, zou dit algemeene gevolg ook niet uit zijn gebleven.

De hoofden zagen wel in dat zij in het Hollandsche karakter ten eenemaal misgetast hadden; dat zij geheel anderen strijdsmagten zoude hebben te bekampen, en deze zoo gemakkelijk niet te overmeesteren zouden zijn, dan de handvol verraderlijk overvallene bezettingen; geen bijval stond hen hier te baat te komen; de kalme ernst der natie deed hen hier zien, dat het een kamp op leven en dood wezen zou; de rust, de bedaarde en onverwrikbare houding des Konings, die zij met zoo veel kleinachting hadden durven beschouwen, moest hen onbekende hulpbronnen doen vermoeden, die hen tot zachter gang aanmaanden; maar verdiept in het schelmstuk, stond hen geen weg open, tusschen vermetel voorthollen, of terugstorten door aarzelen, en dit deed hen tot nieuwe waagstukken besluiten, waarvan het slagen hen tot het einddoel kon geleiden.

Een doorn in hun vleesch was, aan de eene zijde het sterke *Maastricht*, met *Venlo* de sleutel der *Maas*, en de brug tot toegang voor vreemde hulp, die Holland uit Pruis-sen en Duitschland kon ontvangen: westelijk het magtige *Antwerpen*, dat met Staats-Vlaanderen de Schelde, België's levensbron beheerschte, zonder welke zij evenmin vertier naar buitenslands, als eenige overzeesche hulp verwachten konden, de vermeerstering van beiden, was de sluitsteen van hun gebouw, en tot deze gaf hen de medewerking der even

even talrijke als kwalijkgezinde bevolking, het vleijendst voorultzigt, en noopten hen het aanvankelijk geluk tegen deze beiden, door de vereeniging van geweld en verstand te beproeven. Gelukkig voor Oud-Nederland, dat zoo hier als daar, de moed en trouw der bevelhebbers zich waardig het vertrouwen bewees, dat hen die onschatbare panden ter bewaking had opgedragen. Zoo vaak men in latere tijden de geschiedenis van den Belgischen opstand leest, zal ook den naam van Dibbetz en Chassé met eerbied worden gedacht!

Om echter de schakel der zich thans snel opvolgende gebeurtenissen niet te verbreken, zullen wij eerst een oogenblik op den gang der staatkundige handelingen werpen, die nog meer dan openbaar geweld den vijandelijken opstand begunstigten.

Het voorloopig bewind, bestuurd door het driemanschap van de Potter, Tielemans en Van de Weyer, geleid door den Franschen invloed, had, terwijl het het werk der omwenteling voortzette, begrepen, dat alleen een gevestigd bewind, hen staande kon doen blijven, en (4 Octob.) tot derzelver keus, een zoogenaamd Congres van volksvertegenwoordigers, te Brussel tegen den 4 November beschreven, om over deszelfs vorm en de bepaling eener grondwet te beraadslagen. De hoop der welgezinden was, dat op hetzelfde het gezond verstand boven snood belang en partijwoede, ten welzijn des lands zou zegevieren, en een administratieve scheiding, onder dezelfde dynastie, het wel-

welzijn des lands zou bevorderen; waaraan geen twijfel was, indien men den geliefden Prins van Oranje, de teugels van het bewind mogt zien aanvaarden. Maar hiermede streed lijnrecht de bedoeling der partijhoofden en werktuigen van vreemden invloed. Schamper verwierpen deze het voorstel van wapenschorsing, dan onder inwilliging hunner buitensporige eischen van terugtogt der troepen en voorafgaande ontruiming der bezette plaatsen.

In dit thans verzamelde Congres, openbaarde zich al spoedig de magtige invloed der geestelijkheid, die hare vroegere bondgenoot, de democratische partij, weldra overstemde, welke een Gemeenebest wilde, waarmede evenmin zij, als de staatkunde van den nieuwen Franschen Koning gediend was. Een bewijs harer magt, werd opgeleverd door de verwijdering van het hoofdwerktuig der omwenteling, de Potter, welke nu het gewone lot van zelfzoekende volksmenners trof, door eerlang even als eens van der Noot in het niet der onbeduidenheid te verzingen: zoo als ook in het doordrijven eener grondwettigen regeringsvorm, met een Koning aan het hoofd; terwijl tevens de partij die den opstand bewerkt, en ook de keuze harer aanhangers tot afgevaardigden op het Congres bekuipt had, hunne snoode bedoelingen de kroon opzette en geheel ontmaskerde, door het huis van Nassau van de regering van België ten eenwigen dage uit te sluiten, en dus hunnen weldoener, Koning Willem, wien zij zoo veel verschuldigd waren, met een bloeddorstigen Philippus van Spanje gelijk te behandelen! Een waardig vervolg hunner vorige handelingen, toen zij alle burgerlijke en volksregten vertrappende, met zwarte on-

dank-

dankbaarheid, alle roerende en onroerende bijzondere eigendommen van den Koning en zijn geslacht, roofgierig in beslag hadden durven nemen. Plundering en moord bedreigden de rechtschapenen, die hiertegen hunne stem verheven, en evenmin achtte men deze, als Ruslands nadrukkelijke verklaring, van zoodanige uitsluiting, als eene daad van vijandelijkheid te zullen aanmerken.

Na de hooggaande klagen der Belgen over onderdrukkingen, die zij ten voorwendsel van hunnen opstand en het verbreken hunner eedverplichtingen hadden genomen; vooral na de uiterste daad van hooggezagschennis: de uitsluiting van een hooggeëerd, erkend stamhuis te hebben durven begaan, was de algemeene verwachting, dat zij in een bondig Verweerschrift (Manifest) voor geheel Europa de gronden hunner zoo onverklaarbare handelwijs zouden openleggen, en door het zonneklaar bewijs, dat hen geen andere weg tot herstel hunner bezwaren open was gelaten, zich van de blaam van onwettigen opstand zuiveren. Zulks eischte zoowel hun belang als het staats- en volksregt, en het overond geheiligd gebruik, bij den aanvang van vijandelijkheden tusschen staten en volkeren; hoe veel te meer nog, wanneer bijzondere gewesten de wapens tegen het bestuur opvatten. Zóó hadden de Nederlanders voor drie eeuwen gehandeld, toen zij het zwaard tegen de Spaansche tijrannij ontblootten, en daardoor tijdgenoot en nageslacht, hun regt en goede zaak, als onbetwistbaar deden erkennen. Maar welke klemredenen ook de Belgische gezagvoerders daartoe moesten aandringen, tot op den huldigen dag, is geen verweerschrift door hen openbaar gemaakt: waartoe zij nogtans evenzeer de verplichting gevoelden, als dat zij hun on-

ver-

vermogen bewezen, om den minsten glimp tot bemanteling hunner handeling te kunnen voortbrengen, daar eene commissie, kort na de omwenteling tot deszelfs vervaardiging benoemd, na vijf maanden vruchteloozen arbeid ontbonden werd, zonder het tot stand te kunnen brengen. Dit alleen is voldoende, om hen door de vierschaar van het openlijk gevoelen, bij verstek, te doen vonnissen, als schuldig aan schandelijk oproer, en de onwettigheid der door hen opgeworpene besturen en van elk nieuw Staatshoofd te bewijzen. Want welke bescherming ook onbevoegde vreemde magten dezen mogen verleen, zoo is de eenwige waarheid onbetwistbaar, dat geweld nimmer regt bepaalt, en dit dus aan de zijde van Koning Willem en van Oud-Nederland blijft!

Onder de menige Kandidaten tot het nieuwe Koningsschap, ieder door hunne partij voorgestaan, vereenigde zich de meeste stemmen, die der magtige Franschgezinden (3 Febr) om de kroon van Belgie, den Hertog van Nemours, tweeden zoon van den Franschen Koning, aan te bieden, die echter de commissie, welke met den namaligen regent aan het hoofd, hem deze keuze kwam melden, uit hooge staatkundige inzichten, welligt ook wegens Englands nalijver, voor deze eer bedankte. Ten gevolge daarvan keerden de afgezanten onverrichter zake terug; en nu besloot het Congres, om intusschen het Hooggezag tijdelijk aan een' Regent op te dragen, tot eene nieuwe Koningskeuze de eindbeslissing bewerkte, en hiertoe werd de Baron Surlot de Chokler, die bijzonder de welwillendheid van den Franschen Vorst ver-

verkregen had, met eene aanmerkelijke meerderheid van stemmen (23 Febr.) verkoren (*).

Deze Regent, welke de hem opgedragene waardigheid, plegtig doch zonder persoonlijke praal (21 Febr.) aanvaardde, mogt in eenen ondergeschikten bring, door karakter en bijzondere bekwaamheden, al zekere achting verdienen, voor de hem opgelegde taak was hij even onberekend, als hij, die een klein vaartuig op stille binnenwateren weet te besturen, in staat zou zijn, in de onstuimige zee, bij woedende stormen, met vaste hand, het roer van eene geslingerde kiel te houden, en de wrakke staatshulk, eene veilige haven te doen bereiken! Edoch, ofschoon al hem, de hoedanigheden ontbraken, die zulk eene hooge betrekking en moeilijke omstandigheden eischten, kan hem echter eene zekere maat van vastheid en gematigdheid in het handhaven der orde, in het beperken van de buitensporigheden der regeringloosheid, welke hij veelal tegen zijn

zin

(*) Erasmus Louis, Baron Surlet de Chokier, uit een oud Limburgs geslacht (1769) geboren, had aan de eerste Belgische omwenteling met de Luiksche krijgsmagt werkdadig deel genomen; Onder Napoleon (1812) lid van het Wetgevend Ligchaam, werd hij sedert 1814 tot 1818 en in 1828, Lid der Tweede Kamer, waar hij onder de Belgische oppositie-leden, door spitsvinnigheid zich meermalen had doen opmerken, zoowel als door zedelijkheid gunstig onderscheiden. Als aanzienlijk grondbezitter had hij zich als een kundig landhuishoudkundige, vooral door veredeling van het schapenras doen kennen. Zekere zondelingheid en eenvoudigheid in kleding en voorkomen, welke hem een zweem van Franklin gaf, had hem eene volksgezindheid doen verkrijgen, die hem bij de onderscheidene partijen welgevallig genoeg maakte, om de keuze op hem, boven den graaf de Merode te bepalen.

zin zag plaats grijpen, zonder ze te kunnen stuiten, niet ontzegd worden.

Eene andere gewigtige staatshandeling had intusschen plaats gegrepen. Met allen grond had Koning Willem den bijstand der groote Mogendheden, waarborgen van het traktaat van *Weenen* (1815) ingeroepen, om gezamenlijk met hem, de middelen tot beëindiging der onlusten te beramen (*). Ten gevolge daarvan vereenigden zich te *Londen* de afgevaardigden van Rusland, Oostenrijk, Pruisen, Engeland en Frank-

(*) Met het hoogste regt kon de Koning van de groote Mogendheden eischen, dat zij de opofferingen zouden doen gelden, welke zij ten prijs van het nieuwe Koninkrijk der Nederlanden hadden gemaakt. Engeland had in 1814 de kostbare volkplantingen van de *Kaap de Goede Hoop*, *Essequibo* en *Demerary* behouden, en daartegen eene schadevergoeding van 3 milloenen ponden sterlings toegezegd, die het echter vereffend achte, door in deszelfs plaats België aan Holland toe te voegen, en dus het koninkrijk der Nederlanden te vormen, waarop geheime belangzucht het ten sterkste deed aandringen. Wordt hierbij nog gevoegd de bijdragen tot de vestingen in België, het overnemen van de aanzienlijke schuldverplichtingen, het onthouden aandeel in de Fransche ontschadigingsgelden, zoo zal voor Holland deze opoffering weinig minder dan 100 milloenen schats hebben bedragen, om met België tot een koninkrijk vereenigd te worden.

Het zeker vertrouwen op het vervullen hunner verplichtingen tot rustherstel, had het Nederlands bestuur tot vermindering van die maatregelen bewogen, welke deze voorzeker zouden hebben bewerkt, doch waarvan verwoestingen onafscheidelijk waren, die men in eigene gewesten wenschte te vermijden, welke door eene vreedzame schikking tot hunnen plicht stonden terug te keeren. Hieraan dankten de opstandelingen grootendeels hunnen voorspoed; daar zij, bekend met deze denkwijz, en de vrede-zucht der mogendheden, zonder schroom alles opzetten, en voor den geheelen ondergang des lands niet terug deinsden.

Frankrijk, alle beroemde staatsmannen, doorkneed in diplomatieke kunsten, waaronder zich wegens Frankrijk de zoo staatslistige de T a l l e y r a n d bevond. Hoe verschillende ook de staatkundige inzichten der kabinetten mogten zijn, zij stemden echter wegens de noodzakelijkheid overeen, om het eerste punt hunner handelingen, te moeten doen bestaan, in het stuiten der voortzetting van eenen kamp, welke, bij zoo veel alom verspreide brandstof, het uitbarsten van eenen algemeenen oorlog, wegens staatkundige beginselen kon bewerken, die tot den van alle ijselijkheden vergezelden strijd, van den armen tegen den vermogenden, tegen maatschappelijke orde en wet, leiden kon, en daartoe behoorde men aan het wederzijdsche bloedvergieten door eene wapenschorsing perk te stellen. Volgens de bepalingen der Conferentie, (2^e Prot. 17 nov.): bleef elk in bezit der door de wederzijdsche troepen bezette plaatsen, tot op het sluiten van eenen bepaalden wapenstilstand of verdrag; terwijl de schending daarvan als eene daad van geweld tegen de Mogendheden zou worden aangemerkt.

Beide partijen werden hiervan onderrigt. Van de zijde des Konings ontmoette dit voorstel alle bereidwilligheid; de Belgen daarentegen, opgeblazen door schijnbare voordeelen, weerstreefden dit overmoedig, tot dat gevoelligen lessen, op het onverhoedst ontvangen, hunnen ijdel en wan in korten en hen reukeliker deed worden; zoo dat zij zich tot erkenning derzelve voegden, ofschoon met eenen onwil, die zij door gedurige schendingen aan den dag legden. Zij erlangden echter aanmerkelijke voordeelen, bij de wapenschorsing; zonder deze zouden zij zich niet lang in het bezit van *Kenlo* hebben verheugd, maar dit, waar-

11

schijn-

schijnt spoedig door den Hertog van Saxe Weimar hem afhandig zijn gemaakt. Zij verkregen voorts de opheffing van de door den Koning aangekondigde blokkade der Vlaamsche zeekusten, die het Engelsche handelsbelang in den weg stond, en hiermede den vrijen aanvoer van al het hun benoodigde uit dat rijk.

Twee bijna gelijktijdige gebeurtenissen werkten hoogstnadeelig op de belangen van Holland en op de handelingen der Conferentie, welke daardoor meer en meer zich van derzelver oorspronkelijke aard en bedoeling verwijderde, en ofschoon onder denzelfden naam voortdurende, de rol van bemiddeling voor dien van wetbepaling, onder gedurig wisselen verwisselde, zonder in een van beiden die vastheid te betoonen, welke op eene billijke wijs den noodlottigen toestand tot een gewenscht en spoedig einde had kunnen brengen. De eene was de verandering van het Engelsche ministerie, waaruit de partij der omwenteling in Frankrijk en van den Belgischen opstand, de billijkdenkende Hollandsgezinde had verdrongen. De andere was de opstand in Polen, welke de welgezindheid van den Russischen Keizer ten eenemaal knuisterde, daar deszelfs demping de grootste inspanningen en het gebruik der krijgsmagt eischte, die hij tot het herstel der zaken in België had kunnen doen medewerken; dezelve noopte ook Pruisen en Oostenrijk tot de uiterste waakzaamheid, opdat deze geen' weerklank in de aangrensende gewesten vinden mocht, en verplichtte hen aldaar aanzienlijke

lijke strijdkrachten; tot het doen eerbiedigen van het grondgebied, zamen te trekken. Bij de laatste mogelijkheid vatte zich nog de bezorgheid wegens de toenemende spanning in Italië en dit alles vereenigde zich, om deze Magten, niet zonder grond hulverig te maken, om in eene vreemde aangelegenheid, met wapenkracht tusschen beide te treden, en overeenkomstig hunne heilige verplichting en waar belang, krachtadig het wettig gezag en de zaak der regvaardigheid te handhaven; terwijl men van den tijd eene gunstige verandering van omstandigheden verwachtende, door vreedzame onderhandelingen, het doel op eene men hagenlijke wijze, dan doet krijgsgeweld hoopte te bereiken; en zoo werd het strijdperk voor alle diplomatische splitsindigheden geopend, welke het vraagpunt hoe langer hoe meer verwikkelden.

Slechts in één hoofdbeginsel stemden alle Magten overeen, in het behoud van den vrede ten allen prijs. Weldra werd het ook dat van den nieuwen Franschen Koning, als de eenige mogelijkheid bevattende, om zich op den wankelbaren, door de overdrevene omwentelinggezinden en de aanhangers van het verbannen stamhuis, zoo hevig geschokten troon te handhaven; hetwelk ook in de belangen der vreemde magten opgesloten en eene stilzwijgende overeenkomst, als het ware getroffen scheen, om hem de kroon te waarborgen, mits de Franschen zich van alle krijgsondernemingen, aanvallen en hulpbieding aan den toenemenden geest van omwenteling onthielden. Het was dit heerschend denkbeeld, met de bijzondere inzichten van Engeland en Frankrijk, welke, zonder evenwel hunne eigene belangen te vergeten, de handen tot een gemeenschappelijk doel, in-

in een sloegen, namelijk het tegenwerken der herstelling van het Koninkrijk der Nederlanden, die den gang dezer staatkundige vereeniging een zoo zonderlingen loop deed nemen, en ten eenmaal van de hare ware bedoeling uitdrukkende naam: Conferentie afwijken.

Engelands nijver, tegen elke ontwikkeling van vreemden handel en nijverheid, die slechts de minste scheidingsdeur dezer, voor haar staatsvoortdoring onmisbare levensbronnen, zou kunnen dreigen, had met evenveel afgunst, de herleving des eersten in Holland, de ontwikkeling en welige bloei der laatste, in België gezien, als met baatzuchtig welgevalen zich in den schok verheugd, die beide door geweldige afscheuring had getroffen; te meer, daar zulks tevens aan het geduchte Rusland en deszelfs Bondgenooten, een magtigen steun deed ontvallen. Maar ter zelfder tijd had het oene andere bezorgdheid te bestrijden, te weten die voor eene inlijving of vereeniging van België en Frankrijk, welke van nader bij, met onberekenbare gevolgen dreigende, ten allen prijs verhoed moest worden (*). Zulks was alleen mogelijk, door zich, tegen het herstel van het Nassausche Stamhuis

(*) Deze beduchtheid van Engeland was geenszins harsenschimmig daar zulks het aan dat gevaar blootstelde, waarmede Napoleon deszelfs zeebewind den doodelijksten slag bereidde. Frankrijk bezat behalve *Cherbourg*, noordelijk van *Brest*, geene groote krijgshaven aan de Noordzee. Antwerpen's bezit schonk het deze met de Noordelijke sleutel van het beide rijken afscheidend Kanaal, en vergunde met de voornoemde havens, dit ter wederzijde te omvatten. Van Antwerpen kon de talrijkste vloot, door deszelfs vestingwerken volkomen veilig tegen allen aanval en zeegevaar, op het juiste tijdstip in één etmaal in volle zee verschij-

huis, met dat Rijk te vereenigen, welks staatskundige inzichten hetzelfde doel beoogden, daar men de restauratie van dit in België, als den eersten stap tot dat der Bourbons in Frankrijk beschouwde.

nen, terwijl Engeland, om zulks te verhinderen, steeds eene aanzienlijke zeemagt aan de hagchelijkheid van stormwinden en gevaarlijke stranden bloot moest stellen en nogthans blootstond om vaak het doel te zien missen.

ZEVENDE AVOND.

Thans hernemen wij den draad der kriegsgebeurtenissen, welke wij eenigzins vooruit waren gesneld, om met den toedragt der staatkundige handelingen in betrekking te blijven. Wij hebben gezien hoe het steeds dreigender gevaar, de nood, maar tevens ook de geestdrift in Noord-Nederland, ten hoogsten trap heeft doen stijgen; thans is het tijdstip der beslissing genaderd waarin blijken zal, of de nationale krachtsontwikkeling vermogend zal zijn, tegen den vreesse-lijk aandruisschenden vloed een dam op te werpen, welke zijne woede tart: dan wel, of al de reddingspogingen ver-geefs aangewend zijn geworden; en wij zien met welgeval-len de woedende orkanen magteloos tegen het staatsgebouw aangieren, dat gevestigd op de grondslagen van eendragt, moed en vertrouwen op die hoogere magt, welke de regt-vaardige zaak nimmer laat bezwijken, en de boosheid hare grenzen stelt, onwrikbaar den geweldigsten schok trots biedt. Met eigendommelijke, door het ongeluk op de proef gestelde krachten, zal Oud-Nederland weldra gelijk een
door

door den storm gebogene eik, zich met verdubbelde oerkracht weder oprigten en het in vruchteloze woede uitgeput geweld, met reuzensterkte terug werpen!

Het rijke en magtige Antwerpen dat Napoleon als zijn kostbaarst kroonjuweel, als de heichste grondsteen van zijn toekomstig zeebewind, zoo hoog waardeerde; voormaals in het bezit van den wereldhandel, thans nog de gelukkig bedeelde mededingster van Amsterdams en Rotterdams koopbedrijf; vergold met schandelijke vergetelheid de onmetelijke voordeelen, die het aan den Nassauschen Vorst dankte, om reeds van den aanvang af de bitterste partijhaat aan den dag te leggen. Nauwelijks was de eerste maar van Brussels wandaad alhier verspreid, of eene dweepzieke, onverlichte bevolking, toonde zich volijverig om dat voetspoor te volgen, en voorzeker zouden zonder de vastberadenheid van den Beroephebber, en het ontzag voor de Citadel, toen reeds aldaar dezelfde schandtooneelen, als twee maanden later hebben plaats gegrepen. Thans deed het ernstig gemeend dreigement van den wakkeren Generaal Chassé: om in geval van opstand de stad in de asche te zullen leggen, de welgezinde en gegoede bevolking zelve de wapens aangrijpen: en het talrijk zamengeschoolde graauw, verstoof op de eerste geweerschoten, die eenige belhamers in het stof deden bijten. Dus werd voor het oogenblik de orde en rust hersteld en de gewigtige koopstad voor de onheilen bewaard, die haar dreigend boven het hoofd hingen. Eervolle vermelding verdient hierbij den door groote letterkundige verdiensten beroemden Willemaen, die onder de eersten der weldenkende burgers was, die met de wapens in de vuist, het oproer hielpen dampen.

Wel-

Weldra verscheen een aantal Hollandsche krijgsschepen op de Schelde, die met de vermeederde bezetting en het voor de stad geplaatste leger, de booze gezindheid breidelde, welke echter met het uitbreiden van den opstand, zich meer en meer openbaarde, en met ongeduld slechts het oogenblik verbeidde, om in vollen woede zich te ver-
toonen; op alle mogelijke wijzen door de raddraaijers des opstands aangevoerd, was *Antwerpen* wezenlijk een vulkaan, wiens uitbarsting elk oogenblik te duchten stond. De ongevallen die het Hollandsche leger hadden getroffen; de verplichting om de stelling achter de *Nethe*, tot dekking der Oud-Nederlandsche grenslnie te verlaten, scheen den opstandelingen, gestijfd door oude herinneringen aan het bloedig verijdelen von Anjou's verradelijken aanslag, het tijdstip geboren te zijn, om openlijk op te treden, met de ijdele hoop, om in de verwarring van eenen opstand. den Hollanderen, gemakkelijk te zullen overweldigen, en gelijk uit zoo vele andere sterke vestingen ook Antwerpen uit te stommelen.

De nadering van sterke oproerbenden, en de toenemende onrustigheid dertalrijke bevolking. bewoog den Opperbevelhebber Chassé, de stad (24 Oct.) in staat van beleg te verklaren, en tot derzelver bevestiging eenige polders onder water te zetten, als ook sommige huizen te doen afbranden, die bij, en onder het geschut der wallen gelegen, de vijanden zeer konden begunstigen. Dit deed de ten top gestegen gisting, met alle geweld uitbarsten. Onmiddellijk na het vertrek van den Prins van Oranje (25 Oct.) rotte het graauw te zaam, vermengd met een groot aantal muiltelingen, met de menigvuldige vlugtelingen van buiten, heime-

moelijk binnen gesloopen : en bedreigde de troepen , die verplicht den wijden omvang der wallen , de poorten en de voornaamste punten der stad te bezetten , door den algemeenen opstand omringd , met moeite de onderlinge gemeenschap onderhielden. De gematigdheid van deze om zich alleen tot de verdediging te bepalen , en slechts in het uiterste tot geweld over te gaan , deed de stoutheld der muiters , die zulks als vrees aanmerkten , tot zoo ver aangroeljen , dat zij des morgens (den 26sten) een schip met wapens der afgedankte Belgische soldaten beladen , aanvielen en vermeerden. Hierdoor en op elke andere wijs , van eigen of elders geroofd geweer voorzien , grijpt het steeds toemend gemeen , de alom verdeelde Hollandsche posten aan ; overmant de zwakkere , die grootendeels vermoord werden , en een algemeen gevecht ontstaat door de geheele stad , op alle punten : hetwelk door de Hollanders , ondanks de ongunstigste omstandigheden met de grootste standvastigheid werd volgehouden : daar zij door een talloos gewapend gespuis zich besprongen zagen , hetwelk uit de omringende huizen de onbedekt staande geslotene troepen , sluipmoordend ten kogeldoel koos doch voor elken ernstigen aanval met de bajonet , lafhartig de wijk nam ; hierdoor konden ook van tijd tot tijd , eenige der meest benaauwde posten , van de Citadel door versche hulp versterkt en afgelost worden. Met bewondering zag men den onversaagden Hertog van Saxon Weimar , ondanks eene kwetsing aan den voet , in het gevecht voor de stad ontvangen , onder een hagelbui van kogels , de straten dooreilen , om zich naar de benarde punten te begeven , den staat des gevechts te verkennen , en de dappere kampers hulp en moed mede te deelen ; en

zoo slaagde de heldhaftige inspanning der bezetting, schoon niet zonder vele bloedige offers, om den geheelen dag en den volgenden nacht zich in het bezit van den ongemeten omtrek der wallen, der poorten en van de hoofdposten in de stad, te handhaven; en zoowel den aanval van buiten te verijdelen, als dien der oproerlingen terug te slaan.

Met het schemeren van het morgenlicht, hervatten deze, die den geheelen nacht in de kroegen, hunnen moed door sterken drank hadden opgewonden, den onafgebroken strijd met dubbele woede, tegen de verdeelde, door langen kamp en nachtwaak onder het geweer, afgematte Hollanders. Terwijl de benden van Mellinet, Niellon en van den befaamden Kessels, thans met groote magt tegen de stad aandrongen, stroomde een tallooze hoop gewapende muitelingen naar de Rode- en Burgerhoutsche poorten, wierp zich in de aangrenzende huizen, en overstelpte van achteren met een hagel van kogels, de zich verdedigende troepen; die dus, om niet weerloos tot den laatsten man geveld te worden, en van alle zijden aangegrepen, op last van den Generaal Chassé terug moesten trekken.

Thans openden de muiters de poorten voor hunne medestanders, die nu bij duizenden naar binnen stroomden, en zich met hen, ten aanval der Hollandsche door de stad verspreide troepen, vereenigden. Onmogelijk was dezen, van rondsom uit de huizen beschoten, hunne posten langer te handhaven. Zij volbragten hunnen aftocht naar de Citadel onder een gedurig gevecht; meermalen verplicht zich den weg met het bajonet te banen; terwijl intusschen de opstandelingen de wallen innamen.

Onder de blijken van vastberadenheid in de haghelijc-

ste

ste gesteldheid, verdient de daad van den bevelhebber van eene der poortwachten, de Luitr. Huberts, van het Algemeen Depôt, vermelding. Een groot gedeelte zijner onderhebbende, ontmoedigd door het bevel, om zich van alle geweld tegen de dreigende zamenrottingen der opstandelingen, te onthouden, had hem tot drie man na verlaten. Onwrikbaar besloten den hem aanvertrouwd post tot het uiterste te handhaven, deed hij de deur en vangsters zijner wachts zoo goed mogelijk sluiten, en gehaste zijne onderhebbende zich slechts vlijtig bezig te houden met de aanwezige geweren te laden en hem toe te reiken, met een van welke hij zich aan een venster plaatste en nu op den aandruischenden hoop losbrandde. Een goed schutter zijnde, deed hij zulks herhaald met zoodanig gevolg, dat hij door weltreffende schooten, de muiters op een oerbledigen afstand hield, en door het lot hunner makkers afgeschrikt, den moed benam om verder te dringen. Een geruimen tijd had dezen ongelijken kamp van één enkel man en een tallozen hoop met onbezweken moed voortgedruurd; toen een in de nabijheid voorbij trekkende Koninklijke troep, hem lucht en gelegenheid gaf, zich met dezen te vereenigen en zich bij de overigen in den omtrek der Citadel te voegen.

Hagchelijk was de toestand der bezetting in de stad; alleen de Citadel en de oorlogschepen kon haar lucht maken, doch derzelve vuur niet worden aangewend, zoo lang de in de stad verspreide benden aan hetzelfde verderf bloot stonden. Ofschoon hare bevolking alle aanspraak op verachting verloren had, daar niet alleen het grauw in de gruwelijkste moorddaden, maar ook eene menigte jonge lieden uit betere standen, in het verraderlijk doodschloot der af-
trek-

trekkende Hollanders; uitkelders en vensters, wedijverden; nogtans stond het den menschlievenden Generaal Chassé tegen de borst, om eene bloeiende handelstad, die hem zelve zoo lang ten verblijf had verstrekt, en met haar ½ rijks eigendommen, die van zoo vele Hollanders en vreemden: de met zieken en gekwetsten opgehoopte hospitalen, zonder den uitersten nooddwang aan het onvermijdelijk verderf te wijden; slechts enkele kanonschoten, op het stadskwartier van *St. Andreas*, waar de troepen het felste aangevallen werden; verstrekten tot aankondiging van hetgene hij vermogend was te doen. Bereidwillig opende hij daarom het oor aan voorstellen, die hem de sparing der stad tevens met de redding der bezetting, scheen te verzekeren. Aanzienlijke welgezinde inwoners, rijke kooplieden, de schrikkelijke gevolgen inziende, welke het beschieten eener stad moest hebben, die vol rijkdom in de huizen, vol onschatbare gewrochten der kunst, in openbare en bijzondere gestichten was: terwijl de kostbaarste koopwaren de pakhuizen vervulden, de havenkom met rijkbeladene schepen vol lag: deze smeekten hem eene schikking te willen aannemen, waarbij de troepen ongestoord de stad ontruimende zich op en in den omtrek van het Kasteel terug trekken en de vijandelijkheden ophouden zouden; terwijl voorts eene bezending, des Konings goedachten zou gaan vernemen.

Hoe veel onheil zou niet zijn bespaard, bij het erkennen van de edelmoedige toestemming van den braven Bevelhebber, die zelfs de stads-sleutels hen op het stadhuis liet overleveren, en een witte vrede-vlag tot verzekering, van het Kasteel deed waperen! Dankbaar verheugden zich alle onbevooroordeelde inwoners; maar niet voldaan waren hierme-

mede, de overmoedige hoofden der opstandelingen, trouwloos binnengeholpen; en weldra zouden de verdwaasde Antwerpenaren ondervinden, dat de straf steeds de misdaad op de hielen volgt! Gelijk het paard van Troye, hadden zij de muiterbenden ingehaald en dadelijk ondervonden zij, dat deze zich het meesterschap aanmatigden, zonder zich te bekommeren aan hetgene de stad over het hoofd hing. In dollen euvelmoed durfde Kessels, de geslotene overeenkomst verwerpen, en verwaten van den Generaal Chassé de overgaaf der Citadel en vloot, het overleveren der wapenen van de troepen te eischen! tot vier uur 's namiddags bedenktijd gevende. Met verontwaardiging werden de schaamteloze eischen der muikers afgeslagen: die zoo trouwloos als onbeschaamd in hunne aanvallen tegen de troepen steeds voortgingen. Zij haalden de stukken van de wallen, plantten die tegen de oorlogschepen en het Arsenaal, waarin een groot gedeelte der infanterie vereenigd was, en weldra begonnen zij dezelve met de buizen hevig met geweerte beschieten, zonder dat deze, gehoorzaam aan het bevel om den tijd van wapenschorsing te eerbiedigen, zulks beantwoorden. Aangemoedigd door deze werkeloosheid, werd hunne stoutheid steeds grooter, hun geweervuur heviger, naarmate zij in getal aangroelden. Kessels brandde met zijn geschut, op de poort van het Tuighuis, en in onbegrijpelijke onzinnigheid op de ten stroom liggende oorlogschepen los. Het herhaalde beuken op de verrammelde poort, doet deze openspringen, terwijl de kogels aanmerkelijk nadeel en nog meer verwarring onder de dicht opeen geschaarde troepen veroorzaken; deze die als het ware zich weerloos den dood ten offer gewijd zagen

gen, schitten het hoog tijd de noodlottige plaats te ontruimen en afgemat door het langdurig gevecht, verlaten zij door de zijde-poort het onhoudbaar gebouw, om den terugtogt naar het kasteel te nemen; maar niet zoodra ontwaren zelfs de opstandelingen, of duizenden bij duizenden snellen uit de aangrenzende straten toe om hen van alle zijden te omvangen en den aftogt daarheen af te snijden; zoo dat het alleen met de grootste inspanning mogelijk was, dat zij hetzelfde bereiken, het tot dier ongelukkigen ontgaan konden, die gewond of anders den muniters in handen gevallen, zij op de gruwzaamste wijs, onder hun gezigt hadden zien vermoorden.

Met gloeiende verontwaardiging had de bezetting der Citadel, de scheepsmagt op de Schelde, de kluisters van het bevelgeduld, dat hen tot werkelooze aanschouwers van de verradelijke aanvalen der muitelingen veroordeelde en tot bloote zelfverdediging beperkte. Het gespannen ongeduld hield deurende blik op de seinpaa! van het bolwerk Toledo gevestigd; vanwaar de wapperende vlag, verdelging of wapenrust beslissen moest. Met de brandende lonten stonden de kanonniers van het in de latere belagering, zoo beroemde 3de Bataillon Artillerie Nationale Militaire, bij de welgerigte vuurmonden op de vestingsbatterijen; die der oorlogsvaartuigen achter de geopende geschutsporten, brandende van verlangen om den aangedanen hoon te wreken; maar nog weerhield de heilige krijgswet hen zeer eerbiedigende, Bevelhebber, de verantwoorde-

delijkheid jegens Europa en zijnen Vorst, om zelfs den minsten zweem van verdragschennis op zich té laden; nog huiverde hij om het woord uit te spreken, waarvan de gevolgen onberekenbaar waren: en er behoorde al den dolzinnigen overmoed der muitelingen toe, om blind voor alles, de maat van geduld te doen overloopen, en eene magt te tarten, die hen verpletteren moest. Want wat konden zij tegenstellen aan het talrijk zwaar gescht der wallen, of aan de aanzienlijke scheepsmagt, die onder het opperbevel van den wakkeren *Lew e v a n A d n a a r d*, uit een zwaar fregat, 2 korvetten, 1 brik en 4 kanonneerboden bestaande, door Officieren van beproefden moed en verdiensten aangevoerd werd, van welke het genoeg is een *K o o p m a n s*, van *M a r e n*, van *S p e y k* en een' *Z o u t m a n*, afstammeling van den overwinnaar op *D o g g e r s b a n k*, te noemen.

Reeds hadden zij een geruimen tijd met schending der overeenkomst en wapenstilstand, de stoutheid gehad, dezelve met het geweer te beschieten, en deze door ongestraftheid aangroeiende, vermaten zij zich, gelijktijdig met den aanval op het tuighuis, hunne op de kaai geplante stukken op Hollands oorlogbodems los te branden. Eenige vlootelingen werden getroffen, de Boot n°. 2 ontredderd; deszelfs bevelhebber, dezelfde *v a n S p e y k*, die weinig maanden later zijn naam in het boek der onsterfelijkheid schreef, thans tot de uiterste grens der noodweer gedrongen, gaf met zijne dertig ponders antwoord op deze trouwloze aandrang, en daarmede als ware het sein voor de geheele scheepsmagt, die nu met een schrikkelijk gedonder haar vuur tegen de stad opende.

Juist

Juist bereikten de laatsten der het Tuighuis verlatende troepen, den bedekten weg der Citadel, toen de donder van het geschut van de Scheldè overrolde, en het taai geduld der bezetting uit den band deed springen. De grijze Opperbevelhebber gaf den vurigen aandrang van den waardigen Hertog van Saxon Weimar en verdere bevelhebbers toe, om zonder het laatste tijdpunt van den reeds zoo schandelijk verbroken wapenstilstand te verbelden, het geweld, dat waarlijk dreigend kon worden, met nadruk terug te wijzen. Het was omstreeks vier uur, toen voor het oog der driest aangedrongen muiters de vredevlag daalde en de strijdverkondigende Oud-Nederlandsche vaan ruischend ten top steeg, en eer zij verbaasd starende, zich bezinnen konden, braakten alle vuurmonden van slot en vloot, dood en verderf over hen, over de misdadige stad uit, en deden met de eerste schooten alle oproerkreten in een jammergehul veranderen. De kogels klonken in de dichte hoopen der muiters, welke de op het Kasteel aanlopende straten vervulden; het schroot overstelpde de menigte, die dolzinnig op het kasteelplein (Esplanade) was voorgedrongen, en deed haar met een ontzettende slagting, als kaf voor den wind verstulven; in een oogenblik was deszelfs omvang, waren de kaden schoongeveegd, terwijl de bommen en granaten, in verschillende rigtingen de lucht doorkruissende, ver en nabij, dood en verderf verbreidden. Weldra gingen van alle zijden de vlammen op en Antwerpens laatste stond scheen geslagen! Diepe ontzetting had razende overmoed vervangen; bleek bestorven hadden de zoo drieste muiters, eensklaps allen moed verloren. De inwoners nergens voor de gonzende kogels of de inval-
len-

lende bommen veilig, met doodelijke angst bevangen, baden de regering om te pogen den zekeren ondergang af te wenden; eene bezending der welgezinden, begaf zich naar den bevelhebber, om hem op de demoedigste wijs om verschooning der stad te smeken; eerst na herhaalde pogingen gaf deze, edelmoediger dan zij verdiend hadden, aan hunne bede toe, en tegen acht uur het bevel om het vuur te staken, nadat het omtrent vier uur van het kasteel, eenigen tijd langer van de schepen geduurd had, daar de hernieuwde vijandelijke beschieting der munitiers eene nadrukkelijke beantwoording vorderde. Hoog bevel had juist het vuur doen staken, toen de opkomende vloed dat der daardoor rijzende schepen allervernielendst moest doen werken; hetwelk nu wederzijds omstreeks tien uur geheel ophield.

Maar de uitwerking van het bombardement deed zich thans in vollen omvang ontwaren. Ontzettend was de verwoesting: verscheiden honderden huizen waren vernield, verbrand of zeer beschadigd: die aan de rivierzijde door het zware scheepsgeschut in puin gelegd. De bewaarplaats der koopwaren, het Entrepôt, een heerlijk en onmeetbaar gebouw, opgevuld met de kostbaarste waren ging in vlammen op. Het rijk voorziene tuighuis en de wijd uitgestrekte Constructie-winkel der artillerie werd door eene van de Citadel uitgezondene afdeeling van het algemeen depôt der landmagt en van de artillerie, stoutmoedig aangevoerd door de Luitenants *Weinhagen* en *Brandon*, in brand gestoken, opdat den nog aanwezigen voorraad, den vijand niet te stade mogt komen; grootendeels was echter deze door de onvermoeide inspanningen van den Directeur, Luitenant Kolonel *Riesz*, naar Holland afgescheept, en daardoor eene

thans zoo onschatbare waarde van krijgsgereedschappen, vooral eene overgrootte menigte metaal geschut en duizenden geweren, behouden geworden. Onberekenbaar was de schade door de vernieling van zoo vele kostbare waren, eigendommen en gebouwen; aanvankelijk, misschien te overdreven op 80 millioenen guldens geschat, heeft zij zeker de minste raming van 15 millioenen overstegen.

Der menschelevendheid van den Generaal Chassé, die bij het bombardement zoo veel gematigdheid bewees, en zijne bereidwilligheid om den schuldelloozen niet met den schuldigen een zelfde lot te doen deelen, alleen moge Antwerpen het danken, dat zij met alle hare rijkdommen en kunstschaten, niet uit de rei van Europa's handelsteden is uitgewischt; hetgeen bij eene voortzetting of hervatting van het bombardement onfeilbaar haar beschoren stond; want wat ware, volgens het regt des oorlogs, billijker geweest, dan dat hij van zijne kracht gebruik makende, den trouwlooze inwoners, tusschen het ujdrijven der ingehaalde multelingen, of de verdelging der stad, door eene vernieuwde beschieting, slechts de keus had overgelaten.

Geredelijk bewilligden zij ook in al de hoogstbillijke voorwaarden, onder welke zij de staking der vijandelijkheden verkregen: en die zij smartelijk getruchtigd, zich wel wachten weder uit te tarten. Zoodanig waren die, welke in afwachting van 's Konings goedachten, inhielden: de bepaling van zekeren omtrek rondom de vesting, welken de opstandelingen niet mochten overschrijden; teruggave van het geroofde, der levensmiddelen enz. en het saken van alle vijandelijkheden jegens de vloot.

Schrik-

Schrikbarend verkondigde de donder van het geschut en de rooden gloed aan den hemel wijd en breed het lot van Antwerpen; weldra door het angstademend berigt van den afgevaardigden Rogier aan het Brusselsch bestuur bevestigd. Opzetting en schrik overmeesterde eensklaps de nog onlangs zoo opgeblazen, en deden op eens de nevels van eigenwaan verdwijnen; nu bleek hen, hoezeer zij zich wegens de Hollanders hadden vergist, door hun gedrag, aan kleinmoedigheid toe te schrijven. Zij waren te verblind geweest om in te zien; dat het Gouvernement voor de vernieling van eigene plaatsen huiverde, die het tot plicht en gehoorzaamheid wenschte te doen terugkeeren; hunne grenzelooze overmoed vermat zich, allen te durven veroorlooven; thans door het onverwacht kraschtoen verpletterd, zagen zij met verbazing de ware oorzaken in waaraan alleen zij hunne voordeelen en Brussels aanzijn hadden te danken gehad, en met beklemming, dat de strijd die zij zegenrijkend geeindigd waanden, thans eerst aanvang stond te nemen. Van hier dat alle verdere vijandelijke pogingen tegen de Citadel gestaakt werden en de wapenschorsing in der daad, uit den angst gehandhaafd bleef, dat de wedervergelding de stad den ondergang zou berokkenen.

Was men al geslaagd om den voorgang der vlammen te stuiten, nog gedurende verscheidene dagen sloegen zij, hier en daar, steeds uit de smelende puinhoopen, vooral van het entrepôt uit, eene aangewende hulp deze meeder konde worden. In het bombardement waren een groot aantal miltiers omgekomen, ongelukkig ook menige onschuldige inwoners getroffen, of onder het puin hunner woningen bedolven geworden; vooral had men te betreurven, dat een bom,

on.

ongelukkigerwijs in het hospitaal der hulpeloze Nederlandsche gekweten, was gevallen, welke thans ten gevolge der overeenkomst, naar veiliger plaatsen konden worden vervoerd.

Onbeduidend was het verlies der bezetting; de scheepsmagt echter verloor door het verraderlijk vuur der opstandelingen, behalve eenige manschappen, twee wakkere jonge officieren, den Luitenant ter zee L. C. Maas, wegens vroegere heldhaftigheid met het ridderkruis versierd, die aan boord van het schip *Proserpina* doodelijk getroffen werd; zoo ook deed het verraderlijk, in stuiptrekkende woede hervatte kanonvuur der opstandelingen, den dapperen Luitenant J. Klinkhamer op de korvet de *Komest*, sneuvelen; bloedige wraak namen hierover hunne verontwaardigde krijgsmakkers, zoowel als voor de officieren en manschappen, zoo trouweloos in de stad vermoord; onder deze telde men den dapperen Kolonel Elm a e l, die doodelijk getroffen, terwijl hij eenen gekwetsten officier aan het gevaar deed onttrekken, echter nog lang genoeg leefde om de snoodheid haar welverdiende loon te zien ontvangen.

Intusschen zettende de overige troepen van voor Antwerpen hunnen aftogt naar Oud-Nederlands grenzen voort, om vóór *Breda* eene dekkende stelling te nemen; gelijk ook die welke benevens de stadsbezetting zich op de Citadel begeven hadden, en het getal harer benoodigde verdedigers ver te boven gingen, tot dezelfde bestemming naar Bergen op Zoom werden afgescheept; terwijl den Luitenant-Generaal Van G e e n met derzelver opperbevel en het voleindigen der scheiding tusschen de nog overige Belgen en Hollanders belast bleef.

Zoo verpletterende deze gebeurtenis op de Belgen werkte

te, zoo zeer deed zij in Holland den moed ontvonken, de geesdrift ten toppunt stijgen. In aller mond was Chassé's naam en die zijner dappere medebevelhebbers; overal zong men hunnen lof; penseel en graveerstift vereeuwigden de daad, dien zoo krachtvool den muiteren het non plus ultra voorteekende en den tijd aan Neêrlands herschapene legerbenden gaf, om de bedreigde grenzen ter hulp te snellen. (*)

Van nu af dagteekent zich den roemvollen tegenstand der Hollanders, welks nadruk de Belgen thans op alle punten ontwaarden; zij waren op den Oud-Hollandschen bodem getreden, die hen terug wierp!

Maar zoo ergens in dit haghellijk tijdstip de Hollandsche dapperheid uitblonk, het was daar, waar men aan dien der bewoners het behoud van het zoo gewigtige *Staats-vlaanderen* te danken had. Hier was het waar den ouden moed der

(*) Met vaderlandsch gevoel en hooge belangstelling aanschouwde men sedert op de tentoonstelling der Amstelstad, het tafereel van den kunstschilder Schouwman, vertoonende op den morgen na de gebeurtenis, de Hertog van Saxe-Weimar, den Opperbevelhebber, in tegenwoordigheid van al de officieren, tijdens het bombardement aanwezig, verslag afleggende; terwijl het gezigt over de walLEN op de Scheldestroom met de oorlogsvaartuigen, zoo als ook op de Stad en de rookende overblijfsels der gebouwen, even getrouw de plaatselijkheid en het gebeurde voorstelde, als de welgelijkende afbeeldingen der dapperen deze voor den geest bragt, waarvan verscheidene sedert, bij de verdediging dezer veste, hunnen heldenbaan roemrijk eindigden.

der Zeeuwen, zich onverbasterd van dien der voorouders-betroonde. Zij waren het die den Vaderlandschen grond tegen den eersten aanval der Belgen moedig verdedigden, tot dat eenige hulp van geregelde troepen hun ten deel kon worden; die toen en later al de overmagtige aanvallen met nadruk terug sloegen; en aan hunne welberadene kloekmoedigheid, moge het behoud van den linker Schelde-oever en het afwenden van onoverzienbare rampen, worden geweten. Immers was deze, zoo als het zich liet aanzien, in vijands magt geraakt, zoo waren de noodlottige gevolgen niet te berekenen geweest, daar alst den Belgen, onder scherm van Frankrijk en Engeland, langs de Zeeuwsche stroomen hunne verderfelijke oogmerken, onmiddellijk tegen Zeeland hadden kunnen ontwikkelen, en men overal en steeds wegens eenen onverhoedschen aanval had moeten bezorgd zijn.

Aangemoedigd door het zoo zeer medevallen van den geluksskans, achtten de opstandelingen slechts weinig meer overig te zijn, om hun doelwit volkomen te bereiken: namelijk, om zich van den geheelen loop en de beide oevers der *Schelde* meester te maken. Het verkrijgen van *Antwerpen* en de stroombeheerschende sterkten *Lillo* en *Liefkenshoek*, moest daartoe met de bezitneming van het Staatsvlaanderen gepaard gaan. Thans beschouwden zij het tijdstip rijp, om, terwijl zij meer en meer op *Antwerpen* aandrongen, tevens met goed vooruitzicht eene poging op deze rijke landstreek te kunnen beproeven, welke al dadelijk de begeerlijkheid der Belgen had opgewekt, Onbeschaamd genoeg waren zij, nieuwe opstandelingen, om zich tot opvolgers der Fransche overweldiging te verklaren; en deze vruchtbare, steeds tot Oud Nederland be-

behoorende gewesten: het voormalige Staats-Vlaanderen, thans het 40 en 50 district van *Zeeland*, als een wettig eigendom te durven eischen; waarop echter de verfoeljing der getrouwe bewoners, hen een treffend antwoord leverde

De tegenover de Zeeuwsche eilanden aan Vlaanderen grenzende landstreek, die zich ter linkerzijde van de *Schelde* breed doch smal, oost- en westwaarts uitsprekt, is eene lage, daardoor ongezonde, doch tevens zeer vruchtbare landschouw, die wel bevolkt, een aantal thans ontmantelde, voormaals zeer bevestigde steden bevat, gelijk *Sluis*, *Hulst*, *Axel* en vele andere kleine sterkten. Dezelve wordt door een aantal moerassige kreken en zeeboezems doorsneden, welke hare militaire handhaving en de wederkeerige gemeenschap zeer moeilijk maken, daar de ondersteuning uit *Zeeland*, slechts over den breeden *Schelde*-arm kon geschieden; terwijl daarentegen den vijand niets in den weg stond, om in Vlaanderen eene aanzienlijke magt te vereenigen, en vervolgens naar welgevallen tegen elk punt te doen aanrukken.

Van de talrijke sterkten, zelfs van het door deszelfs moedige verdediging in 1794 beroemde *Sluis*, waren de vestingwerken geheel geslecht, daar men in den loop des tijds geene behoefte aan dezelve had ondervonden; zoo als ook door toenemende kultuur des lands en indijkingen, deszelfs waterverdediging grootendeels verdwenen was.

Het scheen dus bijna harsenschijnlijk aan de mogelijkheid der verdediging van dit daartoe zoo ongunstig gelegene land, te durven denken, al ware het dat de verzwakte krijgsmagt veroorloofd had, het eenigermate te bezetten. De handhaving
van

van hier Oud-Hollands grondgebied en regt, bleef dus alleen aan de bewoners overgelaten, en deze betoonden zich ten volken waardig hunne afkomst van de mannen, welke na het doorstaan van *Oostendes* driejarig beleg, hunnen nek, niet onder het Spaansche juk wilden buigen, maar zich te *Sluis* waren komen vestigen: zoo als ook van de dappere Aardenburgers, die (1672) de legerscharen van Lodewyk XIV zoo manmoedig af sloegen.

Bij het ontwikkelen van den opstand, vatteden de brave ingezetenen hier op vele plaatsen de wapenen op, en bereidden zich, om hunnen en den Vaderlandschen grond manhaftig te verdedigen. Heerlijk gingen hen hierin voor met woord en daad, den wakkeren burgemeester van *Oostburg*, Callenfels; den advocaat Risseeuw; de moedige heemeester Moens, en den tachtigjarigen raadsman Pieter Janssen, die in eene hartelijke aanspraak, waardig de tijden van Willem den Eersten, tot den uitersten weerstand aanmaande.

Hoezeer ook van alle hulpmiddelen verstoken, werd besloten, dat bij eene vijandelijke verschijning, op het luiden der stormklok, van alle plaatsen het aangevallene punt gewapend zou worden toegesneld; en het duurde niet lang of hunnen moed werd op de proef gesteld. Men had hulptroepen gevraagd, maar eer eene kleine schaar der 10e afdeeling; onder kapitein Groentveld en luitenant de Monix te *Breskens* geland, zich bij hen kon vervoegen, rukten de Belgen onder zekeren Gregoire, (22 oct.) over *IJzendijke* het opene *Oostburg* binnen. De dappere Risseeuw schroomde echter niet hen met zijne manschap aan te grijpen. Na een vrij lang en scherp

ge-

gevecht werden de Belgen tot wijken gedwongen: die hier een aantal dooden, waaronder een kapitein en 19 gevangenen achterlieten. Nog volkomener zou hunne nederlaag zijn geweest, indien de Hollandsche troepen beter met de landstreek bekend waren geweest, en het luiden der stormklok niet als een vijandelijk teeken aangemerkt hadden.

- Van het gewigt van Staats-vlaanderen overtuigd, en de mogelijkheid van deszelfs verdediging door den moed der burgers hopende, werd dit aan den wakkeren kolonel L e d e l, roemvol door zijne krijgsbedrijven op *Java* bekend, opgedragen, ofschoon met eene geringe hulpmagt, die haren voornaamste steun in de heldhaftige gezindheid der welkenkende inwoners en die der Zeeuwsche Schutterlieden verkreeg. Alle deze, zonder onderscheid, wedijverden om de wapens op te vatten; zoo als zij later onder anderen zelven een korps vrijwillige ruitery oprigten, dat het gebrek aan deze alhier ten vollen aanvulde en de wezenlijkste diensten bewees.

Zoo al de Belgen, door de nadrukkelijke les, die zij op den 22e hadden ontvangen, hunne, grootendeels op den bijval der ingezetenen gevestigde hoop eener gemakkelijke verkrijging van den linker Scheldeoever hadden zien verdwijnen, zoo lokte hen echter het gewigt daarvan uit, om zulks nogmaals met eene magt te beproeven, die den uitslag buiten den kans van mislukken moest stellen. Met niet minder dan 3000 man, wel voorzien van veldgeschut, onder den burggraaf de Pontécoulant waarvan zijn korps, dat der te Parijs geworvene zoogenaamde *Volksvrienden*, 1200 man sterk, de kern vormde terwijl de overigen uit van nabij of verre afgelegene Belgische plaatsen zamengerotte vrijwilligers bestonden, rukten zij wraakademende andermaal

maal tegen *Oostburg* aan. Naauwelijks 300 man van de 55 afdeeling, met twee stukken, was, behalve de gewapende burgers, al de magt, die den vijand kon worden tegengesteld.

Terwijl *Schoondijke* en *IJzendijke*, noord- en zuidwaarts van *Oostburg* met eenige manschappen bezet bleven, was de kolonel *Leidel* met de hoofdmagt (290) op *Sluis* aangerukt, om de Belgen van *St. Anna* te verdrijven. Insusschen waren deze van *Brugge* in zulk een getal komen opzitten, dat het raadzaam werd af te trekken, terwijl hij twee kleine afdeelingen onder de luitenants *Straeter* en *Kerkhof* achterliet, om de dekking van den afloeg op *Oostburg*, zoo laag mogelijk den vijand tegen te houden. Men nelijk volvoerde dit dezel. De laatste sloeg zich met 28 man door meer dan 100 Belgen heen, de wakkere *Moens* had, haalde met zijne gewapende landlieden zich den geheelen nacht op den hem vertrouwd post, aan den dijk te *Zuidzande*. Men hierdoor kreeg de kolonel *Leidel* tijd, om het hevig aangevallene *Oostburg* (310) ter hulp te komen. Met uitstekende dapperheid verdedigde dit de zwakke magt der Hollanders. Hieraan te vooraf uit de artillerie, door den luitenant de *Raaden* den sergeant van *Machelen* bevestigd; die door een welgerigt schroevenvuur, den Belgen groot verlies toebragt, en de pogingen der handvol infanterie, onder den wakkeren kapitein *Gepeneveld* en de luitenants *Verburg* en *Kerkhof* e zo kachtdig ondersteunde, dat na een scherp en langdurig gevecht, de aanvallers, ontmoedigd door het sneuvelen en kwetsen van een aantal der bunnen, waaronder verscheidene officieren, in wanorde op de vlugt sloegen en den

over-

overwinnaars een kruidwagen in handen lieten. Stout genoeg had een Belg de oproervaan nabij de verschanzing geplant, een korporaal der 10de afdeeling, op aanmoediging vanden luitenant Verburg, schoot hem neder. Het verlies van deze zijde bestond slechts in eenige gekwetsten, waaronder men den braven kapitein Groeneveld en den sergeant van Mechelen telde.

Deze neep en het landen van een troep zeesoldaten en een aantal officieren, die in België trouwloos door hunne soldaten verlaten, geen oogenblik gearzeld hadden om het geweer op te vatten, en als bloote vrijwilligers zich in de gelederen te scharen, daarbij het berjgt van het nadrukkelijke krachtbetoon der Hollanders, en de ontzettende tuchting van Antwerpen; dit alles deed, terwijl zulks de verdedigers een riem onder het hart stak, den vijand zoo zeer den moed ontsinken, dat Pontécoulant, verre van eene nieuwe kans te durven wagen, des nachts het tijdelijk bezette *Sluis* ruimde, en naar het binneste van Vlaanderen terugweek, latende de braven in Staats-vlaanderen onaan-gevochten, dat nu weldra door aankomende versterkingen tegen hervatte strooptogten gewaarborgd bleef (*).

Zullen wij een eenigzins juist begrip van den toedragt der

ge-

(*) Dankbaar erkenden sedert de Staten van Zeeland, met de inwoners van Staats-vlaanderen, de loffelijke pogingen en diensten vanden wakkeren bevelhebber van het 4de District, den Kolonel der 9de afdeeling, Ledel; door hem als eene blijc daarvan, met 's Konings goedkeuring, eenen fraai-

gebeurtenissen vormen, zoo moge het niet overtollig worden geacht een oogenblik onzen aandacht op de strijdkrachten der Opstandelingen te vestigen, wier magt tot eene onzettende sterkte was toegenomen.

Tegen de zwakke overblijfsels der door verraad en krijgsv verliezen gedunde Nederlandsche benden, had België hare geheele, dubbel sterke bevolking in de wapenen gebragt, en ware deze al niet genoeg, zoo verleenden de in hun bezit gekomene grensvestingen, opene doorgangen aan de tallooze gelijkgezinde Franschen, om ter hunner hulp België in te stroomen. Behalve de menigte der van alle korpsen overgeloopene en teruggeblevene soldaten, die met de uitgedienden ten platten lande, en der burgerwachten of schutterijen in de steden, tot regelmatige korpsen vereenigd waren en waaraan oude soldaten van het Keizerrijk, tot kaders verstrekten, was het getal der vrijwilligers onberekenbaar, die overal het geweer opgevat en zich thans in nieuwe korpsen gevormd hadden, wier officieren meestal uit voormalige onder-officieren, studenten en andere ligtzinnige jongelingen bestonden. Nog grooter was dat der ongeregelde scharen, welke gewapend met al hetgene hun eerst voorkwam, de tijden van den boerenopstand, in de 16de eeuw in Duitschland, vertegenwoordigden, en die, zoo al niet door krijgsgeschiktheid en orde, echter door hunne menigte geducht moesten worden. Immers, indien deze woeste benden, zich al niet in her

fraaijen gouden Eerdeger aan te bieden. die hem op eene plegtige wijs den 27sten april 1831, te *Oostburg*, voor het front der troepen, die aan de gevechten van 31 oct. en vroeger, hadden deel genomen, door zijnen dapperen strijdgenoot, den advocaat *Risseeuw* werd toegereikt.

het opene veld aan geregelde troepen, vooral aan kavalierie en geschut konden tegenstellen, werden zij echter in bedekte plaatselijkheden en in den bandieten oorlog voor enkele manschappen gevaarlijk, daar zij deze als sluipmoordenaars aanvielen, en daarbij dezelfde voordeelen als de Spaansche Guérillas bezaten. Namelijk, de onmogelijkheid om de oproerbenden eene regelmatige uitrusting te geven, had ten uniform, de algemeene landsdragt, de blaauwe kiel doen aannemen. De toevallige voordeelen, die de aldus uitdoschte drommen hadden mogen behalen, had deze kleeding, gelijk vroeger in Frankrijk de rooden Jacobijnenmuts, eene geheimzinnige vereering doen verwerven, enden opstandelingen eene zoodanige trots er op ingeboezemd, dat zij haar zelfs aan hunnen Koning als een eerekleed aanboden, hetgeen echter in den Tiendaagschen veldtocht te veel vlekken bekwam, om het met eenige welvoegelijkheid tot onderscheiding in het openbaar te dragen. Gelijk een op feestdagen boven zijnen stand opgeschikten parvenu of handwerksman, bij terugkeer tot zijnen oorspronkelijken stand of ambachtsbezigheden, den fraaijen, hem aanzien gevenden opschik, voor zijne daagsche plunje verwisselt, zoo keerde ook de blaauwe linnen kiel tot hare oorspronkelijke bestemming en waardering terug, namelijk, om de kenmerkende algemeene kleeding van den landman en der mindere volksklasse uit te maken.

Deze uitrusting had hun echter aanvankelijk, schoon niet op de roemwaardigste wijs, verscheidene voordeelen verschaft, de Koninklijke troepen daarentegen aanmerkelijke belemmeringen veroorzaakt; daar zij hierdoor dezelve onder den schijn van vreedzame landbewoners, bekropen, en na volbrag-

bragte of mislukte poging, door het afleggen en verbergen hunner wapens, alle sporen tot herkenning en vervolging konden doen verdwijnen. Dus werd het onmogelijk, om in eene plaats, ooit, het aantak der vijanden te ontdekken, of de aanwezige muitelingen van de inwoners te onderscheiden. Het waren afzonderlijke enkele militairen, vooral officieren, waartegen deze verradelijke krijgswijze uitgeoefend werd. De zijdelings in het kreupelhout, het hooge koorn of in eene stoot verborgene muiter, srof met een doodelijk lood den niets argwanenden krijgsman; of wel met het onschuldigste voorkomen op het land arbeidende, grepen zij, hunne in de nabijheid verborgene geweren, om wanneer zij hunne kans open zagen, op kleine patrouilles of enkele ruiters los te branden; zoo ook bedienden zij zich van deze vernomming, om, begunstigd door verstandhouding met de inwoners, kleine posten op de grensdorpen te overvallen of aldaar te rooven, waarin zij enkele reizen slaagden. Vervolgden men eenen troep opstandelingen, zoo waren deze behouden; zoodra zij slechts een dorp konden bereiken, en volkomen veilig, door zich onder de inwoners te vermengen, waarvan men hen nu door niets onderscheiden kon, en die hen tevens alle gelegenheid gaven om te ontsnappen.

Over het algemeen hadden deze muiterbenden een afzigtelijk voorkomen, dat hen in allen opzichte den zweem van spuldroovers gaf. Ongehavevd haar en baard, omschaduwde de gemeene en woeste gefantsrekken; eene smerige, ruige, blauwe of roode muts, was hun hoofddeksel; de witte blauwe linnen kiel, van allerlei schakeringen, met een lederen riem omgord, hunne kleeding. Behalve een geweer,

veel

veelal met dubbele loop, voerden, een aantal daarenboven pistolen, dolk of mes in den gordel; officieren en onder-officieren, den degen of sabel; welke hen ter voornaamste onderscheiding diende. Over het algemeen bevonden zich onder hen een groot getal goede schutters; de van ouds gevestigde schutterijen, die als volksvermaak, het doel-schieten vlijtig onderhielden; de gelegenheid tot de jagd en de vele stroopers; dit alles had eene aanmerkelijke mate van behendigheid in het gebruik van het schietgeweer in België verbreid, waarvan zij door hunne eigendommelijke vechtwijze, zeer veel vrucht wisten te trekken. In bosschen, achter heggen, in huizen en schuren verstolen of bedekt, was het alleen dat zij tegenstand aan geregelds troepen waagden te bieden, waarvan zij de officieren tot een des te gemakkelijker doel konden uitkippen, daar darzelver onderscheidingsteekenen van sjerp en epaulettes hen reeds van verre in het oog deden vallen. Een ridderlijk gevoel, verbood den Hollandsche officieren eenige omsigtigheden te bezigen, die ligt in het gevoelen hunner ondergeschikten als zwakheid kon worden opgevat; van daar ook het ver de evenredigheid jegens deze te boven gaande verlies van verscheidene uitstekende officieren, in de onderscheidene gevechten, vooral te Brussel en in den omtrek van Antwerpen. Bij den Belgen scheen deze kieschheid van gevoel vreemd; welke den bevelhebber noopt om in het uit-tarten van gevaarlijkheden, ten aanmoedigend voorbeeld te verstekken; en het moge zoo wel aan het gelijkvormig voorkomen der Belgische aanvoerders, als aan hun minder bloot geven, te wijten zijn, dat van deze slechts weinige van aanzien geveid zijn geworden.

In

In eenen dusdanigen krijg, en tegenover de zwakke Hollandsche krijgsmagt, dreigden de tallooze hoopen opstandelingen, door hunne menigte ten geduchten vijand te worden, vooral wanneer eenige meerdere orde onder hen werd daargesteld, en bekwame bevelhebbers aan hun hoofd traden. Aan alle krijgsmateriëel hadden zij eenen ruimen overvloed, in de trouwloos hen in handen gevallen vestingen gevonden. *Luik*, eene der grootste wapenfabrieken van Europa, met deszelfs uitmuntende geschutgieterij, was in staat om in al de wapenbehoeften van een talrijk leger te voorzien; terwijl de in alle inrigtingen van kunstvlucht, zoo rijke Belgische gewesten, met gemak en in overvloed alles wat tot deszelfs kleeding en uitrusting betrof, aanboden. Wat verder nog ontbreken mogt, werd door Frankrijk en Engeland, zoo als de benoodigde paarden door Duitschland geleverd.

- Doch ondanks hunne menigte, ontbrak het den Belgen nogtans aan moed, om de Oud Hollandsche grenzen te overschreden, die voor hen een toverkring vormden. Zij schroomden bijzonder de Hollandsche ruitery, en de uitmuntende artillerie, tegen welke zij niets ter vergelijking bezaten.

- In denzelfden tijd dat de opstandelingen hunne hoofdpogingen tegen het westelijk gedeelte van het rijk, en het stroomgebied der *Schelde* rigten, bleven zij ook aan het oostelijke niet werkeloos, om daar van den sleutel der *Maas*, het sterke *Maastricht* en van *Venlo* zoo mogelijk meester te worden; te meer vleiden zij zich hier mede,

mede, daar de doorgaans algemeen voor omzetting vatbare bevolking van *Limburg*, gerugsteund door die van *Luik*, bij de zwakke, grootendeels onzekere bezetting, en den ongewapenden toestand der beide Vestingen, benevens derzelver groote verwijdering en moeilijken bijstand, hen geene groote zwarigheden scheen te zullen doen ontmoeten.

Maastricht (*) hetwelk met *Wijk*, door eene schoone brug verbonden, de beide oevers der *Maas* beheerscht, is door ligging, uitgebreide vestingwerken en bevolking, zoo wel eene aanzienlijke stad als eene vesting van den eersten rang, welke vooral in betrekking tot Duitschland een groot belang bezit, dat de opstandelingen geenszins miskenden. Zij eischt echter tot hare verdediging eene zeer sterke bezetting, wanneer zij niet onmiddellijk door een leger ondersteund wordt. Hoe veel te haghelijker was niet thans de gesteldheid, daar dezelve naauwelijks een derde bedroeg, van hetgene zij, volgens de knapste berekening vereischte, welke daarenboven een aanmerkelijk getal Belgen in hare

ge-

(*) Hoogst belangrijk in verschillende opzigten is *Maas-tricht*, rijk in geschied- en krijgskundige herinneringen, beroemd door deszelfs heldhaftige verdediging tegen den Prins van Parma (1579) en glotterijke verovering door Frederik Hendrik (1632), trots het magtige Spaansch-Oostenrijksche leger; vermaard wegens de belegeringen door Lodewijk XIV (1673), en die van den beroemden Maarschalk van Saxe'n (1748), zoo als niet minder wegens de eenmaal mislukte (1793), doch eindelijk geslaagde verovering (1794), door de Fransche legers in den omwentelingsoorlog. Sedert welken tijd zij in dat Rijk is ingelijfd, en daardoor eene van de vroegere geheel vervreemde geest heeft aangenomen.

gelederen telde. Met deze moest zoo wel den vijand van buiten afgeweerd, als eene bevolking van bijna 20,000 zielen in toom gehouden worden; die grootendeels kwalijkgezind, slechts het oogenblik verbeidde, om het voorbeeld der Antwerpenaars en van zoo vele andere vestingen te volgen; terwijl het hoofdmiddel ontbrak, dat zoo wel de bezetting tot eene laatste wijkplaats dienen, als de oproerige bevolking in bedwang houden kon, namelijk eene Citadel: daar het sterke fort *St. Pieter* wel den uitwendigen aanval met nadruk kon tegenwerken, doch wegens geringen omvang geen verblijf voor eene talrijke manschap aanbood.

Welke was het vuur des opstands, van *Luik* tot *Limburg* overgeslagen, de spanning onder de grootendeels Belgischgezinde inwoners, op eene onrustende wijs toegenomen, en zonder de zeldzame vastberadenheid van den Opperbevelhebber, de Luitenant Generaal *Dibbets*, en de rusteloze werkzaamheid van den verdienstelijken Plaatskommandant, de Kolonel, (thans Generaal-Majoor) *Brade*, was het zoo gewichtige *Maastricht*, even gelijk zoo vele in gunstiger omstandigheden verkeerende en beter uitgeruste plaatsen, ontwijfelbaar voor Oud-Nederland verloren geweest.

Niet zoodra was de tijding van de beroeringen in België alhier bekend geworden of maatregelen van voorzorg en verdediging tegen in- en uitwendige vijanden paarden zich met de nadrukkelijkste handelingen om de uitbreiding van den opstand in de omliggende streken te beteugelen, die met de tijding van de vruchteloze onderneming tegen *Brussel*, en vooral na de verwijdering en het terugkeeren van een

een gedeelte der legerafdeeling van den Generaal Cort Heiligers, een steeds dreigender aanzien verkreeg. De mislukte poging om de Citadel van *Leik* van het noodige te voorzien, en de daartuit gevolgde ontthulling derzelfde, deed de ongunstigheid der inwoners ten top stijgen en ieder oogenblik de gewelddadigste handelingen duchten.

Nog zorgelijker werd de zaak door de aanspraak welke de Belgen onbeschaamd op *Maastricht* en *Limburg* durfden maken, zoo, dat zij zelfs een Gouverneur aanstelden die zich te *Tongeren* vestigde, daar dit hier even als elders de vereniging met België deed verwachten. Scharenwijs hadden de Belgische soldaten hunne vrandels, vaak met paarden en wapens verlaten, aangevoerd door het schandelijk voorbeeld of de heimelijke opruijngen hunner officieren, om zich met de muiters te vereenigen, een aantal der minst-vertrouwden ontsloeg men van dienst, maar daardoor zag men ook het onaanmerkelijk getal verdedigers, ver beneden het peil der behoefte dalen; daar de weinige overgeblevene, nauwelijks in tijd van vrede tot het bezetten der uitgebreide werken zouden toereikend geweest zijn. Het regiment Dragoniers n°. 5, grootendeels uit jonge lieden zamengesteld, uit de Limburgsche en Luiksche strecken afkomstig, had na den wederkeer van den togt naar *Brussel*, bijna al deszelfs manschappen verloren, terwijl daardoor het aanzienlijk getal onberedene paarden, thans nutteloos, in eene vesting de belemmering wegens derzelver ondeschoud en verzorging, vermoederde,

Zeer bedenkelijk was voorts de stemming van de meestal uit Belgen zamengestelde 14^e Afdeeling Infanterie, die het voornaamste deel der bezetting uitmaakte. Deze bevatte nog

nog de zwakke overblijfsels van die der Citadel van *Luik*, welke de Generaal-Majoor van Boecop had toegevoerd; hare hoofdkracht bestond eigenlijk uit de Artillerie en vooral uit de dappere 1.^e Afdeling Kurassiers, welke sedert haar wapenfeit bij *Luik*, de schrik der Belgen was geworden.

Voorbeeldig doeltreffend waren de maatregelen van den wakkeren Generaal Dibbets, welke, de stad in staat van beleg verklarende, de grootste eenheid en kracht ontwikkelen kon. De zwakheid van het garnizoen, welke haar alleen de hoofdwal en forten, naar buiten vergunde te verdedigen, kwam hij tegen de inwendige aanslagen te ontmoet, door sterke afsluitingen van stormpalen (tamboers) aan de poorten en op de wapenplaats (het Vrijthof), alle even als die aan de Maasbrug, met geschut beplant. Op gelijke wijs werden de toegangen tot de hoofdwal, met palissaderingen van de stadzijde afgesloten en door deze de bastions tot reduts ingerigt, met de mogelijkheid om het op deze geplant geschut tegen de stad te kunnen keeren en dus elken opstand te dempen. Loffelijk droeg hieroe bij de bekwaame en onvermoeid werkzamen Luit. Kol. Ninaber, bevelhebber der Mineurs en Sappeurs, wiens voortreffelijke verdedigings inrigtingen, zoo veel tot behoud der vesting hebben toegebragt.

Mot evenveel kracht als gematigdheid wist hij de pogingen der kwalijkgezinden te betengelen. Door de hoogst verdachte Schutterij, onder verantwoordelijkheid hanner officieren, te ontwapenen, en de burgers alle wapenen te doen afleveren, stelde hij hen buiten staat om het verlokkelijk voorbeeld van elders te volgen. De onruststokers werden opvat en buiten de stad gebragt, terwijl ernstige afkondigingen

en

en eene strenge waakzaamheid, alle pogingen tot oproer verijdelden; de aanschrijvingen van den Belgischen Gouverneur ontvingen het kort bescheid; dat men geen ander gezag dan dat des Konings erkende. Dit mannelijk gedrag had dan ook het gewenscht gevolg, dat ondanks den kwaden geest der bevolking, waarvan een aantal jonge lieden, zich reeds al dadelijk bij de Luiksche muitelingen had vervoegd, de inwendige rust ongestoord bleef, zonder tot bloedige voorbeelden genoodzaakt te worden.

Krachtdadige hulp vondt de bevelhebber in de vele officieren, die door hunne Belgische ondergeschikten verlaten, uit onderscheidene vestingen zich herwaarts hadden vervoegd, of toevallig aanwezig bevonden, en, die door hem in gepaste betrekkingen geplaatst, met den vurigsten ijver zijne pogingen ondersteunden, gelijk onder anderen den Kap. Luit. der Marine van der Plaats enz.; terwijl hij daarentegen met veel beleid, te regt verdachte krijgsbenden, zoo als de 2.^e Afd. Kurassiers, na den terugtocht van *Brussel* van de vesting verwijderde, en bij de nog overige Belgische bezettingen eene zoodanige stemming te weeg had gebragt, dat zij loffelijk in hunne trouw bleven volharden.

Overeenkomstig het juiste kriegsbeginfel dat door krachtvertooningsdezwakheid het beste opgewogen wordt, wist de opperbevelhebber, de werking zijner magt en der vesting op eenen ruimen kring uit te breiden en den steeds toenemenden opstand merkkelijk in bedwang en van de stad verwijderd te houden; gedurige detachementen verspreiden schrik onder de opstandelingen, haalden de oproervlaggen van de torens en herstelden, ten minsten oogenblikke-

kellijk, het wettig gezag. De herinnering aan de neerlaag der Luikenars had hen zoodanig schrik aangejaagd, dat het gerucht der nadering van eene Maastrichtsche krijgsbende, vooral van de geduchte harnasruiters, genoeg was, om hen naar een goed heenkomen te doen zoeken; stout doortogen deze den omtrek in elke rigting en op aanzienlijke afstanden, voerden alle noodwendigheden van buiten aan, of verstrekten die uit de stad ten geleide. Vroeger waren dus verscheiden benoodigdheden de Citadel van *Luik* toegevoerd; later nog een aanzienlijk geldtransport van de Pruisische grenzen door den Rittmeester Wiebeking binnen gebragt, die op zijn togt, overal de oproerkleuren zag verdwijnen; en meermalen voerden zij gevapponen mede. Ten einde in dezen kleinen oorlog met nog meer gevolg te handelen, vormde zich onder den even bekwamen als stoutmoedigen Kapitein Duycker, van de 11de Afdéelling, bekend door zijn manhaftig gedrag op de Citadel van *Luik*, een korps vrijwilligers, bestaand om als partijgangers den vijand rusteloos afbraak te doen, hetwelk Daïno persoonlijk de grootste vrees inboezemde, en waarenden elk der dapperen om strijd zich wilde scharen.

Aanvankelijk had, ten minste schijnbaar, de Generaal Daïno zoo krachtadig tot behoud der vesting medegewerkt, dat geen het minste vermoeden kon oprijzen van de latere trouwloosheid, die zijn gedrag bij het bestreven van den toevallig voor de Luiksche Citadel heeft gezegd, of wel daartuit gevolgd is. De verantwoordelijkheid wagens onkunde, of verraad, dachtende, verliet hij na kortstondig verwijl de stad,

stad, om in stede van zich naar zijne aangewezen bestemming *Utrecht* te begeven, het opperbevel der muitelingen op zich te nemen, en mededig en ondankbaar, deze tegen zijn' wettige Vorst, Weldoener en Vaderland aan te voeren.

Zijne plaatselijke kunde van de gesteldheid der sterkte, gedurende eene langdurige betrekking als provinciaal commandant verkregen, zette een meer dan gewoon gewigt aan zijnen overgang bij, zoo als ook die van den adjudant van den directeur der Genie, uit de stad geboortig; welke eerloos met de plannen der vesting overlopende, alle verdedigingsmiddelen en inrigtingen den vijand verraadde, daar zulks dezen bij zijne aanvalspogingen, magtig in de hand kon werken.

De standvastigheid van den opperbevelhebber en de moed der bezetting, schrikten *Dalme* echter af, ondanks alle medewerkende omstandigheden, om zijn veldheersloopbaan met eene ernstige poging tegen *Maastricht*, te openen. Het ongewapende, zwak bezette *Venlo*, scheen hem meer kans tot eene gemakkelijke verovering aan te bieden.

Uit *Haarlem*, waar hij zijn hoofdkwartier had gevonden, riep hij de Limburgers (2 Nov.) op, om zijne Waalsche benden te komen versterken. Dus een paar duizend oproerlingen bijeen gekregen hebbende, was hunne eerste krigsdaad, het onbruikbaar maken der *Zuid-Williamsvaart*, een heerlijk werk, met de weldadigste oogmerken, tot het welvaren van eene arme landstreek en de gemeenschap tusschen 's *Hertogenbosch* en *Maastricht*, onder 's Konings heersuur dargesteld. Thans rukte hij met een' patrijken, doch ordelloozen hepp (10 Nov.) voor *Venlo*, en op de gevolgd

vrucht-

vruchtelooze opelsching, begon hij dit uit de medegevoerde houwitsers te beschieten. De eerste ingeworpene granaten gaven het reeds lang voorbereide verraad het sein, om gemeene zaak met de muitelingen te maken. De slechtgezinde burgerij kwam in vollen opstand, maakte zich van de aanwezige wapens meester en bemagtigde de poorten, die zij voor de vijand openzetten. De zwakke bezetting, naauwelijks 300 man sterk, aan alle zijde besprongen, werd overmand, en tot op vijftig man na, die gelegenheid vonden op Pruisisch gebied te ontwijken, met den bevelvoerende Generaal Schepersn. gevangen; welke na *Ostende* aan het verraad te hebben moeten overlaten, herwaarts gezonden en pas aangekomen, andermaal hetzelfde lot onderging.

Deze verovering aan trouwloos verraad verschuldigd, deed den overmoed der opstandelingen, de snorkerij van hunnen veldoverste alle maat te boven gaan; reeds zagen zij in verbeelding, *Maastricht* in hunne handen, en waarlijk deszelfs gesteldheid was zorgelijk genoeg geworden, toen de vijand, reeds in het bezit van *Roermonde*, met *Vento*, meester van de *Maas* geworden, de watergemeenschap van de stad met Holland, langs de *Maas* en de *Zuid Willemsvaart*, ten éenemale had afgebroken; terwijl de verre afstand van de naaste grensplaatsen, de in deszelfs toestand zoo noodige toevoeren ondersteuning, ten hoogste bezwaarlijk moest doen worden.

- Dit ongeval van *Vento* was echter de laatste rampslag die het getrouwe Holland trof, dat van nu af zich op het glorieuwerste verhief, en met eene veerkracht, waarvan bijna geen

geen voorbeeld bestaat, in het strijdperk trad. Hoezeer de gegrond schijnende verwachting van bondgenootschappelijke hulp meer en meer twijfelachtig bleek te worden, was de toestand van Oud-Nederland, na den eerste bedwelmenden schok tot bezinning gekomen, geruststellender geworden. Bewustzijn van inwonende kracht, door vertrouwen op God en eene regtvaardige zaak geschoord, had de bange bezorgdheid voor de toekomst, zoo al niet geheel weggenomen, ten minste grootendeels verminderd. Hoe onverhoeds en onvoorbereid door het geweld des opstands aangevallen, had het echter tijd gewonnen om deszelfs strijdkrachten te verzamelen en zich ten nadrukkelijken weerstand te rusten. Met blijden moed waren de dappere schutters, de talrijke vrijwilligers naar de gevaarvolste plaatsen gesneld; duizende anderen oefenden zich onafgebroken in den wapenbandel, om dit voorbeeld te volgen; dagelijks vermeerderde het getal der oorlogsvaartuigen op de stroomen en kusten, waarbij zich weldra de aanzienlijke scheepsmagt stond te voegen, die uit de Middellandsche zee was opontboden. De wallen der grensvestingen van Oud-Nederland, in verdedigingsstaat gebragt en ruim van grof geschut voorzien, vertoonden een ontzagwekkend aanzien. Alle toegangspunten waren versterkt, die den vijand elke poging tot indringen hoogst bezwaarlijk moesten maken; terwijl hunne verdediging aan wakkere bevelhebbers en de getrouwe schutters vertrouwd, hem geen bijstand van zijn hoofdbondgenoot, het verraad, deed verwachten.

De verschillende korpsen die uit België op het Hollandsche grondgebied teruggekeerd of naar de grenzen gezonden, onder bevel van den Lt.-Generaal van Geen, het mo-

mobile leger vormden, groeiden dagelijks aan; van alle kwalijkgezinde Belgen gezuiverd, en op nieuw georganiseerd, ontwikkelde de krijgsmagt een' geest die de schoonste gevolgen mozt doen verwachten; de nadrukkelijke wijs waarmede de vermetelheid der Belgen te *Antwerpen* en in *Staatsvlaanderen* was beantwoord, had hen, gelijk gewoonlijk alle door een klein voordeel opgeblazen, door het onverwachte, ten eenemaal bedremmeld; en zonder het onvoorzijne gelijk van *Venlo's* verovering, zouden zij waarschijnlijk hunnen toon al heel wat lager hebben gestemd; thans herrees echter hierdoor hunne aangeborene praalzucht en zij voorn spelden, binnen kort zich over het bezit van *Maastricht* te zullen verheugen.

Meer dan bloot zwetserij was nogthans hierin opgesloten en zorgvol vestigde zich de aandacht op deze vesting, daar men derzelver hachelijken toestand, wanneer zij aan hare eigene krachten overgelaten bleef, gesnazijsken ontvelzen, en evenmin de groote zwarigheden miskende, die het in had, om op eenen zoo verre afstand, dwars door het tooneel des opstands, haar de noodige hulp toe te voeren.

De bekende geteldheid der plaats, eischte nogthans onnverwijfde hulpheding, daar het verlies van *Venlo*, terwijl zulks de moeilijkheden daarvan ten hoogste vermeerderde, tot ontpoediging der bezetting evenzeer bijdragen als de stoutheid der vijanden aanwakkeren moest. Er werd dus tot een poging besloten, waarvan bij gelukkigen uitslag, de grootste gevolgen, verwacht konden worden.

Aan den Hertog van *Saxen Weimar*, werd de eervolle, doch hooparmoeijelijke taak, van *Maastricht's* redding door het toeyeren der noodige behoeften en versterking van

...uappen opgedragen, en tevens om door eene krachtontwikkeling aan de *Maas*, de stoutheid der opstandelingen te beperken, hen ontzag in te boezemen, naar omstandigheden hieruit vruchten te trekken en voorts de vesting van alles te ontlasten, wat daar overtollig en hinderlijk, elders wezenlijke behoefte vervullen kon.

Met geestdrift noemt de krijgsman, verwijt de geschiedenis bij den bevelhebber, die door deze zoo wel berekende als stout en juist uitgevoerde krijgstocht, zoo veel bijgedragen heeft om de krijgskansen gunste van Oud-Nederland te bepalen. Het was thans ten dertien male, dat hij door een zittend wapenfeit, groote anhelten van hetzelfde afwende en een grondsteen tot deszelfs toekomstige glorie legde. Reeds zijn eerste opraden, verheerlijkte eene krigsdaad die zijne toekomst voorspelde, en hem aanspraak op de erkenning van Nederland, van Pruisen, van geheel Europa gaf. Bij *Napoleon's* laatste krijgstocht, zoo schrander befaamd, zoo verrassend uitgevoerd, dat de wakkeren *Blücher*, de omzigtige *Wellington* en hunne verspreide legerbonden slechts achtervolgens, konden aantrekken en de Pruisische Veldheer, alleen met een gedeelte den overmachtigen aanval het hoofd moest bieden, stond het met de verbandene legers allerhagchelijkt, daar des Keizers beste veldheer, de stouten *Ney* met eene aanzienlijke magt tegen het zoo gewigtige doch nog zwak bezette punt van *Quatrebras* aansloeg; deszelfs bezetting, zou het bij *Ligny* ongelukkig strijdend Pruisische leger omklemd, en den ondergang berokkend hebben; het Engelsche ware alsdan waarschijnlijk medegeleent en België nogmaals eene prooi der Franschen geworden. Hier was

• het

het echter dat de Hertog met zijne brigade Nassauers , zich onversaagd ten eersten slagboom aan de vijandelijke overmagt tegenwierp, en den toegesnelden Prins van Oranje in staat stelde, de woedende aanvallen af te slaan, en hier de heerlijke zege van *Waterloo* voor te bereiden. Onbetwistbaar is het zijne onversaagdheid voor en in *Antwerpen*, welke zoo veel tot redding der verspreide benden, zoo als zijnen raad tot krachtoonon om 's vijands overmoed te bezingelen, die tot het behoud der vesting, en het stuiten van den voortwentelenden opstand zoo grootelijks heeft bijgedragen.

Naneef en naamgenoot van een der grootste veldheeren uit het tijdperk van den dertigjarigen oorlog, van Gustaaf Adolfs wapenbroeder; was de naam van Hertog Bernhard van Saxon Weimar Eisenach, reeds eene heilspellende voorbeduiding, die hij zijner verhevene afkomst en voorouderlijken roem overwaardig, bevestigde. Eene zeldzame vereeniging van de uitstekendste hoedanigheden, gepaard met het nitmuntendste karakter en een verstand door wetenschappen en smaak versierd, die hem in elke betrekking zoude hebben doen nitblinken, maar vooral zijne hooge krijgstalenten, vormden hem tot het ideaal, dat een held uit de riddereeuwen en een veldheer uit het kunstvolle latere tijdvak tevens in hem deed aanschouwen; aan wien slechts een ruimer veld en grooter werkkring heeft ontbroken, om in krijgs-vermaardheid zijnen grooten voorzaat op zijde te streven, en door de geschiedenis in de rij der beroemdste legerhoofden te worden geplaatst.

Van eene hooge krachtvolle gestalte, en krijgshaftig ontzagverwekkend voorkomen, paart zich hiermede eene minzaamheid, die alle harten inneemt, en door de gaaf om op

eene

eene onbegrijpelijke wijs op den geest van den soldaat met toespraak en voorbeeld te werken, bij zijne benden het onwrikbaarste vertrouwen en grenzelooze gehechtheid aan hunnen bevelhebber heeft voortgebracht; terwijl eene, aan het vermetele grenzende stoutheid, met schrander beleid en kalmte in den heetsten strijd vereenigd, hem als soldaat en veldheer, door de zijnen even zeer doen bewonderen, als zij zijnen blooten naam ten schrikwoord voor de Belgen heeft doen worden.

Met een korps van niet meer dan omstreeks 4,000 man van onderscheidene wapenen, maar van uitstekende artillerie wel voorzien, vong de Hertog zijnen togt aan over *Tilburg* (16 Nov.) op *Eindhoven* (18); van waar hij dezelve door de zoogenaamde *Kempen*, over *Lommel*, *Valkenswaard* en *Hechtel* (20) met zoo veel spoed voortzette, dat hij den 21 *Hechteren* bereikte, en 's avonds ten 11 uren *Maastricht* binnenrukte, alwaar zijne brave legerbenden met opgetogene blijdschap door hunne wapenbroeders en de wel-denkenden ontvangen, als verlossers gastvrij onthaald werden.

Meesterlijk was deze onderneming volbragt, door juiste beschikking en snelheid, alle beramingen en ondernemingen van den vijand voorgekomen, die verbluft en verrast, aan geen tegenstand, slechts aan eigen behoud dacht en als kaf voor den wind verstrooide, zoo dat zelfs *Daine* en de nieuwen Gouverneur zich overhaast uit *Hasselt* wegpakten. Het vergrootte gerucht dat den Hollanders voorafging, het schuldbesef dat de strafwaardigen aangreep, deed reeds voor detzelver komst de oproervanen op hunnen weg verdwijnen en geen tijd nemen om de kassen te redden, die zij gaande weg even als later op den terugmarsch, in beslag namen.

Niet

Niet weinig vermeerderde het de ontzetting dat juist twee, als parlementairen aan den Generaal Dibbets gezondene Belgische officieren, om hem voorloopig de wapenschorsing te berigten, en wegens deze zijne beschikkingen te vernemen; van niets bewust, door hem ten gehoor toegelaten, in eenen breeden kring van officieren, den zoo geduchten Hertog van Saxon Weimar en een aantal hooge bevelhebbers ontwaarden, welke zij vele mijlen verwijderd op de Hollandsche grenzen hadden voorondersteld. Met kort bescheid afgevaardigd, verspreidde hun berigt en nog meer de tijding, dat zoo men onder Majoor Sybers, al dadelijk na de aankomst der colonne afgezonden, te *Vist*, slechts vijf uur van *Luik* waren ingerukt, welk een schrik, dat men aldaar reeds dacht om de Citadel in staat van tegenweer te stellen.

De Generaal Dibbets tijdig en juist van de bedoelingen aankomst der colonne onderrigt, had alles voorbereid, om haar het tweede gedeelte van haaren last onverwijld te kunnen doen volbrengen: en, eer de opstandelingen zich van hunne eerste verbazing hadden hersteld, verre van eenige aansluitontwerpen te beramen, nog besluiteloos uitzagen, welke onderneming, verder door de Hollanders stond beproefd te worden, had den Hertog reeds weder de vesting verlaten, na dezelve met hem gevolgte troepen te hebben voorzien, op wier trouw en moed, ten volle gerekend kon worden.

Met nieuwen moed beziel, met het vast besluit om rustig den vijand het hoofd te blijven bieden, had de bezetting het hulpkorps uit *Maastricht's* wallen den 24e des morgens ten zeven uur zich zien verwijderen, om gelijk zij

hoop-

hoopten, nog een ander roemvol wapenfeit te beproeven. In stede der troepen, welke ter bezetting waren achtergelaten, had zich met de colonne vereenigd, het korps Mineurs en Sappeurs, dat in andere vestingen van zoo veel dienst kon zijn; benevens een aantal Officieren der 11e afdeeling en andere korpsen, door hunne Belgische manschappen verlaten, of die uit de vestingen zich herwaarts hadden begeven. en welke thans van zoo groot nut bij de nieuwgevormde krijgsmagt konden wezen; voorts een aantal trekpaarden der Artillerie en vooral die van een geheel regiment Dragonders n°. 5, door den overgang en het ontslag der Zuid-Nederlanders, tot een bloet geraamte van opper- en onderofficieren geworden, werden medegevoerd, bereiden door het vereischte getal lancers, die blijmoedig te voet den togt hadden volbragt; eene hoogstbelangrijke aanwinst voor het leger, tot hernieuwing van een korps, hetwelk zich weldra met roem stond te onderscheiden.

Ook in overeenstemming met den krijgswet om na eene volbragte onderneming, zoo mogelijk niet denzelfden weg ten terugkeert te volgen, ten einde des vijands ontwerpen tot onderschepping te leun te stellen, sloeg de Hertog eenen anderen in, die langs den linker oever der *Maas*, hern over *Horne*, *Baelis* en *Blerik* tot het zoo ten onpas verloren *Panlo* zou vóeren. Deszelfs ongereden toestand en de schrik onder den vijand verspreid, mogt de ligte heroovering daarvan doen vooruitzien; dit denkbeeld lagchte alle strijders toe, die, door het welslagen van hunnen eersten togt, met den vrolijksten moed voortijlden, zonder eenigen twijfel wegens den goeden uitslag te koesteren. Schrik had daarentegen de opstandelingen bevangen,

gen, waarvan nergens zich eenige bende vertoonde.

Met ontzetting zag zich de bevolking van *Mazeik* en *Weert* door de verschijning der Hollandsche voorhoede verrassen; zoo voorbarig om den opstand toe te vallen, dachten zij nu eene strenge tuchtiging, en poogden thans door nederige onderwerping deze af te wenden; en, dank het edel karakter van den Hollandschen bevelhebber, werd hen genade voor strenge regtvaardigheid ten deel, en hen alleen het onderhoud der troepen gevegd, waaraan zij blijmoedig voldeden. De raddraaiers hadden zich ook hier uit de klem gered, en verspreidden zulk een grooten schrik van rondsom, dat een groot deel der schuldbewuste bevolking van *Vento* lijfsbehoud op verwijderde plaatsen ging zoeken; ver van aan tegenweer te denken, had de maar van de nadering der Hollanders hun allen moed doen ontzinken.

Als tot eene zekere overwinning blijmoedig voortspoedende, was de colonne reeds tot *Bree* gekomen, toen de officiële aankondiging van den gesloten wapenstilstand, alle vliejende overwinningsdroomen deed verdwijnen, den wakkeren veldheer op den weg van het onmisbaar doel stuitte en hem den schoonsten lauwerkrans deed ontglippen. Met leedgevoel ondervond den held thans eene teleurstelling, die hem binnen kort tijdsbestek andermaal en nog treffender zou grieven. Zijn togt, die hij met zijne aankomst den 26en te *Eindhoven* besloot, waar hij zijn hoofdkwartier vestigde, had evenwel de schoonste vruchten voortgebracht. Was het behoud van *Maastricht* reeds van onschatbare waarde, nog onberekenbaarder waren de zedelijke gevolgen, die daaruit voortvloeiden, en zoo ooit zich den invloed van aanvallende handelingen op den geest van een volk en leger schit-

schitterend zich heeft doen ontwaren, zoo is het voorzeker die, welke deze koene en welbestuurde krijgsbeweging op die der Hollanders en Belgen uitoefende, daar zij de eerste met een herlevend zelfvertrouwen staafde, terwijl zij de anderen door het onverwacht krachtberoep ten eenemaal verblufte, hunne hooggaande opgeblazenheid geheel beneden het peil deed zinken. Zonder stoffelijk verlies hadden zij eene beslissende zedelijke nederlaag ondergaan, de Hollanders eene overwinning behaald, welke meer dan eene breede lijst van gesneuvelden en krijgstrofcen gelden kon.

Hadden de vijanden, zoo hier als in *Staats-vlaanderen*, tot hunne verbazing gezien, dat het den Oud-Nederlander aan geen moed, noch aan bevelhebbers ontbrak, waartegen zij niet op mogten, zoo kondigde hen een omtrent dezen tijd op de *grenzen van Noord-Brabant* verrigt wapenfeit, het ontwaken van den leeuw aan, die zij gemeend hadden straffeloos te kunnen tergen.

Afgeschrikt door het krachtbetoon van den grijzen Slotbevelhebber van *Antwerpen*, naderden zij slechts schroomvallig den Oud-Hollandschen grond, dien zij bij het betreden onder hunnen voet meenden te voelen wankelen. Geene geregelde benden onderstonden zich dien te betreden, slechts enkele rotten, bij wien roof- en moordzucht het instinct van zelfbehoud overwoog, waagden het op struikrooverswijs de heilige grenzen te schenden, en een' oorlog te voeren, waarin zij Cartouche, Mandrin of Schinderhannes ten patroon scheenen gekozen te hebben. Met de blaauwe kiel, het kleed en de vrijpas van den vreedzamer land-

men vermoed, sloopen de fietsen tot eenig schuilhoek hen verborg, van waar zij veilig op den geen erg vermoedenden krijgsman, uit een ver dragend roer, een doodelijk lood konden afzenden, en daarna in het dicht krenpelhout ontsnappen of wel den gerusten grensbewoner der Meijerij of Baronij van *Breda*, in den duisteren nacht overvallen en van het hunne berooven; gelukkig genoeg, indien hen geene barbaarsche mishandelingen, of eene moorddadige levensberooving ten deel werd. Dus werden de brave luitenant der husaren van *Voorst* en meer anderen verraderlijk getroffen; een aantal stille inwoners vaak onder de gruwelijkste omstandigheden uitgeplunderd, daar zij te *Chaam*, *Basrie*, *Nassau en - Hertog*, *Nispen*, laatstelijk te *Rozendaal* hunnen moedwil hadden uitgeoefend en uit de laatste plaats paarden en 7 kleine metalen stukjes van het buitengoed van den Heer *Woldring*, agent der domeinen, weggeroofd. Het was om hen hierover te tuchtigen, dat de legerbevelhebber Generaal van *Geen* besloot hen door eene gevoelige les ontzag voor Hollands grondgebied in te boezemen.

Te *Esschen* aan de grensscheiding op *Brabandschen* grond had zich een rot van makters genesteld, dat, op 300 sterk geschat, door herhaalde strooptogten onrust in de aangrenzende streken verspreide. Tegen dit werd de onderneming gerigt, welke (21 November) met den besten uitslag volvoerd, de van strijdlust brandende vrijwilligers en Hollandsche schutters gelegenheid gaf hun eerste proefstuk in het krijgsmacht af te leggen.

De Generaal van *Geen* uitgaande van het groote krijgsbeginsel, door een der beroemdste veldheeren, den maarschalk

Ney, zoo klemmend aanbevolen: Dat men, vooral bij den aanvang eens krijgs en met nieuwe troepen, zorg drage dat zij in het eerste gevecht overwinnaars blijven, daar hiervan hunne volgende krijgshaftigheid afhangt," had zijne maatregelen tot volkomen slagen op de doelmatigste wijze genomen; terwijl hij tevens een ander gewigtig doelwit in het oog had, om door eene gelijktijdige onderneming de vijandelijke aandacht af te leiden, en daardoor den togt van den Hertog van Saxe Weimar te begunstigen.

Met eene daartoe voldoende magt van infanterie, kavalierie en geschut, waarbij, behalve het voor een aanmerkelijk getal uit aanzienlijke vrijwilligers zamengestelde afbataljons, zich ook ruim 600 schutters van *Rotterdam* en *'s Hage* bevonden, stelde zich de Generaal (20 November) in twee colonnes in beweging, waarvan hij de eene zelf van *Ettm* over *Rozendaal* geleidde; de andere, aangevoerd door den Generaal-Majoor *Post*, nam deszelfs rigting op *Groot-Zundert*, om van daar tegen *Esschen* aan te rukken, dat de vijanden van twee zijden te gelijk aan te grijpen en te omsingelen; hun zamentreffen voor *Esschen* was den volgenden morgen (21) tegen 9 uur bepaald.

De vurige drift deed de ongemakken van den marsch niet opmerken, en ter naauwernood aangekomen, stormden zij de door de vijanden bezette plaats in, die zich volgens zijne gewoonte uit de huizen met geweerschoten verdedigde. Vruchteloze poging! daar hij weldra in dezelve overweldigd, geen tijd tot lang schutgevaarte hem overgelaten werd. Het sneuvelen van een sergeant-majoor en eene kwartiermeester, welke de brave Lt. Kol. *Everts*, bevelhebber der

ja-

jagers ontving, deed het ziedend bloed overloopen; wat in den eersten drift in de huizen gevonden werd, werd kogel en bajonet tén deel; de rest, ten eenemaal verslaagd, zocht het hazenpad en in eene overijlde vlugt lijfsbehoud voor de Hollanders, in wier handen zij dertien gevangenen en op de plaats twaalf dooden achterlieten. Zeer nabij was het, dat de geheele bende, twee kompagniën zoogenaamde vrijwilligers van *Kortrijk*, hier in de fult waren geraakt, waaruit zij zich nu, begunstigd door de grondgesteldheid, voor een geneelte redden, doch zich meerendeels verstrooiden; andere hadden de wapenen weggesmeten, die den Hollanderen in handen vielen, welke behalve de Lt. Kolonel *Everts*, slechts één' gewonden telden.

Eene straflevering van slachtvee en paarden gaf den bewoners van de Brabandsche grensdorpen eene heilzame ont-rading om de opstandelingen bij hunne rooftogten, gelijk te *Nispen* en *Rozendaal*, de behulpzame hand te bieden, en deze les bleef niet verloren.

Uitstekenden moed hadden de verschillende krijgslieden, de schutters en vrijwilligers aan den dag gelegd, en hoe onbeduidend ook eene zoodanige ontmoeting in menige andere gelegenheid ware te achten geweest, zoo was het welslagen van de eerste krigsproef van onberekenbare waarde: daar, terwijl zij de muitbenden ten uiterste verblufte en tot zachtgaan aanspoorde, de krijgsmoed en het zelfvertrouwen der nieuwe Hollandsche benden tot eene hoogte stegen, waarvan de gevolgen zich schitterend zouden hebben vertoond, indien de wapenschorsing dezelve niet vooreerst aan banden had gelegd. Het was dit, wat bij de Nederlandsche Schutterijen die krijgswaarde deed ontkle-
men,

men, waarvan zij in het volgende jaar zoo schitterende blijken vertoonden.

De Belgen hoe opgeblazen ook in den aanvang, waren echter door deze voorvallen te zeer ontnuchterd, dan dat de welberadenste hunner, niet de noodzaak zouden hebben ingezien, om aan den ernstigen vredeelsch der Mogendheden gehoor te geven, en het bedenkelijke om, door hardnekkig voortzetten der vijandelijkheden hen te trotseren en derzelver staatsbelangen krenkende, hen tot eene krachtuiting te nopen, welke waarschijnlijk deze Belgische omwentelingskoofts, even spoedig als de vorige (1788) een einde zou hebben doen nemen. Neemt men voorts het later gebeurde in overweging, zoo schijnen geheime wenken van Fransche en Engelsche zijde, hen de groote voordeelen dezer schijnbare toegevendheid te hebben doen inzien: daar de bevoordelingen van het de wapenschorsing bepalende Protocol, de Onafhankelijkheid van België, als daadwerkelijk uitdrukte. Zij hadden dus reeds bijna alles wat zij eischten verkregen, en mogten zich vleijen door de staatslist der hen toegedane Magten, door en gedurende de onderhandelingen nog aanmerkelijke uitbreiding hunner voordeelen te verwerven; voorts verkregen zij tevens het niet minder gewigtige, van intusschen den woesten Chaos van hun staatsbestuur te kunnen ontwarren en hunne talrijke, doch ongeregelde scharen, tot eene geduchte krijgsmagt te ordenen, waarmede zij hunne eischen kracht bijzetten en door oorlogsbedreigingen, van de Mogendheden nieuwe opofferingen ten koste van Holland afpersen konden.

Men

Met het voorkomen als of hen door de bepaling van den Wapenstilstand te kort geschiedde, en als het ware noodgedrongen, gaven zij dus aan dezelve toe, onder geheime voorbehoudingen, waarvan hunne kwade trouw aanhoudende blijken leverden. Hunne wrevel uitte zich in luide klachten, dat dezelve geheel in het voordeel van Holland was daargesteld. Dit was echter slechts schijnbaar en overeenkomstig het staatsbelang der groote Mogendheden, daar het zich bepaalde om den stroom der uitbreidende omwenteling en de daarvan onafscheidelijke kriegsverwoestingen een perk te stellen. Zij kluisterde daarenegen de aanwending der strijdkrachten wier ontwikkeling in snelheid en omvang, aan het ongeloofelijke grensde.

Onophoudelijk stroomden de Hollandsche scharen naar de bedreigde grenzen; ieder dag zag het hartverheffend schouwspel herhalen van den statigen uittogt van de keur der natie. De heldengeest die uit aller oogen blonk, spiegelde zich in de aanmoedigende blikken der achterblijvenden, van waar de aanhorigen, die met diep gevoel, met de treffendste uitdrukkingen, de vertrekkende dapperen vermaanden, om wakker te strijden in den heiligen kamp voor vaderland en regt.

Zoo waren in de dringende oogenblikken van gevaar, de eerste afdeelingen der schutterijen in de maand October reeds naar het oorlogstooneel gesneld, dagelijks door nieuwe scharen uit alle plaatsen gevolgd. De geheele landelijke of rustende schutterij te wapen geroepen, beloofde binnen weinig tijds eene aanzienlijke magt van krachtvolle welgehoefende manschappen op te leveren. Doch bovenal treffend was de uittogt van de kwekelingen der drie beroemde

Hoo-

Hooge scholen, roerende het plegtig statige daarmede verbonden; bemoedigende plichtherinnerende aanspraken der stads- en akademie besturen, van geliefde hoogleeraren, wijdden hen tot hunne heilige bestemming: en met vurige geestdrift ontgloeid volgden zij de ontrolde banieren die hen op den weg van roem en overwinning ten leidstar moesten verstrekken. Zoo hadden de studenten van *Groningen* met die van *Franker* tot eene vrijwillige flankeur-compagnie vereenigd, over *Amsterdam* hunnen rogt naar de grenzen van Noord-Brabant voortgezet. Zoo verlieten *Utrechts* akademieburgers den 11e van Slagmaand, gelijk die van *Zelden* twee dagen later, de zetel der wetenschappen, om door hunnen moed en volharding het bewijs te geven, dat de Nederlander, van welken stand ook, wanneer de stem van Vaderland en plicht hem roept, alles, zelfs het dierbaarste volgaarne ten offer brengt.

En geenszins was dit doorluchtig voorbeeld der edele jongelingschaar zonder vrucht gebleven, daar het duizenden vrijwilligers ten prikkel van navolging verstrekte. Verdienenden bij eene zoo algemeene gloeiende Vaderlandsliefde eenige gewesten eene bijzondere vermelding; zoo is het *Zeeland*, wier burgers zoo een groot aandeel in de roemrijke verdediging en het behoud van Staats Vlaanderen toekomt, zoo is het *Friesland*, alwaar behalve de reeds bij de korpsen ingedeelden, niet minder dan 4600 schutters, voor een aanmerkelijk gedeelte vrijwillig, de wapenen opvatten; die gelijkelijk door moed in den strijd en volharding uitblonken, en een en ander zich overwaardig hunne voorouders: de moedige Vriezen en de dappere Zeeuwen, grondvesters van het Nederlandsche Gemeenebest betoonden,

- Da-

Dagelijks vermeerderden dus Hollands strijdkrachten en verdedigingsmiddelen te land en te water. Zoo als ook de vloot-afdeeling, onder den schout bij nacht van der Sande, die ieder oogenblik uit de Middellandsche Zee stond op te dagen, eene aanmerkelijke versterking van bodems en ervaren zeelieden beloofde. (*)

Zoo was de krijgstoestand van Noord-Nederland reeds met den aanvang van Wintermaand zoo gunstig veranderd, dat men wegens de ondernemingen des vijands geen bange bezorgdheid behoefde te koesteren, zelfs niet, wanneer de strenge winterkoude, de wateren mogt doen verstijven en hem eenen toegang openzetten. Het leger door noodlottige voorvallen tot een dor geraamte uitgeteerd, vertoonde thans in deszelfs aangevulde gelederen, een krachtvol, gespleerd en bloeiend ligchaam, vol moed en levenskracht; maar het was vooral de steeds meer ontwikkelende zedelijke kracht en gadelooze eendragt, die de sterkte van den Staat uitmaakte, en de zekerste waarborg voor de heerlijkste gevolgen opleverden.

Uitstekende blijken hiervan gaven de onderscheidene ontmoetingen en voorvallen, welke uit de gedurige verdragschennis der Belgen ontstonden. Aangemoedigd door de flauwheid waarmede de Conferentie hare bepalingen handhaafde zoodra hunne weerbarstigheid met oorlog dreigde:
lei-

(*) Dit eskader bestaande uit het fregat de *Sambre*, de korvetten, de *Dolfijn* en *Medusa*, de brikken de *Windhond* en de *Kemphaan*, stevende den 5e Januarij van *Port-Mahon* naar Holland, waar het den 19e en 22e Februarij te *Texel* en *Vlissingen* binnenliep.

heimelijk gestijfd door eene magtige partij in Engeland en Frankrijk, breidden zij hunne vorderingen steeds verder uit, en veroorloofden zich onophoudelijke feitelijkheden tegen de Hollandsche krijgsbezettingen en grondgebied.

Zonderling was de gesteldheid waarin deze wapenschoring de strijdenden had geplaatst; de oorlog was veeleer gestaakt dan wel een staat van vrede begonnen. De Koning en de Hollandsche natie bewust van de regtvaardigheid hunner zaak, onverbrekkelijk de trouw der verdragen eerbiedigende, onthielden zich van elke zweem van overtreding, en stelden daardoor voor geheel Europa de trouwloosheid der Belgen ten toon, die elk oogenblik vijandelijkheden tegen dezelve pleegden. Dubbel voordeel bragt dit voor Oud Nederland te weeg, daar de rustige gematigdheid evenzeer het algemeen gevoelen tot deszelfs voordeel stemde, als het de Belgen daarin deed dalen; wier tergende ondernemingen tevens met zoo veel nadruk werden te keer gegaan, dat dezelve gelijkelijk tot hunne schade en schande uitliepen.

ACHTSTE AVOND.

Onder de dubbelzinnige omstandigheden waarin Holland en België zich tegen over elkander bevonden, was dit door geweldige staatsberoeringen en omwentelingen zoo treffend gekenmerkt jaar ten einde geloopt, het nieuwe aangevangen, onder het vooruitzigt, dat de door dwang gestaakte strijd, met nieuwe hevigheid hervat stond te worden; daar de wederzijdsche toerustingten genoegzaam toonden, dat ondanks alle staatkundige pogingen, geene andere beslechting van het ver uiteenlopend geschil tusschen de hoogst verbitterde partijen, dan door het zwaard mogelijk was te achten; en aan welke zijde deze ten voordeele zou uitvallen, scheen eene reeks van enkele daden te voorspellen, die gedurende den door de Belgen zoo vaak en trouweloos geschonden wapenstilstand verrigt, van de zedelijke kracht der Hollandsche Natie en van haar overwigt op hare tegenstanders het voldingendste bewijs opleverden.

Het mogt al de ernstige begeerte van eenige dieper denkende Belgische partijhoofden zijn geweest, om volgens den wil der Conferentie het bedrijven van vijandelijkheden

te

te doen ophouden; hunne magt schoot te kort om de wilde draakolk der omwenteling eensklaps tot bedaarde rust te brengen, daar alle gehoorzaamheid en eerbied voor wetten en bestuur miskend, alle orde en regel door razende volkmenners gedurig gestoord en ontzenuwd werden. Derzelver woelingen vereenigden zich tot één doelwit, dat, om den onverzoenlijksten haat tegen den Koning en Noord-Nederland bij den grooten hoop levendig te houden, en daardoor hun eigentlijk oogmerk te bereiken, van hetwelk dagelijks duidelijker werd, dat het niet eene administratieve scheiding onder één Stadhuis, maar eene volstrekte afscheuring was, waarna zij van den aanvang af hadden getracht, waartoe de verontwaardiging der fel getergde Hollanders hen behulpzaam wezen moest, en alleen de ernstigste voorstellingen van de Engelsche en Fransche gevolmagtigten aan het Belgische bestuur, vermogten eindelijk hen tot nalaten van feitelijkheden en het eerbiedigen van den wapenstilstand te verplichten.

Ondanks deze waren zij echter de vijandelijken insluiting van *Maastricht* blijven voortzetten. D a l n e die zich den weidschen titel van Opperbevelhebber van het leger der Maas, had aangematigd, was met zijne scharen, versterkt door het korps van *Pontécoulant*, dat men zich uit Vlaanderen had kwijt gemaakt, voor de vesting terug gekeerd; die hij, zijn hoofdkwartier te *Hoch* vestigende, op zekeren afstand aan de linker zijde der *Maas* omsingelde, gelijk zulks door *Mellinet*, aan de zijde van *Wijck* op den regten oever geschiede.

Hoe sterk ook deze magt door den toeloop van opgeruilde Limburgers en Luikenaars mogt zijn geworden, zoo begrepen de aanvoerders te wel, wat van zoodanigen orde-

100-

loozen hoop te wachten was, om met eenig vooruitzigt van gevolg, het beleg eener vesting gelijk deze te durven ondernemen, al ware het niet dat het gemis van al het daartoe vereischte en het wintergetijde, onoverkomelijke zwarigheden hadden opgeleverd. Zij bepaalden zich dus tot eene zoo eng mogelijke insluiting en het afsnijden van allen toevoer, in hoop dat de daardoor veroorzaakte mangel, de ontevredenheid bij de talrijke bevolking vermeederen en met de helmelijke verstandhoudingen, hunne verraderlijke oogmerken een doel zouden doen bereiken, waartoe de bloedigste pogingen nog altijd ten ulterste onzeker bleven.

Met knarsende spijt zagen zij zich echter in deze verwachting te leur gesteld; voorbeeldige maatregelen tot rustbewing en verzekering van het onderhoud, tegen verraad en opstand, kluisterden de kwaadwilligheid en verlamde alle medewerking van binnen. De talrijke vuurmonden, die van de wallen en de forten den aanvallers tegendreigden, schrikte hen af deze driest te naderen; terwijl de bezetting door onvermoeiden ijver en rusteloze waakzaamheid, hare getalszwakte opwoog en zich als het ware vermenigvuldigde; de ontzagwekkende ontwikkeling van aanzienelijke strijdkrachten van ruitery en geschut, die de stad doortogen of zich op belangrijke plaatsen en tijdstippen vereenigden, benam met de kans tevens den moed tot vijandig gezinde zamenpanning; zoo als aanden vijand van buiten, de mogelijkheid en met deze de lust tot het beproeven eener verrassing. Waagden de Belgen zich in de nabijheid der vestingwerken, zoo wees oogenblikkelijk het geschut hen den terugweg, dat ook dadelijk elke aardverhooging plat schoot, welke zij beproefden op te werpen.

Schro-

Schromelijk huisden intusschen hunne bandelooze scharen, bij de bewoners ten platten lande, die zij daadwerkelijk met hunne gezegende omwenteling bekend maakten, er waren geene misdaden die de horden van Mellinet en Daine niet pleegden, geene geweldenarijen die niet erger dan in vijands land, met roof en moord vergezeld door hen werden begaan. Vrchtelooos bleven de klachten aan het Belgische bestuur, dat zich schaamde voor geheel Europa het getuigenis van zwakte en minachting dus blootgelegd te zien, daar de krijgsoversten even weinig acht op haar aanschrijvingen, als de soldaten op de bevelen van deze sloegen, terwijl intusschen deze buitensporigheden tot zoodanige hoogte stegen, dat de benoemde Gouverneur van *Limburg*, de Baron de Loe de Mheer, na het ophangen van een huiveringwekkend tafereel van de uitspattingen der benden van Mellinet en de Tillij, aan het Congres (22 dec.) zijn ontslag uit eene betrekking vroeg, waarvan hij het gezag zoo ten eenemaal zag miskennen. Het zij door opzettelijken weerstand der krigsbevelhebbers, het zij door onderhandsche aanstoking der partijhoofden in het bewind, de herhaalde aanmaningen der Conferentie tot het staken der vijandelijkheden en der Insluiting van *Maastricht*, bleven zonder gevolg; waarschijnlijk in de hoop, door hunne intrigues of eenig toeval, dit gewigtig bolwerk eindelijk nog meester te zullen worden. De uitkomst leerde hen echter dat zij zich in hunne berekening ten eenemaal vergist, de geestkracht van den Opperbevelhebber, den moed en de trouw der bezetting veel te laag berekend hadden.

Het was aan de zijde van *Wijk*, dat zij onder plaatselijke begunstiging, het dichtste waren genaderd en zelfs eene zweem
van

van batterijen begonnen op te werpen; zulks, zoo wel als de verplichting om alles te sloopen wat hen dekking tegen het vuur der vesting kon verleenem, gaf de aanleiding tot menigvuldige schutgevaarten en schermutselingen waarin de bovenhand steeds aan de bezetting blijvende, bijdroeg, om haar met de onschatbare eigenschappen van krijgsvarenis en zelfvertrouwen uit te rusten, van welke zij de bewijzen gaf, bij verschillende gelegenheden en uitvallen tot verdrijven van den te nabij komenden vijand, oft tot het weghalen van benoodigheden uit omliggende dorpen.

Herhaalde zoodanige uittochten met gunstig gevolg bekroond, gelijk die naar den kant van *Meersen*, tot afbreken van eenige huizen (23 dec.); vervolgens naar *Vaels-hartel* (26), waar zij de Belgen uit het gehucht *Rothem* verjoegen, hield deze in steeds gespannene onrust en dwong hen bestendig op hunne hoede te zijn, hetgeen hen evenwel niet altijd voor schade vrijwaren kon. Volkomen roonde de wakkere Opperbevelhebber, door geene gelegenheid te laten ontglippen, om den belegeraars een voordeel af te zien, de waarde te erkennen van despreuk, dat: het geluk steeds den stouten begunstigt, even als van het krijgsbeginsel: dat de zwakkeren alleenlijk aanvallender wijs, den sterkeren met voordeel bekampen kan.

Onder meer anderen is bijzonder vermeldingswaardig de onderneming (19 jan.) tegen het op den linker Maasoever, een uur verwijderde Kasteel *Castert*, het eigendom van den heer de *Brouckere*, hetwelk de Belgen met de jagers van *Chasteler* als een voorpost bezet, en waar zij een aantal ver-

verzameld hadden. Onder bevel van den majoor Mensorukte des avonds het detachement uit, bestaande uit eenige kompagnien der 13e Afd. Infanterie, voorafgegaan door den kapitein Duycker met zijn korps en een gedeelte van het Alg. Dépôt, terwijl de ritmeester Morbottier, roemrijk bekend door het gevecht bij Luik, met een detachement zijner dappere kurassiers, 35 man sterk, ten rugstennende.

Onder begunstiging van den nacht naderde in stilte het gedeelte dat onder aanvoering van kapitein Duycker de voorhoede vormde, en waarvan nu de helft zich langs de Maas op Casteri richtte. Op een kwartier uurs van het kasteel gekomen, werd een peloton ter rechter, en een ter linker zijde van hetzelfde uitgezonden, om het dus te omsingelen. In stilte en onbemerkt in de nabijheid aangeslopen, overrompelde het eerste, aangevoerd door den Luit. Ubags, de wacht, het andere, onder L. van Schaak, de pachtboef, waarvan de manschap zoo wel als de te hulp snellende, zoo onzacht gewekten, met den bajonet neergestoken werden; vijf koebecaten alleen werden weggevoerd, daar het stalgebouw waarin de andere stonden in brand geraakte. Het schijnsel der vlammen en het geweervuur, deed de in den omtrek aanwezige Belgen het aangevallen punt onderkennen en talrijk te hulp snellen, terwijl het den aanvalleren raadzaam deed achten om na het volbrengen hunner verrigting den terugtocht aan te nemen. Zij volbragten dit onder bestendige schermutieling met den vijand, die een twintigtal dooden op de kampplaats liet leggen, zonder ander verlies dan 2 dooden 6 gekwetsten, en de Luit. van Hasselt die te vurig vooruitgedrongen, in het bosch afgesneden en gevangen genomen was geworden. Nog vrij wat gevoeliger zou de hen toegedachte neep zijn geweest,

weest, had niet duisternis en slechte wegen, de andere afdeeling der voorhoede verhinderd, tijdig overeenstemmend aan te komen, om hen allen uitweg af te snijden.

Deze welgeslaagde verrigting, welke niet minder den moed en het vertrouwen der bezetting verhoogde, als de gezwollene opgelazenheid der vijandelijke benden in verslagenheid verkeerde, gaf aanleiding tot een merkwaardig proefstuk van krijgsmakkerstrouw en heldhaftigheid. In het schutgevaarte tusschen de terugkeerende bezetting en de thans hen achterna zittende Belgen, stort de fuselier Eugster zwaar getroffen door een vijandelijk lood, ter neder; onmagtig zich te bewegen stond hem het lot beschoren, om het slagoffer der weerwraak der verbitterde vervolgers te worden. In dezen jongsten nood, verlaat hem echter de trouwbaarheid van den naastbij zijnden Clausse niet, die hem opneemt en achteruit draagt; maar weldra snelt een aantal vervolgers toe. Onbedremmeld, zonder om eigen gevaar en redding te denken, of eene wond in de hand te achten, legt hij zijn weerloozen makker op den grond, grijpt zijn geweer, brandt het los en doet een der vijanden in het gras blijven; kalm herlaadt hij, en zijnen waarden last andermaal op den schouder ladende, zet hij rustig zijnen weg voort, tot hij den krijgsmakker in veiligheid had gebragt, waartoe hij meermalen het vorige moest herhalen. Nog meer dan de algemeene toejuiching dezer edele daad, welke het graveerstift vereeuwigde; meer dan derzelver erkenning door het hoogste eereteeken, was voor hem het beloonend zelfgevoel in den eigen boezem, van een wapenbroeder uit de moordklaauwen van bloeddorstige vijanden te hebben gered. Heerlijk voorbeeld, tot navolging

ging voor elk krijgsman, ter uitoefening, van den schoonsten broeder- en kameradenpligt, die de Romeinen met den hoogsten eerprijs, met de burgerkroon, meer waard dan de bloedige lauwerkrans, beloonden. Het leert ons, om: trots het dreigendste doodsgevaar, tot redden van een' spitsbroeder, alles te wagen en hierin een' grooter roem dan in het vellen van een veeltal vijanden te stellen. Voorzeker bestaat geen sterker waarborg voor de heldhaftigheid eener bende, voor de onverwinnelijkheid van een leger, dan wanneer alle door denzelfden band van krijgsmans- en broedertrouw omstrengeld, met één gevoel bezield, de een den anderen in nood en dood tot eenen onwrikbaren steun verstrekt!

De indruk der gebeurtenissen, den invloed en klem welke de opperbevelhebber op de aanvankelijk zoo euvel gezinde bevolking verkregen had, vertoonden zich in het oogvallende, bij den hevigen brand (1 Febr.) in de garnizoensbakkerij, welke bij voortgang van de noodlottigste gevolgen had kunnen zijn, daar zoodanige voorvallen, het zamenvloeiën van menschen, ondanks alle voorzorgen, zeer begunstigen, terwijl bij de minste aanleiding, de kwaadwilligheid eene ruime deur geopend wordt, om de verwarring tot uitvoeren harer verderfelijke oogmerken zich te nut te maken. Thans zag men hierbij de bezetting, eenstemmig met de inwoners, zich beijveren om de gevolgen van dit onheil af te wenden, waarin zij volkomen slaagden en het belendende korenmagazijn tegen de vlammen beschermden. Roemwaardig was, even als later, te *Bergen-op-Zoom* het gedrag der troepen in het bekampen der gevaren van eenen

bijzonderen aard, waarvan het gelukkige gevolg hen ter be-
looning verstrekte, daar zulks niet alleen den voortgang van
den brand beperkte, maar grootendeels de bevreesdheid voor
inwendige rustverstoring deed ophouden (*).

Nog altijd bleven de zamengerotte benden van het Maas-
leger, de toegangen der vesting belemmeren, terwijl zij, uit
bezorgheid tegen eenen nieuwen togt van den gevreesden
Hertog van S a x e n W e i m a r, alle de toegangen versterkten.
Eindelijk bewerkten de steeds ernstiger aanmaningen der
Conferentie, misschien aangespoord door het ontzagwekkend
voorkomen van de Hollandsche krijgsmagt en de beduchtheid
dat deze aan de voortdurende schending van den wapenstil-
stand een bloedig einde zoude maken, gelijk de bewegin-
gen, die een gedeelte derzelve aan de grenzen van Noord-
Brabant tegen de *Maas* maakte, scheen aan te kondigen:
met de bedreigingen der Fransche en Engelsche afgezanten,
de verwijdering van D a i n e en M e l l i n e t, zoo als ook
die hunner benden, voorts eene oogenblikkelijke ophou-
ding der vijandelijkheden in het Limburgsche, benevens
eene, schoon zeer beperkte herstelling van de gemeenschap
der

(*) Hooge en wel verdiende onderscheiding ontving het
manhaftige gedrag van den Opperbevelhebber Dibbits,
daar hij bij K. Besluit (11 Febr.) tot Lt. Generaal werd
benoemd, en nog schitterender was de erkenning zijner
verdienste, door zijne verheffing in den adelstand en tot de
waardigheid van Baron, door Z. M. in 1835; terwijl voorts
als getuigenis der hooge vereering de algemeene denkwij-
ze onderscheiding verstrekte, die zijne echtgenooten wed-
voer, welke zich te *Aken* onthoudende, door de Pruisische
Officieren met eene serenade vereerd werd.

der vesting in het laatste van Februarij , met het Pruisisch gebied en de omstreken, als ook middelbaar met de Hollandische grensplaatsen , ofschoon het nog aanmerkelijk lang aanliep eer op beide zijden der *Maas*, de Belgen geheel van de Vesting wegtrokken.

Even min als aan de onbillijke eischen der Belgen op *Limburg* gehoor was gegeven, toonde zich de Koning genegen, om zich het gezag in *Luxemburg* door hen te laten ontwingen, welk Groothertogdom als zijn bijzondere erfstaat en een gedeelte van het Duitsche Verbond, geene hanner aanspraken wettigde: en ten bewijs dezer gezindheid, zag zich de Hertog van Saxe n Weimar het hoog bewind aldaar opdragen, wiens krachtvolle honding hen dadelijk deed gevoelen, dat zij bezwaarlijk in eenige hunner bedoelingen zouden slagen; terwijl hij zelf in het leedwezen, dat zijn vertrek bij het leger veroorzaakte, een bewijs der hooge waardering, van hetzelfde mogt ontvangen.

Zoo als aan de oostelijke grenzen, bleef ook aan de westelijke van *Vlaanderen* en op de *Schelde*, den door de wapenschorsing gedoofden, niet uitgebluschten, oorlogstoestand voortduren, terwijl de, telkens door de schending derzelve opflikkerende vlammen, het vuur verkondigden, dat onder de asch gloeide en slechts met moeite weerhouden werd, alverwoestend uit te bersten.

Vooral was *Antwerpen* een punt van bedenkelijke spanning, de Citadel, een doorn in het vleesch der opstandelingen; rondom door vijandelijk grondgebied omgeven, hield alleen de versche herinnering aan het gebeurde, de dreig-

dreigende aanblik der Hollandsche krijgsmagt en de vrees voor eene ontzettende wedervergelding, de opgekropte kwaadwilligheid van roekelooze aanvalspogingen terug, welke de stad het onvermijdelijk verderf moesten berokkenen.

Gelijk gieren en wolven, te lafhartig om een weerstand-biedend wezen aan te grijpen, met roofzuchtige blikken het oogenblik verbeiden, dat eenig toeval hen eene ziel-togende prooi, zonder gevaar ter verslinding aanbiedt, zoo ruurde het boosaardig Antwerps multerroet, met woedende blik, op de vlootafdeeling, die het zoo gevoelig had getuchtigd, welker aanblik het zoo diep vernederde, en wachtte slechts van storm of ijsgang een onheil voor de Nederlandsche kielen, om alsdan gevaarloos, aan deze den snooden moedwil te kunnen koelen.

Ondanks den wapenstilstand hadden de Belgen niet opgehouden, om de bepalingen daarvan, bij elke gelegenheid, onder allerlei voorwendsels, heimelijk te schenden, of openlijk te verkrachten, zoo door vijandelijke handelingen als door het opwerpen van verschansingen tegen de Citadel en scheepsmagt, die slechts nadrukkelijke vertoogen en vrees een perk stelden. Hunne gezindheid en wat zij zich anders wel zouden hebben willen hebben veroorloofd, bewezen de ontworpen Brandscheepen te *Boom*, om nogmaals het schouwspel van die van Gianibelli voor *Antwerpen* te vernieuwen, en de Hollandsche scheepsmagt door de vlammen te vernielen. Mogt al, door nader doordenken der verstandigsten, hiervan afgezien zijn geworden, zoo toonde de bandelooze hoop, maar al te zeer waartoe blinde woede dezelve vervoeren kon, toen bij een hevigen storm

(20 Dec.) de korvet de *Komeet* tegen de wal was bezet geraakt. Talrijk rotte het graauw te zamen, met dreigend voorkomen, om, mogt de bodem geheel reddeloos geraken, haar aan te vallen. Reeds had men aan boord alle toebereidsels gemaakt, om haar veeleer te laten springen, dan door den vijand beschimpen, toen het der behendigheid van de bemanning gelukte, haar op ruim wáter te brengen. Dit besluit deed men den vijandelijken bevelhebber kennen, opdat, zoo al geene eer of trouw, ten minste eene heilzame zucht tot zelfbehoud, van verwatene pogingen terug houden [mocht.

Met den vorderenden winter, welke zich, door eene doorgaans geringe en korstondige koude, met ruw onstuimig weder afwisselende kenmerkte, werd de toestand der Nederlandsche scheepsmagt, zoo noodig tot beheersching des strooms en ondersteuning der Citadel, ten uiterste netelig, daar storm en ijsgang het behouden der vereischte stellingen vaak onmogelijk, ten minste hoogstgevaarlijk maakten. De meeste zware bodems waren dien ten gevolge naar de Beneden-Schelde tot *Lillo* afgezakt en, bij invalende vorst, van daar naar *Vlissingen* verzeld; terwijl de lichtere achtergeblevene negen kanonneerbooten bij storm en drijfsijs eene wijkplaats onder het kasteel, en het vandaar bezette, aan de overzijde der stad gelegene *Vlaamsche Hoofd* zochten, doch zoodra de storm bedaarde, de rivier open was geworden, hunne legplaatsen weder gingen hernemen.

Door deze oorzaken, was de flotille, sedert verscheidene dagen op deze eenigzins veiliger schuilplaats

plaats verbleven. Den 5 Februarij, scheen echter het verminderen van drijfijls, het hernemen der stellingen te zullen vergunnen. Het sein werd daartoe gedaan en, ondanks het buijg weder, had de kanonneerboot, n°. 2, hare post voor *Oosterweel* (of *Austruweel*) beneden de stad, in den morgen weder ingenomen, toen de steeds toenemende storm uit den Noordwesten, haar van deze wegsloeg en de *Schelde* op, naar de vijandelijke stad terug voerde. Al wat beleid en zeemanschap vermogt, stelde de wakkere scheepsbevelhebber en zijne bemanning in het werk, om het van lager wal te houden, terwijl zij met onbezweken moed, doch met steeds schijnbaar minder gevolg, tegen den al heviger bulderenden stormwind en het geweld des strooms kampen, die hen onwederstaanbaar naar de gevaarlijke ondiepten voortslingerde en eindelijk, aan de noordzijde der stad, even beneden het dok, tegen den wal wierp. Te vergeefs waren alle inspanningen geweest om dit te verhoeden, vruchteloos die, om oogenblikkelijk het vaartuig weder vlot te doen worden.

Ver was bevriende bijstand, daar de andere bodems tot zelfsbewoud genoopt, te zeer met de verbolgene natuur hadden te worstelen, om tot hulpbetoon ruimte te vinden; niets dan hunne eigene krachten bleven dus den schepelingen der boot over; deze waren echter welligt tot redding voldoende geweest, zoo niet een schendsruk der Belgen, de ruwste barbaren, de Bedouinen waardig, den benarden den laatsten steun, ontwongen, maar tevens tot een eeuwig gedenkwaardig heldenfeit, aanleiding gegeven had.

Het gezigt der worsteling van de Hollandsche kiel tegen den noodstorm, had een menigte van het Antwerpsche graauw
en

en nabij werkende schansgravers, op de kaden doen zamen-scholen. Hoe juichten zij niet, bij de herkenning van den-zelfden kanonneerboot, welks geschut zoo menigmaal bij het bombardement losgebrand, hen zoo zeer geteisterd had. Met heliche blijdschap zien zij het oogenblik naderen, dat zij ziele in het schouwspel verlustigen zouden, om dit vaartuig, met de gevloekte Hollanders, met deszelfs ge-haatten bevelhebber, die zij den vuurduivel hadden gedoopt, op de oadfepten te zien verbrijzelen en door de golven verzwelgen. Thans drijft de boot aan lager wat, weêrloos, reddeloos! Een moordgejuich stijgt ten hemel, begroet de ramp; uitgeschud is alle gevoel, verge-ten zijn de onschendbare regten der wapenschorsing, hri-lijg bij alle beschaafde volken, verzaakt is het pligtgebod der menschelijkheid, om in den weêrloozen tegenstander, den natuurgenoet eene reddende hand toe te reiken.

Maar hoe was ook zulk een gevoel van een woest graauw te verwachten, dat slechts door vrees in toom gehouden, telkens en ook nu, uit den band meende te kunnen springen. Thans scheen de kans open, om hunne wraaklust, zonder gevaar in volle maat te kunnen bevredigen. Geheel weêr-loos lag de oorlogsboot tegen de kaal geworpen, hare vuur-monden boezemden geen ontzag in, en meer dan te veel had de bemanning te doen, om stormwind en golven weêrstand te bieden, zoo mogelijk de vege kiel te redden. Slechts één denkbeeld vervulde deze onmenschen, als door een boze geest ingeblazen, de tijgerangst, dat hen de prooi ont-snappen, hunne gloeiende wraakdorst ongelescht blijven zoude.

Nauwelijks zagen zij het vaartuig aan den grond en tegen
den

den oever geklemd, of een drom van het vuigste schuim met eene schaar gewapende opstaंदelingen van de naaste wachtposten, een zeker overgeloopen kapitein *Gregoire* aan het hoofd, schiet, gelijk een troep uitgehongerde wolven, op hun aas, op het noodlijdend vaartnig toe. Met woedend gebrul dat den hullenden wind zelfs overstemt, springen zij, gewapend met allerlei moordtuig in kleine booten, andere beklimmen van alle zijden de boorden der tegen de kade aangedrevene boot. Hoonlagchend versmaden zij de lotverkundigende waarschuwing, die hen tegengalmt, springen over, grijpen de bemanning aan, klauteren in het wand, om Nederlands vlag te schenden; een helsche triumpkreet weêrgalmt. Zij willen hunne moedkoeling beginnen, met den Hollanders de diepste verguizing te doen ondervinden, daarna hunne bloeddorst met volle teugen lesschen: zich daarbij door de Leuvenaars met *Gaillards* moorden loef niet laten afsteken. Steeds meer en meer blaauwkielen beklimmen den bodem, al sterker wordt de volksaandrang, om in deze roemrijke daad te deelen; het gewoel en gewemel neemt toe op het verdek, en in deze worsteling wordt de scheepsbezetting overmand. De boot is door de Belgen vermeesterd. De vlag van Oud-Nederland daalt, verdwijnt; maar verdwijnt slechts oogenblikkelijk, omhuld in eene zwarte kruid-wolk, die eene donkerroode vlam doorstraalt. Eene donderende uitbarsting volgt, die met vreeslijk gekraak den boot doet splijten; schip, menschen, vriend, vijand ten hemel slingert, of in den kolk des afgronds bedelft; den omtrek wijd en breed, met scheepsbrokken, met verbrande en verscheurde lijken, met bloedige lillende ledematen overstelpt; mastwerk, scheepstuig, ijzerwerk en ko-

kogels, werden tot groote afstanden voortgeslingerd, zelfs de zware scheepsstukken ongeloofelijk ver op de kade geworpen; dood, verpletterd, verminkt, deelen eene menigte onverlaten op de kaden in hetzelfde lot!

Oogenblikkelijke stilte, Zelf de storm zwijgt! Van ontzetting verstomd, verstijfd, aan den grond geworteld, met den doodschrik op de verbleekte kaken, staren de oproerlingen elkander, de hen omringende vernieling, den zwarten rookklomp aan, die zich thans ontwikkelende, hen in eenen dikken walm omzwachtelt. Het jammergegil der verminkten, met geknotte leden, met vermorselende lichamen, het reutelen der stervenden, dat hen van rondsom inde ooren klinkt, roept hen tot bezinning. Angst geeft hen de kracht tot overijde vlugt van de plaats des verderfs; in een oogenblik zijn de kaden als leeggeveegd. Voortgezweept door schrik en kwaad geweten, werpen zij en al de stadbewoners angstige blikken naar de andere oorlogsbodems, beducht dat deze, de schanddaad door de vernieling der stad, mogten wreken en haasten zich, om deze door het uitsteken eener witte vlag op de kade, zoo mogelijk, af te wenden.

Van de naaste der opwerkende oorlogsvaartuigen had men de boot door den stormwind en vloed zien overmannen; met gespannene verwachting tuurde men door den nevelsluier van den buijachtigen winterdag; men zag haar op lager wal vervallen; de oevers vol volk dringen, boten met gewapenden van de kant steken en haar aan boord leggen. Het verdek brandt den brave zeelieden onder de voeten, buiten staat hunne makkers in den nood bij te staan; misschien hen aan het muiterot ten prooi te moeten zien worden! God! daar springt de boot! Van Speyk houdt zijn woord, hij heeft den

den brand in het kruid gestoken! was de algemeene uitroep, aan zekere herinnering geknoopt; en na een oogenblik van verbazing, vliegt de manschap naar de stukken, om het te regt vermoede schelmstuk, schrikkelijk te wreken, en het was alleen de overredende stem van beminde bevelhebbers, die met inspanning het eerste seinschot tot Antwerps vernieling verhinderde: hen tot het intoopen hunner hartsogten overreedde, tot nadere berigten den waren toedragt der ontzettende gebeurtenis deden kennen.

En weldra ook ontving de hooggespanne nieuwsgierigheid voldoening, door middel der weinige schepelingen wonderdadig den ramp ontkomen, met de bevestiging, dat de Luit. van Speyk zich voor de eer van Hollands vlag had opgeofferd en eene daad volbragt, die elk met verbazing vervulde doch niemand bevreesde, die zijn karakter en hooghartige denkwijze kende.

Gerust op de trouw der overeenkomsten, op de bescherming der van het burgtslot wapperende vredevlag, was, toen het geweld des storms hem tegen den wal aansmeet, zijne eenigste zorg tot het afbrengen van den hem aanvertrouwd bodem bepaald; zulks zou ook door het uitbrengen van een werpanker, bij het bedaren des storms en het wasschen van den vloed wel zijn gelukt, had niet de alle volks- en menschelijke regten vertrappende besprnging der Belgen zulks belet. Onmagtig deze af te keeren, door den toestand van zijn schip, wordt dit in een oogenblik door het gespuis als overdekt. Vergeefs, wordt hen toegeroepen: „Terug! indien het leven u lief is! „Zij schreeuwen den bevelhebber toe:” *Strijk de vlag, geef uw papieren over!* Hij ziet zijne manschappen aangrijpen, zijn schip ver-

vermeesteren, de vlag, het heiligdom van zijnen stand, Neêrlands roem, schendig naar beneden stremmen. Niets bleef hem over, dan hare verdere verguizing te verhoeden; hare en Neêrlands roem te wreken, zich met de zijnen, de kleauwen van moordzuchtige monsters te ontwringen; slechts eenen weg, was daartoe open, en zonder twiiffelen, sloeg hij vastberaden dezen in!

De muiters op zijn antwoord wachtende dat hij de scheepspapieren ging halen, door een voorgevoel bekneld, aarselen hem in de kajuit te volgen; zijn scheepsjongen Wijler die bleekbestorven, bij zijn voorbij treden in zijn flonkerend oog en ernstvol gelaat zijn bepaald voornemen las, en vroeg: *Kommandant laat gij de boot in de lucht springen?* kreeg het haastig bescheid: *Jongen berg je!* Thans trad hij tot de deur der kruidkamer, welke geopend, hem meester van zijn toekomst maakte en, toen het laatste oogenblik van uitkomst verdwenen, de manschappen volle tijdruimte tot zelfredding gegeven was; de schennis door het neerscheuren der vlag was bedreven, eer de van schrik verstijfde muiters iets tot verhindering konden beproeven, volbragt hij de daad, waartoe het onwrikbaar palstaand besluit reeds vroeger door hem genomen bleek. (*)

Men

(*) Op welke eene wijs en door wat middel, is met geene volle zekerheid gebleken; het waarschijnlijkste door het losschieten van een der vuurwapens in de kajuit voorhanden; daar een der overgebleve scheepslieden Poplman, het kraken en keisen van een geweerslot meent gehoord te hebben, en wien hij, toen deze zich even te voren aan de kajuit vertoonde, toeriep: „*Berg je, met een springt de boot!*”

Men herinnerde zich, dat reeds verscheidene dagen, hij de sleutel steeds op de kruidkamer had laten steken, zeggende: „Men weet niet wat gebeuren kan,” terwijl zijne vast beslotene denkwijze, zich in zijnen stelregel uitsprak:” Dat geen schip zich behoeft over te geven, hetwelk nog kruid aan boord heeft!”

Slechts de scheepsjongen, die dadelijk over boord springende naar den wal zwom, met nog vijf andere, die hetzij nabij genoeg om het aanstaande te vermoeden, zich eenigzins verwijderd hadden, of op de voorplegt, het uitbarstingspunt minder nabij waren, behielden wonderdadig hun leven, merendeels echter zwaar gewond. De vijf en twintig overige schepelingen, te verwijderd, of door de aanranding der overweldigers, verhinderd om de waarschuwing van den scheepsvoogd te vernemen, deelden met hem in hetzelfde lot. (*).

Met

(*) Zij welke bij deze ontzettende uitbarsting wondervol gespaard werden, waren behalve den reeds vermelden Wijler, de loots van de Velde, en de matroos van der Heiden; twee anderen, de zeilenmaker Poolman en de matroos Pieper, welke laatste een been moest worden afgezet, kwamen na het herstel van hunne wonden op de vloot terug. Door eene opmerkenswaardige lotbeschikking ontging de Adelborst der 1^e. klasse de Gelder den dood, daar hij twee dagen te voren met de sloep van een anderen boot, tot het overbrengen van brieven naar Batz was afgezonden. Bij zijn afvaren ontving hij nog eene blijk van van Speyks vriendschappelijke bezorgdheid, welke hem, bij het zeer gure weder slechts met zijne uniform gekleed, in de sloep ziende staan, hem toeriep: „Jongen, dat zal je te koud zijn, neem mijn mantel mede!” die dan ook dankbaar de manteljas opving, hem door zijn bevelhebber toegeworpen, welke hij voor de laatste maal zag en nimmer zal vergeten.

On-

Met hen sneuvelde een overgroot getal muiters, waaronder een Kapitein en vele aanvoerders; alle die den bodem beklommen, vele die zich in boten, op de kaden of in de nabijheid bevonden hadden.

Ontzetting had geheel *Antwerpen* over eene zoo voorbeeldeloze gebeurtenis aangegrepen; eene zweem van schaamte bij de betergezinden liet het aan geene pogingen ontbreken, om de schandvlek der aanleiding, als eene noodlottige misvatting, de trouwlooze aanranding, als eene kwalijk begrepen bedoeling, tot hulpbetoon te doen voorkomen; eigenlijk was het de vrees voor een bloedig verhaal, welke alles deed aanwenden om de wandaad bij den opperbevelhebber te vergoelijken.

De ongelukkige slagtoffers werden dus in het stedelijke hospitaal opgenomen en met zorg de eerste hulp toegebracht; en deze zijn het, die tot de hunnen wedergekeerd, het ware licht over den toedragt verspreid hebben, terwijl zij tevens een nieuw blijk van de laaghartige boosheid der opstandelingen hebben openbaar doen worden, welke, met uitschud- ding van alle menschelijkheid en krijgsmanseer, den schepping Pieper, met een verbrijzeld been bewusteloos van
het

Onder de slagtoffers dezer gebeurtenis, waarvan drie ziel- roegende, kort daarna aan hunne zware wonden overleden, beklagde men vooral den dood van een vijftien jarigen jongeling, Johannes Carolus Eberts, den nagelaten zoon van een voormalig kapitein, die volijverig voor de zeedienst, slechts sedert weinig tijds als stuurmans leerling in deze getreden, door uitstekenden aanleg en zedig gedrag zich tot het bereiken van een hooger standpunt allezins waardig had betoond.

het wrak gehaald, gedurende zijn overbrengen naar het hospitaal, nog, op drie plaatsen mes- of dolksteken hadden toegebracht.

Zoo eindigde met eene daad, overwaardig de schoenste, door de geschiedenis uit Griekenlands en Romens heldentijd, of uit die van Oud Nederland, vermeld, Jan Carel Josephus van Speyk, in een' ouderdom van achtentwintig jaren, eene loopbaan, zoo loffelijk begonnen als gadeloos besloten: zijn leven, zoo kort in duur, als rijk in roem en toekomst! Zoo betaalde hij, aan het Vaderland, dat hij, verstoken van ouders en nabetrekkingen, alleen toebehoorde, waaraan hij, doorgloeid van de edelste gevoelens, zich geheel had gewijd, met overvloeiende maat, den tol van erkentenis, voor dat het hem, verlatene wees, ten milde voedster had verstrekt!

Even min als Neêrlands grootsten zeeheld Michiel Adriaanszoon de Ruiter, had de herinnering aan eene reeks van doorluchtige voorouders, zijne jeugd ten spoorslag op den weg des roems kunnen verstekken. Reeds vroeg door het verlies van brave ouders uit den burgerstand hulpbehoevend achtergelaten, had hij deze; in het Amsterdamsche Burgerweeshuis gevonden en in jeugdigen ouderdom, zich aan de zeedienst gewijd. Van de mindere scheepsrangen, wegens uitstekend gedrag, tot dien van Adelborst bevorderd, zag hij nu voor zijn hooggestemden geest, de schitterendste loopbaan opengesteld. Met den ijzeren wil, zich zoo te gedragen, dat het Vaderland dood of levend hem prijzen zou, was de Ruiter het idéaal, dat hij zich ter navolging voorstelde; bij wiens graf diepgetroffen, het grootsche be-

sluit

sluit bij hem kiemde, door eene uitstekende daad, dezen op zijde te streven. Met een terugblik op zijnen nederigen afkomst en het uitzigt in de onsterfelijkheid, vondt hem de gelegendheid rijp om deze te verwerven!

Na een langdurig verblijf en lofwaardig gedrag in Oost-Indië, was de welverdiende bevordering tot Luit. ter Zee der 1ste kl. een vermeerderde prikkel voor zijnen vurigen dienstijver; en met geestdrift beantwoordde hij die roeping, welke hem na eene kortstondige rust, tot handhaving van Hollands roem, het bevel over eene kanonneerboot opdroeg, bestemd om de Schelde-stroom en het gewichtige Antwerpen tegen alle aanrandingen te verdedigen, de eer der Nederlandsche vlag te handhaven.

Zijn eerste proefdaad bij den verraderlijken aanval der Belgen (27 octb.) op *Antwerpen*, toonde hem overwaardig zijnen stand, het bewezen vertrouwen en de door hem genutte denkwijze. Het deed hem beschouwen als een zoodanige, die geschikt tot het grootste, voor het steilste niet zou terugblijven, zijn woord met de daad zou inlossen.

En was er nog iets noodig, iets nog meer vermogend om den vurigen geest des edelen jongelings tot de hoogste vlugt aan te prikkelen, zoo was het de verkrijging der eervolste dienstbeloning voor den krijgsman: van het Ridder kruis der Willems-orde. Hoe hoog klopte niet thans de zwellende borst van den jeugdigen held, voor dat Vaderland, dat den onbekenden knaap der vergetelheid onttoogen, eene eervolle plaats onder de kriegsbevelhebbers aangewezen had! voor den Vorst, die hem met het Ridder-teecken had versierd! Onbepaalde erkentenis vereenigde zich met de levendigste geestdrift, om zich steeds waardiger het

het hooge standpunt te betoonen, welks bereiking het doel van zijn rusteloos streven was geweest, van waar thans den weg zich voor hem opende, om zijnen brandenden dorst naar groote en uitstekende daden, te bevredigen; om onverwelkbaren roem in te oogsten!

En hoe zou hij anders dan op zoodanige wijs hebben kunnen eindigen? Hij, zoo hoog in eigen gevoel, door overwinnings trots, door Koning en Vaderland verheven, zou Hollands roem, het heiligdom harer eer door vuig geboefte hebben kunnen zien vertrappen? de overwinnaar de laagste mishandelingen dulden! van bloeddorstige monsters de keur van foltering en verwachten, waarmede zij de overmeesterde scheepsbemanning der wraakzucht ten offer zouden slagten, na eerst hen door alle trappen van verguizing te hebben gesleept? Zou hij hen de helsche vreugde zien genieten, van de Hollandsche vlag met een hoon te hebben geschandvlekt, die geene latere genoegdoening, geene wraakoefening kon uitwischen! Bij de overtuiging dat wil en magt der vijanden dit alles openstond, wat bleef hem andere keus dan die tusschen smaad en roemvol sneven over.

Had al de vroegere geschiedrol, voorbeelden van edele zelfopoffering aan te wijzen, kon Oud-Nederland op een aantal namen en daden van soortgelijken stempel zich verhooftigen, geene dezer, wanneer zij ook al in groothartigheid, van Speyk's daad op zijde kwamen, in uitwerking en gevolgen liet deze hen ten eenemaal terug; en welligt heeft nimmer de heldendood van een enkel man, zul-

zulke heerlijke gevolgen voortgebracht, geen daad zoo eene onberekenbare waarde verworven. Gelijk eene elektrieke vonk, trof zij elk hart in Nederland, en deed de geestdrift ontwaken. Zij was het die zoo grootelijks blijdroeg om de zedelijke kracht der natie te herhalen: die hare tegenpartij verbaasde en toonde wat mannen Oud-Nederland nog bezat waarop het bogen kon. Hij die ze volbragt, vertegenwoordigde de denkwijze van een geheel volk, dat zich plotseling tot eene kolossale grootheid ontwikkelde: dat zich met deze vereenzelfdigde, en het voornemen deed blijken, om in geene gelegenheid tegen dit heerlijk voorbeeld terug te blijven. (*)

De

(*) De pen van een der beroemdste Hollandsche historisch-schrijvers J. de Koning, stichtte hem een duurzaam gedenkteeken in een uitvoerig levensbericht, 's mans laatste lettervrucht. Een aantal kortere als leerboekjes voor de jeugd, plantten de herinnering zijner daad als voorbeeld voor de nakomelingschap, onverwelkbaar voort. Neerlands puikdichters Loots, Withuis, van der Hoop, Klijn, enz., verheerlijkten hem in hunne keurzangen. Ook de Toonkunst paarde zich met de Dichtkunst om de hoogste geestdrift te doen ontvlammen, zoo als: het Declamatorium van Prof. Kinker: de heldendood van van Speijk, muziek van B. van Brece. De Cantate op zijne nagedachtenis door Rondeau, muziek van Bertelman enz.

Waardig het onderwerp en hunne beroemdheid waren de meesterstukken van Pieneman, van Eeckhout en van Brece. Treffend was de vereering door de schilderkunst, waarbij Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden, Admiraal der vloot, aan Nederlands beroemden zeeschilder P. J. Schotel, de vervaardiging van twee stukken opdroeg: verbeeldende de kanonneerboot n°. 2, vóór en bij het springen op den 5e Febr. bestemd, om in het K. Instituut voor de Marine te Medenblik, de kwekelingen tot aanstaande Scheepsbevelhebbers en Vlootvoegden, dit heer-

De bewondering van hem werd hartstogt, zijne vereering bijna godsdienst, al wat op hem eenige betrekking had, als ware het een heilig overblijfsel, hoog gewaardeerd; nimmer werd zulks in hooger maate eenig sterveling ten deel! Niemand had ook meer voor het vaderland gedaan! Het was als of de wees elks bloedverwant was, in wiens roem ieder als nabestaanden een aandeel had verkregen.

Dicht- schilder- en beeldhouwkunst, stempel en graveerijzer, wedijverden om zijn aandenken duizendvoudig te vereeuwigen; overal op alle voorwerpen van dagelijks gebruik, op alle hulsraad, in alle vertrekken aan de wanden, op lak- en glaswerk, in porselijn vindt men zijne beelden en jongste daad afgemaald. Nog eens zag men dat treffend schouwspel vernieuwen waarmede de natie na de roemvolle zege op *Doggersbank* hare hulde aan den wakkeren vlootvoogd en zijne dapperen betoonde: door Neerlands vlagkleuren onder *Zoutmans* naam ten nationale leus aan te nemen. Zoo werd ook thans uit het zwart en rood van het weesgewaad de eerkleur voor de geheele natie ontleend en met van *Speijks* naam verbonden. Het verkondigde elk hoe

heerlijk voorbeeld, steeds voor oogen te doen hebben; zoo als de gedenkpenning door van der *Kellen* om ze algemeen en duurzaam te herinneren. — Maar bovenal levert de zoeervolle onderscheiding: dat het tafereel zijner zelfsoffering, door *Du Bois*; met dat van *Hobbein's* stoutmoedigheid, eene plaats in's Konings gehoorzaal heeft mogen innemen, het sprekend bewijs, hoe hoog zoodanige vaderlandsliefde en heldenmoed, door Neerlands Vorst wordt gewaardeerd.

hoe hoog ware verdiensten alleen konden opvoeren, en dat geene toevallige lotbegunstiging van geboorte, rijkdom of menschengunst, slechts eigene waarde hem daarheen had geleid, waartoe den weg voor elk in iederen stand open staat die door moed, beleid en trouw, plichtbetrachtend het bewijs poogt te geven, dat deugd, adelt!

Heerlijk was de volbragte daad, grenzeloos de erkenning van het vaderland, de vereering die hem van vrienden, van vijanden, van alle volken ten deel werd. Te eng waren de grenzen van Nederland voor zijne faam die Europa zelve niet bevatten kon! Waar ergens de beschaving hare betrekkingen aanknoopt, kent men zijne heldendaad, ziet men zijne beeldtenis als die van een der mannen prijzen, die het land dat hen voortbragt verheerlijken. Vreemde geschiedschrijvers, maken het zich tot eenen roem hunne nationale heldenfeiten door eene vergelijking met die van van Speijk op te knisteren (*).

Bewonderenswaardig was de omstemming der denkwijz door haar bewerkt. Had vulge laster, had Belgische grootspraak, den Nederlandschen krijgsmoed durven bezwalken: met eerbied staarde men thans eene natie aan, bij welke zoodanige da-

(*) Van zijne gelaatstreken bestaat alleen een onvoltooid portret door den kunstschilder Moritz te Amsterdam in 1830 vervaardigd, waarna de aan zijne levensbeschrijving toegevoegde afbeelding is gevolgd. Hetzelve is door het Amsterdamsche genootschap *Doctrina et Amicitia* aangekocht en met eene eigenhandige bestekbrief van van Speijk in eene harer vertrekken geplaatst.

daden, den nevel van verblinding wegzweepende, de heldengrootheid op eens kolossaal in vollen glans deed schitteren.

Engeland door de versche daad aan vroeger heldenbetoon, aan *Chatham*, aan *Soultsbay* herrinnert, waagde het niet, hoe stout anders ook, bij *Aboukir* en *Kopenhagen*, bij later openlijk vijandelijk optreden tegen Oud-Nederland, om in het hol van den getergden en wakenden leeuw te dringen: maar schuw en angstig ontzag de Luipaard de stroommonden en stranden door Hollands dapperen bewaakt en verdedigd.

Evenaarde iets de gewaarwordingen en de geestdrift door van Speijks daad verwekt, het was het smertgevoel dat hij die ze volbragt, aan het bereik van menschelijke dankerkenning was onttrokken; niets had open gelaten dan zijne nagedachtenis te vereeren. — Uitblinkende en voorbeeldeloos in de geschiedenis was ook die welke aan een krijgsman van een' zoo ondergeschikten rang, van Vorst en Vaderland bewezen werd,

Bij eene breede vermelding op de dagorde van leger en vloot, en van vele vestingen, voegden zich de treurblijken bij Land- en Zeemagt, als de eerste die de omstandigheden vergunden. Alle schepen der vloot vlagden ter halversteng, ten teeken van rouw, met driemaal op en neerhalen derzelve onder drievoudig *hoezee!* — Bij het leger werd het dragen van eene driedaagsche rouw gelast.

Even als bij de Russische vloot de daad der brik *Mercurius*, door een gelijknamig schip in bestendige herinnering moest blijven (*), gelaste ook Nederlands geëerbiedig-

(*) Zie I Deel, bl. 105.

digden Koning (11 Febr.) overeenstemmende met den wensch uit den boezem der natie uitgegaan, dat bij hare zeemagt, ten allen tijde, een schip, van Speijks hoogvereerden naam zou voeren. Het eerste dat met dien en zijn beeld op de voorsteven prijkte, was de te *Amsterdam* in aanbouw zijnde korvet de *Argo*. Met algemeene vreugde zag men deze de helling verlaten en (11 Mei 1832) als een Palladium van Hollands zeevaart, het eerste door de sluis van het oosterdok der nieuwe havenwerken, naar Texelsch rede vlotten, om van daar naar den Indischen Archipel te stevenen, en aan den Oceaan den naam van hem te toonen, die zoo manhaftig de eer van Oud-Nederlands vlag, had gehandhaafd.

Om het vaderlandsch gevoel alle ruimte tot volle uiting te verleenen, had de Koning de Natie wel de eervolle taak willen overlaten, om hem een gedenkteeken op te rigten. Elk haaste zich om de geopende inschrijvingen met ruime deelneming te schragen, en niet slechts tot Nederland bepaalde zich zulks, daar Duitschland, Pruisen en andere streken van Europa, zelfs die der nieuwe wereld zich beijverden om daartoe bij te dragen (*).

Al-

(*) Onder deze verdient erkentelijke vermelding de aanzienlijke bijdrage van den zijne afstamming uit Nederland zoo vereerenden Russische vlootvoogd en overwinnaar bij *Nayarino*, Graaf van Heyden Reinestein. Zoo als ook de aanbieding van f1000: tot aanbouw eener kanonneerboot door Jonkheer H. W. van Slingerland en van eene bijdrage van f100 door den Heer en Mr. Lipman.

Nog werd ten zijnen aandenken en tot oprigten van dit gedenkteeken, het zwaarlijk denkbeeld opgevat om eene loterij daar te stellen van 200 voorwerpen, bestaande uit tabaks- en werkdoozen, ringen, spelden enz., alles kunstrijk uit het hout en ijzer der kanonneerboot vervaardigd.

Algemeene toejuiching vond het zinrijk ontwerp van het verdienstvol Collegie *Zeemanshoop*, om bij *Egmond buiten*, een vuurtoren met den naam van Jan van Speijks Toren te stichten. Een waarlijk gelukkig denkbeeld was dat tot daarstellen van zoodanig gedenkteeken! Heilzaam tot het behoud van iedere kiel in den noodstorm; een baken in den stikduisteren nacht! Weldadig voor het algemeen, gelijk de daad voor het vaderland; roemverkondiger aan alle natien tot aan het verste nageslacht; een prikkel voor iederen zeeheld, een spiegelbeeld voor Neerlands vlotelingen!

In het Burger-weeshuis zijne bakermat, werd een gedenkteeken van marmer opgericht, dit den 29sten van Wijnmaand 1831 plegtig ingewijd, en sedert jaarlijks de herinnering zijner daad, het aandenken van een der kwekelingen, statig gevierd, die zich boven al de andere ook hoog verdienstelijke, waar op dit gesticht roem mag dragen, zoo loffelijk onderscheidde (*).

Merkwaardige zamenstrengeling van lotgevallen, van overeenstemming der grenspunten in zijnen levensloop! Den 5e Febr. 1813, trad in dit weldadige gesticht, de elfjarige onderloze verlatene knaap, onbekend aan de wereld, maar met

(*) Behalve van Speijk heeft het Burger-weeshuis vier harer kwekelingen door hunne verdiensten en dapperheid het ridderkruis zien verwerven, als Weemeijer (G. H.) wegens manhaftigheid voor *Algiers*, P. v. Linschoten Nolet, luitenant bij de 17e afd. Boelhouwer (J. J.) kapitein bij de koloniale troepen; zoo als ook Meindert Nanszing, als luitenant bij de 10e afd. roemvol in het beleg der Citadel voor het vaderland gestorven. Nog een vijfden H. Radius, is luitenant bij de 14 afd.

met een gemoed voor het grootste, het edelste gestemd; en van dit lage standpunt verheft zich zijne heldengeest, om met koene adelaarsvlugt, de gloriezon van onstervelijken roem tegen te streven; en juist achttien jaren later dat vaderland door de schoonste daad zijne vurige dank en liefde te bewijzen, daar hij van met opoffering van zijn leven het een gedenkzuil van nationale glorie stichtte, het zijnen roem ten erfdeel naliet. En juist een en een half jaar later (5 Aug.), verheerlijkte eene glansrijke overwinning, op het tooneel zijner daden, op de Scheldestroom en voor *Antwerpen* behaald, de halfjarige herinnering, aan zijnen heldendood, en vierde tevens het halve eeuwfeest der roemrijke zege op *Doggersbank* bevochten.

Het gedeelte van het stoffelijk hulsel van den held, dat de vernieling was ontkomen, mogt niet op den ontheiligen grond verblijven, den vaderlandschen bodem alleen, moest voor dit deszelfs schoot openen. Met angstvallige zorg opgespoord, nauwkeurig herkend aan het spoor van het ridderskruis dat de borst versierde, en ernstig van het Belgisch kriegsbestuur in *Antwerpen* afgeëischt, werd het plegtstatig, op een rijks vaartuig (16 Febr.), nageoogd door zijne tremmende wapenmakers, naar *Amsterdam* overgevoerd, gebalsemd en voorloopig in de Oosterkerk (24 Junij) bijgezet; tot dat het bestuur, grootsch op zulk een stadgenoot, het eene waardige gedenk- en rustplaats in haar Pantheon van groote mannen had doen bereiden. In de nieuwe kerk nevens de praalgraven van Heemskerk, van Galen, en van den grooten de Ruyter, rust de asch van van Speljk; aldaar verrijst zijn gedenkteeken tegenover dat van den edelen, als held en menschenvriend

ge-

gelijkelijk eerbiedwaardigen Admiraal van Kinsbergen.

Met uitstekende lijkpraal, veel eer een zegetoht, welks heerlijkste lulster, de diepgaande aandoening der tallooze aanschouwers, het godsdienstige gevoel van de geheele bevolking der Amstelstrand, opleverde: begeleid door de zegenbeden van gansch Nederland, werd hier den 4e Mei 1832, het stervelijke overblijfsel van den edelen jongeling der aarde aanvertrouwd, wiens naam en daad gepaste bijschriften vermelden.

Maar onvergangelijker dan in duurzaam marmer of hard metaal, grifte de geschiedenis zijn naam en daad in hare gedachtenisrollen. — Wanneer de stroom der eeuwen over de gebeuftenissen is heengespoeld, de tijd en natuur-omwentelingen, de gedenkteekenen, zelf de sporen der Scheldestad in den nevel der schemerende onzekerheid hebben doen verdwijnen: dan drijft zijne daad als eenige herinnering uit lang verloopene tijden, misschien alleen nog boven: als een overblijfsel uit de schipbreuk der volkeren, door het nageslacht met eerbiedvolle bewondering aangestaard!

Ook de overgeblevene deelgenoten en aanhoorigen der edele slagtoffers dezer gebeurtenis werden in geenendeel vergeten, daar Z. M. de Koning aan de naastbestaanden van den held: aan de weduwen en wezen dergesneuvelden, zoo als ook aan de geredden zelven, jaarwedden en gratificatiën toeleigde; zoo als ook van deze, Poelman, zich met de Willemsorde begiftigd zag; terwijl aanzienlijke bijdragen door bijzondere inschrijvingen tot dit oogmerk bijeen gebragt, het weldadig karakter en de dankerkentenis der natie tevens beoorkondigden.

Voor-

Voorzeker levert de geschiedenis, zelfs der krijgshaftigste volkeren nergens zoo vele proeven van eindhoudenden en onkrenkbaren moed, van heldhafte levensopoffering voor het vaderland en deszelfs roem, dan die wasrop Oud-Nederlands, zich verhovardigen mag. Het is in het diep gevoel van eer en plicht, in het vast en kalm karakter, dat wij den grondslag van daden ontdekken, die tijdgenoot en nageslacht met starende verbazing aanblikken. Verheft zich Rome op haren Regulus, zoo noemt Holland een Arnold Beijlen, en Jakob Simonszoon de Rijk, een van den Broek en Anthonius Hambroek, welke de trouw in het eens gegeven woord, hooger dan het leven waardeerden! Meer dan eenen Decius herleeften hier in Herman de Ruitcr, in de Lange en Claessens; en hoe vele Winkelrieds en d'Assas leverden niet Neerlands geschiedboeken op? Maar behalve deze namen die in aller geheugen zijn, wier lof alle tongen vermelden, zijn er nog een aantal andere, wier heldenfelten even groot, even verdienstelijk, doch min algemeen bekend, verdienen aan de roest der vergetelheid onttogen te worden; het is vooral de rij van Nederlands zeehelden die hier eene ruime gallerij stoffeert.

Wij vinden hier een Olivier van Noort; een Joost van Toppent gezegd Bankert, den geessel der Spanjaarden bijgenaamd, die in een scherp zeegevecht zijn zoon met het brandend lont bij de kruidkamer plaatste, om op zijn bevel er het vuur in te steken: met doodsb bedreiging indien hij aarselen mogt. Dus dwong een Douwe Aukes zijne wankeIMOEDIGE schepelingen met den lontstok tot standvastig strij-

strijden; terwijl Joachim Hendrikz Swartenhondt (1600) door dit middel den moed van de weinige weerbaar overgeblevene manschappen, zoodanig tot manhaftig strijden opwekte, dat hij achtervolgens twee vijandelijke schepen tot afhouden dwong. — Met gelijk gevolg zag Johan Licht-hart (1630) zijne standvastigheid bekroonen, toen hij in den ongelijken kamp tegen drie Duinkerkers van sterker bouw en veel meer geschut, doch niet met zijn onbedwingbare moed en het vast besluit om roemrijk te leven en onverwonnen te sterven, uitgerust, na eenen fellen strijd van acht uren, hen noodzaakte de wijk te nemen.

In den derden zee-strijd tegen de vloot van Englands overweldiger Cromwel, (1652) werd het Hollandsche schip *Gorcum* zoo geweldig aangevallen en gehavend, dat de Scheepsbevelhebber niet mogelijk achtte het mastelooze wrak langer te kunnen verdedigen, en de bij den Hollanderen bijna voorbeeldelooze flauwmoedigheid betoonde, om met zijn zoon en eenige anderen in de boot te ontvlugten. Thans naderden de Engelschen met een aantal sloepen, enteren het voorschip en wanen zich reeds van den geheelen bodem meester. toen de opperstuurman Willem Adri-aanse Warmont en de konstapel, zich van een geheel anderen stempel dan hun zwakken bevelhebber, betoonden; deze springt met den lontstok in het ruim om den brand in het kruid te steken, en jaagt daardoor de Engelschen zulk een schrik aan dat zij overijld het schip ontvlugten, hetwelk de stuurman behouden in de *Maas* binnenbragt. Het loon van Warmont's schoone daad was eene goude eerpenning en het bevel over het door hem geredde schip, waarop hij het volgende jaar roemrijk sneuveldé.

Nog

Nog noemen wij een Casper Buitendijk en Schelte Wigman, waarvan de eerste (1651) met 24 man in eene ranke boot, door 30 Makassersche vaartuigen omringd: de andere in den slag van Tromp tegen Blake, hunne bodems liever in de lucht lieten springen dan zich gevangen te geven.

Omstreeks het eerste vierendeel der vorige eeuw, gaf Cornelis Schrijver, in 1768 hoogbejaard als Luitenant Admiraal van Holland en Westvriesland overleden, een proef van vastberaden moed, allezins waardig der vergelheid ontruikt te worden.

Een ruw doch bekwaam zeeman, van soortgelijken stempel als Jan van Brakel, stout tot roekeloosheid toe, had hij zich op herhaalde togten in de Middellandsche Zee, ten schrik der Barbarijsche zeeroovers gemaakt, die hij verscheidene weerbare schepen na scherpe gevechten ontweldigde. Hardnekkig en bloedig moest de kamp met deze barbaren zijn, wier groote overmagt en dollen moed, alleen eene meerdere bekwaamheid kon opwegen, daar het schrikkelijkste lot den verwonneling te wachten stond. Zoo heet was ook dien, welke onze scheepsvoogd laatstelijk met een zoo zwaar en sterk bemand roofschip had te bestaan, dat de zege lang meer dan twijfelachtig bleef, en hij zoo geëist werd, dat hij gedurende eenigen tijd op het punt stond te bezwijken. Bewust van het lot wat hem, wat zijne bemanning alsdan beschoren was; gruwende voor het denkbeeld, van als verwonneling, als slaaf den wreede Algerijnen in handen te vallen: voor den zoo vaak verwonnen vijand, de nimmer gekrenkte vlag van Nederland te moeten strijken: geeft hij zijn konstapel, wiens verknochtheid en on-

onverzettelijken moed hem bekend was, bevel, om met een brandend lont zich aan de kruidkamer te plaatsen, en, wanneer hij hem driemaal achtereen met den voet op het dek hoorde stampen, ten bewijs dat alles verloren was, den rooden haan te laten kraaijen! Kalm hoort deze dit aan en vertrekt met de woorden „Overste, weest gerust, ik zal het doen.” Schrijver thanstegen de slavernij gewaarborgd, bleef nu rustig doorslaan, met zoo een gelukkig gevolg, dat de roover merkbaar verflaauwde. In de drift van het gevecht stampte hij tweemaal met den voet, gelukkig schoot hem nog bij tijds het gegeven bevel te binnen. Eindelijk bekroonde de uitkomst zijne heldhaftige inspanningen, daar de reddeloos geschoten roover ten laatste bezweek en na een woedende kamp zich overgeven moest. Nu vliegt Schrijver om laag en prijst zijne wakkeren pikbroeken, doch ziet met verwondering de konstapel nog met den lontstok op zijn post. „Hoe! staat gij, nog daar!” — „Ja Kapitein, twee had ik er „gehoord, ik wachtte maar op den derden.”

Eenige jaren later (1754) verviel Kapitein Jan Louis Philippi, in dienst der O. I. Compagnie overgaan, terwijl hij met de schepen *Wimmersum*, de *Vrede* en de bark *Jakarta*, van *Batavia* naar *Suratta* stevende, op de Malaarsche kust tusschen *Goa* en *Bombay*, onder de geheele vloot dier zeeroovers, welke hunnen naam van zekeren *Angria* ontleenden, en behalve talloze kleine vaartuigen nog een genomen Engelsch schip, sterk waren. Door de stilte begunstigd omringden deze hem zoo snel, dat zijne groote schepen welal nut uit hun geschut konden trekken en musket en zwaard het hoofdwapen worden moest. Woedend

dend was den strijd tegen zoodanige overmagt voor welke de bark het eerste bezweek; het schip de *Vrede* geraakte in den brand; 60 man sprongen in de barkas waaruit zij zich zoo lang bleven verweren, tot zij slechts zestien in getal, gevangen in 's vijands handen vielen. Philippî zette den kamp met zijn schip *Wimmersum* tegen de geheele vijandemagt tot den vierden dag onbezweken voort; meer en meer benard; liep het kruid ten einde, toen meer dan 600 roovers het schip enterden en hem slechts keus tusschen de dood en de slavenboel, overlieten. Deze was bij hem geenszins twijfelachtig! Hij lijt naar de kruidkamer werpt er de vonk in en springt met vriend en vijand in de lucht! Twee zijner scheepsgezellen, over boord gesprongen bevorens de ontploffing, en dus den dood ontkomen, hebben dit verhaal te *Suratta* en voorts naar *Batavia* overgebracht.

En niet minder der vermelding waardig dan deze heldenfeiten uit vroegere tijden, is de te weinig bekende daad, in onze dagen door den majoor Frans Xaverius Muller en den kapitein Osman, op *Java* bedreven. Tijdens den Engelschen aanval (1811) belast met de verdediging der redout n°. 3, tot de versterkte legerplaats van Meester Cornelis behoorende, was door deze braven besloten, de hun aanvertrouwde sterkte nimmer bij hun leven in 's vijands magt te laten vallen, maar wanneer alle weerstand vruchteloos bleek, haar in de lucht te doen springen. Waar toe zij den avond van den 25e Augustus nog 3,000 ponden buskruid in de redout deden brengen.

In den morgen van den volgende dag grepen de Engelschen de schans aan; woedend was de aanval, wanhoopend de verdediging. Met twee der beste regementen werd de
 storm

storm doorgezet, eindelijk bezweken de krachten voor de overmagt, de wal werd beklommen, eengroot aantal vijanden stortten zich naar binnen en vulden de ruimte der schans. Thans achtte Muller het tijd om zijn opzet te volbrengen. Eene ontzettende uitbarsting keert het fort om met gelijken ondergang van aanvallers en verdedigers. Drie grenadierkapiteins en een groot getal der dapperste soldaten van het Britsche leger vonden hier hun graf; eene overgroote menigte verminkt en gekweist, waren de dure prijs waarop de bloedige verovering den aanvallers was komen te staan.

De vonk door van Speyks grootsche daad in iederen Nederlandschen boezem geworpen, had geen kortstondig flikkervuur maar eenen duurzamen gloed van vaderlandsch gevoel, eene edele wedstrijd tusschen zee- en landmagt voortgebracht, en weldra toonde eene reeks van heldenbedrijven, welke vruchtbare kiem in haar was opgesloten geweest.

Wij blijven daartoe onzen blik op den Vlaamsche stranden en de mond van den westelijken Schelde-arm vestigen, en zien daar een jongen zeeman, tot handhaving der eer van Hollands vlag, waardig het voetspoor van hem drukken, die hare ontheiliging ten koste van zijn leven had afgewend.

Ter verdediging van Hollands regten op de Zeeuwsche en Vlaamsche stroomen, waren op alle hoofdpunten gewapende vaarruigen geplaatst; drie kanonneerbooten, n°. 13, 30 en 31, bevonden zich daartoe op de *Schelde* voor *Blervliet* en *Philippine* gestationneerd, toen in den morgen van den 19 maart, eenige Belgische vissersschuiten van *Bouchaute* zich veroorloofden, strijdig met de bepalingen naar den
Braak-

Brashman, en zonder zich aan het verbod te storen, door te varen, tot dat eene gewapende sloep van de boot n°. 30 afgezonden, zulks belette, en het volk daarvan door ge- weerschoten naar den wal joeg. Bij haar terugkeeren werd deze echter van den Belgischen oever met een ongeregeld geweervuur hevig bestookt, hetwelk hare bemanning even min beantwoorden als ontwijken kon, daar ongelukkigerwijs het intusschen snel wegvallend water, het vaartuig op eene ondiepte had doen vastraken, en daardoor hen geheel aan het vuur der achter den dijk verscholene vijanden bloot- stelde. Vruchteloos beproefde de te hulp gekomene kanon- neerboot n°. 33, door haar geschut, hen te ontzetten, daar de doorgaande ebbe, deze zelve tot terugkeer naar *Philippine* noopte. Intusschen vermeerderde steeds het vuur der Belgen op de manschappen der sloep; reeds was een der- zelve gewond, en geene andere keus bleef hen over, dan weerloos door de hen veilig ten doel nemende opstandelin- gen te worden neêrgeschoten, of het aan den grondzittend vaartuig te verlaten. Zij ontweken dus over de schorren, om bij de kanonneerboden n°, 13 en 30 bijstand te zoeken, welke echter alleen van verre door kanonschoten de vijanden, voor het oogenblik konden afschrikken, om bij wassend water, met een afgezonden bootje, de verlatene sloep weg te halen. In deze was echter eene kleine Hol- landsche vlag, en duideloos voor de schepelingen deze door de opstandelingen als zegeteeken te zien wegsleepen. Dit leed een jong zeeman van de kanonneerboot n°. 33, *Jacob Hobein* niet! Tegen den avond vraagt hij verlof, haar te mogen redden, en zoodra niet was het „ja!” uitgespro- ken, of hij werpt zich in den Scheldestroom, zwemt, het
vij-

vijandelijk vuur trotserende naar de sloep, en haalt de vlag, waarmede hij, ondanks eenen onophoudelijke kogelregen, ten aanzien der verblufte Belgen, onder het vreugdegejuich der inwoners van *Philippine* onbeschadigd naar zijnen bodem terugkeert, waar eene blijde zegekreteet zijner scheepsmakkers hem welkom groette.

Hoog geroemd werd deze stoute daad en uitstekend beloond; hij die ze bedreef, met eene onderscheiding bejegend, welke den eenvoudigen zeeman bevreesde, die niet meer dan aan zijn pligt dacht te hebben voldaan. Niet slechts dat hij zijne borst met het ridderteeken zag versieren; dat onderscheide eervolle geschenken hem toekwamen (*),
de

(*) Benevens de militaire Willemsorde der 4de kl. waarmede de Koning hem geliefde te vereeren, schonk hem de Prins van Oranje een goud zakorloge en toebehoren; het gezelschap *Doctrina et Amicitia* te *Amsterdam*, een zilveren tabaksdoos met een vierregelig opschrift van den beroemden dichter H. H. Klijn, benevens 3 gouden tien gulden stukken; — Het Collegie *Zeemanskoop* aldaar, ver eerde hem een zilveren beker met een gepast opschrift; terwijl hij voorts van Mevr. J. A. Gerlaeus, Douar. baronesse d'Hochepleid, eene fraaije meerschulme pijp met zilver beslag, ten geschenk ontving, welker rand eene boot vertoonde met het omschrift: „*Aan den ridder J. Hobein van Mevr. H... wegens zijne daad bedreven den 29 Maart 1831 bij Philippine.* — En voorzeker was het geene der minste eerbetooningen, dat het kunstvolle tafereel zijner daad, eene plaats naast die van van Speyk in 's Konings gehoorzaal mogt verwerven.

Ook de andere die zich bij deze gelegenheid hadden onderscheiden, ontvingen de blijken van 's Konings weltevredenheid. Zoo als de Adelborst der 1ste kl. J. A. Lycklama à Nyeholt en de opperstuurman F. Matthijssen, welke met de sloepen der kanonneerbooten n°. 30 en 33,
de

de geestdrift voor vaderlandsche heldenfeiten galmde in luide roejuichingen hem in den schouwburg tegen. Zijne beeldtents in zeemans dos , alom ten toon gesteld , getuigde van de hooge waardering dezer daad , niet minder als de onderscheiding , welke hem zelfs van den Koning en het Vorstelijk geslacht ten deel mogt vallen , en die hem in de aanzienlijkste kringen binnen leide en deed onthalen. Geen wonder van den gloeienden ijver die den Hollandschen krijgsman wegsleepte wanneer hij roemvolle daden zoo uitstekend zag vereeren en beloonen.

Kort te voren was in het aangrenzende Staats-Vlaanderen , meer dan een blijk van Hollandschen krijgsmoed gegeven , welke den Belgen op eene gevoelige wijs de grensbepalingen leerde eerbiedigen. Dus werd een vijftigtal hunner te *Eeden* bij *Aardenburg* (7 jan.) , zoo raauw onthaald , dat zij met verlies van 5 dooden en 7 gekwetsten een goed heenkomen zochten. Niet beter ging het eene andere bende , welke het waagde te *Ljzendijke* (17 jan.) de grenzen te overschreden , daar zij al dadelijk door de Hollanders aangegrepen , en tot een zoo haastigen terugtogt genoodzaakt werd , dat de geestdrift der inwoners van *Bier-
vliet* , die volijverig ook de wapens hadden aangegrepen ,
geen

de bewegingen bijzonder goed bestuurd hadden , terwijl aan den matroos J. G u t s c h a u en den marinier B. F. B l i j s m a van n°. 33 , wegens hun loffelijk gedrag eene gratificatie werd toegelegd.

geene gelegenheid verkreeg, om zich te ontwikkelen; terwijl de voor den *Kapitaal Den* gestationneerde kanonpeersboot, door het beschieten van het zogenaaide *Witte huis*, den schrik der opstandelingen niet weinig vergrootte. Zoo toonde men overal het vast besluit om zich niet strafseens te laten trotseren, blijkens eene patrouille, welke van *Sas van Gend* (19 febr.) gekomen, door de Belgen werd beschoten; die dulden de wakkere mariniers niet, die hen met zoo veel drift te lijf gingen, dat zij al dadelijk het hazenpad kozen.

Van ernstiger aard was een ander voorval te *Raden* (16 febr.) waar een korps van ruim 600 Belgen met het oogmerk post had gevat, om van daar hunne strooptogten te kunnen voortzetten. Hun overmagtig getal doet echter den braven Kapitein van *Langen*, geen oogenblik aarzelen om met 270 man der 5de afdeeling hen te gaan vernestelen. Weldra in tegenwoordigheid des vijands gekomen, begint deze een schurtegevaarte, waarin getalsmeerderheid hem het voordeel beloofde: naauwelijks was echter dit begonnen of de bevelhebber deed, de kokende drift der zijnen ten nutte makende, deze verwachting in rook verdwijnen. Met een hartig woord, beveelt hij de gelederen te sluiten, het geweer te vellen, en nu gaat het met den gezwinden pas, onder het blazen van den stormmarsch, op den vijand los, bij wien al dadelijk eene zekere verbaasdheid en angstig weifelen den indruk verkondigde, die nimmer mist te opstaan, wanneer de zwakkere, in plaats van schroomvallig te ontwijken, zel-

zelve ten aanval overgaat. Met hurraht geroep streven de dappers, trass digten kogelhagel voert. Ziedaar preft een vijandelijk lood den hoornblazer in den dij; hij wankelt, stort, en de ten storm aandrijvende blanken zwijgen, maar slechts voor een oogenblik; de heldhafte *Adrianus Potter* vergeet zich zelven! weggesleept door vaderlands en krijgsmans gevoel, door dat van het gewigt van het tijdstip, verkropt hij de smart zijner wond, beducht dat het plotseling ophouden van den strijdhoorn de drift mogt hinderen; hij grijpt het ontvallen toonwerktuig, richt zich ter halver lijf van den grond en naar den vijand gekeerd, blijft hij met alle inspanning den stormmarsch doorblazen en zijne strijdmakkers tot moedig voortstreven aanmoedigen. Met puilt een voorbeeld ten opgewekte geesdrift, bleef de zegen niet lang in twijfel, daar den Belgen door de stoutmoedigheid der Nederlanders, het hart ontzook, zoodat zij met verlies en overhaasting de kampplaats ontruimden en over de grenzen weken.

Een zoo manhaftig bedrijf bleef evenmin onopgemerkt als onbeloond. Zinnijk en toepasselijk was het geschenk dat *Potter* van de edele Hollandsche vrouw, de *Baronesse d'Hoechepleid* mogt ontvangen; bestaande in eene fraaije, rijk met zilver versierde tabakspijp waarop de rand een hoorn vестоonde, met de welbekende Oud-Nederlandsche gedenkspreuk: "Dit zijn ze die *Wilhelmus* blazen!" ten blijvende herinnering aan dezen, voor hem zoo roemvollen dag en daad.

Bewezen de menigvuldige gewelddaden zoo wel de vijandigheid als de kwade trouw der Belgen, niet minder toonden zij den geringen eerbied voor de Mogendheden en de uitpar-

spraken der Conferentie, als dat zij de onmagt van het opgeworpen bestuur tot bedwang der reuggellooze menigte deed kennen; en indien deze al niet tot de grootste uitersten oversloeg, zoo was zulks alleen uit ontzag voor den nadruk die bij elke gelegendheid de Hollandsche krijgsmagt betoonde.

Een Engelsch vaartuig de Schelde opvarende, geraakte, hetzij bij toeval of door toedoen van den Kapitein, wien men verdacht hield, het met de Belgen te hebben doorgestoken (29 maart), op de tot Nederlands gebied behorende *Vlaamsche Plaat*, aan den grond. De Overste Lede l om dezen bodem tegen de alle volksregten miskennende opstandelingen te beschermen, plaatste ter bewaking van het vreemde eigendom, eenige manschappen op de brik, welke haar na het overschepen van een gedeelte der lading, bij het opkomen van den vloed verlieten. Weldra echter kwam een zestigtal gewapende Belgen, van eenige honderd plundersaars vergezeld, op het vaartuig af, waarvan de roofschaar, eene gemakkelijke verovering droomende, zich nu meester maakte; kort echter was hunne triumpf! Niet zoodra vernam de wakkere Kapitein van Hopbergen het gebeurde of hij komt met een detachement onder den Luitr. Blom, hen zoo gevoelig op het lijf, dat hun gejoel in angstgeschreeuw verkeerde, en zij hals over hoofd hunne prooi voor een goed heenkomen opgaven. In een oogenblik was het schip schoon geveegd: zwemmende en wadende poogden zij zich voor de Hollandsche kogels te bergen, waarvan zij verscheiden ten sandenken mede namen; eenige, wier angst hen om hunne onbedrevenheid in het zwemmen niet had doen denken, verdronken, de rest pakte zich overhaast weg,

weg, een kommissie, die zoo onzacht in zijn oolambt was gestoord, in handen der Hollanders achterlatende, welke zonder eenig verlies de voldoening hadden om de Belgen eene les te geven, welke hen voor eene poos ontzag inscherpte.

Inderdaad had de hartigheid der Hollanders, en de aanmaningen der Conferentie hen een' geruimen tijd van het plegen van vijandelijkheden in deze streken terug gehouden, tot zij, de ontvangene vermaning vergetende, zich verstoutten om nabij *Hulst* (10 mei) het zinnebeeld hunner omwenteling: den geschandvleekten vrijheidsboom, op Neêrlands grondgebied te komen planten. Deze werd dadelijk omgehakt; waarop zij den volgenden dag (11 mei) de vermetelheid hadden om zulks in salrijker menigte te hervatten. Een honderd vijftig welgewapende Belgen, vergezeld van een veel grooter getal plundergraauw uit de naastbij gelegene Vlaamsche dorpen, drongen tot *St. Jans-steen* door, waar zij op nieuw een vrijheidsboom oprigten, voorzien van een kreupelvers, waardig hunne Belgische rijkkunst. Weinig baatte echter het daarin uitgesproken verbod, van hem een zelfde lot als zijn' voorganger te doen ondergaan; daar de Hollanders zoodanige terging niet duldende, hen spoedig met een detachement militairen en schutters op den hals kwamen. Na een kort schutgevaarte ter herkenning van de sterkte en stelling des vijanden, greep de Luit. *Broese* aan het hoofd van 36 schutters hen met zoo veel nadruk aan, dat zij, met achterlating van 7 dooden, overijld de vlugt namen, en zoo het schijnt afgeschrikt werden, om hunne baldadige ontrustingen te herhalen.

Binnen de perken van lijdelijke zelfverdediging door de erkende overeenkomsten ingesloten, verdroegen de Hollanders met opgekropte verontwaardiging, de tergingen van den hierop steunenden vijand, zoo lang hij aan gene zijde der grensscheiding verbleef, doch euvel bekwam het hem doorgaans, indien hij het waagde dezelve te overschreden: ten bewijs, dat alleen eerbied voor de verdragen, maar geen flauwmoedigheid hen weerhield om hem met gelijke munt op zijnen eigen grond te betalen en hiervan moge bij de boven verhaalde nog een ander voorval op de Noord-Brabandsche grenzen, tot staving verstrekken.

Aangemoedigd door het welgelukken van herhaalde stropetijen, naderen tegen den avond van een der eerste dagen van april een achttal Belgen het dorp *Erbach*, waarschijnlijk om te bespieden in hoe ver hun de kans tot een of ander oogmerk open stond. In een huisje aan het uiteinde, lag een der vrijwillige Koninklijke Jagers, met name Hendrik Peereboom in kwartier, die toevallig buiten wettende hen in het oog kreeg, en wien zij door teeweken uitnoodigden om tot hen over te komen. Lang bedacht deze zich niet op het antwoord. Ofschoon alleen en den aanmerkelijken afstand van zijne kameraden verwijderd kon hij het niet van zich verkrijgen, om door zich bij deze te gaan vervoegen de stroopers den waan te doen opvatten, van voor hem bevreesd te zijn. Met zijne buks en voorsten van een aantal patronen, stelt hij zich schrap, en geeft hen, losbrandende, eene blijk zijner kunstvaardigheid, die hen ontzag inboezemende op eenen eerbiedigen afstand doet verblijven; onverwijd weder ladende, herhaalt hij dit nimmermaten gedurende bijna een half uur, dat hij alleen acht vijanden in

in bedwang houdt. Op de herhaalde gewerschoten kwam nu de onder-officier Beck en drie man toegesnel, wier verschijning de Belgen den aftogt deed nemen, toen eene onverwachte hulp van nog twaalf andere hen moed genoeg gaf, om twintig man sterk, tegen vijf Hollanders stand te houden. Deze waren intusschen ook tot elf vermeerderd, en achtten sich thans meer dan genoegzaam tegen de Belgen opgewassen. Met geweld geweer stormden zij op het vóórwaarts van den onder-officier op de vijanden los, die echter weinig belang om kennis met de Hollandsche bajonetten te maken, het op een loopen zetten, en tot over de grenzen door de jagers uitgeleide werden gedaan, zonder hen wegens hunne door angst bevlengelde snelheid te kunnen inhalen. Ruim en eervol zag de dappere Peereboom zijne onverschrokkenheid beloonen, daar op het verslag daarvan, de Koning dezelve met het ridderkruis der Willems-orde gelleide te onderscheiden, hetwelk hem door den Kolonel (thans Gen.-Majoor) Bagelaar bij de wapenachtwing der brigade (26 april), op de vereerendste wijs werd uitgereikt.

Aanhoudend bleef de slechts voor het oogenblik ingetoomde verdragschennis der Belgen voortduren; blijkbaar met het oogmerk, om de Hollanders tot eene geweldadige beantwoording te persaan; welke zij dan, ondersteund door de hen toegedane partij in de Conferentie tot dergeliker na-deel konden doen gelden, en tevens om door het volden der wederkeerige verbittering, alle mogelijkheid tot hereniging der

der beide rijksgedeelten, den bodem in te slaan; terwijl voorts deze telkens vernieuwde krenkingen, hetzij mer niets beduidende veronschuldigingen of met de onzinnigste tegenbezwaren werden beantwoord. Zeer bevorderde een samenloop van omstandigheden hunne belangen, voor welke Frankrijk en Engeland, steeds meer en meer hunne eenzijdigheid aan den dag legden. De onrust in Duitschland; de voortdurende Poolache opstand, die de Russische krijgsmagt vasthoudende, van alle tusschenkomst in het belang van Holland terug hield; de beduchtheid voor eenen algemeene oorlog en voor de nog vreeselijker Cholera, deed voor elke krijgshandeling hulveren, welke de eerste kon doen uitbarsten en door deze de verbreiding der laatste moest bevorderen. Van dat alles maakte de Belgischgezinde partij listig gebruik om door dit schrikbeeld de andere angstvallig te maken, en zoo zij al niet regtstreeks de Belgen tot moedwillige verdragschennis aanzette, stijfden ten minste geheime wenken hunne weerspannigheid: zoo dat zij al de officiële vermaningen en bepalingen in den wind sloegen, of in hunnen zin uitleggende, steeds stouter in hunne inbreuken en eischen werden.

Dus ook waren zij bij *Antwerpen*, lijnstreeks tegen den zin der geslotene overeenkomsten voortgegaan in het ontwikkelen hunner bedoeling tegen de Citadel en vlootafdeeling, door het aanleggen van batterijen langs de oevers der *Schelde*, het bezetten van fort *St. Marie*, en het bewapenen van het *Noorder-fort* en andere sterkten die de gemeenschap afsnijden en de oorlogsvaartuigen bestoken konden: zoo als zij zich ook niet ontzagen om van deze op de voorblijvende vaartuigen telkens vuur te geven. Thans wilden zij,

zij, toen de Generaal Chassé volgens recht en krijgrede de belde, tot het verdedigingsstelsel der vesting behorende Lunetten (brillen) *Kiel* en *St. Laurent* deed bezetten en in staat van tegenweer brengen, hem zulks op de ongerijmdste wijs betwisten. In den waan, dat de wapenstilstand van alle wedervergelding moest weerhouden, of zoo niet, zij alsdan hem de verdragschennis zouden kunnen aantijgen, begonnen zij de aldaar geplaatste wachtposten en arbeiders te beschieten. Zulks werd echter op gelijke wijs beantwoord, vooral den 15 mei, toen eene uit de bezetting gekozene afdeeling bekwame scherpshutters, met uitmuntende buksen gewapend, dit met zoo veel nadruk deed, dat een aantal gekwetsten hen den lust benam om langer dit spel voort te zetten, en de opperhoofden het raadzaam oordeelden om zich van verdere vijandelijkheden te onthouden. Dien ten gevolge werd nu den arbeid aan de Hollandsche werken zonder geweldadige stoornis, ten hunnen aanzien, voortgezet; hunne gewone beschimpingen en uitdaringen konden zij evenwel niet nalaten, en dit gaf aanleiding tot een merkwaardig voorval, dat den geest der bezetting duidelijk kenmerkte.

Het was op den 17 mei dat een zeker gemaal manschappen, ijverig bezig was om aan de versterkte gemeenschap (*caponière*) tusschen den bedekten weg en de Lunet *St. Laurent* te arbeiden; zulks trok de opmerkzaamheid der door aanleiding van den zondag werkeloos rondslenterende volksmenigte; in drommen zamengeschoold naderde zij de werkers, die zonder zich aan hen te bekreunen rustig voortarbeidden; deze geringachting kweekte de verbittering die zich aldra door handelingen uitte; een gemeng-

mengde hoop van een vijftigtal strastjongens, geboefte en soldaten, door honderden anderen gevolgd, waagt het, met aangroeiende stoutheid steeds nader bij te dringen en onder de vuilste schimpwoorden, sarrende eene Brabandsche oproervaan, als uitdaging op honderd schreden van de gerust arbeidende Hollanders te planten; driestheid genoeg hiertoe ontleenende uit de hen hewuste strenge bevelen van den slotvoogd om niet het eerste te vuren, welke hunne lafhartigheid tot overmoed doende overslaan, hen alles zich geoorloofd deed wanen.

Te veel en meer dan hij dulden kon, was dit voor zekere Hendrik van Leuven, fuselier bij de rode afd. in het bloote hemd aan de caponière werkende. In ziedenden moed smijt hij zijn gereedschap neder, springt plotseling om laag en vliegt ongewapend op en tusschen de Belgen verbaasd nemen alle de vlugt; hij grijpt de vaan, rukt ze weg en verscheurde ze met zijne tanden, ten aanschouwen van den ganschen talrijken hoop graauw: die verbluft door zoo veel stoutheid van eenen enkelen Hollander, het niet waagt, om hem deze te doen berouwen, nog hem aan te randen, terwijl hij langzaam naar zijnen plaats terugkeert; alwaar hij nu zijnen gestaakten arbeid met de grootste kalmte hervatte.

Ook hij deelde in de onderscheiding die Hóbein te baar mogt vallen; daar zijne daad op de dagorde der Stadet lofwaardig vermeld en hij even als deze met het ridderkruis der Willems-orde begiftigd werd, hetwelk de waardige Opperbevelhebber zelve, hem overreikte; terwijl ook zijne beeldtenis en handeling een duurzame herinnering een voorwerp voor de teekerkunst opleverden.

De

De vastberadenheid van den Generaal Chassé bleef ook niet zonder gevolg, daar zij benevens de ernstige vermaningen der Fransche en Engelsche Commissarissen, de Belgen voor het oogenblik tot een betamelijker gedrag bewoog. Vooral deed zulks het sluiten der vaart op de Boven-Schelde, wier opheffing zij blijde waren, tegen het nalaten van vijandelijkheden te mogen verwerven. Kortstondig was echter de tijd dat zij zich rustig konden houden; daar, terwijl de opperbevelhebber de toegevendheid aan de voorstellen der Commissarissen, door het intrekken der bezetting van *St. Laurent*, tot de uiterste grenzen had gebragt, de Belgen daarentegen door opwerpen van aanvalswerken tegen de Citadel, weder eene nieuwe verdragschennis pleegden, die hem verplichtte tot eigene beveiliging, eenige dijken op den linker oever der *Schelde* te doen doorsteken, terwijl een aan den regter van zelve doorbrak. Wijd en breed overstelpte de zilte vloed de vruchtbare landsdouwen, tot onberekenbare schade der Belgische inwoners, welke thans in luide klagten de rampen bejammerden die zij zich zelve op den hals hadden gehaald.

Menige belangrijke lessen, vooral voor den krijgsman, worden ons in de aangevoerde voorbeelden aangeboden. In de daad van van Speyk zoo edel in oorsprong, zoo groetich in uitvoering, vinden wij de sterkste aanmaning: "om de eer boven het leven te schatten" met het bewijs zoo het zulks al behoeft: "dat het zoet en heerlijk is voor het Vaderland te sterven." Overloopen de was de maat der vruchten die uit zijnen dood ontkiemden, en meer dan zijn

le-

leven ooit had kunnen schenken. Voorwaar het was niet voor ijdele eer, noch beuzelachtige trots, die hem, gelijk niet zelden gebeurt, lichtzinnig zijn jeugdig leven deed wegwerpen: het was voor waren roem, voor de glorie der natie, voor de dienst van het dierbaar Vaderland, dat hij alles, zijne geheele toekomst vaarwel zeide! en wij hooren hem als het ware, terwijl hij de vonk in het onheilzwan- gere buskruid werpt en het slapende verderf te voorschijn roept, zijne strijdmakkers, en ons als laatste erfgeschenk toe roepen: "Meer dan het leven is de eer, meer dan deze het heil van het Vaderland! Gedenk aan mijne daad, om op dit voetspoor tredende, het leven blijmoedig vaarwel te zeggen, wanneer deze bezoedeling, dit gevaar bedreigen mogt! Opdat men steeds in u den waren held erkenne en hetzij in leven, hetzij in dood, Vaderland, Vorst en Veldheer, u, gelijken lof waardig keuren moge!"

Met innig gevoel aanschouwen wij de uitstekende trouw- hartigheid en den onkreukbaren moed, waarmee de dappere Clausse den gewonden spitsbroeder in den ulti- sten nood niet verlaat, maar met eigen levensgevaar onver- schrokken verdedigt, en zien met welgevallen, zijne edele poging met het schoonste gevolg bekroond, een treffend voorbeeld van onverbreekbare krijgsmakkerschap ten na- volging aanbieden.

Kon de gekwetste Paulus Potter al niet langer in persoon den vijand bestrijden, zijn sterke wil beheerschte de hevige lichaamssmart, om ten minste de zijnen tot voortrijlen op den weg der overwinning aan te sporen; en heerlijk zag hij zijne daad door het gevolg bekroonen, hem zelve de eervolste onderscheiding ten deel, worden,

"Dus

“Dus moet een wakker krijgsman wegens eene min beduidende kwersing niet al dadelijk het strijdperk verlaten, maar zoo lang blijven doorkampen als hem krachten overblijven om naar de overwinning te helpen mededelingen; en voorzeker zal hij zich niet te vergeefs, met het deelgenootschap in de eer derzelve hebben gevleid!”

Peerebooms onversaagdheid die hem in het vertrouwen op eigen moed en wapenbedrevenheid, zoo dapper de vijanden het hoofd deed bieden, zonder hun getal te berekenen, bewijst hoeveel een enkel man daardoor kan uitvoeren gelijk wij ook uit het voorbeeld van den jeugdigen *Louis Elders*, bij *Lier* vroeger mogten zien. “Bewust van zijne bekwaamheid met het schietgeweer, aarselt hij geen oogenblik voor het aanvangen van den ongelijken kamp, en boezemt door daarvan gegevene blijken, den vijanden al dadelijk zulk eenen schroom in, dat zij het niet wagen om hem van naderbij te bestrijden en ten eenemaal het hare verliezen, toen vervolgens eene kleine versterking hem op zijde trad; Wij herhalen: “wapenbedrevenheid, vooral in de schietkunst is den grondslag van dat moedgevend zelfvertrouwen, het welk in iedere omstandigheid onbeschrond den vijand, trots zijne overmagt onder de oogen doet zien, en dus de sterkste drangrede om zich deze kunst- en strijdvaardigheid eigen te maken.”

Wij zien bij van Leuven wat onversaagdheid vermag en hoe de onverzettelijke wilskracht en de stoutmoedigheid van een enkel man, op den verbluftten vijand eene overmagt uitoefent, die hem voor den dreigenden blik, gelijk
voor

voor Medusa's hoofd in het fabelverhaal, doet verstijven :
 "Dit dus steeds nagevolgd , en met den bepaalden wil om te overwinnen, moedig op den vijand los gegaan, zonder zijn getal of wat aan onze zijde vallen mag te berekenen , en ontwijfelbaar is het dat men eer en roem verwerven zal !"

De verschillende ontmoetingen waarin de Belgen het onderspit dolven , de uitstekende daden door de Hollanders bedreven , hadden dan ook het gevolg , om de eerste , behalve het nadeel der ondergane verliezen , het nog grooter toe te brengen , van hunnen moed in gelijke maat ter nader te slaan , als het vertrouwen en de zedelijke kracht der laatste te doen toenemen , terwijl zulks den gewigtigen krijgsregel ten volle bevestigt. "Dat niets geschikter is om nieuwe bendende zedelijke krijgswaarde te doen verkrijgen , welke uit de gemeenzaamheid met oorlogs voorvallen ontspruit , dan hen deze door herhaalde ontmoetingen met den vijand , waarin zij voordeel behalen , mede te deelen.

En niet slechts waren het de van den krijgstoestand onafscheidelijke rampen , welke het getrouwe Ond-Nederland troffen , nog voegde zich daarbij een noodlottig ongeval dat eene bloeiende stad met de vreesselijkste verwoestingen teisterde en een aantal betrekkingen in diepen rouw dompelde , doch tevens de schoone zijde van het Hollandsche karakter , moed , hulpvaardigheid en weldadigheid , ook hier gelijk in alle soortgelijke gebeurtenissen , in het helderste daglicht deed uitkomen.

Gerust op hunne sterke wallen en moedvolle verdedigers

te-

tegen elke vijandelijke onderneming, waren de bewoners en de bezettingen der gewichtige vesting *Bergen-op-Zoom* in het middaguur van den 29 maart met hunne onderscheidene bedrijven onledig, of gereed zich aan den middagdische vereenigen, toen eene verschrikkelijke uitbarsting vergezeld met de vreesselijkste verwoesting, elk met ontzetting vervulde en werktuigelijk tot levensredding en om de oorzaak eener ramp te ontwaren, naar buiten dreef, welke de schrikverbijstering van het eerste oogenblik, verhinderde op het spoor te komen, en waaraan het instorten der gebouwen, het neervallen der muurbrekken, het gonzen van kanonkogels en berstende granaten, het verschrikkelijke eener aardbeving en van eene vijandelijke beschieting tevens mededeelde. Eene donkere wolk van kruid damp en stof omzwachtelde de naaste voorwerpen en belette alle onderscheiding; met het angstgeroep der ontsteldde inwoners, vermengden zich de jammerkreten der ongelukkigen die uit hunne ingestorte woningen ontvlugten, en het gekerm der menigvuldige gekwetsten, die zelfs op verwijderde afstanden getroffen waren geworden.

Weldra echter werd de onzekerheid wegens den aard en de plaats van het ongeval weggenomen en den toeschietenden, een aanblik voorgesteld, waarvan de lijselijkheid het hart, zelfs des min gevoeligsten deed zamenkrimpen. Het was het geweldige bomrijke magazijn onder de hoofdival, links van de poort ter zijde van den doorgang, die naar het ravelijn *Stoelmans* voert, dat tot laboratorium der artillerie gebezigd, in de lucht was gesprongen, terwijl i Sergeant-majoor met 29 onder-officieren en manschappen der artillerie met het vervaardigen van geschutsmunitie werkzaam waren. Een groot
aan-

aantal stukspatronen , aldaar aanwezig , gedeeltelijk reeds in vóór dezelve staande voor- of kruidwagens geladen , ontvlamden , wter kogels en granaten door de uitbarsting in alle rigtingen tot op verre afstanden voortgedreven , grootelijks de verwoesting en den schrik in de stad vermeerderden en het getal der slagtoffers deed toenemen.

Deze uitbarsting de minste wederstandslijn volgende , had deze naar de stadszijde gevonden , en , zoo al de plaatselijkheid voor eene gevaarlijke bres in de hoofdwal had behoed , was daardoor de stad des te vreeselijker geteisterd geworden , daar al de onzaggelijke steenklompen van het zware muurwerk en gewelf wijd en breed tegen dezelve voortgeslingerd en er in nedergestort , met de geweldige luchtverplaatsing een aantal woningen geheel verwoest , nog meerdere onbewoonbaar gemaakt hadden , terwijl bijna geene onbeschadigd waren gebleven.

Niet alleen de onmiddellijk aanwezige artilleristen werden door de uitbarsting gedood , zwaar gewond of onder de puinhoopen bedolven , maar een aantal eener toevallig onder de wapenen staande kompagnie Overijsselsche schutters , ook hun officier , benevens verscheidene ingezetenen , werden getroffen : sommigen gedood , andere zwaar , nog meer ligter gekwetst ! Een geluk , dat als bij een wonder , de stad voor het onheil van brand bewaard mogt blijven !

Met gelijke onverschrokkenheid en denzelfden vurige drift , als ware het om den vijand te bekampen , snelden de bezetters toe , om zoo mogellijk de ongelukkigen te redden , die den oogenblikkelijken dood ontkomen , onder de hen overstelpende puinhoopen , misschien nog ademhaalden . Met onvermoeiden ijver , ontzagen zij geenen arbeid , trotseerden zij

al-

alle gevaren zonder zich door de dreigende bouwvallen der wankelende muren en gescheurde gewelven, of den doodelijken zwavelwalm te laten afschrikken: en zoo slaagden zij dan ook met de uiterste inspanning, om bij eenige, ongelukkig slechts weinige, hunne edele pogingen tot levensredding met een gewenscht gevolg te zien bekroonen; daar de meeste met zooveel moeite geredden, te geweldig door de ontploffing, vooral door de verstikkende damp geleden hadden, om te kunnen voortleven.

Loffelijk vinden wij de 1ste Luits. A. van der Vlies, C. G. van Dentsch, benevens de onderoff. H. Warnars, P. Mees van het 6de Batt. Art. N. M., zoo als ook den Adj. onderoff. van de Abeelen van het korps mineurs en sappeurs, den tamboer-majoor Schenkelenberg, den schutter de Wal, en meer andere vermeld, die zoo hierbij als tot verhoeding van verdere rampen al het mogelijke hebben bijgedragen. Zoo verdiens ook de kloekmoedigheid gewag, waarmede de schutters onder toezigt en voorgang van den aanwezigen officier der Genie zich van den levensgevaarlijken taak kweten, om de talrijke gevulde grenaten van onder het hen bedekkend rookende puin weg te halen, ten einde derzelver ontvlaming de som der gebeurde onheilen niet mogt vermeerderen. Zoodanige roemwaardige handelingen mogen den krijgsman ten voorbeeld en ten schoone les verstrekken; dat behalve zijne bestemming: het bestrijden van den vijand des vaderlands, voor hem nog eene niet minder edele pligvotbrenging bestaat, namelijk die, om bij algemeene en bijzondere rampen, gelijk brand en watersnood, moed en krachten aan het heil van zijnen medemensch te wijden,

en door krachtdadigen bijstand onspoeden te verhoeden of af te wenden, waarvoor het gevoel van edele zelfvoldoening en de aanspraak op de algemeene erkenning, hem tot ruime en grootsche belooning verstrekken zal!

Aan edelmoedige ondersteuning liet het de Hollandsche weldadigheid ook hier niet ontbreken; hoezeer ook door de zware oorlogslasten gedrukt, beijverde men zich van alle zijden, om met onbekrompene mildheid tot leening van het lijden der ongelukkige inwoners, bij te dragen.

Maar niet alleen waren het de onder de wapens staande, die Hollands roem zoo schitterend handhaafden, ook zij, verdienen geen minder bewondering en ruimer vermelding dan hen te beurt is gevallen, wier hooghartige standvastigheid en nationaal eergevoel onder de dreigendste omstandigheden, hen waardig nevens die edelen te plaatsen, die in Hollands geschiedenis door onwrikbaren moed en woordtrouw uitblinken.

Met trouwloos verraad hadden de Belgen in de omgewentelde vestingen, een aantal officieren en manschappen in diepe vrede overvallen en zonder weerstand tot gevangenen gemaakt; hen tegen alle recht van hunne vrijheid beroofd, veelal hunne eigendommen aangetast, en hen, benevens de weinige met de wapens in het gevecht overmeesterde, in gevangenissen geworpen, waartoe het kasteel van *Doornik* en andere plaatsen verstrekken moest. Daar was het dat men hen, zoo strijdig met het kriegsgebruik van beschaafde volken, als misdadigers in kerkers opsloot, achter grendels, deuren en sloten bewaakte.

Hier

Hier stonden zij dagelijks aan de vernederendste behandeling en vergulzing, hun leven aan de woede van een' razenden volkshoop bloot; daarenboven waren zij veelal van het hunne beroofd en van de noodige middelen verstoken om in hunne behoeften te voorzien; terwijl de manschappen aan de grootste ellende en gebrek waren overgelaten. Zoodanig anood gedrag jegens medeburgers en krijgsmakkers, moet de Belgen met een zwarte kool voor eeuwig brandmerken, en te scherper tegen de edelmoedigheid der Hollanders afsteken, daar de Prins van Oranje, de met de wapens in de hand gegrepene milters op vrije voeten had doen stellen; zoo als de vele Belgische Officiëren, die zich ongezind toonden om te blijven dienen, onvoorwaardelijk vergund was geworden het land te verlaten, onaan gezien de vaste overtuiging, van hen in de gelederen der opstandelingen te zullen wedervinden.

Met zoodanige handelwijs hadden de hoofden des opstands zonder twijfel ten doel, om de gevangene officieren tot gijzelaars tegen wedervergelding te doen verstrekken: de gemeenen tot dienstneming te bewegen; onberekenbaar is het eindperk hunner boosheid, ja bezwaarlijk te bepalen, hoe ver zij deze zouden hebben bot gevierd, indien zij geheel vrije handen hadden gehad, wanneer men slechts de voorheen aangehaalde gedraging van Don Juan van Halen te *Brussel*, in overweging neemt.

Met eerbied huldigt men de standvastigheid der Hollandsche krijgslieden, die ongevoelig voor elke aangedane krenking, welke meer dan een hunner leven of gezondheid kostte, en hoe ook ten vollen bewust van het gevaar waarin zij verkeerden, met onbezweken geduld alle ontbeeringen zich

zich getroosten, hunne beginselen van eer, krijgsmanstrouw en gehechtheid aan het wettig gezag, bleven aankleven; en even, weinig verlokking als het dreigen der toekomst achtten. Geen hunner was er die met den flauwsten zweem van erkenning van het onwertig bewind, zijne vrijheid en veiligheid door het geven van zijn woord van eer wilde koopen: geen soldaat die dezelve door het treden onder hunne schandvaan zou hebben willen verkrijgen, en alle verkozen grootsch, liever zich aan alles bloot te stellen, eene treurige gevangenschap te dulden, dan iets te doen, wat met deze hunne gevoelens, met de nationale eer en waardigheid van het bestuur strijdig was.

Edelmoedige vijanden zouden zulk een hooghartig gedrag geëerd, zich voor de bewezene edelmoedigheid erkentelijk betoond hebben: maar vreemd aan zoodanig gevoel, doof voor de aanmaningen der Conferentie, bleven de Belgen, hen wederregtelijk in hechtenis houden, tot de gebeurtenissen van den tiendaagschen veldtocht hen dwong aan deze toe te geven, en de boefjen der edele slagtoffers te slaken.

Grenzeloos was de blijdschap waarmede hunne nabestaanden, waarmede geheel Nederland hen verwelkomde, hunne redding uit den leeuwenkuil tegenjuichte! Reeds vroeger was deze vreugde, schoon in geringer omvang gesmaakt, toen 15 officieren en 3 onder-officieren met schrander overleg uit de citadel van *Doornik* op Fransch grondgebied ontweeken, den 11 febr. te *Vlissingen* gelukkig den vaderlandschen bodem mogten bereiken. Het verhaal der snoode behandeling welke zij van de Belgen hadden moeten verduren, wekte nevens het medelijden en bezorgheid wegens degene, die
nog

nog aan dezelve blootgesteld bleven, de levendigste verontwaardiging op, en deed het brandend verlangen naar wedervergelding in iederen Nederlandschen boezem ontvlammen.

Thans rustten eindelijk de wapenen door den gang der staatkundige onderhandelingen, tot eene gedwongene werkeloosheid gekluisterd. Het zoo vaak verdeeld Europeisch staatsbelang, thans in zeldzame overeenstemming omtrent het punt van alles overwegende vredebehoefte, had de Hoofdmogendheden, als beginsel, het verbinderen van vijandelijkheden ten ailen prijs, doen aannemen. — Ver echter was het dat zulks een staat van ware rust zou hebben voortgebracht; het was slechts eene kortstondige kalmte in den storm, die alleen het oogenblik schijnt te verbeiden, dat de hervatte orkaan de onstuimige golven tot nieuw geweld zal voortzweepen; zoo stonden beide landen ten krijg gerust, met de hand aan het zwaard, gereed om bij de eerste gelegenheid des te heviger toe te slaan.

Intusschen traden nieuwe zaskverdedigers met andere wapens in het strijdperk, in dat betwolkte de Conferentie te *Londen* had geopend, waar geheimzinnige staatslist met Nota's en Protocollen naar eene doelbereiking streefde, die de belangen van elke magt kon bevredigen, zonder aan de haagchelijke oorlogskans de beslissing toe te vertrouwen. — Hollands regt en belang kon hier weinig behartiging hopen, daar het slechts onvermogene of laauwe vrienden, en daarentegen in Frankrijk, een België geheel toegedanen, in Engeland een ten eenemaal met dit instemmenden bemid-

de-

delaar aantreffen moest: te gevaarlijker, daar deze onder het masker van onpartijdigheid eigenlijk als regters in hunne eigene zaak opkwamen, terwijl de omstandigheden verhinderden hen te verwerpen, hoe veel gronds daartoe ook wezen mogt.

Genoodzaakt, gelijk vroeger geweld tegen geweld, thans schranderheid aan list te moeten tegenstellen, was het met geen minder roem, dat Neerlands wakkere staatsmannen op het veld der diplomatie de doorslepenste tegenstanders het hoofd boden en de belangen van Vorst en Vaderland handhaafden, dan hare uitstekende veldheeren en dappere zoonen op dat des oorlogs hadden gedaan, en zoo mogen de namen van Zuilen van Nyeveld, hoog beroemd wegens zijn gedrag in de moeilijks omstandigheden van den laatsten Turkschen oorlog, zoo als Verstolk van Zoelen door zijn meesterlijk verdedigings-schrift van Nederlands Rijnvaarts-regten van Falck, een der grondvesters van deszelfs herleeft zefstandigheid, van Dedel en andere, eene waardige plaats naast Nederlands grootste staatsmannen uit vroegere tijden, naast St. Aldegonde, Oldenbarneveld en de Wit; nevens van Beuningen, Heinsius, Fagel en Slingerland worden aangewezen; daar even min de slangenlist op de kronkelgangen der diplomatie hun schrander doorzigt kon verkloeken, als dreigend geweld hunne vastberadenheid van den voorgestelden weg afdringen, waarop zij met al den moed, die het bewustzijn eener goede zaak en het vertrouwen op eene hoogere magt verleent, rustig en bedaard bleven voorttreden. Mogten ook hunne pogingen, door den drang der omstandigheden, dan al niet met gewensch-

wenschte materiële gevolgen zijn bekroond geworden, groot waren echter de zedelijke: daar de schranderheid waarmede zij de regten, de eer en belangen van Oud-Nederland verdedigden en de billijkheid van deszelfs zaak in het helderst daglicht plaatsten, Europa, de standvastigheid van den Koning, de eendragt en moed der natie met verhoogde belangstelling deed bewonderen, en als gevolg daarvan, de openlijke meening dagelijks zich meer en meer ten voordeele van Holland en deszelfs Koning uitspreken.

Het was onder deze staatkundige handelingen dat het tijdstip tegenrijpte waarin het voor deszelfs volkszelfstandigheid op nieuw ontbloote zwaard, door eene reeks van bijna voorbeeldelooze wapendaden, den roem van Oud-Nederland gelijk de zon uit donkere wolken in vollen glans zou doen stralen, waarvan de beschouwing het onderwerp der laatste afdeeling van ons verhaal zal uitmaken.

